

και τοῦ εἶπε: «Μὴν προσεύχεσαι γι' αὐτό τό λαό και μὴν απαιτεῖς ἀπό ἐμενα νά τόν ελεῆσω* μὴν προσεύχεσαι και μὴν ἐρθεις ἄλλο σ' ἐμενα γιά χάρη τους, γιατί δέ θά σέ ακούσω»¹³⁰.

83. Είναι πράγματι πολύ μεγάλη ανοησία, γιά νά μὴν πώ παραφροσύνη, νά ζητεῖ τή σωτηρία του μέσω της προσευχῆς τῶν δικαίων, ἐκεῖνος πού αισθάνεται ευχαρίστηση μέσα του μέ τούς λογισμούς και τις επιθυμίες του, και νά ζητεῖ συγχώρηση γιά ἐκεῖνα πού καυχιέται ἐνώ μολύνεται κάνοντας τα θεληματικά. Εκείνος πού ἔχει ἀνάγκη ἀπό τή δέηση τοῦ δικαίου, πρέπει νά μὴν τήν αφήνει νά γίνεται ανενεργός και ἀκίνητη, ἀν πράγματι μισεῖ τά πονηρά, ἄλλα νά τήν κάνει ενεργό και ισχυρή και νά της δίνει φτερά μέ τις ἀρετές του, ὥστε νά φτάνει σ' Εκείνον πού μπορεί νά δώσει τή συγχώρηση τῶν αμαρτιῶν.

84. Ἐχει μεγάλη δύναμη ἡ δέηση τοῦ δικαίου πού ενεργοποιεῖται εἶτε ἀπό τόν δίκαιο πού τήν κάνει, εἶτε ἀπό κεῖνον πού ζητά ἀπό τόν δίκαιο νά τήν κάνει. "Όταν ενεργοποιεῖται ἀπό τόν δίκαιο, δίνει σ' αὐτόν παρρησία ἐνώπιον Εκείνου πού μπορεί νά εκπληρώσει τά αιτήματα τῶν δικαίων. Κι δταν ἀπό κεῖνον πού τή ζητεῖ ἀπό τό δίκαιο, τόν απομακρύνει ἀπό τήν πρωτοτερινή του κακία και μεταβάλλει πρὸς τήν ἀρετή τήν προαίρεση του.

85. Ὁ Απόστολος εἶπε: «Γι' αὐτό νά χαίρεστε, ἔστω και ἀν χρειαστεῖ νά λυπηθεῖτε τώρα λίγο μέ διάφορους πειρασμούς»¹³¹. Πώς γίνεται νά λυπάται κανεῖς λόγω πειρασμῶν και νά μπορεί νά χαίρεται γιά κείνο πού λυπάται;

86. (Απόκριση.) Ὁ λόγος της ἀλήθειας θεωρεῖ δι τὴ λύπη εἶναι δύο εἶδῶν. Ἡ μία δημιουργεῖται μέσα στήν ψυχή χωρίς νά φαίνεται, ἐνώ ἡ ἄλλη στήν αἴσθηση και εἶναι φανερή. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει ὄλο τό βάθος της ψυχῆς πού τό δέρνει ἡ συνείδηση μέ τό μαστίγιο της* ἡ δεύτερη περιορίζει ὄλη τήν αἴσθηση πού ἀπό τό βάρος τῶν οδυνηρῶν μαζεύεται ἀπό τό φυσικό της ἄπλωμα. Ἡ πρώτη εἶναι τό τέλος της ἠδονῆς τῆς αἰσθήσεως, ἐνώ ἡ ἄλλη εἶναι τό τέλος της ψυχικῆς χαράς· ἡ μάλλον ἡ μία εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν προαιρετικῶν παθῶν τῆς αἰσθήσεως, ἐνώ ἡ ἄλλη, τῶν ἀθέλητων παθημάτων πού δοκιμάζει ἡ αἴσθηση.

87. Λύπη κατά τή γνώμη μου εἶναι μιά κατάσταση στερημένη ἀπό ἠδονές. Τή στέρηση τῶν ἠδονῶν τήν προξενεῖ ἡ ἐπιφορά τῶν πόνων. Πόνος εἶναι καθαρὰ ἡ ἔλλειψη ἡ ἡ υποχώρηση μίας φυσικῆς ἔξεως. Ἐλλειψη της φυσικῆς ἔξεως εἶναι πάθος τῆς δυνάμεως πού ἀποτελεῖ τό φυσικό ὑπόβαθρο της ἔξεως. Τό πάθος τῆς δυνάμεως πού ἔχει κατά φύση ἡ ἔξη εἶναι ὁ τρόπος τῆς φυσικῆς ἐνέργειας κατά τήν κακή χρήση του. Κακή χρήση τοῦ τρόπου ἐνέργειας εἶναι ἡ κίνηση της δυνάμεως πρὸς τό ἀφύσικο καί κατώτερο.

88. Ἡ λύπη τῆς ψυχῆς εἶναι τό τέλος τῆς ἠδονῆς τῆς αἰσθήσεως, γιατί

130. Ἱερ. 7, 16.

131. Α' Πέτρ. 1, 6.

από την ηδονή γίνεται ή λύπη της ψυχής· δπως και τής ψυχικής ηδονής τέλος είναι ή κατά σάρκα λύπη, γιατί ή ευφροσύνη τής ψυχής γίνεται λύπη τής σάρκας.

89. Ή λύπη είναι δύο ειδών. Ή μία είναι ή λύπη τής αίσθήσεως πού δημιουργείται κατά τή στέρηση των σωματικών ηδονών, ενώ ή άλλη είναι του νοῦ και συμβαίνει από στέρηση των αγαθών τής ψυχής. Δύο ειδών είναι και οί πειρασμοί* άλλοι θεληματικοί, άλλοι αθέλητοι. Οί θεληματικοί είναι πατέρες τής σωματικής ηδονής και γεννήτορες τής ψυχικής λύπης. Γιατί μόνο ή αμαρτία δταν διαπραχθεί, λυπεί τήν ψυχή. Οί αθέλητοι, οί όποιοι φανερώνονται στους άπροαίρετους πόνους, είναι πατέρες τής ψυχικής ηδονής καί γεννήτορες τής σωματικής λύπης τής αίσθήσεως.

90. Ό λόγος τής αλήθειας, δπως θεωρεί διτ ή λύπη είναι δύο ειδών, καθώς είπα, Ιτσι γνωρίζει διτ οί πειρασμοί εκδηλώνονται μέ δύο τρόπους. Ό Ινας είναι σύμφωνος μέ τή γνώμη μας* ό άλλος αντίθετος μ' αυτή. Ό πρώτος τρόπος είναι δημιουργός των θεληματικών ηδονών, ό δεύτερος επιφέρει αθέλητους πόνους. Γιατί ό πειρασμός πού είναι σύμφωνος μέ τή γνώμη μας δημιουργεί σαφώς τις κατά προαίρεση θεληματικές ηδονές, ενώ ό πειρασμός πού έρχεται παρά τή γνώμη μας προκαλεί, δπως είναι φανερό, τούς αθέλητους πόνους πού δέ συμφωνούν μέ τήν προαίρεση μας. Ό πρώτος τρόπος είναι αίτιος τής ψυχικής λύπης, ό δεύτερος τής λύπης τής αίσθήσεως.

91. Ό πειρασμός πού συμφωνεί μέ τή γνώμη του άνθρωπου, προκαλεί τήν ψυχική λύπη καί σαφώς δημιουργεί τήν ηδονή τής αίσθήσεως. Ό πειρασμός πού δέ συμφωνεί μέ τή γνώμη του άνθρωπου, δημιουργεί τήν ψυχική ηδονή καί τή λύπη τής σάρκας.

92. Νομίζω διτ ό Κύριος καί θεός μας, δταν δίδασκε τούς μαθητές Του πώς πρέπει νά προσεύχονται, τούς συμβούλεψε νά εύχονται νά αποφύγουν τό είδος των πειρασμών πού είναι σύμφωνοι μέ τή γνώμη μας, λέγοντας: «Καί μή μάς βάλεις σέ πειρασμό»¹³². Δηλαδή νά προσεύχονται νά μήν εγκαταλειφθούν καί δοκιμάσουν τούς ηδονικούς καί σύμφωνους μέ τή γνώμη μας καί θεληματικούς πειρασμούς. Καί ό μέγας Ιάκωβος, ό λεγόμενος αδελφός του Κυρίου, διδάσκοντας νά μήν διστάζουν μπροστά στό είδος των αθέλητων πειρασμών δσοι αγωνίζονται για χάρη τής αλήθειας, λέει: «θεωρήστε σάν τήν πιό μεγάλη χαρά, αδελφοί μου, τό νά πέσετε σέ διάφορους πειρασμούς»¹³³. δηλαδή σέ πειρασμούς αθέλητους καί παρά τή γνώμη μας, πού φέρνουν πόνο. Αυτά τά φανερώνουν σαφώς, καθώς συμπληρώνουν, ό μέν Κύριος: «Άλλά γλύτωσε μας από τόν πονηρό», ό δέ μέγας Ιάκωβος: «Γνωρίζοντας διτ ή δοκιμασία τής πίστεως σας δημιουργεί υπομονή· καί ή υπομονή σας άς τελειοποιηθεί, για νά είστε τέλειοι καί ολοκληρωμένοι, χωρίς νά σάς λείπει τίποτε».

93. Ό Κύριος μάς διδάσκει νά προσευχόμαστε νά αποφύγομε τούς θεληματικούς πειρασμούς, γιατί προκαλούν ηδονή στή σάρκα και οδύνη στήν ψυχή. Ό μέγας Ιάκωβος μάς συμβουλεύει νά χαιρόμαστε στους αθέλητους πειρασμούς, γιατί αφαιρούν τήν ηδονή τής σάρκας και τήν οδύνη τής ψυχής.

94. Τέλειος είναι εκείνος πού πολεμά μέ τήν εγκράτεια τούς θεληματικούς πειρασμούς και έγκαρτερεί μέ υπομονή στους αθέλητους. Όλοκληρωμένος είναι εκείνος πού και τήν πράξη κατορθώνει μέ γνώση, αλλά και τή θεωρία δχι αποκομμένη από τήν πράξη.

95. 'Αφοϋ ή λύπη και ή ηδονή μοιράζονται στήν ψυχή και στήν αίσθηση, εκείνος πού φροντίζει για τήν ηδονή τής ψυχής και υποφέρει μέ υπομονή τή λύπη τής αίσθήσεως, γίνεται δόκιμος και τέλειος και ολοκληρωμένος. Δόκιμος, γιατί απόκτησε τήν πείρα εκείνων πού είναι αντίθετα κατά τήν αίσθηση. Τέλειος, γιατί πολεμά ανυποχώρητα εναντίον τής λύπης και της ηδονής τής αίσθήσεως μέ τήν εγκράτεια και τήν υπομονή. "Όλοκληρωμένος, γιατί φυλάει αλώβητες μέσα στή σταθερότητα τής λογικής ταυτότητας τους τις έξεις πού πολεμούν τις άλληλομαχόμενες διαθέσεις τής αίσθήσεως. Έξεις εννώ τήν πράξη και τή θεωρία, τις όποιες κρατά δεμένες μαζί κι αχώριστες τή μία από τήν άλλη· ή πράξη νά προβάλλει μέ τά έργα τή γνώση τής θεωρίας, και ή θεωρία νά είναι θωρακισμένη μέ τήν αρετή δχι λιγώτερο από τό λόγο.

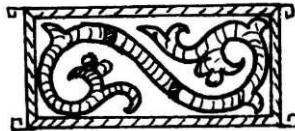
96. Εκείνος πού έλαβε πείρα τής λύπης και τής ηδονής τοϋ σώματος, θά μπορούσε νά ονομαστεί δοκιμασμένος, γιατί έλαβε πείρα τών ευχάριστων και δυσάρεστων καταστάσεων πού αναφέρονται στή σάρκα. Τέλειος είναι εκείνος πού κατανίκησε τήν ηδονή και τήν οδύνη τής σάρκας μέ τή δύναμη τοϋ λογικού. Και ολοκληρωμένος είναι εκείνος πού διατήρησε αμετάβλητες μέ τή σφοδρότητα τοϋ θείου πόθου τις έξεις τής πράξεως και τής θεωρίας.

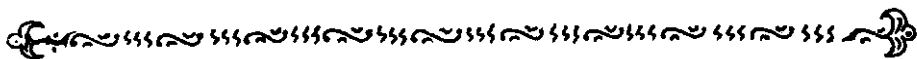
97. 'Η ψυχική λύπη είναι δύο ειδών. 'Η μία είναι για τά δικά μας αμαρτήματα, ή άλλη για τά αμαρτήματα τών άλλων. Αιτία τής λύπης αυτής είναι σαφώς ή ηδονή τής αίσθήσεως είτε αυτου πού λυπάται, είτε εκείνων για τούς οποίους λυπάται. Για νά ακριβολογήσομε, δέν υπάρχει σχεδόν καμία αμαρτία στους ανθρώπους πού δέν έχει ως άρχή τής δημιουργίας της μιá αλόγιστη σχέση τής ψυχής μέ τήν αίσθηση για χάρη της ηδονής. Αιτία τής ψυχικής ηδονής είναι φανερά ή λύπη κατά τήν αίσθηση εκείνου πού ευχαριστείται και χαιρείται για τις δικές του ή τις ξένες αρετές. Για τήν ακρίβεια, δέν υπάρχει σχεδόν αρετή στους ανθρώπους πού δέν έχει ως άρχή τής δημιουργίας της μιá λογική αποστροφή τής ψυχής προς τήν αίσθηση.

98. Χωρίς τήν εμπαθή σχέση τής ψυχής μέ τήν αίσθηση, δέν υπάρχει στους ανθρώπους διόλου αμαρτία. Και σέ κάθε ψυχική λύπη, προηγείται σαρκική ηδονή.

99. 'Αληθινή γένεση αρετής είναι ή εκούσια αποξένωση τής ψυχής από τή σάρκα. Ευφραίνει πνευματικά τήν ψυχή εκείνος πού δαμάζει τή σάρκα του μέ τους θεληματικούς κόπους.

100. "Όταν ή ψυχή αποκτήσει για χάρη της αρετής αποστροφή προς τήν αίσθηση, τότε ή αίσθηση θά βρεθεί κατ' ανάγκην μέσα σέ πόνους, γιατί δέν έχει πιά δεμένη μαζί της μέ εκούσια σχέση τήν ψυχική δύναμη πού νοεί τίς ηδονές. Αντιθέτως, αποκρούει μέ ανδρεία τήν εξέγερση τών ηδονών μέ τήν εγκράτεια, μέ τήν υπομονή μένει τελείως άκαμπτη στήν επίθεση τών παρά φύση καί αθέλητων πόνων, δέν απομακρύνεται διόλου από τή θεοπρεπή αξία καί δόξα της αρετής για χάρη ανυπόστατης ηδονής, καί δέν πέφτει διόλου από τό δψος τών αρετών από φροντίδα για τή σάρκα, για νά τήν ανακουφίσει από τούς πόνους εξαιτίας της αίσθήσεως πού υποφέρει. Αίτια τής λύπης τής αίσθήσεως είναι ή αποκλειστική ασχολία της ψυχής μέ όσα είναι σύμφωνα μέ τή φύση της. Τήν ηδονή τής αίσθήσεως τή θεμελιώνει φανερά ή παρά φύση ενέργεια τής ψυχής, καί δέν μπορεί νά έχει άλλη αρχή υπάρξεως, παρά τήν αποβολή δσων είναι σύμφωνα μέ τή φύση της ψυχής.

Ἑκτη εκατοντάδα

Η νοερή δύναμη τῆς ψυχῆς εἶναι επινοητική. Αὐτή δταν χωριστεῖ ἀπὸ τῆς σχέσης τῆς μετὴν αἴσθησις, στερεῖ τὴν σάρκα ἀπὸ τῆς φροντίδα νὰ τῆς εξασφαλίζει τὴν ἡδονή, ὅπως ἔκανε κατὰ τὴν θεληματικὴν σχέσιν τους, καὶ δὲ θέλει οὔτε τὴν οὐδὴν τῆς σάρκα νὰ παρηγορήσῃ, ἐξαιτίας τῆς ολικῆς καὶ ἀδιάκοπης ἀφιερώσεως τῆς γνώμης στὰ θεία.

2. Ὁ νοῦς καὶ ἡ αἴσθησις ἔχουν ἀντίθετες φυσικὰς ἐνέργειαι, γιὰ τὰ ἀντικείμενα τους ἔχουν ἀκρότατη διαφορά καὶ ἐτερότητα μεταξὺ τους. Ὁ νοῦς ἔχει ὡς ἀντικείμενα του τις νοητὰς καὶ ἀσώματες υπάρξεις, πού ἀντιλαμβάνεται ἐκ φύσεως τὴν οὐσίαν τους, ἐνῶ ἡ αἴσθησις ἔχει ὡς ἀντικείμενα τις αἰσθητὰς καὶ σωματικὰς φύσεις, τις ὅποιαι καὶ αὐτὴ ἐκ φύσεως ἀντιλαμβάνεται.

3. Ἡ ἀπόρριψις ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν φυσικῶν τῆς ἐνεργειῶν γίνεται ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς τῆς αἰσθήσεως. Γιὰ τὸν ὅταν ἡ ψυχὴ καταγίνεται μετὰ τὰ ἀγαθὰ πού ταιριαζοῦν στὴ φύσιν τῆς, δὲν ὑπάρχει ἡ δύναμις πού ἐφευρίσκει τὴν ἡδονὴν τῆς αἰσθήσεως.

4. Ὅταν κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν ορατῶν τὸ λογικὸ προχωρεῖ μπροστὰ ἀπὸ τὴν αἴσθησις, τότε ἡ σάρκα στερεῖται δλητὴν τὴν σύμφωνη μετὰ τὴν φύσιν τῆς ἡδονῆς, γιὰ τὸν δὲν ἔχει ἀσύδοτη τὴν ἐπιθυμία καὶ λυμένη ἀπὸ τους λογικοὺς φραγμοὺς στὴν υπηρεσίαν τῶν ἡδονῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ἐξ ἀνάγκης, δταν ἐπικρατεῖ μέσα μας τὸ λογικὸ, βασανίζεται ἡ σάρκα πού τοῦ ἔχει ὑποδουλωθεῖ γιὰ χάριν τῆς ἀρετῆς.

5. Ὅταν ὁ νοῦς νομίζει ὅτι ἡ αἴσθησις εἶναι κατὰ φύσιν δική του δύναμις, τότε πλεγμένος μετὰ τις ἐξωτερικὰς μορφὰς τῶν αἰσθητῶν, ἐπινοεῖ τις σαρκικὰς ἡδονὰς, καθὼς δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσῃ τὴν φύσιν τῶν ορατῶν, γιὰ τὸν ἔχει πιαστεῖ σὲ ἐμπαθὴν σχέσιν μετὰ τὴν αἴσθησις.

6. Δὲν εἶναι δυνατόν ὁ νοῦς νὰ διαβῇ πρὸς τὰ συγγενῆ του νοητὰ χωρὶς τὴν θεωρίαν τῶν αἰσθητῶν πού μεσολαβοῦν. Ὅμως ἡ θεωρία αὐτὴ εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ γίνῃ χωρὶς τὴν αἴσθησις πού συνυπάρχει μετὰ τὸν νοῦν καὶ κατὰ τὴν φύσιν συγγενεῖ μετὰ τὰ αἰσθητὰ. Ἄν τὴν ὅρα, καθὼς παρατηρεῖ τὰ ορατὰ, παραμένει στὶς ἐξωτερικὰς μορφὰς τους, νομίζοντας ὅτι ἡ αἴσθησις πού συνυπάρχει μ' αὐτὸν εἶναι φυσικὴ τῆς ἐνέργεια, εὐλόγα ξεπέφτει ἀπὸ τὰ σύμφωνα μετὰ τὴν φύσιν του νοητὰ καὶ ἀγκαλιάζει μετὰ τὰ δύο του χέρια, ὅπως λένε, τὰ ἀντίθετα μετὰ τὴν φύσιν του σώματα. Καθὼς κυριαρχεῖται ἀπὸ αὐτὰ ἀντίθετα μετὰ τὴν λογικὴν, λόγῳ τῆς ἥττας του ἀπὸ τὴν αἴσθησις τους, γίνεται πρόξενος λύπης στὴν ψυχὴν μετὰ τὸ νὰ δέχεται συνεχῆς μαστιγώσεις ἀπὸ τὴν συνείδησις, ἐνῶ γίνεται ολοφάνερα δημιουργὸς τῆς ἡδονῆς τῆς αἰσθήσεως καὶ παχύνεται μετὰ τις ἐπινοήσεις τρόπων νὰ περιποιεῖται τὴν σάρκα. Ἄν δ-

μως, καθώς παρατηρεί τα ορατά, διασπάσει αμέσως τήν αισθητή επιφάνεια τους και δει τούς πνευματικούς λόγους τών δντων καθαρούς από τά σχήματα πού τούς καλύπτουν, τότε προξενεί τήν ηδονή τής ψυχής πού δέν πιάστηκε κατά τή θεωρία από κανένα αισθητό, ενώ στήν αίσθηση δημιουργεί λύπη, γιατί τή στέρησε απ' όλα τά αισθητά πού είναι σύμφωνα μέ τή φύση της.

7. Επειδή τή λύπη τής ψυχής, δηλαδή τόν πόνο —γιατί και τά δύο είναι τό ίδιο— τήν προξενεί ή ηδονή τής αίσθήσεως, ενώ τή λύπη τής αίσθήσεως, δηλαδή τόν πόνο, τή δημιουργεί από τή φύση της ή ηδονή τής ψυχής, εύλογα εκείνος πού επιθυμεί μέ ελπίδα τή ζωή τοῦ θεοῦ καί Σωτήρα μας Ιησού Χριστοῦ, ή οποία φυλάγεται στους ουρανοῦς γιά νά δοθεῖ μέσω τής αναστάσεως τών νεκρῶν ὡς κληρονομία ἀφθαρτη καί ἀμόλυντη καί ἀμάραντη¹³⁴, ἔχει ἀγαλλίαση στήν ψυχή του καί χαρά ἀνεκκλάλητη καί ευφραίνεται ἀκατάπαυστα μέ τήν ἐλπίδα τών μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ἐνώ στή σάρκα καί τήν αίσθηση ἔχει λύπη, δηλαδή τούς πόνους καί τίς οδύνες πού τοῦ προκαλοῦν οἱ διάφοροι πειρασμοί. Γιατί κάθε ἀρετή ἀκολουθοῦν ηδονή καί πόνος. Πόνος στή σάρκα, γιατί στερεΐται τή μαλακή καί φιλική αίσθηση. Ηδονή στήν ψυχή, γιατί ἀπολαμβάνει τούς πνευματικούς λόγους καθαρούς ἀπό κάθε αισθητό.

8. Στήν παρούσα ζωή —αυτό σημαίνει ὁ «τωρινός καιρός»—, ὁ νοῦς ὁ ὅποιος λυπάται κατά σάρκα λόγω τών πολλῶν πόνων πού τοῦ προκαλοῦν οἱ πειρασμοί πού τοῦ στέλνονται γιά χάρη τής ἀρετῆς, πρέπει πάντοτε νά ἔχει χαρά στήν ψυχή καί νά ευχαριστεῖται ἀπό τήν ἐλπίδα τών αἰωνίων ἀγαθῶν, καί ἄς κακοπαθεῖ ή αίσθηση. «Γιατί, λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, δέν ἔχουν καμιά ἀξία τά παθήματα τοῦ τωρινοῦ καιροῦ, ἀν συγκριθοῦν μέ τή δόξα πού πρόκειται νά φανερωθεῖ σέ μάς»¹³⁵.

9. Ἡ σάρκα ἀνήκει στήν ψυχή, καί ὄχι ή ψυχή στή σάρκα* γιατί τό χειρότερο ἀνήκει στό καλύτερο, καί ὄχι τό καλύτερο στό χειρότερο. Λόγω τής παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ ζυμώθηκε μέ τή σάρκα ὁ νόμος τής ἀμαρτίας, ὁ ὅποιος εἶναι ή ἡδονή τής αίσθήσεως, τήν ὁποία ἀκολούθησε ὡς συνέπεια ὁ θάνατος τής σάρκας μέ πόνους, πού ἔχει ἐπινοηθεῖ γιά τήν κατάργηση τοῦ νόμου τής σάρκας. ἸΥ αὐτό ὅποιος ἐνόησε δι τήν ἀμαρτία καί γιά τήν κατάργηση της μῆκε στή μέση ὁ θάνατος, ἔχει πάντα χαρά στήν ψυχή του, γιατί βλέπει νά φεύγει μέ τούς διαφόρους πόνους ἀπό τή σάρκα του ὁ νόμος τής ἀμαρτίας, γιά νά μπορέσει νά δεχτεῖ τή μέλλουσα πνευματική καί μακάρια ζωή. Αὐτήν τή μακάρια ζωή δέν εἶναι δυνατόν ποτέ κανεῖς νά τήν ἐπιτύχει, ἀν πρωτύτερα στήν παρούσα ζωή δέν ἀδειάζει σάν ἀπό ἓνα δοχεῖο ὁ νόμος τής ἀμαρτίας ἀπό τή σάρκα κατά τήν πρὸς αὐτήν σχέση τής προαιρέσεως.

10. Εκείνος πού λυπάται κατά σάρκα λόγω τών πόνων γιά χάρη της

134. Α' Πέτρ. 1, 4.

135. Ρωμ. 8, 18.

αρετής, χαιρείται συγχρόνως ψυχικά γι' αυτή τήν αρετή, γιατί βλέπει τήν ωραιότητα τών μελλόντων σάν νά είναι παρούσα. Για χάρη της, δπως λέει ό μέγας Δαβίδ, μέ τήν εκούσια νέκρωση τής σάρκας πεθαίνει κάθε ήμερα¹³⁶ εκείνος πού ανακαινίζεται διαρκώς μέ τήν καλλιέργεια τής ψυχής από τό "Άγιο Πνεύμα, γιατί και ή ηδονή πού δοκιμάζει είναι σωτήρια, και ή λύπη ωφέλιμη. Και λύπη εννοώ διχί τήν παράλογη πού βασανίζει τήν ψυχή πολλών μέ τή στέρηση ικανοποιήσεως παθών ή μέ τή στέρηση υλικών πραγμάτων, επειδή ορμούν παρά φύση σέ πράγματα πού δέν πρέπει, και αποφεύγουν πάλι εκείνα πού δέν πρέπει ν' αποφεύγουν αλλά, εννοώ τή λογική λύπη, τήν οποία παραδέχονται και οί σοφοί περί τά θεία, και ή οποία συνοδεύει τό κακό πού είναι παρόν. Γιατί λένε διτ ή λύπη είναι παρόν κακό, πού δημιουργείται στήν ψυχή δταν ή ηδονή τής αίσθήσεως υπερισχύει στή λογική διάκριση, ένώ δημιουργείται στήν αίσθηση δταν ό δρόμος τής αρετής διανύεται χωρίς εμπόδιο, και προκαλεί τόσους πόνους στήν αίσθηση, δση ηδονή και χαρά φέρνει στήν ψυχή πού πλησιάζει στό θεό μέ τήν ανάλογη έλλαμψη μέσω τής αρετής και τής γνώσεως.

11. Σωτήρια ηδονή λέει τή χαρά τής ψυχής για τήν αρετή, και ωφέλιμη λύπη τήν οδύνη πού υποφέρει ή σάρκα για χάρη τής αρετής. Εκείνος λοιπόν πού είναι προσκολλημένος σέ πάθη και υλικά πράγματα όρμά σ' εκείνα πού δέν πρέπει. Και εκείνος πού δέν δέχεται ευχαρίστως τις συμφορές πού τόν στερούν από τήν ικανοποίηση παθών και από πράγματα, αυτός αποφεύγει εκείνα πού δέν πρέπει.

12. Ούτε ή θεία χάρη ενεργεί φωτισμούς γνώσεως, άν δέν υπάρχει τό όργανο πού έχει τή φυσική δύναμη νά δεχτεί τό φωτισμό, ούτε πάλι τό δεκτικό αυτό όργανο ενεργεί τό φωτισμό τής γνώσεως χωρίς τή χάρη πού τόν χορηγεί.

13. Η χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος δέν ενεργεί σοφία¹³⁷ στους αγίους, χωρίς τό νού πού δέχεται τή σοφία· ούτε γνώση, χωρίς τή δύναμη τοῦ λογικού πού δέχεται τή γνώση· ούτε πίστη, χωρίς τήν πληροφορία τοῦ νού και τοῦ λογικοῦ περί τών μελλόντων, πού ήταν ώς τότε άδηλα σέ όλους· ούτε χαρίσματα ίαμάτων, χωρίς τή φυσική φιλανθρωπία* ούτε κανένα άλλο από τά λοιπά χαρίσματα, χωρίς τή δεκτική ικανότητα και δύναμη τοῦ καθενός. Ούτε πάλι ό άνθρωπος μπορεί νά αποκτήσει από φυσική του δύναμη ένα από τά χαρίσματα πού αριθμήσαμε, χωρίς τή θεία δύναμη πού τά χορηγεί. Τό φανερώνουν αυτό δλοι οί "Άγιοι, οί όποιοι ύστερα από τις αποκαλύψεις τών θείων ζητούν τούς λόγους δσων τούς αποκαλύφθηκαν.

14. Εκείνος πού ζητεί από τό Θεό χωρίς πάθος, λαμβάνει τή χάρη νά μπορεί νά εργάζεται τις αρετές. Εκείνος πού αναζητεί χωρίς πάθος, βρίσκει κατά τή φυσική θεωρία τήν αλήθεια πού υπάρχει στά δντα. Κι εκείνος πού

136. Ψαλμ. 43, 23.

137. Α' Κορ. 12, 8-9.

χτυπά¹³⁸ χωρίς πάθος την πόρτα τής γνώσεως, θά φτάσει ανεμπόδιστα στήν απόκρυφη χάρη τής μυστικής θεολογίας.

15. Εκείνος πού ζητεί χωρίς πάθος τά θεία, θά λάβει εξάπαντος εκείνο πού ζητεί. Εκείνος πού ζητεί μέ κάποιο πάθος, δέν θά επιτύχει εκείνο πού ζητεί. Γιατί λέει: «Ζητείτε και δέν λαμβάνετε, γιατί ζητείτε μέ κακό σκοπό»¹³⁹.

16. Τό Πνεύμα τό "Αγιο μέσα μας ζητεί και έρευνα τή γνώση τών δντων. Δέν ζητεί όμως γιά τόν εαυτό Του —γιατί είναι θεός και πολύ πέρα από κάθε γνώση—, [άλλα γιά μάς πού έχομε ανάγκη τή γνώση]. Όπως ακριβώς και ό Λόγος γίνεται σάρκα δχι γιά τόν εαυτό Του αλλά γιά μάς, ολοκληρώνοντας τό μυστήριο τής Σαρκώσεως. Γιατί όπως χωρίς σάρκα μέ νοερή ψυχή, ό Λόγος δέν ενεργούσε μέ θεϊκό τρόπο δσα κατά φύση ανήκουν στή σάρκα, έτσι ούτε και τό "Αγιο Πνεύμα ενεργεί στους αγίους τις γνώσεις τών μυστηρίων, δταν αυτοί δέν έχουν τή δύναμη πού από τή φύση της ζητεί και έρευνα τή γνώση.

17. Όπως είναι αδύνατο χωρίς τό φώς τοῦ ηλίου νά βλέπει κανείς τά αισθητά, έτσι και χωρίς πνευματικό φώς, νους ανθρώπου δέν μπορεί νά δεχτεί πνευματική θεωρία. Τό σωματικό φώς φωτίζει έκ φύσεως την αίσθηση νά βλέπει τά αισθητά, ενώ τό πνευματικό καταφωτίζει τό νοῦ στή θεωρία γιά νά κατανοεί τά πάνω από τήν αίσθηση.

18. Τις δυνάμεις γιά αναζήτηση και εξερεύνηση τών θείων, ή ανθρώπινη φύση τις έχει μέσα στήν ουσία της ως καταβολές από τό Δημιουργό από αυτή τήν είσοδο της στό είναι, ενώ τις αποκαλύψεις τών θείων τις προξενεί κατά χάρη ή δύναμη τοῦ Παναγίου Πνεύματος μέ τήν έπιφοίτησή της. Όμως στήν αρχή ό διάβολος, μέσω τής αμαρτίας, προσήλωσε τις δυνάμεις αυτές στή φύση τών ορατών, και δέν ήταν κανείς πού νά εννοεί ή νά αναζητεί τό θεό¹⁴⁰, καθώς δλοι δσοι μετείχαν στήν ανθρώπινη φύση είχαν τή νοερή και λογική δύναμη τους περιορισμένη στήν επιφάνεια τών αισθητών και δέν είχαν καμιά έννοια γιά δσα είναι πάνω από τήν αίσθηση. Εύλογα λοιπόν ή χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος εκείνους πού βρέθηκαν μέσα σ' αυτή τήν άπατη χωρίς ένδιάθετη πρόθεση, άφοῦ τούς αποσύνδεσε από τά υλικά, αποκατάστησε τή δύναμη πού είχε προσηλωθεί σ' αυτά. Και άφοῦ ξαναπήραν καθαρή αυτή τή δύναμη από τή χάρη, ζήτησαν πρώτα και ερεύνησαν γιά τά θεία, και τότε έκζήτησαν καί εξερεύνησαν μέσω τής ίδιας χάρης τοῦ Πνεύματος.

19. Είναι φανερό δι τόν τέλος τής πίστεως είναι ή σωτηρία τών ψυχών¹⁴¹. Τέλος τής πίστεως είναι ή αληθινή αποκάλυψη εκείνου πού πιστέψαμε. Αληθινή αποκάλυψη δποιου πιστέψαμε είναι ή ανέκφραστη περιχώρηση τοῦ αντικειμένου τής πίστεως ανάλογα μέ τήν πίστη καθενός. Ή περι-

138. Ματθ. 7, 7-8.

139. Γαλ. 4, 3.

140. Ψαλμ. 52, 3.

141. Α' Πέτρ. 1, 9.

χώρηση αυτή είναι ἡ τελική ἐπάνοδος δσων πίστεψαν, στήν ἀρχή τους. Ἡ τελική ἐπάνοδος στήν ἀρχή τους δσων πίστεψαν, δσων δηλαδή κινούνται πρὸς τὸ θεό, εἶναι ἡ εκπλήρωση τῆς ἐπιθυμίας τους. Εκπλήρωση τῆς ἐπιθυμίας εἶναι ἡ αεικίνητη στάση δσων ἐπιθυμούν γύρω ἀπὸ τὸ ἐπιθυμητό. Αεικίνητη στάση δσων ἐπιθυμούν γύρω ἀπὸ τὸ ἐπιθυμητό, εἶναι ἡ παντοτινὴ καὶ ἀκατάπαυστη ἀπόλαυση τοῦ ἐπιθυμητοῦ. Απόλαυση παντοτινὴ καὶ ἀκατάπαυστη τοῦ ἐπιθυμητοῦ εἶναι ἡ μέθεξη τῶν θείων, τῶν πάνω ἀπὸ τὴ φύση. Μέθεξη τῶν πάνω ἀπὸ τὴ φύση θείων εἶναι ἡ ομοίωση αὐτῶν πού μετέχουν μὲ τὸ μετεχόμενο. Ἡ ομοίωση δσων μετέχουν πρὸς τὸ μετεχόμενο εἶναι ἡ ενεργητικὴ ταυτότητα αὐτῶν πού μετέχουν πρὸς αὐτὸ τὸ μετεχόμενο μέσω τῆς ομοιότητας. Ἡ ἐνδεχόμενη ενεργητικὴ ταυτότητα μέσω τῆς ομοιότητας αὐτῶν πού μετέχουν, εἶναι ἡ θέωση αὐτῶν πού αξιώνονται τῆς θεώσεως μέσω τῆς ομοιότητας πρὸς τὸ μετεχόμενο. Ἡ θέωση εἶναι συνοπτικὰ ἢ περίληψη καὶ ἡ περάτωση ὄλων τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων καὶ ὄλων δσα εἶναι μέσα στὸ χρόνο καὶ στὸν αἰῶνα. Περίληψη καὶ πέρας τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων καὶ ὄλων δσα ὑπάρχουν σ' αὐτούς, εἶναι ἡ ἐνότητα, σ' αὐτούς πού σώζονται, τῆς καθαρῆς καὶ καθαυτὸ ἀρχῆς μὲ τὸ καθαρὸ καὶ καθαυτὸ τέλος. Αδιάκοπη ἐνότητα τῆς καθαρῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους σ' αὐτούς πού σώζονται, εἶναι ἡ καλύτερη ὑπέρβαση δσων εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ φύση καὶ πού ἢ ὑπαρξη τους μετριέται μὲ ἀρχὴ καὶ τέλος. Ὑπέρβαση δσων εἶναι κατὰ φύση καὶ περιορίζονται μὲ ἀρχὴ καὶ τέλος, εἶναι ἡ ἄμεση καὶ ἄπειρη καὶ ἐπ' ἄπειρον συνεχιζόμενη σ' ἐκείνους πού ἀξιώθηκαν τὴν καλύτερη ὑπέρβαση τῶν κατὰ φύση, παντοδύναμη καὶ υπερδύναμη ἐνέργεια τοῦ θεοῦ. "Ἄμεση καὶ ἄπειρη καὶ ἐπ' ἄπειρον συνεχιζόμενη παντοδύναμη καὶ υπερδύναμη ἐνέργεια τοῦ θεοῦ εἶναι ἡ ἀνέκφραστη καὶ πάνω ἀπὸ ἀνέκφραστη ἡδονὴ καὶ χαρὰ ἐκείνων πού δέχονται τὴ θεία ἐνέργεια κατὰ τὴν ἀνέκφραστη καὶ πάνω ἀπὸ κάθε νόηση ἐνωση μὲ τὸ θεό. Γι' αὐτὴ δέν εἶναι δυνατὸ νὰ βρεῖ κανεὶς μέσα στὴ φύση τῶν δντων οὔτε λόγο, οὔτε τρόπο νὰ τὴ νοήσει καὶ νὰ τὴν ἐκφράσει.

20. Ἡ φύση δέν ἔχει οὔτε τοὺς λόγους δσων εἶναι ὑπὲρ τὴ φύση, οὔτε τοὺς νόμους τῶν παρὰ τὴ φύση. Ὑπὲρ τὴ φύση ἐννοῶ τὴ θεία καὶ ἀσύλληπτη ἡδονὴ, τὴν ὁποία ἐκ φύσεως δίνει ὁ θεός, δταν ἐνώνεται κατὰ χάρη μὲ τοὺς ἅγιους. Παρὰ τὴ φύση ἐννοῶ τὴν ἀπερίγραπτη οδύνη, πού προκαλεῖται ἀπὸ τὴ στέρηση τῆς ἡδονῆς αὐτῆς, τὴν ὁποία ἐκ φύσεως συνηθίζει νὰ δίνει ὁ θεός, δταν ἐνώνεται παρὰ τὴ χάρη μὲ τοὺς ἀναξίους. Γιατί ὁ θεός, σύμφωνα μὲ τὴν ποιότητα τῆς διαθέσεως καθενός, καθὼς ἐνώνεται μὲ δλους δπὼς γνωρίζει Αὐτός, δίνει στὸν καθένα τὴν αἴσθησι ἀνάλογα μὲ τὸ πὼς ὁ καθένας ἔχει διαμορφωθεὶ ἀπὸ τὸν εαυτὸ του γιὰ νὰ υποδεχτεῖ Εκείνον πού ὀπωσδήποτε θὰ ἐνωθεῖ μὲ δλους κατὰ τὸ τέλος τῶν αἰώνων.

21. Εκείνους πού ζητοῦν μὲ ἐπιμέλεια τοὺς πνευματικούς λόγους καὶ

τρόπους τής σωτηρίας, τούς οδηγεί στην κατανόηση τους τό "Άγιο Πνεύμα, μὴν αφήνοντας Ακίνητη και ανενεργό τή δύναμη πού έχουν ἐκ φύσεως να ζητούν επιμελώς τὰ θεία.

22. Πρώτα ζητεί κανείς νά νεκρώσει τήν αμαρτία πρὸς τήν προαίρεση του, και τήν προαίρεση πρὸς τήν αμαρτία, και ἔπειτα ἔρευνα πὸς πρέπει και μέ ποιό τρόπο νά νεκρώσει τήν μια πρὸς τήν ἄλλη. Και πάλι, ὕστερα ἀπὸ τήν τέλεια ἀλληλονέκρωση τής αμαρτίας και τής προαιρέσεως, ζητεί τή ζωή τής προαιρέσεως σύμφωνα μέ τήν αρετή, και τή ζωή τής αρετῆς σύμφωνα μέ τήν προαίρεση. Κι ἔπειτα ἔρευνα πὸς πρέπει και μέ ποιό τρόπο νά δημιουργήσει τή μεταξύ τους ζωή. Μπορούμε λοιπόν νά πάρομε σάν ορισμό, δι ἡ ζήτηση εἶναι επιθυμία κάποιου επιθυμητού, ἐνώ ἡ ἔρευνα εἶναι τρόπος πού συντελεῖ στην επιτυχία τής επιθυμίας πρὸς τό επιθυμητό.

23. Πρέπει αληθινά, εκείνος πού θέλει νά σωθεῖ, νά νεκρώσει διχι μόνον τήν αμαρτία πρὸς τήν προαίρεση, ἀλλά και τήν ἴδια τήν προαίρεση πρὸς τήν αμαρτία. Και διχι μόνο νά αναστήσει τήν προαίρεση γιὰ τήν αρετή, ἀλλά και τήν ἴδια τήν αρετή γιὰ τήν προαίρεση, σέ τρόπο ὡστε ἡ προαίρεση, νεκρή και χωρισμένη δλη ἀπ' δλη τή νεκρή αμαρτία, νά μὴν τήν αισθάνεται, ἐνώ ζωντανή δλη νά αισθάνεται δλη τή ζωντανή αρετή σέ μιά ἔνωση ἀδιάσπαστη. Γιατί εκείνος πού νέκρωσε τήν προαίρεση του πρὸς τήν αμαρτία, ἔχει ενταχθεῖ οργανικά στό σώμα τοῦ Χριστοῦ, συμμετέχοντας στό θάνατο Του¹⁴². και εκείνος πού ἀνέστησε τήν προαίρεση του γιὰ τήν αρετή, συμμετέχει και στην ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

24. Ἡ αμαρτία και ἡ προαίρεση, δταν νεκρωθούν ἡ μιά πρὸς τήν ἄλλη, ἔχουν διπλή τήν αναισθησία. Και ἡ αρετή και ἡ προαίρεση, δταν ζουν ἡ μιά μέ τήν ἄλλη, ἔχουν διπλή τήν αἴσθηση.

25. Ὁ Χριστός, ὁ ὅποιος κατά τή φύση εἶναι Θεός και ἄνθρωπος, κληρονομείται ὑπέρ φύση ἀπὸ εμάς ὡς θεός μέσω τής χάρις μέ τήν ἀνέκφραστη μέθεξη, και γιὰ χάρις μας, κάνοντας μας οικείους Του μέ τό νά πάρει ὡς ἄνθρωπος τή δική μας μορφή, κληρονομεί μαζί μ' εμάς τόν εαυτό Του μέ μιά ακατανόητη συγκατάβαση. Αυτόν προθεωρώντας μυστικά οἱ "Άγιοι μέ τό Πνεύμα, διδάχθηκαν δι τὰ παθήματα τοῦ παρόντος, πού συνδέονται μέ τήν αρετή και αναφέρονται στό Χριστό, πρέπει νά προηγηθούν ἀπὸ τή δόξα πού θά φανερωθεῖ στό μέλλον ἀπὸ τόν Χριστό.

26. Ὁ νους, καθώς κινεῖται μέ μόνη τήν επιθυμία πρὸς τήν αἰτία τῶν δντων χωρίς νά γνωρίζει, ζητεί μόνο. Τό λογικό δμως, παρατηρώντας μέ διάφορους τρόπους, ἔρευνα τούς αληθινούς λόγους τῶν δντων.

27. Ζήτηση εἶναι ἡ πρώτη και ἀπλή κίνηση τοῦ νοῦ μέ επιθυμία πρὸς τήν αἰτία του. Ἐρευνα εἶναι ἡ πρώτη και ἀπλή διάκριση τοῦ λογικοῦ σχετικὰ μέ τήν αἰτία του μέ βάση κάποια ἔννοια. Εκζήτηση πάλι εἶναι ἡ μέ κά-

ποια φλογερή επιθυμία κίνηση τοῦ νοῦ προς τήν αἰτία του σύμφωνα μέ τήν πνευματική γνώση. Και εξερεύνηση εἶναι ἡ διάκριση πού κάνει τό λογικό σχετικά μέ τήν αἰτία του, κατά τήν εργασία τών αρετῶν, πού γίνεται μέ κάποια συνετή και σοφή έννοια.

28. Οἱ ἅγιοι και θεῖοι Προφῆτες, αφού ἐκζήτησαν και εξερεύνησαν γιά τή σωτηρία τών ψυχῶν, εἶχαν διάπυρη και φλογερή τήν ἐπιθυμητική κίνηση τοῦ νοῦ πρός τό Θεό μ' επιστήμη και γνώση, και συνετή και σοφή τή διάκριση τοῦ λογικού κατά τήν εργασία τών θεῶν. Και ὅποιοι τούς μιμούνται, μέ γνώση και επιστήμη ἐκζητοῦν τή σωτηρία τών ψυχῶν, και εξερευνώντας μέ φρόνηση και σοφία, ἀσκοῦν τήν διάκριση στά θεῖα ἔργα.

29. Ἡ γνώση τών θεῶν εἶναι δύο ειδῶν. Ἡ μία εἶναι σχετική, γιατί βρῖσκεται μόνο στό λόγο και στά νοήματα και δέν ἔχει τήν ενεργό αἴσθηση ἐκείνου πού γνωρίσαμε μέ τήν πείρα· μέ τήν γνώση αὐτή ἐξυπηρετούμαστε κατά τήν παρούσα ζωή. Ἡ ἄλλη εἶναι ἡ κυρίως και αληθινή γνώση, ἡ ὁποία παρέχει ενεργητικά κατά χάρη μέ μέθεξη δλη τήν αἴσθηση ἐκείνου πού γνωρίσαμε, μόνο μέ τήν πείρα, χωρίς λόγια και νοήματα· μέ αὐτή, κατά τή μέλλουσα ζωή, δεχόμαστε τήν υπέρ φύση θέωση νά ενεργεῖται σ' ἐμάς ἀκατάπαυστα. Ἡ σχετική γνώση, επειδή βρῖσκεται στό λόγο και στά νοήματα, λένε πῶς κινεῖ τήν επιθυμία πρός τήν ενεργητική γνώση μέ τή μέθεξη· ἐνώ ἡ ενεργητική γνώση, πού μέ τή μέθεξη και τήν πείρα παρέχει τήν επιθυμία ἐκείνου πού γνωρίσαμε, λένε πῶς αφαιρεῖ τή γνώση πού μένει στό λόγο και στά νοήματα.

30. Δύο ειδῶν εἶναι ἡ γνώση. Ἡ μία βρῖσκεται στό λόγο και στά θεῖα νοήματα και δέν ἔχει παρούσα κατ' εἶδος τήν αἴσθηση δσων νοήθηκαν. Ἡ ἄλλη εἶναι ενεργητική και χωρίς λόγο και νοήματα, ἔχει μόνο τήν κατ' εἶδος ἀπόλαυση τών αληθινῶν. Επειδή δηλαδή ὁ λόγος φυσικῶς μέ τή γνώση υποδηλώνει τό γνωστικό μέρος τῆς ψυχῆς, κινεῖ τήν επιθυμία ἐκείνων πού κινούνται μέ τή δύναμη του πρός τήν ἀπόλαυση ἐκείνου πού υποδηλώθηκε.

31. Εἶναι ἀδύνατο, λένε οἱ σοφοί, νά συνυπάρχει μαζί μέ τήν πείρα τοῦ θεοῦ και ὁ περί θεοῦ λόγος, ἡ μέ τήν αἴσθηση τοῦ Θεοῦ και ἡ νόηση Του. Λόγο περί θεοῦ ἐννοῶ τήν ἀναλογία τῆς γνωστικῆς θεωρίας γι' Αὐτόν, ἡ ὁποία προκύπτει ἀπό τα δντα. Αἴσθηση, τήν πείρα τών υπέρ φύση αγαθῶν μέ τή μέθεξη. Νόηση, τήν ἀπλή και ἐνιαία γνώση Του πού ἔχομε ἀπό τά δντα. "Ἴσως αὐτό φαίνεται και σ' ὄλα τ' ἄλλα πράγματα, ἀφοῦ βέβαια ἡ πείρα ἐνός πράγματος καταπαύει τόν περί αὐτοῦ λόγο, και ἡ αἴσθηση ἐνός πράγματος οδηγεῖ σέ ἀχρησία τή νόηση γύρω ἀπ' αὐτό. Πείρα ἐννοῶ τήν ἴδια τήν κατ' ἐνέργειαν γνώση πού ἔρχεται ὑστέρα ἀπό κάθε λόγο, ἐνώ αἴσθηση τή μέθεξη ἐκείνου πού γνωρίσαμε, πού ἐμφανίζεται ὑστέρα ἀπό κάθε νόηση. Και αὐτό ἴσως διδάσκει μυστικά ὁ μέγας Ἀπόστολος, δταν λέει:

«Είτε προφητείες είναι, θά καταργηθούν είτε γλώσσες, θα σταματήσουν είτε γνώση, θά καταργηθεί»¹⁴³. μιλά δηλαδή για τή γνώση πού βρίσκεται στό λόγο 'καί στά νοήματα.

32. Έπρεπε πράγματι ό κατά φύση Δημιουργός τής ουσίας τών όντων, νά γίνει καί ό Αυτουργός τής κατά χάρη θεώσεως τών δημιουργημάτων, για νά φανεί διτι ό δοτήρας τής υπάρξεως είναι καί δωρητής τής παντοτινής ευδαιμονίας. Άφου λοιπόν κανένα από τά δντα δέν γνωρίζει τίποτε άλλο για τόν εαυτό του, τί είναι κατά τήν ουσία, ευλόγως κανένα από τά δντα δέν προγνωρίζει κατά φύση κάτι άπ' δσα θά γίνουν, έκτος από τό θεό πού είναι πάνω από τά δντα. Ό Θεός καί τόν εαυτό Του γνωρίζει, τί είναι στήν ουσία Του, καί τήν ύπαρξη όλων τών δημιουργημάτων Του γνώριζε πριν ακόμη τά δημιουργήσει, καί μέλλει νά δίνει κατά χάρη άφθονα στά δντα τή γνώση, καί τή δική τους καί τών άλλων, τοῦ τί είναι κατά τήν ουσία τους, καί νά φανερώσει σ' αυτά τούς λόγους τής δημιουργίας τους πού προϋπήρχαν σ' Αυτόν ένιαίως.

33. Ό Θεός Λόγος, ό όποιος δημιούργησε τήν ανθρώπινη φύση, δέν έθεσε μέσα της ούτε ηδονή, ούτε οδύνη τής αίσθήσεως, αλλά κάποια νοερή δύναμη πρós ηδονή, μέ τήν οποία θά μπορούσε νά Τόν απολαύσει με τρόπο ανέκφραστο. Αυτή τή δύναμη, δηλαδή τή φυσική επιθυμία τοῦ νού πρós τό θεό, μόλις έγινε ό πρώτος άνθρωπος, τήν έδωσε στήν αίσθηση καί απόκτησε, κατ' αυτή τήν πρώτη κίνηση, τήν ηδονή πού ενεργεί πάνω του παρά φύση μέσω τής αίσθήσεως. Τότε ό θεός, φροντίζοντας για τή σωτηρία μας, μέ τήν πρόνοια Του τοποθέτησε δίπλα της τήν οδύνη σάν τιμωρητική δύναμη, σύμφωνα μέ τήν οποία ρίξωσε μέ σοφία μέσα στή φύση τοῦ σώματος ό νόμος τοῦ θανάτου, για νά περιορίζει τήν επιθυμία τής παραφροσύνης τοῦ νού από τό νά κινείται παρά φύση πρós τά αίσθητά πράγματα.

34. Η ηδονή καί ή οδύνη δέν δημιουργήθηκαν μαζί μέ τή φύση τής σάρκας, αλλά ή παράβαση τής θείας εντολής επινόησε τήν ηδονή για νά διαφθείρει τήν προαίρεση, ένω επέβαλε τήν οδύνη σάν καταδίκη πρós διάλυση τής ανθρώπινης φύσεως, έτσι ώστε ή μέν ηδονή νά προκαλέσει εκούσιο θάνατο τής ψυχής τήν αμαρτία, ή δέ οδύνη μέ τή διάλυση νά προξενήσει τήν αποσύνθεση τής σάρκας. Σύμφωνα μέ τήν πρόνοια Του ό θεός, για τιμωρία τής κατά προαίρεση ηδονής, έδωσε στήν ανθρώπινη φύση τήν —παρά τήν προαίρεση της— οδύνη καί τόν θάνατο πού τήν ακολουθεί.

35. Εξαιτίας τής παράλογης ηδονής πού επήλθε στήν ανθρώπινη φύση, ήρθε έπειτα ή κατά λόγον οδύνη μέ πολλά παθήματα, στά όποια καί από τά όποια υπάρχει ό θάνατος για νά αφαιρέσει τήν παρά φύση ηδονή. "Όχι όμως νά προκαλέσει καί τήν τέλεια εξόντωση της, κατά τήν οποία συνηθίζει νά φανερώνεται ή νοερή χάρη τής θείας ηδονής.

36. Ἡ ἐπινόηση τῶν ἐκούσιων πόνων καὶ ἡ ἐπιφορὰ τῶν ἀκούσιων, ἀφαιροῦν τὴν ἡδονὴ καὶ καταργοῦν τὴν ἐνεργητικὴν κίνησιν τῆς. Δὲν ἐξαφανίζουσι ὅμως τὴ δύναμιν πού βρίσκεται σάν νόμος μέσα στὴν ἀνθρώπινη φύσιν καὶ πού δημιουργεῖ τὴν ἡδονή. Γιατί ὁ ἐνάρετος βίος προκαλεῖ ἀπάθεια τῆς προαιρέσεως, δχι ὅμως καὶ τῆς φύσεως. Μὲ τὴν ἀπάθεια τῆς προαιρέσεως ἔρχεται στό νοῦ ἡ χάρις τῆς θείας ἡδονῆς.

37. Κάθε πόνος, ἐπειδὴ ἔχει κατ' ἐνέργεια ὡς αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ τὴν ἡδονὴ πού προηγείται, εἶναι φανερό ὅτι ἀποτελεῖ χρέος, τὸ ὅποιο σύμφωνα μὲ τὴν αἰτία τοῦ πληρώνεται φυσικῶς ἀπ' ὅλους ὁσοὶ μετέχουν στὴν ἀνθρώπινη φύσιν. Γιατί στὴν ἡδονή, πού εἶναι παρὰ φύσιν, ὁποσδήποτε ἀκολουθεῖ φυσικός ὁ πόνος σέ ὅλα, στῶν ὁποίων τὴ γένεσιν προηγήθηκε ὁ νόμος τῆς ἡδονῆς χωρὶς αἰτία. Καὶ χωρὶς αἰτία ἐννοῶ τὴν ἡδονὴ πού προήλθε ἀπὸ τὴν παράβαση τῶν πρωτοπλάστων, γιατί δὲν διαδέχθηκε κάποιον πόνον πού εἶχε προηγηθεῖ.

38. Ἦταν τελειῶς ἀδύνατο ἡ ἀνθρώπινη φύσιν πού ἔπεσε στὴν κατὰ προαίρεσιν ἡδονὴ καὶ στὴν ἀθέλητη θλίψιν, νά ἐπιστρέψῃ πάλιν στὴν ἀρχικὴ ζωὴ, ἀν δὲ γίνονταν ἄνθρωπος ὁ Δημιουργός καὶ δὲν δεχόταν μὲ τὴν προαίρεσιν τοῦ τὴν οὐδύνην πού εἶχε ἐπινοηθεῖ πρὸς τιμωρίαν τῆς κατὰ προαίρεσιν ἡδονῆς τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, οὐδύνην στὴν ὁποία δὲν εἶχε προηγηθεῖ ἡ γένεσιν τῆς ἀπὸ ἡδονῆς. • Καὶ καταδέχθηκε γέννησιν πού δὲν εἶχε τὴν ἀρχὴν τῆς στὴν ἡδονῆ, γιὰ νά ἐλευθερώσῃ τὴν ἀνθρώπινη φύσιν ἀπὸ τὴ γέννησιν πού προήλθε ἀπὸ καταδίκην.

39. Μετὰ τὴν παράβαση ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν τὴν ἡδονὴ νά προηγείται φυσικῶς ἀπὸ τὴ γέννησιν τοὺς, καὶ ἀπολύτως κανεῖς δὲν ὑπῆρχε φυσικῶς ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἐμπαθὴ μὲ ἡδονὴ γέννησιν· ὅλοι, σάν νά κατέβαλλον φυσικό χρέος, ὑπέφεραν τοὺς πόνους καὶ τὸ θάνατον ἐξαιτίας τῆς. Καὶ ἦταν τελειῶς ἀδύνατον νά βρεθεῖ τρόπος ἀπελευθερώσεως γι' αὐτοὺς πού τυραννοῦνταν ἀπὸ τὴν ἀδίκην ἡδονὴ καὶ κρατοῦνταν ἀπὸ τοὺς δίκαιους πόνους καὶ τὸν ἀκόλουθον δικαιοτάτον θάνατον. Ὁ ἄνθρωπος, καθὼς εἶχε τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς τοῦ ἀπὸ τὴ φθορὰ μὲ τὴν ἡδονὴ καὶ τελειῶνε τὴ ζωὴν τοῦ στὴ φθορὰ μὲ τὸ θάνατον, σπαραζόταν μὲ ἐλεεινὸν τρόπον ἀσχόντας ἀπὸ τὴν ἀδικότατην ἡδονὴ καὶ τοὺς ἐξαιτίας τῆς δικαιοτάτους πόνους. Γιὰ τὴν ἐξάλειψιν λοιπὸν αὐτῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς ἀνθρώπινης φύσεως πού ἔπαθε, ἔπρεπε νά ἐπινοηθεῖ πόνος καὶ θάνατος ἀδίκος μαζὶ καὶ ἀναίτιος· ἀναίτιος, γιατί δὲν θὰ εἶχε καθόλου τὴν ἡδονὴ νά προηγείται καὶ νά τὸν δημιουργεῖ, καὶ ἀδίκος, γιατί δὲν θὰ διαδεχόταν καμιά ἐμπαθὴ ζωὴ· ἔτσι ὥστε, ἀφοῦ βρεθεῖ, ἀνάμεσα σέ ἀδίκην ἡδονὴ καὶ σέ δικαιοτάτον πόνον καὶ θάνατον, ἀδικότατος πόνος καὶ θάνατος, νά ἐξαλείψῃ ὁλοτελῶς τὴν ἀδικότατην ἀρχὴν πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ τὸ ἐξαιτίας τῆς ἡδονῆς δικαιοτάτον τέλος τῆς ἀνθρώπινης φύσεως μὲ τὸ θάνατον, καὶ νά γίνῃ πάλιν ἐλεύθερον τὸ γένος τῶν

ανθρώπων από ηδονή και οδύνη και νά πάρει πάλι πίσω την αρχική ευτυχία ή ανθρώπινη φύση, χωρίς νά τή μολύνει κανένα από τὰ γνωρίσματα όσων βρίσκονται κάτω από γέννηση και θάνατο. ΓΥ αυτό, ό Λόγος του Θεού, πού είναι τέλειος Θεός κατά τή φύση, γίνεται τέλειος άνθρωπος μέ ψυχή νοερή και σώμα κατά φύση επιδεκτικό παθημάτων παρόμοια μ' εμάς, μόνο πού δέν είχε αμαρτία. Δέν είχε διόλου τήν ηδονή πού προήλθε από την παρακοή νά προηγηθεί τής γεννήσεως Του μέσα στο χρόνο από γυναίκα. Τήν οδύνη πάλι πού προήλθε από τήν ηδονή και αποτελεί τό τέλος τής φύσεως, τήν ανάδεχθηκε θεληματικά από φιλανθρωπία, μέ σκοπό, πάσχοντας αδικώς, ν' αφανίσει τήν από άδικη ηδονή άρχή τής γενέσεως πού κυριαρχεί στην ανθρώπινη φύση —γιατί ό θάνατος του Κυρίου δέν ήταν σαν χρέος πού θά πληρωνόταν εξαιτίας της, δπως συμβαίνει μέ τους άλλους ανθρώπους, αλλά μάλλον ήταν δπλο εναντίον της—, δπως επίσης και νά εξαφανίσει τό δίκαιο μέσω του θανάτου τέλος τής φύσεως, γιατί δέν είχε ως αιτία του είναι Του τήν παράνομη ηδονή, λόγω τής οποίας εισήλθε ό θάνατος και αποτελεί τή δίκαιη τιμωρία της.

40. Ό Κύριος είναι κατά φύση σοφός και δίκαιος και δυνατός. Έπρεπε λοιπόν, πράγματι έπρεπε, ως σοφός νά μήν αγνοήσει τον τρόπο τής θεραπείας του ανθρώπου* ως δίκαιος, νά μήν κάνει τυραννική τή σωτηρία του ανθρώπου πού είχε καταληφθεί από τήν αμαρτία μέ τήν προαίρεση του· και ως παντοδύναμος, νά μή φανεί αδύναμος νά εκπληρώσει τήν θεραπεία.

41. Ή σοφία του Θεού αποδεικνύεται από τό διτι έγινε αληθινά άνθρωπος κατά φύση. Ή δικαιοσύνη Του, από τό διτι κατά τή γέννηση Του πήρε φύση επιδεκτική παθημάτων, δπως και έμεϊς. Ή δύναμη Του, από τό διτι μέσω παθών και θανάτου δημιούργησε αιώνια ζωή και άμετάτρεπτη απάθεια για τήν ανθρώπινη φύση.

42. Ό Κύριος φανέρωσε τή σοφία μέ τόν τρόπο τής θεραπείας, μέ τό νά γίνει άνθρωπος χωρίς μετατροπή ή τήν οποιαδήποτε αλλοίωση. Τήν ισότητα τής δικαιοσύνης τήν έδειξε μέ τό μέγεθος τής συγκαταβάσεως, παίρνοντας επάνω Του θεληματικά τήν καταδίκη, στην οποία ύπόκειται ή επιδεκτική παθημάτων ανθρώπινη φύση, και κάνοντας την δπλο για τήν εξάλειψη τής αμαρτίας και του θανάτου πού προήλθε άπ' αυτήν, δηλαδή τής ηδονής και τής οδύνης πού προήλθε άπ' αυτήν. Μέσα στην παθητότητα υπήρχε ή δύναμη τής αμαρτίας και του θανάτου και ή τυραννία τής αμαρτίας μέσω τής ηδονής και ή εξουσία του θανάτου μέσω τής οδύνης. Γιατί είναι φανερό διτι στην παθητότητα τής φύσεως υπάρχει ή δύναμη τής ηδονής και τής οδύνης. Όταν δηλαδή επιτείνεται ή φυσική τιμωρία μέ τήν οδύνη, τότε φροντίζομε νά παρηγορούμε κάπως τή φύση μέ τήν ηδονή. Γιατί θέλοντας νά αποφύγομε τήν αίσθηση τής οδύνης, καταφεύγομε στην ηδονή, επιχειρώντας νά παρηγορήσομε τή φύση πού ενοχλείται από τλν κάκωση τής ό-

δύνης. Φροντίζοντας όμως ν' ἀμβλύνομε μέ την ηδονή τα κινήματα της οδύνης, απλώς κάνομε τό χρέος μας μεγαλύτερο, μή μπορώντας να ἔχομε τήν ηδονή ελεύθερη ἀπό οδύνη και πόνους.

43. Ὁ Κύριος φανέρωσε τήν υπερβολική Του δύναμη, δταν μέ τά παθήματα τά ὅποια υπέφερε ἔκανε αμετάβλητη τήν ανθρώπινη φύση. Ἄφου δηλαδή μέ τό πάθος ἔδωσε στήν ανθρώπινη φύση τήν ἀπάθεια και μέ τούς πόνους τήν ἀνάπαυση και μέ τον θάνατο Του τήν αἰώνια ζωή, ἀποκατάστησε ανακαινισμένες μέ τις στερήσεις τῆς σάρκας Του τις ἕξεις τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, και μέ τή σάρκωση Του ἔδωσε στήν ἀνθρώπινη φύση τήν υπερφυσική χάρη, δηλαδή τή θέωση.

44. Ὁ Θεός ἔγινε ἀληθινά ἄνθρωπος και ἔδωσε ἄλλη ἀρχή γιά δευτέρα γεννήση στήν ἀνθρώπινη φύση, ἡ οποία καταλήγει μέσω τού πόνου στήν ηδονή τῆς μέλλουσας ζωῆς. Ὁ προπάτορας Ἀδάμ μέ τήν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς εισηγάγε γιά τήν ἀνθρώπινη φύση ἄλλη, διαφορετική ἀπό τήν πρώτη, ἀρχή γεννήσεως, ἡ οποία προέρχεται ἀπό τήν ηδονή και τελειώνει στο θάνατο μέσα ἀπό πόνου, και τήν οποία ἐπινόησε μέ τή συμβουλή τού φιδιού. Ἡ ηδονή αὐτή δέν διαδέχθηκε προηγούμενο πόνου, ἀλλά μάλλον κατέληγε στον πόνου. Και ἔτσι, δλοι δσοι προέρχονται ἀπό τον Ἀδάμ κατά σάρκα, ἔνεκα τῆς ἀπό ηδονή ἀδίκης ἀρχῆς, δικαίως υπομένουν μαζί του τό τέλος τού θανάτου μέσω τού πόνου. Γι' αὐτό και ὁ Κύριος, ἔγινε ἄνθρωπος και δημιούργησε ἄλλην ἀρχή δευτέρας γεννήσεως ἀπό τό "Ἅγιο Πνεῦμα γιά τήν ἀνθρώπινη φύση και καταδέχθηκε τον οδυνηρό και δικαιοτάτο θάνατο τού Ἀδάμ, (πού ἦταν βέβαια ἀδικότατος γιά τό Χριστό, γιατί Αὐτός δέν εἶχε ὡς ἀρχή τῆς γεννήσεως Του τήν ἀδικότατη ηδονή τού προπάτορα κατά τήν παρακοή). Και ἔτσι ἐξαφάνισε και τά δύο, και τήν ἀρχή και τό τέλος τῆς γεννήσεως ἀπό τον Ἀδάμ, γιατί αὐτά δέν εἶχαν προέλθει ἀρχικά ἀπό τό Θεό. Και ὅλους ἐκείνους πού ξαναγεννιούνται πνευματικά ἀπό Αὐτόν, τούς ἐλευθέρωσε ἀπό τήν ἐνοχη τῆς παρακοῆς τού Ἀδάμ.

45. Ὁ Κύριος, ἀφού ἀφαίρεσε τήν ηδονή πού προέρχεται ἀπό τό νόμο τῆς ἀμαρτίας, γιά νά ἀκυρώσει τήν ἐπίδραση τῆς κατά σάρκα γεννήσεως σ' ἐκείνους πού γεννιούνται ἀτή ζωή πού δίνει Αὐτός μέ τή χάρη τού Πνεύματος, ἐπιτρέπει, γιά τήν κατάκριση τῆς ἀμαρτίας, νά δέχονται αὐτοί τό θάνατο πού προηγουμένως ἀπέβλεπε στήν καταδίκη τῆς φύσεως. Αὐτοί δέν ἔχουν πιά τήν ηδονή τῆς γεννήσεως πού προήλθε ἀπό τον Ἀδάμ, ἀλλά μόνο τήν ἐξαιτίας τού Ἀδάμ οδύνη, ἡ οποία ἐνεργεῖ σ' αὐτούς τό θάνατο, ὄχι σάν χρέος λόγω τῆς ἀμαρτίας, ἀλλά κατά τῆς ἀμαρτίας, κατ' οἰκονομίαν λόγω τῆς καταστάσεως τῆς ἀνθρώπινης φύσεως· ἐπειδή δταν ὁ θάνατος δέν ἔχει μητέρα τήν ηδονή —τῆς ὁποίας και γίνεται τιμωρός—, γίνεται πατέρας βεβαίως τῆς αἰώνιας ζωῆς. Γιατί δπως ἡ ηδονική ζωή τού Ἀδάμ ἔγινε μητέρα θανάτου και φθοράς, ἔτσι και ὁ θάνατος τού Κυρίου υπέρ τού Ἀδάμ, μέ

τό νά είναι ελεύθερος από την ηδονή τοῦ Αδάμ, γεννά την αιώνια ζωή.

46. Μετά την παράβαση τοῦ Αδάμ, ἡ ανθρώπινη φύση ἔχει ἀρχή της γενέσεως της τήν μέ ηδονή σύλληψη και γέννηση μέσω σποράς ἀπό πατέρα, και τέλος της τό θάνατο μέ οδύνη και φθορά. Ὁ Κύριος ὁμως, επειδή δεν εἶχε τέτοια ἀρχή τῆς κατά σάρκα γεννήσεως Του, δεν ἦταν δυνατόν ούτε ἀπό τό τέλος, δηλαδή τό θάνατο, νά κυριευθεῖ.

47. Ἡ αμαρτία, δελεάζοντας στήν ἀρχή τον Αδάμ, τον κατάφερε νά παραβεί τή θεία ἐντολή¹⁴⁴, ὁπότε ἀφοῦ ἔδωσε ὑπαρξη στήν ηδονή και ἔβαλε τον εαυτό της σταθερά μέ τήν ηδονή στά κατάβαθα τῆς ανθρώπινης φύσεως, καταδίκασε σέ θάνατο ὅλη τή φύση, ὠθώντας μέ τό θάνατο τοῦ ἀνθρώπου στήν καταστροφή τά δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὁ σπορέας τῆς αμαρτίας και πατέρας τῆς κακίας πονηρός διάβολος, ὁ ὅποιος και τον εαυτό του ἀπομάκρυνε λόγω υπερηφάνειας ἀπό τή θεία δόξα, και ἀπό φθόνο ἐναντίον μας και ἐναντίον τοῦ Θεοῦ ἔβγαλε τον Αδάμ ἀπό τον παράδεισο¹⁴⁵, μηχανεύθηκε τούτο, νά ἀφανίσει δηλαδή τά ἔργα τοῦ Θεοῦ και νά διαλύσει ὅσα ἔχουν δημιουργηθεῖ.

48. Ὁ διάβολος, φθονώντας ἐμάς και τό Θεό και παραπείθοντας τον ἀνθρώπο διτι ὁ Θεός τόν φθονεῖ¹⁴⁶, τον ἔκανε νά παραβεί τή θεία ἐντολή. Τό Θεό τόν φθόνησε, γιά νά μήν ἐκδηλωθεῖ στήν πράξη ἡ πανύμνητη δύναμη Του νά θεώνει τόν ἀνθρώπο. Τόν ἀνθρώπο ὀλοφάνερα τόν φθόνησε, γιά νά μή γίνει μέ τήν ἀρετή μέτοχος τῆς θείας δόξας. Γιατί φθονεῖ ὁ ἀκαθαρτότατος ὀχι μόνον ἐμάς λόγω τῆς δόξας πού μάς δίνει ὁ Θεός γιά τήν ἀρετή, ἀλλά και τό Θεό λόγω τῆς πανύμνητης δυνάμεως Του γιά τή σωτηρία μας.

49. Ὅπως στόν Αδάμ ὁ θάνατος ἦταν καταδίκη τῆς φύσεως¹⁴⁷, επειδή εἶχε ἀρχή τῆς γενέσεως της τήν ηδονή, ἔτσι και ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐγίνε καταδίκη τῆς αμαρτίας¹⁴⁸, γιατί στο Χριστό ἡ ανθρώπινη φύση βρήκε πάλι τή γένεση της καθαρῆ ἀπό ηδονή.

50. "Ἄν ἐμεῖς, πού μέ τή χάρη τοῦ Πνεύματος ἀξιωθήκαμε νά γίνομε οἶκος Θεοῦ¹⁴⁹, ὀφείλομε νά δείχνομε τόσο μεγάλη υπομονή στά παθήματα προς χάρη τῆς δικαιοσύνης γιά καταδίκη τῆς αμαρτίας, και σάν νά εἴμαστε κακούργοι νά ὑπομένομε πρόθυμα τόν ἐπονείδιστο θάνατο, ἐνώ εἴμαστε ἀγαθοί, τότε ποιο θά εἶναι τό τέλος ἐκείνων πού ἀπειθοῦν στο Ευαγγέλιο τοῦ Θεοῦ¹⁵⁰; Δηλαδή ποιο θά εἶναι τό τέλος, ἡ καταδίκη, ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὀχι μόνον διατήρησαν μέ προθυμία ζωντανή και ἐνεργό στήν ψυχή και στο σώμα μέ τήν προαίρεση και τή φύση τους ὡς τό τέλος τήν μέ ηδονή γένεση τῆς φύσεως πού ὀφείλεται στόν Αδάμ και πού κυριάρχησε στη φύση, ἀλλά και δέ δέχθηκαν μήτε τό Θεό Πατέρα πού τους καλοῦσε κοντά Του δια μέσου τοῦ σαρκωθέντος Τίου Του, μήτε πάλι τόν ἴδιο τόν Υἱό και μεσίτη πού

144. Γεν. 3, 6.

146. Γεν. 3, 5.

148. Ρωμ. 8, 3.

150. Α' Πέτρ. 4, 17.

145. Σ. Σολ. 2, 24.

147. Γεν. 2, 17.

149. Ἐβρ. 3, 6.

ἦρθε απεσταλμένος τοῦ Πατέρα¹⁵¹; Ὁ ὅποιος Υἱός, για να μας συμφιλιώσει με τον Πατέρα, παρέδωσε θεληματικά και με τή βούληση τοῦ Πατέρα τον εαυτό Του στο θάνατο για χάρη μας, έτσι ώστε νά δοξάσει εμάς με τον εαυτό Του, καταλαμπρύνοντάς μας με τό κάλλος τῆς θεότητος Του τόσο, όσο Αυτός για χάρη μας καταδέχθηκε νά περιφρονηθεῖ για τά παθήματα μας·

51. Ὅλων εκείνων πού σώζονται, ὁ Θεός θά εἶναι τόπος ἀπεριόριστος, χωρίς ἐναντιότητες και ἀπειρος, πού θά γίνει σέ δλους τά πάντα, ἀνάλογα με τό βαθμό τῆς δικαιοσύνης καθενός, ἤ μάλλον ἀνάλογα με δσα καθέννας ἐπάθε ἐδώ με γνώση για τή δικαιοσύνη· θά δωρίζει σέ κάθε μέλος τον εαυτό Του, ἀνάλογα με τή δύναμη πού ἔχει κάθε μέλος, ἤ οποία φανερώνει τον εαυτό της νά ενεργεῖ και πού συνδέει τά μέλη με τόν εαυτό της, ὥστε νά συγκρατοῦνται μεταξύ τους για νά υπάρχουν και νά ζουν. Ἐπειτα ἀπ' αυτό, πού θά φανεῖ ὁ ἀσεβης και αμαρτωλός¹⁵², ἀφού θά στερεῖται αυτή τή χάρη; Εκείνος δηλαδή πού δέν μπορεῖ νά δεχτεῖ ενεργῶς τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ, ἤ οποία ἀποτελεῖ τή μακαριότητα, πού θά φανεῖ δταν ξεπέσει ἀπό τή θεϊκή ζωή πού εἶναι πάνω ἀπό αἰῶνα και χρόνο και τόπο;

52. Εκείνος πού δέν ἔχει τό Θεό νά τοῦ συγκρατεῖ τή ζωή στη μακαριότητα, τό Θεό πού θά γίνει στή μέλλουσα ζωή τόπος τῶν αξίων, τί θά ἀπογίνει, μή ἔχοντας τό Θεό ὡς τόπο κατά τήν ἐγκατάσταση και διαμονή τῶν αξίων στο Θεό με μακαριότητα; Και αν με πολλή δυσκολία σώζεται ὁ δίκαιος¹⁵², τί θά γίνει ἤ τί θά πάθει εκείνος πού δέν ἔκανε στήν παρούσα ζωή τίποτα σχετικό με τήν ευσέβεια και τήν ἀρετή;

53. Ὁ Θεός, με τήν ἀπειροδύναμη βούληση τῆς ἀγαθότητος Του, θά μαζέψει δλους, και ἀγγέλους και ἀνθρώπους, καλούς και κακούς. Ὅλοι ὁμως αυτοί δέ θά ἔχουν ἴση μέθεξη τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος πέρασε ἀνάμεσα ἀπ' δλους χωρίς διάκριση, ἀλλά ὁ καθέννας ἀνάλογα με τή δεκτικότητα του.

54. Εκείνοι πού φύλαξαν τήν προαίρεση τους ἰσόνομη σέ δλα με τή φύση και τήν ἔκαναν ενεργητικά δεκτική τῶν λόγων τῆς φύσεως σύμφωνα με τήν ἀρχή τῆς μακαριότητος, λόγω τῆς συμμορφώσεως τῆς προαιρέσεως τους με τή θεία βούληση, θά ἔχουν πλήρη μέθεξη τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ κατά τή θεία ζωή πού θά λάμπει πάνω τους, εἴτε ἀγγελοι εἶναι αυτοί, εἴτε ἀνθρωποι. Εκείνοι δμως πού σέ δλα ἔκαναν τήν προαίρεση τους ἀνίσονομη προς τή φύση και τήν ἐδείξαν κατά τήν ἐνέργεια της νά διασκορπίζει τοῦς λόγους τῆς φύσεως, τελείως ἀντίθετα πρὸς τήν ἀρχή τῆς μακαριότητος, λόγω τῆς ἀντιθέσεως τῆς προαιρέσεως τους στή θεία βούληση, θά ξεπέσουν ολότελα ἀπό τήν ἀγαθότητα ἐξαιτίας τῆς οἰκειώσεως πού ἔχουν πρὸς τήν [αθλιότητα]. Ἀπό τήν κατάσταση αυτή θά προέλθει ἡ διάσταση τους πρὸς τό Θεό, καθώς δέν θά ἔχουν, σύμφωνα με τήν πρόθεση τῆς γνώμης τους, τήν

151. Α' Τιμ. 2, 5.

152. Παροιμ. 11, 31· Α' Πέτρ. 4, 18.

ἀρχή της μακαριότητας να ζωογονείται με τὴν ἐνέργεια τῶν ἀγαθῶν, δπου ἀπὸ τὴ φύση της φανερώνεται ἡ θεία ζωή.

55. Ζυγαριά τῆς προαιρέσεως τοῦ καθενός κατὰ τὴν Κρίση θά εἶναι ὁ λόγος τῆς φύσεως πού θά ἐλέγχει τὴν κίνηση της πρὸς τὴν ἀθλιότητα ἢ τὴ μακαριότητα, σύμφωνα με τὴν ὁποία θά γίνεῖ ἡ μέθεξι ἢ διχί τοῦ καθενός στὴ θεία ζωή. Γιατί ὁ Θεός θά παρουσιαστῆ καὶ θά μαζέψει δλους γιὰ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν αἰώνια ὑπαρξὴ. Γιὰ τὴν αἰώνια δμως μακαριότητα θά μαζέψει με ἰδιαίτερο τρόπο μόνο τοὺς ἀγίους, ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, καὶ θ' ἀφήσει τὴν αἰώνια ἀθλιότητα νά πέσει στους μὴ ἀγίους, σάν καρπὸ τῆς προαιρέσεως τους.

56. Τὸ μυστήριον τῆς θείας Σαρκώσεως δὲν ἐπιφέρει, μαζί με τὴ διαφορὰ τῶν δύο φύσεων, καὶ διαφορὰ τῆς υποστάσεως. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, γιὰ νά μὴ γίνεῖ προσθήκη στο μυστήριον τῆς "Ἁγίας Τριάδας· καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, γιὰ νά μὴν ὑπάρχει τίποτε πού νά εἶναι κατὰ τὴ φύση ὁμογενές καὶ ὁμοούσιο με τὴ θεότητα. Ἐγίνε δηλαδὴ ἔνωση δύο φύσεων σὲ μιὰ ὑπόσταση καὶ διχί σὲ μιὰ φύση, τόσο γιὰ νά φανερωθεῖ διτὴ ἀπὸ τὴ συνδρομὴ τῶν δύο φύσεων ἀποτελέσθηκε μιὰ ὑπόσταση κατὰ τὴν ἔνωση, ὅσο καὶ γιὰ νά πιστευθεῖ ἡ διαφορὰ, σύμφωνα με τὴ φυσικὴ ἰδιαιτερότητα τους, αὐτῶν πού ἦρθαν σὲ ἀδιάσπαστη ἔνωση —διαφορὰ πού μένει ἔξω ἀπὸ κάθε μεταβολὴ καὶ σύγχυσι.

57. Προκειμένου γιὰ τὸ Χριστό, δὲ μιλοῦμε γιὰ διαφορὰ υποστάσεων, γιὰτι καὶ ἀφοῦ σαρκώθηκε ὁ Λόγος, ἡ Τριάδα ἔμεινε Τριάδα, χωρὶς νά προστεθεῖ πρόσωπον στὴν Ἁγία Τριάδα ἀπὸ τὴ Σάρκωσι. Μιλοῦμε γιὰ διαφορὰ φύσεων, γιὰ νά μὴ θεωροῦμε τὴ σάρκα ὁμοούσια κατὰ τὴ φύση με τὸ Λόγον.

58. Εκείνος πού δὲ δέχεται διαφορὰ θείας καὶ ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἔχει ἀπὸ πού νά βεβαιώσῃ τὴν ὁμολογία διτὴ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα¹⁵³ χωρὶς μεταβολή. Καὶ τοῦτο γιὰτι δὲν ἀναγνωρίζει διτὴ στὴ μιὰ ὑπόσταση τοῦ ἐνός Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Σωτήρα, μετὰ τὴν ἔνωση διατηρεῖται σῶο τόσο ἐκεῖνον πού προσέλαβε, ὅσο καὶ ἐκεῖνον πού προσλήφθηκε.

59. "Ἄν ὑπάρχει στο Χριστό μετὰ τὴν ἔνωση διαφορὰ κατὰ φύση μετὰ ξὺ σάρκας καὶ θεότητας —γιατί κατὰ τὴν οὐσία δὲν εἶναι ποτὲ τὸ ἴδιον ἢ θεότητα καὶ ἡ σάρκα—, τότε ἡ ἔνωση αὐτὴ δὲν ἔγινε καθόλου γιὰ νά ἀποτελεσθεῖ μιὰ φύση, ἀλλὰ μιὰ ὑπόσταση, κατὰ τὴν ὁποία δὲ βρισκομε στὸ Χριστό καμία διαφορὰ με κανένα τρόπο, γιὰτι ὁ Λόγος εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ με τὴ σάρκα Του κατὰ τὴν ὑπόσταση. "Ἄν ὁ Χριστός εἶχε κάποια διαφορὰ, με κανένα τρόπο δὲ θά μπορούσε νά εἶναι ἓνα. Καθὼς ὁμως δὲν ἐπιδέχεται διόλου τὴν ὁποιαδήποτε διαφορὰ, τότε με κάθε τρόπο συμφωνεῖ με τὴν εὐσέβεια, τὸ νά εἶναι Αὐτός καὶ νά λέγεται πάντοτε «ἓνα» κατὰ τὴν ὑπόσταση.

60. Ἡ πίστη τελειοποιεῖ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ δια μέσου τῆς ἐλπίδας. Ἡ ἀγαθὴ συνείδηση μέσω τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν δημιουργεῖ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Γιατί ἡ ἀγαθὴ συνείδηση δὲν ἔχει ὡς κατήγορο κάποια καταπατημένη ἐντολή. Ἐνῶ αὐτές (τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπη) τὶς πιστεύουν μὲ τὴν καρδιά τους μόνον ἐκεῖνοι πού ἐπιθυμοῦν τὴν ἀληθινὴ σωτηρία.

61. Κανένα ἄλλο δὲν εἶναι ταχύτερο ἀπὸ τὸ νὰ πιστεῦει κανεὶς, οὔτε ευκολότερο ἀπὸ τὸ νὰ ὁμολογεῖ προφορικὰ τὴν πίστη του. Τὸ πρῶτο φανερώνει τὴν ἀπὸ ψυχῆς ἀγάπη τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Ποιητὴ του. Τὸ δεύτερο φανερώνει τὴν θεάρεστη διάθεση πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ ἀγάπη πάλι καὶ ἡ εὐλικρινὴς διάθεση, δηλαδή ἡ πίστη καὶ ἡ ἀγαθὴ συνείδηση, εἶναι φανερὴ ἐκδήλωση τῆς κινήσεως τῆς καρδιάς, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀνάγκη [ἐξωτερικοῦ] υλικοῦ γιὰ νὰ γεννηθεῖ.

62. Ἐκεῖνος πού ἔχει περιπέσει σὲ τέλεια ἀκίνησια πρὸς τὸ καλὸ, εἶναι ὁποσδήποτε ευκίνητος στο κακό. Γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι κανεὶς ἀκίνητος καὶ στὰ δύο. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφή, τὴν ἀδιαφορία τῆς ψυχῆς γιὰ τὰ καλὰ τὴν ὀνομάζει «πέτρες», γιατί ἡ ψυχὴ εἶναι ἀναισθητὴ στὰ καλὰ· ἐνῶ ὀνομάζει «ξύλα»¹⁵⁴ τὴν προθυμία στὰ κακά. Ἡ κίνησις τῆς αἰσθήσεως, ὅταν ἐνωθεῖ μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ νοῦ, δημιουργεῖ τὴν ἀρετὴ πού εἶναι ἐνωμένη μὲ γνώση.

63. «Μεσότοιχο» νομίζω διὰ τὴν ἡ Γραφή ὀνομάζει τὸ φυσικὸ νόμο τοῦ σώματος, ἐνῶ «φραγμὸς»¹⁵⁵, τὴν σχέση πρὸς τὰ πάθη πού ὀρίζει ὁ νόμος τῆς σάρκας, δηλαδή τὴν ἀμαρτία. Γιατί μόνον αὐτὴ ἡ σχέση πρὸς τὰ ἀτιμωτικά πάθη γίνεται φραγμὸς τοῦ φυσικοῦ νόμου, δηλαδή τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς φύσεως, ὁ ὅποιος χωρίζει σὰν μὲ τείχος τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐνεργηθεῖ ἡ διάβασις τοῦ λόγου τῶν ἀρετῶν πρὸς τὴν σάρκα δια μέσου τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν. Ὅταν ὁμῶς ὁ λόγος περάσει καὶ κατανικήσει τὸ φυσικὸ νόμο, δηλαδή τὸ παθητικὸ μέρος τῆς φύσεως, τότε καταργεῖ τὴν σχέση του μὲ τὰ παρὰ φύσιν πάθη.

64. Ὅταν ὁ διάβολος κλέβει μὲ δόλο καὶ ἀπατητὴν τὴν σχετικὴ μὲ τὸ Θεὸ ἐμφυτὴ [γνώση] τῆς φύσεως καὶ τὴν σφετερίζεται, εἶναι κλέφτης, προσπαθώντας νὰ μεταφέρει τὸ σεβασμὸ ἀπὸ τὸ Θεὸ, στὸν εαυτὸ του. Απομακρύνει δηλαδή ἀπὸ τὴν νοερὴ θεωρία τῶν πνευματικῶν λόγων πού υπάρχουν στὰ δημιουργήματα καὶ περιορίζει τὴν νοερὴ δύναμις μόνον στὴν ἐπιφάνεια τῶν αἰσθητῶν. Ὅταν πάλι, κάνοντας ἀρχὴ ἀπὸ τὶς φυσικὲς ὁρμές, τραβήξει πρὸς τὰ παρὰ φύσιν μὲ σοφιστικὸ τρόπο τὴν πρακτικὴν δύναμις τῆς ψυχῆς καὶ προσηλώσει πειστικά, μέσω τῶν νομιζομένων καλῶν, τὴν ἐπιθυμία τῆς στὰ χειρότερα, τότε ὀρκίζεται ψεύτικα στὸ δνομα τοῦ Κυρίου καὶ ὀδηγεῖ, ἀντίθετα μὲ τὴν ὑπόσχεση του, σὲ ἄλλα τὴν ψυχὴ πού τὸν πιστεῦει. Καὶ εἶναι κλέ-

154. Ζαχ. 5, 4.

155. Ἐφ. 2, 14.

φτης ό διάβολος, γιατί αρπάζει προς τον εαυτό του τή γνώση της φύσεως· επίορκος πάλι είναι επειδή πείθει τήν ψυχή να απασχολεί μάταια την πρακτική της δύναμη στα παρά φύση.

65. "Η πάλι κλέφτης είναι εκείνος πού για νά εξαπατήσει όσους τον άκουνε, μελετά δήθεν διαρκώς τους θείους λόγους, τών οποίων τή δύναμη δέ γνώρισε με τά έργα, και αγοράζει τή δόξα με τό νά μιλάει απλώς γι' αυτούς, και κυνηγά μέ τό λόγο του άπό τούς ακροατές τον έπαινο νά τον νομίζουν δίκαιο. Και μέ δύο λόγια, εκείνος πού έχει ζωή αταίριαστη μέ τά λόγια του και ή διάθεση της ψυχής του είναι αντίθετη στή γνώση, είναι κλέφτης, χωρίς νά διακρίνεται καλά άπό τά ξένα αγαθά. Πρός αυτόν εύλογα θά πει ή Γραφή: «Είπε ό Θεός στον αμαρτωλό· γιατί έσύ μιλάς για τις εντολές μου και παίρνεις τή διαθήκη μου στο στόμα σου;»¹⁵⁶

66. Κλέφτης επίσης είναι και εκείνος πού μέ τούς φαινομενικούς τρόπους και τή συμπεριφορά του σκεπάζει τήν κακουργία τής ψυχής του και μέ προσποιητή πραότητα σκεπάζει τήν εσωτερική του διάθεση. Κι δπως ό προηγούμενος μέ τήν απαγγελία τών λόγων τής γνώσεως κλέβει τή γνώμη δσων τον ακούνε, έτσι εξαπατά και τούτος μέ τον τρόπο τής υποκριτικής συμπεριφοράς τήν αντίληψη εκείνων πού τον βλέπουν. Πρός αυτόν θά πει παρόμοια ή Γραφή: «Ντραπέίτε δσοι φοράτε ξένα φορέματα»¹⁵⁷, και: «Ο Κύριος θ' αποκαλύψει τήν προσποίηση τους τή μέρα εκείνη»¹⁵⁸. Κάθε μέρα, μέσα στο κρυφό εργαστήριο τής καρδιάς μου, νομίζω πώς ακούω τό Θεό νά μου τά λέει αυτά, γιατί είμαι σαφώς καταδικασμένος και για τά δύο παραπάνω αμαρτήματα.

67. Είναι επίορκος, δηλαδή ορκίζεται στο δνομα τοῦ Κυρίου ψεύτικα, εκείνος πού υποσχέθηκε από Θεό νά ζήσει ενάρετα, και κάνει αντίθετα από τήν υπόσχεση του και παραβαίνει τή συμφωνία για σεμνό βίο μέ τό νά μήν εργάζεται τις εντολές. Και μέ λίγα λόγια, εκείνος πού ενώ διάλεξε νά ζει σύμφωνα μέ τις εντολές τοῦ Θεού, δέ νεκρώνεται όμως τελείως για τόν παρόντα βίο, είναι ψεύτης και επίορκος, γιατί ορκίστηκε στο Θεό, δηλαδή υποσχέθηκε νά βαδίσει τόν άκατηγόρητο δρόμο τών θείων αγώνων, αλλά δέν εκπλήρωσε τήν υπόσχεση και γι' αυτό δέν έχει κανένα έπαινο. Γιατί θά επαινεθεί καθέννας πού ορκίζεται σ' Αυτόν¹⁵⁹, δηλαδή καθέννας πού υποσχέθηκε τή ζωή του στο Θεό και μέ τήν αλήθεια τών έργων τής δικαιοσύνης εκπληρώνει τούς δρκους τής καλής υποσχέσεως.

68. Εκείνος πού υποκρίνεται γνώση μόνο μέ τήν απαγγελία λόγων, κλέβει τή διάνοια δσων ακούνε, για νά δοξαστεί ό ίδιος. Κι εκείνος πού μέ τή συμπεριφορά του υποκρίνεται τήν αρετή, κλέβει τήν δράση δσων τόν βλέπουν, για νά δοξαστεί ό ίδιος. Και κλέβοντας μέ άπατη και οι δύο, πλα-

156. Ψαλμ. 49, 16.

157. Σοφον. 1, 8.

158. Ήσ. 3, 17.

159. Ψαλμ. 62, 12.

νον, ό ένας τή διάνοια τής ψυχής δσων τον ακούνε, ό άλλος τήν αίσθηση του σώματος δσων τόν βλέπουν.

69. "Αν οπωσδήποτε επαινείται εκείνος πού εκπληρώνει τις υποσχέσεις του, γιατί ορκίζεται στο Θεό και πραγματοποιεί τόν δρκο του, είναι φανερό δι τποιος παραβαίνει τις υποσχέσεις του, θά έχει κατηγορία και ατιμία, γιατί ορκίστηκε στο Θεό και αποδείχθηκε ψεύτης.

70. Δέ φωτίζεται βέβαια από τό Λόγο κάθε άνθρωπος πού έρχεται σέ τούτο τόν κόσμο¹⁶⁰. Γιατί πολλοί μένουν άφώτιστοι και αμέτοχοι του φωτός τής έπιγνώσεως. Άλλά είναι φανερό δι φωτίζεται κάθε άνθρωπος πού μέ τήν προαίρεση του έρχεται στον αληθινό κόσμο τών αρετών. Καθένας πού μέ τήν αυτόπροαίρετη γέννηση έρχεται αληθινά σέ τούτο τόν κόσμο τών αρετών, φωτίζεται οπωσδήποτε από τό Λόγο και αποκτά αμετακίνητη έξη αρετής και αλάνθαστη έννοια τής αληθινής γνώσεως.

71. Όλοι και δλα πού έχουν τό ίδιο δνομα, δέ θά νοηθούν οπωσδήποτε μέ ένα και τόν αυτό τρόπο. Άλλά τό καθένα πρέπει νά νοηθεί ανάλογα μέ τό τί θέλει νά πει μέ τόν τρόπο της ή αγία Γραφή, αν θέλομε νά συλλάβομε σωστά τό σκοπό δσων γράφονται σ' αυτή.

72. Κανένα άπ' δσα αναφέρονται στή Γραφή —πρόσωπα, τόποι, χρόνοι ή άλλα πράγματα, έμψυχα και άψυχα, αισθητά και νοητά— δέν εξιστορείται, ούτε θεωρείται μέ τόν ίδιο τρόπο. Γι' αυτό οποιος εξασκείται στή θεία γνώση τής Γραφής χωρίς λάθος, πρέπει ανάλογα μέ τις διαφορές δσων γίνονται ή λέγονται, νά δέχεται διαφορετικά καθένα άπ' δσα αναφέραμε, και ν' απονέμει σ' αυτό τή θεωρία πού τού αρμόζει σύμφωνα μέ τόν [τόπο] ή τό χρόνο.

73. Πρέπει νά διδάσκομε δλους σ' δλο τόν κόσμο, νά ζούν και νά διάγουν σύμφωνα μέ τό λόγο μόνο, και τόσο νά φροντίζουν για τά σώματα τους, δσο για νά διακόψουν τή σχέση τής ψυχής μ' αυτά και νά μη δίνουν διόλου στήν ψυχή νά φανταστεί κάτι υλικό. Τούτο επειδή έσβησε πιά μέ τή δύναμη του λόγου ή αίσθηση, ή οποία στήν άρχή παραμέρισε τό λόγο και δέχτηκε τήν άλογία τής ηδονής σάν κάποιον φίδι πού σέρνεται, και εναντίον τής οποίας ορίστηκε δίκαια ό θάνατος, για νά πάψει νά δίνει στο διάβολο δυνατότητα εισόδου στήν ψυχή.

74. Ή αίσθηση είναι μία κατά τό γένος, αλλά χωρίζεται σέ πέντε είδη, και μέσω τής αντιληπτικής ενέργειας κάθε είδους πείθει τήν ψυχή πού έχει πλανηθεί νά προτιμά τό αντίστοιχο αισθητό αντί για τό Θεό. Γι' αυτό, εκείνος πού μέ σοφία ακολουθεί τό λόγο, πριν από τόν αναπόφευκτο και αθέλητο θάνατο προτιμά και επιβάλλει στον εαυτό του τό θάνατο τής σάρκας, κάνοντας πλήρη χωρισμό τής γνώμης του από τήν αίσθηση.

75. Όταν ή αίσθηση κάνει τό νού υποχείριο της, τού μαθαίνει τήν πο-

λυθεία, καθώς μέ τήν υποδούλωση στα πάθη λατρεύει σαν Θεό διά μέσου κάθε αίσθήσεως τό αντίστοιχο αισθητό.

76. Σ' εκείνον πού επιμένει μόνο στό γράμμα της Γραφής, υπερισχύει στή φύση του μόνο ή αίσθηση, σύμφωνα μέ τήν οποία φαίνεται μόνον ή σχέση τής ψυχής προς τή σάρκα. Όταν τό γράμμα τού Νόμου δέ νοείται πνευματικώς, έχει τήν αίσθηση μόνη νά τού περιορίζει τήν εκφώνηση του και νά μήν επιτρέπει τό βαθύτερο νόημα τού κειμένου νά προχωρήσει στό νού. "Αν όμως τό γράμμα τής Γραφής έχει αντιστοιχία μόνο μέ τήν αίσθηση, τότε καθένas πού δέχεται τό γράμμα μόνο κυριολεκτικά, όπως οί Ιουδαίοι, ζει κατά σάρκα και πεθαίνει μέ τήν προαίρεση του καθημερινά τό θάνατο τής αμαρτίας εξαιτίας τής ζωντανής αίσθήσεως, μή μπορώντας νά θανατώσει μέ τό πνεύμα τις πράξεις τού σώματος για νά ζήσει τήν πνευματική μακάρια ζωή. Γιατί λέει ό θείος Απόστολος: «Αν ζείτε κατά σάρκα, μέλλετε νά πεθάνετε· άν όμως μέ τό πνεύμα θανατώνετε τις πράξεις τού σώματος, θά ζήσετε»¹⁶¹.

77. Άν λοιπόν ανάψομε μέ τήν πράξη και τή θεωρία τό θείο λυχνάρι, δηλαδή τό φωτιστικό λόγο τής γνώσεως, άς μή τό βάλομε κάτω από τό μόδιο¹⁶² (τό δοχείο πού μετρούν τό σιτάρι), για νά μήν καταδικαστούμε περιορίζοντας στό γράμμα τήν απεριόριστη δύναμη τής σοφίας. Άλλά άς τό βάλομε επάνω στό λυχνοστάτη, δηλαδή τήν αγία Εκκλησία, στό υψος τής αληθινής θεωρίας, για νά φεγγοβολεί σέ όλους τό φώς τών θείων.

78. Εκείνος πού υπομένει τις προσβολές τών αθέλητων πειρασμών μέ ακλόνητο φρόνημα, όπως ό μακάριος Ίώβ και οί γενναίοι μάρτυρες, είναι λυχνάρι δυνατό και διατηρεί άσβηστο τό φώς τής σωτηρίας μέ ανδρεία και υπομονή, επειδή ό Κύριος είναι ή δύναμη του και ό ύμνος του^{162α}. Εκείνος πάλι πού γνωρίζει τά τεχνάσματα τού πονηρού και έχει πείρα τών συμπλοκών τών αοράτων πολέμων, φωτίζεται και αυτός από τό φώς τής γνώσεως και φανερώνεται ότι είναι άλλο λυχνάρι, λέγοντας παρόμοια μέ τό μεγάλο Απόστολο: «Δέν αγνοούμε τά σχέδια τού διαβόλου»¹⁶³.

79. Τό Άγιο Πνεύμα ενεργεί τήν κάθαρση στους άξιους καθαρότητας τών αρετών, μέ τό φόβο, τήν ευσέβεια και τή γνώση. Τό φωτισμό τής γνώσεως τών όντων, σύμφωνα μέ ποιους λόγους υπάρχουν, χαρίζει στους άξιους φωτισμού μέ τή δύναμη, τή θέληση και τή σύνεση. Τήν τελειότητα τή χαρίζει στους άξιους θεώσεως μέ τήν ολόφωτη και άπλή και ολοκληρωτική σοφία, υψώνοντας τους κατευθείαν στήν αιτία τών όντων μέ κάθε τρόπο, όσο είναι δυνατό στον άνθρωπο· αυτοί γνωρίζονται μόνον από τά θεία ιδιώματα τής αγαθότητας, μέ τήν οποία γνωρίζουν τον εαυτό τους από τό Θεό και τό Θεό από τον εαυτό τους, χωρίς νά υπάρχει μεταξύ τους κανένα εμπόδιο —γιατί δέν υπάρχει τίποτε ενδιάμεσο στή σοφία και τό Θεό— και θ'

161. Ρωμ. 8, 13.

162. Ματθ. 5, 15.

162α. Ψαλμ. 117, 14.

163. Β' Κορ. 2, 11.

αποκτήσουν τή μόνιμη ἀτρεψία, ἀφοῦ θά ἔχουν περάσει δλα γενικῶς τά ἐνδιάμεσα, στα ὅποια υπήρχε κάποτε ὁ κίνδυνος νά σφάλουν ὡς προς τή γνώση. Ενδιάμεσα ονομάζω τήν οὐσία τῶν νοητῶν και των αισθητῶν, μέσω τῶν ὁποίων ὁ νους τοῦ ἀνθρώπου ανεβαίνει προς τό Θεό, τήν αἰτία τῶν ὄντων.

80. Τήν πρακτική φιλοσοφία (αρετή), τήν πραγματοποιοῦν ὁ φόβος, ἡ ευσέβεια και ἡ γνώση. Τή φυσική θεωρία μέ τή χάρη τοῦ Πνεύματος, τήν κατορθώνουν ἡ δύναμη, ἡ θέληση και ἡ σύνεση. Τή μυστική θεολογία τή χαρίζει μόνο ἡ θεία σοφία.

81. Ὅπως χωρίς λάδι δέν μπορεῖ νά κρατηθεῖ τό λυχνάρι ἀσβηστο, ἔτσι χωρίς τήν ἔξη πού μέ κατάλληλους λόγους και τρόπους και συμπεριφορά και ὀρθά νοήματα και λογισμούς τρέφει τά καλά, εἶναι ἀδύνατο νά κρατηθεῖ τό φῶς τῶν θείων χαρισμάτων. Γιατί κάθε πνευματικό χάρισμα ἔχει ἀνάγκη ἀπό τήν κατάλληλη ἔξη πού θά τοῦ ρίχνει ἀκατάπαυστα, σάν λάδι, τό νοερό υλικό, γιά νά μείνει κρατημένο σταθερά ἀπό ἐκεῖνον πού τό ἔλαβε.

82. Χωρίς ἐλιά δέν μπορεῖ νά βρεθεῖ στή φύση ἀληθινό και γνήσιο λάδι· χωρίς δοχεῖο πού δέχεται τό λάδι, αὐτό δέν εἶναι δυνατό νά κρατηθεῖ· και ἀν δέν τροφοδοτεῖται μέ λάδι, σβήνει ὁπωσδήποτε τό φῶς τοῦ λυχνarioῦ. Ἐτσι και χωρίς τις ἅγιες Γραφές δέν ὑπάρχει ἀληθινά δύναμη νοημάτων πού νά ἀρμόζει στό Θεό· χωρίς ἔξη πού σάν ἀγγεῖο δέχεται τά νοήματα, ποτέ δέν θά ἀποτελεσεῖ κάποιον θείον νόημα· και ἀν τό φῶς της γνώσεως πού ὑπάρχει μέσα στά χαρίσματα δέν τρέφεται μέ θεία νοήματα, δέν παραμένει ἀσβηστο σ' ἐκείνους πού τό ἔχουν.

83. Νομίζω δι τή ἔλιά πού εἶναι ἀριστερά¹⁶⁴ σημαίνει τήν παλαιά Διαθήκη, ἐπειδή αὐτή φροντίζει περισσότερο γιά τήν πρακτική φιλοσοφία, ἐνώ ἐκεῖνη πού εἶναι στά δεξιά σημαίνει τή νέα Διαθήκη, ἐπειδή αὐτή εἶναι δασκαλος νέου μυστηρίου και δημιουργεῖ σε κάθε πιστό τήν ἔξη τῆς θεωρίας. Ἡ πρώτη διδάσκει τρόπους ἀρετῆς, ἡ ἄλλη προσφέρει λόγους γνώσεως σ' ἐκείνους πού φιλοσοφοῦν γύρω ἀπό τά θεία. Ἡ μία ἀρπάζει τό νοῦ ἀπό τήν ομίχλη τῶν ορατῶν και τον ψώννει στά συγγενή του νοητά, ἀφοῦ καθαριστεῖ ἀπό κάθε υλική φαντασία. Ἡ ἄλλη τον καθαρίζει ἀπό κάθε προσκόλλησι στα υλικά και μέ τή δύναμη τῆς ἀνδρείας σάν σφυρί σπάζει τά καρφιά πού κρατοῦν τήν προαίρεση στραμμένη προς τό σῶμα.

84. Ἡ Παλαιά Διαθήκη ἀνεβάξει τό σῶμα προς τήν ψυχή λογικοποιώντας το διά μέσου τῶν ἀρετῶν, και ἐμποδίζει τό νοῦ νά κατεβαίνει προς τό σῶμα. Ἡ Καινή ἀνεβάξει τό νοῦ στό Θεό πυρώνοντας τον μέ τή φωτιά τῆς ἀγάπης. Ἡ μία κάνει τό σῶμα ἴδιο μέ τό νοῦ κατά τήν ἐνέργεια τῆς θελησεως. Ἡ ἄλλη κάνει τό νοῦ ἴδιο μέ τό Θεό μέ τήν ἀπόκτηση τῆς χάρης και νά ἔχει τόση ομοιότητα μέ τό Θεό, ὥστε ν' ἀναγνωρίζεται διά

164. Ζαχ. 4, 3.

μέσου του ό Θεός (τον Όποιο κατά φύση διά μέσου τού ίδιου δέ γνωρίζει κανένας ούτε στο ελάχιστο), όπως αναγνωρίζομε από μία εικόνα τό πρωτό-τυπο.

85. Ό Παλαιά Διαθήκη, επειδή συμβολίζει τήν άσκηση τής αρετής, κάνει τό σώμα νά συμφωνεί με τό νού κατά τήν κίνηση. Ό Καινή, επειδή προξενεί θεωρία και γνώση, καταλαμπρύνει μέ τά θεία νοήματα και χαρίσματα τό νού πού είναι μυστικά προσηλωμένος σ' αυτήν. Ό Παλαιά παρέχει στον γνωστικό τους τρόπους τών αρετών. Ό Νέα χαρίζει στον πρακτικό τούς λόγους τής αληθινής γνώσεως.

86. Ό Θεός λέγεται και γίνεται Πατέρας κατά χάρη εκείνων μόνο πού έχουν τήν εκούσια πνευματική γέννηση κατά τήν αρετή. Σύμφωνα μ' αυτήν, έχοντας νά φαίνονται στις αρετές τά χαρακτηριστικά τού Θεού πού τούς γέννησε, όπως φαίνονται στο πρόσωπο τά χαρακτηριστικά τής ψυχής, κάνουν εκείνους πού τούς βλέπουν νά δοξάζουν τον Θεό για τή μεταβολή τών τρόπων τους, προσφέροντας τόν βίο τους εκλεκτό παράδειγμα αρετής προς μίμηση. Γιατί ό Θεός δέν δοξάζεται μόνο μέ λόγια, αλλά μέ έργα αρετής, τά όποια φωνάζουν πολύ περισσότερο από τά λόγια τήν θεία μεγαλοπρέπεια.

87. Αριστερός είναι ό φυσικός νόμος γιατί σχετίζεται μέ τήν αίσθηση· προσκομίζει στο λογικό τούς τρόπους τών αρετών και κάνει ενεργό τή γνώση. Ό πνευματικός νόμος είναι δεξιός γιατί σχετίζεται μέ τό νού· ενώνει μέ τήν αίσθηση τούς πνευματικούς λόγους τών όντων και κάνει έλλογη τήν άσκηση τής αρετής.

88. Εκείνος πού απέδειξε διττή ή γνώση του σωματοποιείται μέ τήν πράξη και ή πράξη εμψυχώνεται από τή γνώση, βρήκε τόν ακριβή τρόπο τής θείας ενέργειας. Εκείνος πού έχει χωρίσει τή μία από τήν άλλη, ή τή γνώση έκανε ανυπόστατη φαντασία, ή τήν πράξη είδωλο. Γιατί ή γνώση χωρίς πράξη δέ διαφέρει διόλου από φαντασία, αφού δέν έχει για στήριγμα τήν πράξη· και πράξη αλόγιστη μοιάζει μέ είδωλο, αφού δέν έχει τή γνώση νά τήν εμψυχώνει.

89. Τό μυστήριο τής σωτηρίας μας κάνει τό βίο απόδειξη τού λόγου και τό λόγο δόξα τού βίου. Τήν πρακτική αρετή τήν κάνει θεωρία πού υλοποιείται, ενώ τή θεωρία, πράξη πού μυσταγωγείται. Και για νά μιλήσω μέ συντομία, τήν αρετή τήν κάνει φανέρωση τής γνώσεως και τή γνώση δύναμη πού συντηρεί τήν αρετή- και μέ τις δύο —αρετή και γνώση— φανερώνει διττό αποτελείται μία σοφία, για νά μάθομε διττό οι δύο Διαθήκες συμφωνούν σε όλα κατά τή χάρη και διττό κατά τή σύνθεση τους ταιριάζουν μεταξύ τους για τήν ολοκλήρωση ενός μυστηρίου περισσότερο απ' διττό ταιριάζουν ψυχή και σώμα για τό σχηματισμό ενός άνθρωπου.

90. Όπως ή ψυχή και τό σώμα μέ τή σύνθεση τους κάνουν έναν άν-

θρωπο, ἔτσι ἡ πράξη και ἡ θεωρία μέ τή συνύπαρξη τους αποτελοῦν μία γνωστική σοφία, και ἡ παλαιά και ἡ νέα Διαθήκη ολοκληρώνουν ἕνα μυστήριο. Τό αγαθό κατά φύση ανήκει μόνο στο Θεό, ἀπό τον ὅποιο μετέχοντας φωτίζονται και γίνονται αγαθά δλα εκείνα πού εἶναι ἐκ φύσεως δεκτικά φωτισμοῦ και αγαθότητας.

91. Εκείνος πού νοεῖ τόν κόσμο πού φαίνεται, θεωρεῖ τον κόσμο πού νοεῖται. Γιατί αποτυπώνει στήν αἴσθηση του τά νοητά, δίνει μέσα στο νού του μορφή στους λόγους πού αντιλήφθηκε και μεταφέρει, στή μέν αἴσθηση τή σύσταση τοῦ νοητοῦ κόσμου μέ πολλούς τρόπους, στο δέ νού τήν πολυπλοκη σύνθεση τοῦ αισθητοῦ κόσμου. Μέσα στο νοητό κόσμο νοεῖ τόν αισθητό μεταφέροντας στό νού τήν αἴσθηση μέ τούς λόγους τών αισθητῶν, και στόν αισθητό κόσμο νοεῖ τό νοητό εγκλωβίζοντας μέ βαθιά γνώση τό νού στήν αἴσθηση μέ τούς τύπους τών νοητῶν.

92. Τόν πρώτο λόγο περί τῆς Μονάδος, ὁ Προφήτης τόν ονόμασε «κεφαλή», ὡς ἀρχή κάθε αρετῆς, δπως λέει: «Ἡ κεφαλή μου στις χαράδρες τών βουνῶν»¹⁶⁵. «Χαράδρες τών βουνῶν» λέει τις διάνοιες τών πονηρῶν πνευμάτων, οἱ ὅποιες κατάπιαν τό νού μας μέ τήν παράβαση. «Κατώτατη γῆ» λέει τήν ἔξη πού δέν αισθάνεται καθόλου τή θεία γνώση, οὔτε ἔχει τήν οποιαδήποτε κίνηση γιά τήν ἐνάρετη ζωή. «Ἄβυσσο» λέει τήν ἀγνοια πού ακολουθεῖ τήν ἔξη τῆς κακίας και πού πάνω της —σάν σέ ἄλλη γῆ— απλώνονται τά πελάγη τῆς κακίας. "Ἡ διαφορετικά, «γῆ» εἶπε τή μόνιμη ἔξη τῆς κακίας, και «αιώνιους μοχλοῦς» τις εμπαθεῖς προσκολλήσεις στά υλικά, οἱ ὅποιες συντηροῦν τήν κάκιση ἔξη.

93. Ἡ υπομονή τών αγίων ἐξαντλεῖ τήν πονηρή δύναμη τοῦ διαβόλου πού επιτίθεται ἐναντίον τους. Γιατί τούς πείθει νά θεωροῦν στολίδι τους τούς αγώνες γιά χάρη τῆς ἀλήθειας και τούς διδάσκει νά απολαμβάνουν τά παθήματα περισσότερο ἀπ' ὄσο τις ἀνέσεις εκείνοι πού φροντίζουν υπερβολικά γιά τή σαρκική ζωή. Κάνει τή φυσική ἀσθένεια τῆς σάρκας σχετικά μέ τόν πόνο ἀφορμή υπερβολικῆς πνευματικῆς δυνάμεως. Κοίτα λοιπόν πῶς ἀφορμή τῆς υπερβολικῆς θείας δυνάμεως εἶναι ἡ φυσική ἀδυναμία τών αγίων, ἀπό τήν ὁποία ὁ Κύριος ἀπέδειξε τόν διάβολο κατώτερο.

94. Ὁ λόγος τῆς χάρης, ἀφού ἔφτασε μέσα ἀπό πολλούς πειρασμούς στή φύση τών ἀνθρώπων, δηλαδή τήν Ἐκκλησία τών ἐθνῶν, δπως ὁ Ἰωνάς ὕστερα ἀπό πολλές θλίψεις ἔφτασε στή μεγάλη πόλη Νινευῖ, ἔπεισε τό φυσικό νόμο πού βασίλευε νά σηκωθεῖ ἀπό τό θρόνο, δηλαδή ἀπό τήν προηγούμενη ἔξη τῆς κακίας πού συνδέεται μέ τήν αἴσθηση, ν' ἀφαιρέσει τή στολή του, δηλαδή ν' ἀποθέσει τήν ἐπαρση τῆς κοσμικῆς δόξας ἀπό τά ἦθη του, νά φορέσει σάκκο, δηλαδή τό πένθος και τή δύσκολη και τραχιά ἀσκηση τῆς κακοπάθειας πού ἀρμῶζει στήν κατά Θεόν ζωή, και νά καθίσει πάνω

165. Ἰωνά 2, 6-7.

στη στάχτη¹⁻⁶⁶. Στάχτη είναι ή αίσθηση οτι κανείς είναι φτωχός μπροστά στο Θεό, πάνω στην όποια κάθετα καθέννας πού μαθαίνει νά ζει μέ ευσέβεια και πού έχει τό μαστίγιο της συνειδήσεως νά τον χτυπά αλύπητα γιά τ' αμαρτήματα του.

95. Παρατήρησε διτ βασιλιά εννοεί τον φυσικό νόμο, θρόνο τήν εμπαθή ξξη πού συνδέεται μέ τήν αίσθηση, στολή τό φόρεμα τής ματαιοδοξίας, σάκκο τό πένθος πού συνοδεύει τή μετάνοια, στάχτη τήν ταπεινοφροσύνη, ανθρώπους εκείνους πού άμαρτάνουν μέ τήν επιθυμία, βόδια εκείνους πού άμαρτάνουν μέ τό θυμό και πρόβατα εκείνους πού άμαρτάνουν στή θεωρία τών ορατών.

96. Εκείνος πού γιά χάρη τής σύμφωνης μέ τό θείο νόμο αρετής ξεχνά τά πάθη τής σάρκας θεωρώντας τα «αριστερά», και εξαιτίας τής χωρίς σφάλμα γνώσεως δέν κυριεύεται άπό τήν αρρώστια τής υπερηφάνειας γιά τά κατορθώματα του, ή οποία φουσκώνει τον άνθρωπο και θεωρείται «δεξιά», αυτός έγινε άνθρωπος πού δέ γνωρίζει τό δεξί του χέρι —γιατί δέν επιθυμεί πρόσκαιρη δόξα—, ούτε τό αριστερό του¹⁶⁷ —γιατί δέν ερεθίζεται άπό τά πάθη τής σάρκας—. Όπως φαίνεται, ό λόγος ονόμασε δεξί χέρι τήν κενοδοξία γιά τά δήθεν κατορθώματα, κι αριστερό τήν ακολασία τών αισχρών παθών. Γιατί ό λόγος τής αρετής δέ γνωρίζει αμαρτία τής σάρκας, ή οποία θεωρείται «αριστερά»· ενώ ό λόγος τής γνώσεως δέ γνωρίζει κακία τής ψυχής, ή οποία θεωρείται «δεξιά».

97. Η έλλογη γνώση τών αρετών, δηλαδή ή ενεργητική και αληθινή επίγνωση τής αιτίας τών αρετών, έκ φύσεως προκαλεί πλήρη άγνοια τής υπερβολής και τής ελλείψεως πού βρίσκονται στά δεξιά και στ' αριστερά τής μεσότητας τών αρετών. Γιατί άν στο λογικό έκ φύσεως δέν υπάρχει κανένα απολύτως παράλογο, είναι φανερό ότι όποιος υψώθηκε στό λόγο τών αρετών, δέ θά γνωρίσει καθόλου τήν κατάσταση τών παραλόγων γιατί δέν είναι δυνατό νά κοιτάξει κανείς ταυτόχρονα δύο πράγματα αντίθετα, και μαζί μέ τό ένα ν' αντιληφθεί και τό άλλο.

98. Άν μέσα στήν πίστη δέν υπάρχει κανέννας λόγος απιστίας, ούτε τό φώς μπορεί κατά φύση νά είναι αιτία τοῦ σκοταδιού, ούτε μέ τόν Χριστό μπορεί νά φανερώνεται ό διάβολος¹⁶⁸, είναι φανερό ότι ούτε μέ τό λογικό είναι δυνατό νά συνυπάρχει τό παράλογο. Και άν μέ τό λογικό δέν μπορεί ποτέ νά συνυπάρχει τό παράλογο, εκείνος πού υψώθηκε στό λόγο τών αρετών δέ θά γνωρίσει καθόλου τήν κατάσταση τών παραλόγων, επειδή γνωρίζει μόνον τήν αρετή όπως είναι, και όχι όπως νομίζεται, και γι' αυτό δέν γνωρίζει μήτε δεξιά μέ τήν υπερβολή, μήτε αριστερά μέ τήν έλλειψη. Γιατί και στά δύο αυτά είναι ολοφάνερο τό παράλογο.

99. Απιστία λέει τήν άρνηση τών εντολών. Πίστη τή συγκατάθεση στις

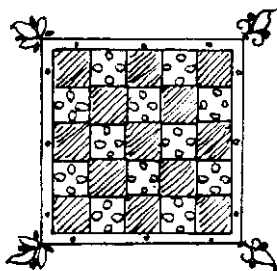
166. Ίωνά 3, 6-7.

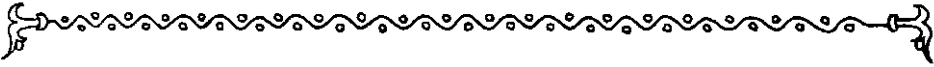
167. Ίωνά 4, 11.

168. Β' Κορ. 6, 14-15.

εντολές. Σκοτάδι λέει τήν άγνοια τοῦ καλοῦ, ἐνώ φως τήν ακριβή γνώση τοῦ καλοῦ. Χριστό ονόμασε τήν ουσία και τήν υπόσταση τοῦ καλοῦ, ἐνώ διάβολο τήν κάκιση ἐξη πού γεννά δλα τά κακά.

100. "Αν τό λογικό εἶναι κανόνας και μέτρο τών δντων, ταυτόσημο μέ τήν άλογία και γι' αυτό παράλογο εἶναι νά κινείται κανείς ἐξω από τον κανόνα και τό μέτρο ή πάνω από τον κανόνα και τό μέτρο. Γιατί τά δύο ἐξίσου, σ' δσους κινούνται ἐτσι, προκαλοῦν τήν ἐκπτωση από τό απόλυτο Ὄν. Τό δεύτερο τους πείθει νά κάνουν τήν πορεία τους αβέβαιη και δχι συγκεκριμένη και νά μήν έχει, ἐξαιτίας τής άμετρίας τοῦ νοῦ τους, σκοπό της τό Θεό σάν τέλος πού τό καθόρισαν ἐκ τών προτέρων, γιατί επινοοῦν κάτι καλύτερο τάχα από τό καλό. Τό άλλο τοῦς πείθει νά κάνουν τήν πορεία τους ἐξω από τό σκοπό πρὸς μόνη τήν αίσθηση, από χαλαρότητα τοῦ νοῦ τους, και νά θεωροῦν ὡς τέλος προκαθορισμένο ἐκείνο πού περιορίζεται στην αίσθηση τους. Αυτό τό αγνοεί, επειδή δέν τό πάσχει, δποιος εἶναι ενωμένος μόνο μέ τό λόγο τής αρετῆς και έχει περιχαρακώσει μ' αυτόν δλη τήν κίνηση τής νοερῆς του δυνάμεως και γι' αυτό δέν μπορεί νά διανοηθεῖ τίποτε πάνω από τό λογικό ή ἐξω από τό λογικό.

Έβδομη εκατοντάδα

Ο φυσικός λόγος δια μέσου των αρετών ανυψώνει προς τό νού εκείνον πού επιμελείται τήν πρακτική αρετή. Ό νους εισάγει στη σοφία μέσω τής θεωρίας εκείνον πού επιθυμεί τή γνώση. Τό παράλογο πάθος παρασύρει νά φέρεται προς τήν αίσθηση εκείνον πού αμελεί τίς εντολές, πράγμα πού καταλήγει στο νά δεθεί ό νους στήν ηδονή.

2. Αρετή λείπει τήν απαθέστατη καί μόνιμη έξη τού καλού πού δέν έχει τίποτε από τά δεξιά ή τ' αριστερά, έχει όμως τή σφραγίδα τού Θεού στήν οποία τίποτε δέν είναι ενάντιο. Αιτία των αρετών είναι ό Θεός. Ενεργητική γνώση τού Θεού είναι ή αλλοίωση κατά τήν έξη εκείνου πού γνώρισε αληθινά τό Θεό, ώστε νά συμμορφωθεί προς τό Πνεύμα.

3. "Αν ό λόγος έχει προσδιορίσει όπως είναι φυσικό τήν άρχή καθενός, κανένα από τά δντα δέν ξεπερνά ούτε πέφτει παρακάτω από τον εαυτό του. Επομένως, κανόνας των ρητων είναι ή επιθυμία καί επίγνωση τής Αιτίας τους, ενώ μέτρο τους είναι ή ενεργητική μίμηση τής Αιτίας, δυο είναι επιπλέον στό δντα. Τό νά πηγαίνει ή επιθυμία δσων κινούνται προς τό Θεό πάνω από τον κανόνα καί τό μέτρο, κάνει άνώφελο τό δρόμο τους, γιατί δέν καταλήγουν στό Θεό, στον όποιο σταματά ή έπιθυμητική κίνηση δλων, καθώς δέχεται ως αυθύπαρκτο τέλος τήν απόλαυση τού Θεού. Τό νά πηγαίνει ή επιθυμία δσων κινούνται προς τό Θεό έξω από τον κανόνα καί τό μέτρο, κάνει άνώφελο τό δρόμο τους, γιατί άντί για τό Θεό καταλήγουν στήν αίσθηση, δπου έχει εγκατασταθεί ή ηδονική απόλαυση των παθών πού δέν έχει ουσιαστική ύπαρξη.

4. Ό νους πού υψώθηκε ακράτητα προς τήν Αιτία των δντων, θ' αποκτήσει πλήρη άγνοια καθώς δε θά θεωρεί κανένα λόγο στό Θεό, ό Όποιος κατά τήν ουσία καί σύμφωνα μέ κάθε αιτία είναι πάνω από κάθε λόγο. Όταν ό νους αποσυρθεί από τά δντα καί συγκεντρωθεί στό Θεό, δε γνωρίζει κανένα λόγο εκείνων από τά όποια απομακρύνθηκε, γιατί βλέπει μέ τρόπο ανεμήμεντο Εκείνον μόνο στον όποιο έφτασε κατά χάρη. Γιατί ό νους πού υψώθηκε μέ έκσταση προς τό Θεό, εγκαταλείπει ακόμη καί τούς λόγους των ασωμάτων. Γιατί δέν είναι δυνατό νά παρατηρεί κανείς μαζί μέ τό Θεό καί κάτι άπ' δσα είναι μετά τό Θεό.

5. Καταραμένο πράγματι πάθος είναι ή έπαρση, πού αποτελείται από τή σύνθεση δύο κακών, τής υπερηφάνειας καί τής κενοδοξίας. Από αυτά, ή υπερηφάνεια αρνείται τήν Αιτία τής αρετής καί τής φύσεως, ενώ ή κενοδοξία καί τή φύση καί αυτή τήν αρετή τίς κάνει νόθεσ. Γιατί τίποτε δέν κάνει ό υπερήφανος κατά τό θέλημα τού Θεού, καί τίποτε δέν κάνει κατά φύση ό κενόδοξος.

6. Είναι ιδίωμα τῆς υπερηφάνειας να αρνείται διτὸ ὁ Θεός εἶναι ὁ δημιουργός τῆς αρετῆς καὶ τῆς φύσεως. Καὶ ιδίωμα τῆς κενοδοξίας να δέχεται διακρίσεις στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων ὥστε να υποτιμᾷ ὀρισμένους. Φυσικὸ γέννημα τούς εἶναι ἡ ἔπαρση, πού εἶναι σύνθετη ἔξη κακίας καὶ περιέχει θεληματικὴ ἄρνηση τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγνοία τῆς φυσικῆς ἰσοτιμίας δλων.

7. Ἡ ἔπαρση εἶναι μείγμα υπερηφάνειας καὶ κενοδοξίας. Δείχνει καταφρόνηση στο Θεό κατηγορώντας βλάβσημα τὴν πρόνοια Του, ἐνῶ εχει αλλοτριώση προς τὴ φύση, πού τὴν κάνει δλα τὰ φυσικά νά τὰ μεταχειρίζεται παρά φύση, ὥστε νά καταστρέφει μέ αὐτὴ τὴν κακὴ χρῆση τὴν ωραιότητα τῆς φύσεως.

8. Ὁ «καυτός ἀνεμος»¹⁶⁹ δηλώνει δχι μόνον τούς πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν εγκατάλειψη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀφαιρεῖ ἀπὸ τούς Ἰουδαίους τὴν χορηγία τῶν θείων χαρισμάτων. Ἡ πνευματικὴ συγγένεια λύνει τὴ σχέση τῆς προαιρέσεως προς τὴ σάρκα καὶ τὴν [προσδένει] στο Θεό, προσηλωμένη σ' Αὐτόν μέ πόθο.

9. Ὁ φυσικός [νόμος], δταν ἡ αἴσθηση δέν πλεονεκτεῖ σέ βάρος τοῦ λογικού, πείθει δλους χωρὶς ἰδιαίτερη διδασκαλία, νά αγαποῦν τούς συνανθρώπους τους, ἔχοντας τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη-φύση δάσκαλο γιὰ τὴ βοήθεια ἐκείνων πού ἔχουν ἀνάγκη· καὶ νά θέλουν δλοι γιὰ τούς ἄλλους ἐκεῖνο πού θέλει ὁ καθέννας νά κάνουν οἱ ἄλλοι πρὸς αὐτόν. Αὐτό δίδαξε ὁ Κύριος, δταν εἶπε: «Ὅσα θέλετε νά σας κάνουν οἱ ἄνθρωποι, τὰ ἴδια νά κάνετε καὶ σεις σ' αὐτούς»¹⁷⁰.

10. Ὁ φυσικός νόμος ἀποβλέπει στὴν ομόθυμη αὐτοπροαίρετη σχέση δλων πρὸς δλους. Γιατί ἐκεῖνοι πού εἶναι προικισμένοι μέ τὴ λογικὴ, αὐτοὶ ἐκ φύσεως ἔχουν μία διάθεση. Κι ἐκεῖνοι πού ἔχουν μία διάθεση, ἔχουν φυσικά μία συμπεριφορά καὶ ἓνα τρόπο τοῦ βίου. Εἰκεῖνοι πού ἔχουν μία συμπεριφορά καὶ ἓνα τρόπο τοῦ βίου, εἶναι φανερό διτὸ ἔχουν κατὰ τὴν προαίρεση τον ἴδιο δεσμό μεταξὺ τους, πού τούς ὀδηγεῖ δλους μέ μία γνώμη πρὸς τον ἓνα λόγο τῆς φύσεως, στον ὀποιο καθόλου δέν ὑπάρχει ἡ διαίρεση πού επικρατεῖ τῶρα στὴ φύση ἐξαιτίας τῆς φιλαυτίας. Ὁ γραπτὸς νόμος, μέ τὸ φόβο τῶν τιμωριῶν συγκρατεῖ τις ἀτακτες ὀρμές τῶν ἀνοήτων καὶ τούς συνηθίζει μέ τὴ διδασχὴ του νά ἀποβλέπουν στὴν ἰσότητα, μέ τὴν ὀποία ἡ δύναμη τῆς δικαιοσύνης, ἀφού σταθεροποιηθεῖ μέ τον καιρό, γίνεται μέρος τῆς φύσεως καὶ μετρατρέπει τὸ μέν φόβο σέ διάθεση πού δυναμώνει σιγά-σιγά μαζὶ μέ τὴν προαίρεση πρὸς τὸ καλό, τὴ δέ συνηθεια σέ ἔξη πού καθαρίζεται μέ τὴ λήθη τῶν προηγουμένων κακῶν καὶ γεννὰ μαζὶ τῆς τὴ φιλαλληλία.

11. Ὁ γραπτὸς νόμος, ἐμποδίζοντας μέ τὸ φόβο τὴν ἀδικία, δημιουργεῖ εθισμό στὴ δικαιοσύνη. Μέ τόν καιρό, ὁ εθισμός παράγει διάθεση φιλοδίκαιη, ἀπὸ τὴν ὀποία γεννιέται μόνιμη ἔξη στό καλό, πού προκαλεῖ λήθη τῆς προηγούμενης κακίας.

169. Ἰωνά 4, 8.

170. Λουκ. 6, 31.

12. Ὁ νόμος τῆς χάρις διδάσκει νά μιμούμαστε τὸν ἴδιο τὸ Θεό, ὁ Ὅποιος τόσο πολὺ, πάνω καὶ ἀπὸ τὸν εαυτὸ Του —αν ἐπιτρέπεται νά πώ— μάς ἀγάπησε, καὶ μάλιστα ἐνώ ἡμαστέ ἐχθροὶ Του ἐξαιτίας τῆς αμαρτίας, ὥστε καὶ τὴν οὐσία μας ἔλαβε χωρὶς μεταβολὴ τῆς θεότητος Του —ἐνώ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε οὐσία—, καὶ καταδέχτηκε τὴ φύση μας, κατὰ τρόπο ὑπερουσίῳ, ὥστε νά γίνῃ ἀνθρώπος καὶ νά θελήσῃ νά ζήσῃ ὡς ἓνας ἀνθρώπος καὶ νά μὴν παραιτηθεῖ νά κάνει δική Του τὴν καταδίκη μας. Καὶ τόσο πολὺ μάς θέωσε κατὰ χάρις, ὅσο Ἄυτός κατ' οἰκονομίαν ἐγένε ἀνθρώπος, γιὰ νά μάθομε ὄχι μόνον νά βοηθοῦμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ τρόπο φυσικὸ καὶ νά ἀγαποῦμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο σὰν τὸν εαυτὸ μας μὲ τρόπο πνευματικὸ, ἀλλὰ καὶ νά φροντίζομε ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλο περισσότερο ἀπὸ τὸν εαυτὸ μας μὲ τρόπο θεϊκὸ καὶ νά δίνομε ὡς ἀπόδειξη τῆς μεταξὺ μας ἀγάπης τὸ νά προτιμοῦμε πρόθυμα τὸν σύμφωνο μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ ἐκούσιο θάνατο ὁ ἓνας γιὰ χάρις τοῦ ἄλλου. Γιατί λέει ὁ Κύριος: «Δέν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπὸ αὐτή, νά δίνει κάποιος τὴ ζωὴ του γιὰ τὸ φίλο του»¹⁷¹.

13. Ὁ νόμος τῆς φύσεως, γιὰ νά μιλήσω συνοπτικά, εἶναι φυσικὸς λόγος πού πήρε υποχείρια τὸν αἴσθησι, γιὰ νά τῆς ἀφαιρέσῃ τὴν ἀλογία ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ διαίρεση ὄσων εἶναι φυσικὰ ἐνωμένα. Ὁ γραπτὸς νόμος εἶναι φυσικὸς λόγος πού μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῆς ἀλογίας τῆς αἰσθήσεως ἔχει προσλάβῃ καὶ πνευματικὸ πόθο, ὁ ὅποιος συντηρεῖ τὴν ἀλληλοεξάρτηση τῶν ἀνθρώπων. Ὁ νόμος τῆς χάρις εἶναι λόγος υπερφυσικὸς πού σκοπεύει τὴ θέωση· ἀλλάζει τὴν ἀνθρώπινη φύση χωρὶς νά τὴν μεταβάλλῃ καὶ δείχνει στὴν ἀνθρώπινη φύση σὰν σέ εἰκόνα, μὲ τρόπο ἀκατάληπτο, τὸ Ἀρχέτυπο πού εἶναι πάνω ἀπὸ οὐσία καὶ φύση, καὶ παρέχει τὴν παντοτινὴ μακαριότητα.

14. Τὸ νά ἔχει κανεὶς τὸν πλησίον τοῦ ὄσων τὸν εαυτὸ του, εἶναι τὸ νά φροντίζει μόνον γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου, πρᾶγμα πού ἀναφέρεται στο φυσικὸ νόμο. Τὸ νά ἀγαπᾷ κανεὶς τὸν πλησίον τοῦ ὄσων τὸν εαυτὸ του, εἶναι νά προνοεῖ ἐπιπλέον γιὰ τὴ σύμφωνη μὲ τὴν ἀρετὴ μακαριότητα τοῦ πλησίον, πρᾶγμα πού ὀρίζει ὁ γραπτὸς νόμος¹⁷². Τὸ νά ἀγαπήσῃ τώρα κανεὶς τὸν πλησίον παραπάνω ἀπὸ τὸν εαυτὸ του, ἀνήκει ἀποκλειστικὰ στο νόμο τῆς χάρις.

15. Ἐκεῖνος πού ἀποφεύγει τὶς ἀφορμὲς τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος, μαθαίνει τοὺς λόγους τῆς Πρόνοιας, ἡ ὁποία ἐμποδίζει τὸ υλικὸ πού ἐξάπτει τὰ πάθη. Ἐκεῖνος πού δέχεται τὶς ὀδυνηρὲς τιμωρίες τοῦ σώματος, μαθαίνει τοὺς λόγους τῆς κρίσεως, ἡ ὁποία τὸν καθαρίζει ἀπὸ προηγούμενους μολυσμοὺς μὲ ἀθέλῃτους πόνους.

16. "Ἄν ὁ λόγος τῆς Γραφῆς μάς παρουσίασε τὸν Προφήτη νά λυπάται γιὰ τὴ σκηνὴ καὶ τὴν κολοκυθιά —δηλαδὴ γιὰ τὴ σάρκα καὶ τὴν ἡδονὴ τῆς σάρκας—, καὶ τὸ Θεὸ νά θέλῃ νά σώσῃ τὴ Νινευτ, εἶναι φανερὸ ὅτι ἀπ' ὅλα

171. 1ω. 15, 13.

172. 1ωνά 4, 9-11.

δσα εκτιμούν και αγαπούν οί άνθρωποι, αυτό πού αγαπά ὁ Θεός εἶναι πολύ ανώτερο και τιμιότερο και μάλιστα δταν αυτά δέν ἔχουν ουσιαστική ύπαρξη, ἀλλά νομίζονται ἀπό εσφαλμένη κρίση διι υπάρχουν. Αυτά δέν ἔχουν κανένα απολύτως λόγο υπάρξεως, ἀλλά μόνο ἡ φαντασία, εξαπατώντας τό νού, δίνει μέσω τού πάθους σ' αυτά πού δέν υπάρχουν ἕνα κούφιο σχήμα, [δχι] δμως και υπόσταση.

17. Ἡ ακριβής γνώση τών λόγων τού Πνεύματος φανερώνεται μόνο σέ δσους εἶναι ἀξιοι τού Πνεύματος, οἱ ὅποιοι ἀφού με την πολλή επιμέλεια τών αρετῶν καθάρισαν τό νού τους ἀπό τήν καπνιά τών παθῶν, σάν ἕνα καθαρό και λαμπερό καθρέφτη, δέχονται τή γνώση τών θείων, ἀμέσως μόλις πέσει ἐπάνω τους, ν' αποτυπώνεται και νά μένει σ' αυτούς δπως ἕνα πρόσωπο στον καθρέφτη. Σ' εκείνους δμως πού τα πάθη ἔχουν κατ'ασπιλώσει τό βίο τους, μόλις πού μποροῦν ἀπό εὐλογους στοχασμούς νά συμπεράνουν τή γνώση τών θείων —δχι νά ἔχουν τήν αὐθάδεια διι τήν κατανόησαν και τή διατύπωσαν μέ ακρίβεια.

18. Εκείνος πού ἔλαβε ὡς μορφή τού νού του τή γνώση πού προέρχεται ἀπό τις αρετές μέ τή χάρη τού θείου Πνεύματος, λέγεται διι «ἐπαθε» τά θεία, γιατί δέν τήν ἔλαβε ἀπό τή φύση μαζί μέ τήν ύπαρξη, ἀλλά κατά μέθεξη μέ τή χάρη. Εκείνος δμως πού δέν ἔλαβε τή γνώση ἀπό τή χάρη, και αν ἀκόμη λείει κάτι γνωστικό, δέ γνωρίζει μέ δική του πείρα τή δύναμη τού λόγου του. Γιατί ἡ ψιλὴ μάθηση δέν δίνει τή γνώση πού αποτελεί ἔξη.

19. Ὁ νους πού καθαρίστηκε τελείως μέ τις αρετές, εὐλογα μπορεῖ νά [μαθαίνει] τους λόγους τών αρετῶν, κάνοντας δικό του πρόσωπο τή γνώση, ἡ οποία ἔλαβε ἀπό αυτούς θεία χαρακτηριστικά. Γιατί κάθε νους καθ' εαυτόν εἶναι χωρίς μορφή και χαρακτηριστικά, και παίρνει μορφή ἐπικτήτη είτε τή γνώση πού δημιουργήθηκε ἀπό τις αρετές μέ τό Πνεῦμα, είτε τήν ἀγνοια πού προέρχεται ἀπό τά πάθη.

20. Ὅποιος ξέπεσε ἀπό τή θεία ἀγάπη, ἔχει βασιλιά του τό νόμο τῆς σάρκας πού βασιλεύει μέ τήν ἡδονή, και οὔτε μπορεῖ, οὔτε θέλει νά φυλάξει καμία θεία ἐντολή. Γιατί ἀφού προτίμησε τή φιλήδονη ζωή ἀπό τή ζωή και βασιλεία πού διεξάγεται μέ τό Πνεῦμα τού Θεοῦ σύμφωνα μέ τήν ἀρετή, προξένησε στον εαυτό του τήν ἀγνοια ἀντί τῆς γνώσεως.

21. Εκείνος πού δέ διαβαίνει νοερά προς τήν εσωτερική πνευματική και θεία ωραιότητα πού κρύβεται στο γράμμα τού Νόμου, αὐτός δημιουργεῖ τή φιλήδονη σχέση τῆς προαιρέσεως, δηλαδή τήν προσκόλληση στά κοσμικά και τή φιλοκοσμία, καθώς ἡ μάθηση του βασιζεται μόνο στά λόγια.

22. Ντροπή τού στόματος εἶναι ἡ ἀπασχόληση τού νού μέ φιλόκοσμοις και φιλοσώματος λογισμούς. Ὅταν δηλαδή μένομε στή σωματική διαμόρφωση πού δείχνει τό γράμμα τού Νόμου, εἶναι φυσικό νά γεννιέται κατά τήν κλίση τῆς προαιρέσεως ὁ κόσμος, δηλαδή ἡ φιλόκοσμη διάθεση και ἡ

νοερή απασχόληση με φιλήδονους λογισμούς. Γιατί μέ δ,τι έχομε συνδεθεί, αυτό και μελετούμε μέ τό νού μας.

23. Ή πάλι, ντροπή τού στόματος είναι ή κίνηση τού νού πού δίνει μορφή στα πάθη και διαμορφώνει τό κάλλος σύμφωνα μέ τήν ηδονή, ώστε να τό δεχτεί ή αίσθηση. Γιατί χωρίς τήν επινοητική δύναμη τού νού δεν οδηγείται κάποιο πάθος μέ κανένα τρόπο σέ διάπλαση μιας μορφής. Ή, «ανάθεμα» είναι ή πρόσυλη, χωρίς κάλλος και αδιαμόρφωτη κίνηση τών παθών, ενώ «ντροπή τού στόματος» είναι ή νοερή κίνηση πού δίνει μορφή στο πάθος ώστε να τό δεχτεί ή αίσθηση, και προσπορίζει στο πάθος μέ τις επινοήσεις της κατάλληλο υλικό.

24. Εκείνος πού νομίζει ότι οί θυσίες και οι γιορτές, τα σάββατα και οί πρωτομηνιές έχουν διαταχθεί από τό Θεό στό νόμο Του για σωματική απόλαυση και ανάπαυση, θα βρεθεί οπωσδήποτε κάτω από τήν πλήρη κατοχή τής ενέργειας τών παθών και τήν ντροπή της ακαθαρσίας τών σχετικών μέ τά πάθη αισχρών λογισμών. Και θά είναι στήν εξουσία τού φθαρτού κόσμου και τής απασχολήσεως μέ φιλοσώματος λογισμούς, οπως επίσης και τού υλικού και τής μορφής τών παθών, και δε θά μπορεί νά θεωρεί πολύτιμο τίποτε άλλο πέρα από τά φθαρτά.

25. Εκείνος πού πιστεύει ότι είναι θεία διαταγή νά απολαμβάνει σωματικώς οσα ορίζει ό Νόμος, αυτός δέχεται σάν δώρο Θεού τή γαστριμαργία και ζει μαζί της μέ χαρά, από τήν οποία γεννά μέ τήν παράχρηση τούς τρόπους πού μολύνουν τήν ενέργεια τών αισθητών.

26. Όταν τό θεωρητικό μέρος τής ψυχής αγκαλιάζει τόν τρυφηλό βίο σάν θεία εντολή σύμφωνα μέ τό γράμμα τού Νόμου, τότε μεταχειρίζεται τις αισθήσεις παρά φύση και δέν αφήνει νά φαίνεται καμιάς ενέργειας ή φυσική χρήση. Γιατί γεννά και τήν έξη και τήν ενέργεια τών παθών, και εγκαθιστά μέσα του σάν κάτι θείο τή γαστριμαργία, δημιουργώντας έτσι τούς τρόπους πού μολύνουν μέ τήν παράχρηση τις αισθήσεις, ώστε νά αφανίζονται οί φυσικοί λόγοι και τά σπέρματα πού βρίσκονται στά οντα.

27. Κανένας πού είναι προσηλωμένος στή σωματική λατρεία τού Νόμου, δέν μπορεί νά δεχτεί διόλου ένα φυσικό λόγο ή λογισμό· γιατί δέν είναι τό ίδιο τά σύμβολα και ή φύση. Εκείνος πού μένει στά σύμβολα του Νόμου, δέν μπορεί νά βλέπει σύμφωνα μέ τό λογικό τή φύση τών όντων και νά προσλαμβάνει τούς λόγους τούς οποίους έθεσε ουσιωδώς στά όντα ό Δημιουργός, γιατί έχουν διαφορά τά σύμβολα από τή φύση τών όντων.

28. Εκείνος πού έχει για Θεό τήν κοιλιά του και νομίζει για δόξα του πράξεις πού φέρνουν ντροπή¹⁷³, είναι προσηλωμένος μέ μεγάλη επιμέλεια μόνο στά πάθη τής ατιμίας σάν νά ήταν πράγματα θεία, και γι' αυτό ασχολείται μόνο μέ τά πρόσκαιρα, δηλαδή μέ τήν ύλη και τή μορφή τών πραγ-

173. Φιλίπ. 3, 19.

μάτων και τήν κακή χρήση τῆς πενταπλῆς ἐνέργειας των αἰσθήσεων. Γιατί δταν ἡ αἴσθησις περιπλεχτεί και ἐνωθεῖ μέ τή ὕλη και τήν μορφή των πραγμάτων, παράγει τό πάθος και σκοτώνει και ἀφανίζει τους φυσικούς λόγους. Πάθος και φύσις, σύμφωνα μέ τό λόγο τῆς υπάρξεως, ποτέ δέ συνυπάρχουν, γιατί ποτέ δέ φαίνεται σέ κάποιο πάθος κανένας λόγος φύσεως, ὡπως οὔτε κάποιο πάθος γεννιέται μαζί μέ τή φύσις.

29. Ὅποιος δέν πιστεύει διτι ἡ Γραφή εἶναι πνευματική, δέν αἰσθάνεται διτι εἶναι φτωχός στή γνώσις, ἀν και πεθαίνει ἀπό πείνα. Γιατί εἶναι πράγματι πείνα ἡ ἔλλειψις τῶν γνωστῶν ἀπό τήν πείρα ἀγαθῶν και ἡ πλήρης ἀνέχεια και στέρσις τῶν πνευματικῶν τροφῶν πού συγκρατοῦν τήν ψυχή. Και πῶς θά νομίσει κανείς πείνα ἡ ζιμιά τήν ολική ἀφαίρεσις ἐκείνων πού δέν ἔχει γνωρίσει διόλου;

30. Πεινά πράγματι ὁ λαός ἐκείνων πού πιστεύουν και ἔχουν γνωρίσει τήν ἀλήθεια, ὅπως και ἡ ψυχή καθένος πού ἀφησε τήν πνευματική θεωρία μέ τή χάρις και υποδουλώθηκε στήν τυπική δουλειά τοῦ γράμματος και δέν τρέφει τό νοῦ μέ τά πετάγματα τῶν μεγάλων νοημάτων, ἀλλά γεμίζει τήν αἴσθησις μέ ἐμπαθή φαντασία, μέ τις σωματικές διατυπώσεις τῶν συμβόλων τῆς Γραφῆς.

31. Εκείνος πού δέν παραδέχεται τήν πνευματική θεωρία τῆς ἀγίας Γραφῆς, μαζί μ' αὐτήν ἀπώθησε και τον φυσικό και τόν γραπτό νόμο τῶν Ἰουδαίων και ἀγνόησε τό νόμο τῆς χάρις, πού γι' αὐτόν δίνεται ἡ θεωρία σ' ὄσους πορεύονται σύμφωνα μ' αὐτόν. Εκείνος λοιπόν πού ἐννοεῖ τόν γραπτό νόμο σωματικῶς, δέν τρέφει μέ ἀρετές τήν ψυχή. Και εκείνος πού δέ συλλαμβάνει τούς λόγους τῶν δντων, δέν φιλοτιμεῖται νά προσφέρει στό νοῦ του τήν ποικίλη σοφία τοῦ Θεοῦ. Και εκείνος πού δέ γνωρίζει τό μέγα μυστήριο τῆς νέας χάρις, δέν χαίρεται μέ τήν ἐλπίδα τῆς μελλοντικῆς θεώσεως. Ἡ ἔλλειψις λοιπόν τῆς θεωρίας τοῦ γραπτοῦ νόμου ἔχει ὡς συνέπεια τή στέρσις τῆς ποικίλης σοφίας τοῦ Θεοῦ πού νοεῖται στό φυσικό νόμο, και ὡς ἐπακόλουθο τήν πλήρη ἀγνοια τῆς θεώσεως πού θά δοθεῖ μέ τή χάρις σύμφωνα μέ τό νέο μυστήριο.

32. Κάθε νος πού ἔλαβε ἀπό τό Χριστό διορατικότητα και δύναμη οράσεως, ἐπιθυμεῖ πάντοτε και ζητεῖ τό πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Πρόσωπο τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ ἀληθινή μέσω τῆς ἀρετῆς θεωρία και γνώσις τῶν θείων, πού ἀναζητῶντας τήν μαθαίνει τήν αἰτία τῆς φτώχειας και τῆς στερήσεως του. Ὅπως δηλαδή τό πρόσωπο εἶναι πού χαρακτηρίζει τόν καθένα, ἔτσι και ἡ πνευματική γνώσις εἶναι τό φανερό χαρακτηριστικό τοῦ θείου, κι ὁποιος τή ζητεῖ, λέγεται διτι ζητεῖ τό πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Εκείνος ὁμως πού γίνεται σαρκικός μέ τις αἱματηρές θυσίες σύμφωνα μέ τό γράμμα τοῦ Νόμου, ἀποκτά τήν ἀγνοια πού ἐπιθυμεῖ, καθώς δέχεται τις ἐντολές μόνο ἀπό τήν πλευρά τῆς ἡδονῆς τῆς σάρκας και περιορίζεται σωματικά μόνο στό περιε-

χόμενο του γράμματος πού αντιστοιχεί στην αίσθηση.

33. Όποιος περιορίζεται σέ λατρεία σωματική σύμφωνα μέ τό Νόμο, γεννά τήν έμπρακτη αμαρτία ώς ὕλη, και ώς είδος διαμορφώνει υλικά τή συγκατάθεση του [νοῦ] σ' αυτή μέ τις ηδονές τών αισθήσεων. Εκείνος όμως πού εννοεί τή Γραφή πνευματικώς, θανατώνει ώς ὕλη τήν ενέργεια τής αμαρτίας, και ώς είδος τή συγκατάθεση σ' αυτή μαζί μέ τούς τρόπους κακής χρήσεως τής αισθήσεως γιά ηδονή· και αυτό τό κάνει μέ τούς φυσικούς λογισμούς στο ὕψος τής θεωρίας.

34. Αυτά δλα, τήν ὕλη και τό είδος και τούς σχετικούς μ' αυτά πέντε τρόπους κακής χρήσεως τών πέντε αισθήσεων, εννοώ τήν εμπαθή και παρά φύση ανάμιξη τών αισθήσεων μέ τά αισθητά, δηλαδή τά πρόσκαιρα και ρευστά, μετά τήν παρέλευση τής σύμφωνης μέ τό γράμμα σωματικής λατρείας πού αναφέρεται στό Νόμο, και μετά τό ξεπέραςμα τής άγνοιας, τά παραδίδει ό πνευματικός λόγος ή νους, γιά νά θανατωθούν, στους υψηλότερους λόγους και λογισμούς τής φυσικής θεωρίας, ώστε αυτοί, καθώς θά φτάσουν στό ὕψος του νόμου τής πνευματικής θεωρίας, ν' αφανίσουν και νά θανατώσουν τήν καθολική σχέση τών πρόσκαιρων μέ τήν αίσθηση και τό σώμα, ή οποία στηρίζεται στά σύμβολα του Νόμου.

35. Χωρίς τή φυσική θεωρία κανείς δέ διακρίνει τήν ανομοιότητα τών συμβόλων του Νόμου πρός τά θεία. Γιατί αν κανείς, άφού πρωτίτερα αντιληφθεί μέ τή φυσική θεωρία τήν ανομοιότητα τών συμβόλων μέ τά θεία και νοητά, δέν ποθήσει νά έρθει μέ τό νοῦ στην ωραιότητα τών νοητών αφήνοντας έξω ολότελα τήν αίσθηση, δέν μπορεί νά χωριστεί τελείως άπό τή σωματική ποικιλία πού υπάρχει στους [τύπους]. Όσο κινείται μέσα σ' αυτή ακολουθώντας τό γράμμα, ευλόγα δέν ικανοποιεί τήν πείνα του γιά γνώση, γιατί καταδίκασε τόν εαυτό του σάν τό φίδι νά τρώει τή γή¹⁷⁴ τής Γραφής, δηλαδή τό σωματικό νόημα, και όχι, ακολουθώντας τό Χριστό, νά τρώει τόν ουρανό, δηλαδή τό πνεύμα και τήν ψυχή τής Γραφής, πράγμα πού είναι τό ουράνιο και αγγελικό ψωμί. Θέλω νά πώ ότι δέ θά τρέφεται μέ τήν πνευματική θεωρία και γνώση τών Γραφών μέ τό φωτισμό του Χριστού, τήν οποία δίνει άφθονη ό Θεός σ' εκείνους πού Τόν αγαπούν, όπως είναι γραμμένο: «Τούς έδωσε ψωμί του ουρανού· ό άνθρωπος έφαγε ψωμί τών αγγέλων»¹⁷⁵.

36. Τήν κατά γράμμα ερμηνεία τής Γραφής πού γίνεται σύμφωνα μέ τήν αίσθηση, επειδή ολοφάνερα γεννά τά πάθη και τή διάθεση πού κλίνει πρός τά πρόσκαιρα και ρευστά, δηλαδή τήν εμπαθή ενέργεια τής αισθήσεως πρός τά αισθητά, είναι ανάγκη νά τήν άφανίσουμε, όπως τά παιδιά και τά εγγόνια του Σαούλ¹⁷⁶, ανυψώνοντας σάν σέ όρος τά θεία ρητά μέσω τής φυσικής θεωρίας, αν βέβαια επιθυμούμε νά εμφορηθούμε άπό θεία χάρη.

174. Γεν. 3, 14.

175. Ψαλμ. 77, 24-25.

176. Β' Βασ. 21, 8-9.

37. Αδικεί την αλήθεια, και ό Νόμος όταν νοείται μόνο κατά γράμμα, και ό λαός των Ιουδαίων, και οποίος άλλος μιμείται τον τρόπο σκέψης τους, περιορίζοντας μόνο στο γράμμα τή δύναμη τού Νόμου χωρίς νά δέχεται, γιά τή φανέρωση τής γνώσεως πού κρύβεται μυστικά μέσα στο γράμμα τού Νόμου, τή φυσική θεωρία, ή οποία είναι τό ενδιάμεσο μεταξύ τύπων και αλήθειας και απομακρύνει από τούς τύπους όσους τήν ακολουθούν, ξαναφέροντας τους στην αλήθεια· αυτός, αντίθετα, σάν νά αρνείται ολότελα τή φυσική θεωρία και σάν νά τήν αποκλείει από τή μυσταγωγία τών θείων. Αυτή λοιπόν τή σωματική και πρόσκαιρη ερμηνεία τού Νόμου, επειδή υπόκειται στο χρόνο και τή μεταβολή, πρέπει νά αφανίζονται μέ τή φυσική θεωρία στο δρος, δηλαδή τό ύψος τής γνώσεως, όσοι έχουν ζήλο γιά τά θεία θεάματα.

38. Αφανίζει ολότελα τό σωματικό νόημα τής Γραφής εκείνος πού κατά τήν πρακτική άσκηση φονεύει μέσω τής φυσικής θεωρίας τή φιλήδονη και φιλοσώματη σχέση προς τήν άστατη και ρευστή ύλη, πού δημιουργήθηκε στην ψυχή από τό γράμμα τού Νομού, [κατασφάζοντας] σάν παιδιά και απογόνους τού Σαούλ, διά μέσου τής φυσικής θεωρίας, τή χαμαίξηλη ερμηνεία τού Νόμου, άφού ανεβεί σάν σέ δρος στο ύψος τής γνώσεως, και φανερώνοντας ενώπιον τού Κυρίου μέ τήν εξομολόγηση δι πρωτύτερα ερμήνευε τό Νόμο σωματικά. Έτσι μπορεί νά νοηθεί από τούς φιλομαθείς ή φράση «νά τούς κρεμάσουν κάτω από τον ήλιο ενώπιον τού Κυρίου»¹⁷⁶. νά βγάλουν δηλαδή στο φώς μέσω τής γνώσεως τή σφαλερή προσκόλληση στο γράμμα, πράγμα πού σημαίνει νά δείξουν στο ύψος τής θεωρίας νεκρό τό γράμμα τού Νόμου, μέσω τής πνευματικής γνώσεως.

39. «Τό γράμμα φονεύει, ενώ τό πνεύμα δίνει ζωή»¹⁷⁷, λέει ή Γραφή. Γι' αυτό πρέπει, εκείνο πού έχει τήν ιδιότητα νά φονεύει, νά φονεύεται από τό ζωοποιό Πνεύμα. Γιατί είναι ολότελα αδύνατο νά συνυπάρχουν και νά συνεργούν και τά δύο, τό σωματικό και τό θείο στοιχείο τού Νόμου, δηλαδή τό γράμμα και τό πνεύμα, άφού ούτε είναι φυσικό νά συμφωνεί εκείνο πού μπορεί νά αφαιρεί τή ζωή μ' εκείνο πού κατά φύση τήν παρέχει.

40. Τό πνεύμα είναι πού παρέχει ζωή, τό γράμμα αφαιρεί τή ζωή. Γι' αυτό δέν είναι δυνατό νά πράττει κανείς και τό γράμμα και τό πνεύμα μαζί, όπως δέν μπορούν νά συνυπάρχουν τό ζωοποιό μέ τό φθοροποιό.

41. Μυστική περιτομή είναι ή τέλεια αφαίρεση τής εμπαιχούς σχέσεως τού νού προς τον κτιστό κόσμο. Γιατί, βλέποντας φυσικώς τά πράγματα, ξέρομε δι δέν είναι τελειότητα ή αφαίρεση τής φυσικής αρτιότητας πού έχει δώσει ό Θεός. Δέν τελειοποιείται βέβαια ή φύση όταν κουτσουρεύεται σύμφωνα μέ κάποια τέχνη και τής αφαιρείται μέ επιδεξιότητα εκείνο πού τής έδωσε ό Θεός κατά τή δημιουργία· διαφορετικά, παρουσιάζομε τήν τέχνη ά-

177. Β' Κορ. 3. 6.

νώτερη από τό Θεό στο νά βεβαιώνει τάχα τή δικαιοσύνη, και κάνομε την μελετημένη έλλειψη της φύσεως ικανή ν' αναπληρώσει τήν έλλειψη δικαιοσύνης κατά τή δημιουργία. Άλλά από τή θέση πού έχει στο σώμα τό μέλος πού περιτέμνεται, διδασκόμαστε νά κάνομε προαιρετικά τήν περιτομή τής εμπαθούς διαθέσεως τής ψυχής, με τήν οποία ρυθμίζεται ή προαίρεση νά συμβαδίζει περισσότερο μέ τή φύση, διορθώνοντας τον εμπαθή νόμο τής σχέσεως προς τον κτιστό κόσμο.

42. Ή άκροβυστία είναι κάτι φυσικό. Και κάθε τί τό φυσικό είναι έργο θείας δημιουργίας και πολύ καλό, σύμφωνα μέ τό ρητό: «Και είδε ό Θεός δλα δσα δημιούργησε και ιδού, ήταν πολύ καλά»¹⁷⁸. Ό Νόμος δμως, μέ τό νά διατάζει τήν αφαίρεση μέ περιτομή τής άκροβυστίας ως ακάθαρτης¹⁷⁹, παρουσιάζει τό Θεό νά διορθώνει μέ τέχνη τό έργο Του, πράγμα πού και νά τό διανοηθεί μόνο κανείς είναι ασεβέστατο. Εκείνος λοιπόν πού μελετά από φυσική άποψη τά σύμβολα τού Νόμου, γνωρίζει διι ό Θεός δε διορθώνει τή φύση μέ τήν τέχνη, αλλά διατάζει νά περιτέμνεται τό παθητικό μέρος τής ψυχής πού οφείλει νά υπακούει στο λογικό· αυτό δηλώνεται συμβολικά μέ τό σωματικό μόριο και αποβάλλεται από τή γνώση μέσω τής ανδρείας τής προαιρέσεως πού εκδηλώνεται στήν πράξη. Γιατί ό ιερέας πού εκτελεί τήν περιτομή σημαίνει τή γνώση, ή οποία έχει για μαχαίρι εναντίον τού πάθους τήν έμπρακτη ανδρεία τού λογικού. Σβήνει ή παράδοση τού Νόμου δταν τό πνεύμα υπερτερεί επάνω στο γράμμα.

43. Τό Σάββατο¹⁸⁰ είναι ή ανάπαυση από τά πάθη και από τήν κίνηση τού νοϋ γύρω από τή φύση τών δντων. Ή, είναι ή τέλεια απραξία τών παθών και ή γενική παύση τής κινήσεως τού νοϋ γύρω από τά δημιουργήματα και ή τέλεια μετάβαση προς τό Θεό. Εκείνος πού έφτασε —δσο είναι δυνατόν— στο Σάββατο αυτό μέσω τής αρετής και τής γνώσεως, δέν πρέπει διόλου νά θυμάται ό,τιδήποτε πού σάν ξύλα ανάβουν τά πάθη, οϋτε πάλι ν' αναλογίζεται διόλου τούς λόγους τής φύσεως, για νά μή δογματίζομε δπως οί ειδωλολάτρες διι ό Θεός ευχαριστεείται στα πάθη ή μετριέται μέ τά μέτρα τής φύσεως, Αυτός πού μόνο ή τέλεια σιγή Τον κηρύττει, και Τον παρουσιάζει ή τέλεια και άκρα άγνωση.

44. «Στεφάνι αγαθότητας»¹⁸¹ είναι ή καθαρή πίστη πού είναι στολισμένη σάν μέ πολύτιμους λίθους από τά υψηλά δόγματα και τούς πνευματικούς λόγους και νοήματα, και πού στεφανώνει σάν νά ήταν κεφάλι τό θεοφιλή νοϋ. Ή καλύτερα, «στεφάνι αγαθότητας» είναι αυτός ό Λόγος τού Θεού πού μέ τήν ποικιλία τών τρόπων τής πρόνοιας και τής κρίσεως —δηλαδή μέ τήν εγκράτεια τών θεληματικών παθών και τήν υπομονή τών ακουσίων— περιβάλλει τό νοϋ σάν νά ήταν κεφάλι, και μέ τή μετοχή τής χάρις τής θεώσεως κάνει τό νοϋ ωραιότερο από τον εαυτό του.

178. Γεν. 1, 31.

179. Γεν. 17, 10-14.

180. Έξ. 16, 23- 20, 10.

181. Ψαλμ. 64, 12.

45. Ἐδὼ λέει διτὴ ἡ εγκράτεια εἶναι ἔργο τῆς πρόνοιας γιατί καθαρίζει ἀπὸ τὰ ἐκούσια πάθη. Ἡ υπομονὴ λέει διττὴ εἶναι ἔργο τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, γιατί ἀντιστέκεται στους ἀθέλητους πειρασμούς και εἶναι σύμβολο τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας και οδηγεῖ στὴν ἀρετὴ, βγάζοντας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τῆς ἀμαρτίας ἐκείνους πού ἦταν κρατούμενοι σ' αὐτή.

46. Ὁ Θεὸς δὲν πρόσταξε νὰ τιμηθοῦν τὸ Σάββατο, οἱ πρωτομηνιῆς και οἱ γιορτές ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τιμώνται οἱ ἡμέρες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους —γιατί ἐστὶ θὰ δριζε ὡς ἐντολὴ τοῦ Νόμου τὸ νὰ λατρεύεται ἡ κτίση και διττὸ ὁ Κτίστης¹⁸² και νὰ θεωροῦνται ιερές οἱ ἡμέρες και γι' αὐτὸ ἀξίες νὰ προσκυνούνται· ἀλλὰ υπέδειξε συμβολικὰ νὰ τιμάται Ἀυτὸς μέσω τῶν ἡμερῶν. Γιατί Ἀυτὸς εἶναι Σάββατο, καθὼς εἶναι ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς σάρκας και παύση τῶν ἀγῶνων τῆς ἀρετῆς· εἶναι Πάσχα, ὡς ἐλευθερωτὴς ἐκείνων πού κρατοῦνται στὴν πικρὴ δουλεία τῆς ἀμαρτίας· εἶναι Πεντηκοστή, ὡς ἀρχὴ και τέλος τῶν δυντῶν και λόγος μὲ τον ὅποιον ὑπάρχουν ἐκ φύσεως τὰ πάντα. Πρόσεξε πὼς ὁ Νόμος καταστρέφει ἐκείνους πού τον ἐννοοῦν σωματικῶς, μὲ τὸ νὰ τοὺς πείθει νὰ λατρεύουν τὴν κτίση και διττὸν Κτίστη, και νὰ νομίζουν ἐκ φύσεως Ἐερά ἐκεῖνα πού ἐγέναν γι' αὐτοὺς, ν' ἀγνοοῦν διμῶς Ἐκεῖνον, γιὰ τον ὅποιο δημιουργήθηκαν οἱ ἴδιοι.

47. Ὁ κόσμος εἶναι τόπος πεπερασμένος και σταθερότητα περιορισμένη. Ὁ χρόνος εἶναι κίνηση περιορισμένη, και γι' αὐτὸ ἡ κίνηση δσων ζουν μέσα σ' αὐτὸν υπόκειται σὲ ἀλλοίωση. Ὅταν ἡ φύση ξεπεράσει και τὸ χρόνο και τον τόπο κατὰ τὴν ἐνέργεια και τὴν ἐννοια, δηλαδή τὰ ἀπαραίτητα, τὴν πεπερασμένη σταθερότητα και κίνηση, και ἐνωθεὶ κατὰ τρόπο ἀμεσο μὲ τὴν Πρόνοια, τότε βρίσκει στὴν Πρόνοια λόγο ἀπλό και σταθερὸ κατὰ τὴ φύση, πού δὲν περιορίζεται ἀπὸ τίποτε και γι' αὐτὸ δὲν ἔχει και καμιά ἐντελὼς κίνηση.

48. Ἡ φύση, ἐπειδὴ βρίσκεται χρονικῶς μέσα στον κόσμο, ἔχει κίνηση πού υπόκειται σὲ ἀλλοίωση λόγω τῆς πεπερασμένης σταθερότητας τοῦ κόσμου και τῆς μεταβαλλόμενης φορᾶς τοῦ χρόνου. Ὅταν φτάσει στο Θεό, ἐπειδὴ Ἀυτὸς εἶναι ἐκ φύσεως μονάδα, θὰ ἔχει στάση ἀκίνητη και στάσιμη ταυτοκινησία πού θὰ γίνεται αἰωνίως γύρω ἀπὸ Ἀυτὸ πού εἶναι ἓνα και μοναδικό και πάντα τὸ ἴδιο. Ἀυτὴ ἔχει λεχθεὶ διττὴ εἶναι ἡ ἀμεση και μόνιμη ἐγκατάσταση γύρω ἀπὸ τὸ πρῶτο Αἴτιο ἐκείνων πού δημιουργήθηκαν ἀπ' Ἀυτὸ.

49. Τὸ μυστήριον τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι ἡ ἀμεση ἐνωση τῶν προνοουμένων μὲ τὴν πρόνοια, δηλαδή ἡ ἐνωση τῆς φύσεως μὲ τὸ Λόγο σύμφωνα μὲ τὴ διευθέτηση τῆς πρόνοιας, κατὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει καμιά ἐντελὼς ἐνδειξη χρόνου και γενέσεως. Ὁ Λόγος εἶναι ἐπίσης ἡ σάλπιγγα μᾶς¹⁸³, γιατί μᾶς κάνει ν' ἀκούμε τις θείες και ἀνέκφραστες γνώσεις· εἶναι ἡ ἔξι-

182. Ρωμ. 1, 25.

183. Λευϊτ. 23, 24.

λέωσή μας¹⁸⁴, γιατί στόν εαυτό Του διαλύει τά αμαρτήματα μας, αφού έγινε όμοιος μ' εμάς, και μέ τή δωρεά τής χάρης θεοποιεί μέσω τού Πνεύματος τή φύση πού αμάρτησε· και είναι Σκηνοπηγία¹⁸⁵, γιατί είναι ή πραγμάτωση τής άμεταβλησίας μας στό καλό σύμφωνα μέ τή θεομίμητη έξη πού αποκτούμε, και ό δεσμός πού μάς συνέχει κατά τή μεταποίηση μας πρός τήν αθανασία.

50. Εκείνος πού δέχεται μέ χαρά τις αιματηρές θυσίες, είναι εμπαθής και κάνει εκείνους πού θυσιάζουν σ' αυτόν, νά καλλιεργούν τά πάθη· γιατί ό γνήσιος προσκυνητής αγαπά νά χαιρείται μέ δι,τι χαιρείται αυτός πού προσκυνηεί. Γι' αυτό ή Γραφή εννοεί ώς θυσίες μάλλον τή σφαγή τών παθών και τήν προσφορά τών φυσικών δυνάμεων. Άπ' αυτές, τύπος τού λόγου είναι τό κριάρι¹⁸⁶, σύμβολο τού θυμού ό ταύρος¹⁸⁷ και υποδήλωση τής επιθυμίας ή αίγα¹⁸⁸.

51. Γνωρίζομε δι τι θυσίες πνευματικές είναι διχι μόνο ή νέκρωση τών παθών πού σφάζονται μέ τό μαχαίρι τού Πνεύματος, δηλαδή τό λόγο τού Θεού¹⁸⁹, και ή εκούσια κένωση και χύση δηλης τής σαρκικής ζωής σάν νά ήταν αίμα, αλλά και ή προσφορά δηλης τής ενάρετης διαγωγής και δλων τών φυσικών δυνάμεων, πού αφιερώνονται στό Θεό και όλοκαυτώνονται μέ τή φωτιά τής χάρης τού Πνεύματος πρός τήν θεία τελείωση.

52. Τό γήινο νόημα τής Γραφής, όταν κυριεύει τήν ψυχή, αποβάλλει τούς φυσικούς λόγους, εξαφανίζοντας τους μέ τήν παράχρηση τών φυσικών δυνάμεων. Γιατί όταν αυτό ζει, εξολοθρεύει πράγματι και καταδιώκει και καταστρέφει τούς φυσικούς λόγους και λογισμούς, περιορίζοντας τό Νόμο μόνο στή σάρκα και τιμώντας σάν θεία τά πάθη τής αμαρτίας, τά όποια οί φυσικοί λογισμοί, άφού πάρουν θάρρος άπό τον νόμο τού πνεύματος, τά χτυπούν και τά θανατώνουν.

53. Όταν κανείς ασχοληθεί λογικά μέ τήν εργασία τών αρετών, ταυτόχρονα μεταφέρει φυσικά τό νόημα τών Γραφών πρός τό πνεύμα, λατρεύοντας έμπρακτα τό Θεό μέσω τών υψηλών θεωριών μέ τρόπο νέο, όπως καθοδηγεί τό Πνεύμα, και διχι μέ τον παλιό τρόπο πού δριζε τό γράμμα τού Νόμου¹⁹⁰ και πού μέ τήν ταπεινότερη σωματική ερμηνεία του σύμφωνα μέ τήν αίσθηση κάνει τόν άνθρωπο νά καλλιεργεί τά πάθη, όπως οί Ιουδαίοι, και νά υπηρετεί τήν αμαρτία.

54. Όταν κανείς πάψει νά ερμηνεύει τή Γραφή σωματικά και σύμφωνα μέ τήν αίσθηση, άμέσως ανατρέχει μέ τό νού πρός τό πνεύμα διά μέσου τής φύσεως, πράττοντας πνευματικώς εκείνα, τά όποια επιτελούσε σωματικώς ό Ιουδαίος και προκαλούσε τήν όργή τού Θεού.

55. Κάθε νούς υψηλός κατά Θεόν και μεταρσιωμένος, κατασφάζει συγ-

184. Λευϊτ. 23, 9.

186. Λευϊτ. 5, 15.

188. Άρ. 15, 27.

190. Ρωμ. 7, 6.

185. Λευϊτ. 23, 42.

187. Έξ. 29, 36.

189. Έφ. 6, 17.

χρόνως και τήν ενέργεια τών παθών και τήν άπρεπη κίνηση τών λογισμών, δπως επίσης και τους ακόλαστους τρόπους πού οφείλονται στην κακή χρήση τής ενέργειας τών αισθήσεων. Γιατί τά πάθη φονεύονται από τούς υψηλούς λογισμούς τής φύσεως, άφοῦ νικηθούν θριαμβευτικά κατά τήν υψηλή θεωρία.

56. Τό κράτος τής αμαρτίας, δηλαδή τό σαρκικό φρόνημα, τό αφανίζει ή χάρη τού αγίου Βαπτίσματος, ενώ ή έμπρακτη υπακοή στις θείες εντολές τό φονεύει μέ τό μαχαίρι τού Πνεύματος¹⁹¹ —δηλαδή μέ τό λόγο τής θείας γνώσεως πού χορηγεί τό Πνεύμα—, φωνάζοντας μυστικά προς τό πάθος τής αμαρτίας, δπως φώναξε ὁ μέγας Σαμουήλ προς τον Άγαγ: «Έπειδή-τό μαχαίρι σου άφησε γυναίκες χωρίς παιδιά, θά μείνει σήμερα χωρίς παιδί ή μητέρα σου»¹⁹².

57. Τό πάθος τής γαστριμαργίας άφησε πολλές αρετές χωρίς παιδιά, χρησιμοποιώντας σαν μαχαίρι τό γλιστερό λογισμό τής ηδονής. Γιατί μέ τήν ακράτεια φονεύει τά σπέρματα τής σωφροσύνης, μέ τήν πλεονεξία καταστρέφει τήν ισοτιμία τής δικαιοσύνης και μέ τή φιλαυτία κόβει τό φυσικό σύνδεσμο τής φιλανθρωπίας. Και γενικά, τό πάθος τής γαστριμαργίας καταστρέφει δλους τούς καρπούς τών αρετών.

58. Τό πάθος τής γαστριμαργίας σκοτώνει τούς θείους καρπούς τών αρετών, κι αυτό σκοτώνεται μέ τή χάρη τής πίστεως, μέ τήν υπακοή τών θείων εντολών και μέ τό λόγο τής γνώσεως.

59. Ὁ Κύριος μας είναι αληθινά φώς τών εθνών¹⁹³, γιατί ανοίγει μέ τήν αληθινή επίγνωση τά μάτια τής διάνοιας τους πού ήταν κλειστά από τό βαθύ σκοτάδι τής άγνοιας, και γιατί μέ τή θεία αναστροφή Του έκανε τον εαυτό Του γιά τούς πιστούς λαούς άριστο παράδειγμα αρετής και έγινε σ' αυτούς τύπος και ύπογραμμός ενάρτου προσώπου· προς τον Ὅποιο αποβλέποντας ως αρχηγό τής σωτηρίας μας¹⁹⁴, κατορθώνομε κατά μίμηση Του, δσο μάς είναι δυνατόν, τις αρετές στήν πράξη.

60. Καθένας πού από φθόνο μισεί και διαβάλλει εκείνον πού είναι δυνατότερος του στους αγώνες τών αρετών και τον πλούτο τού λόγου τής πνευματικής γνώσεως, είναι Σαούλ πού πνίγεται από πονηρό πνεύμα¹⁹⁵, καθώς δέν υποφέρει τή δόξα τής αρετής και τής γνώσεως τού καλύτερου του. Και αυτό πού τον φέρνει σέ μεγαλύτερη μανία είναι διι δέν μπορεί νά σκοτώσει τον ευεργέτη του¹⁹⁶. Πολλές φορές διώχνει μέ κακό τρόπο και αυτόν τον φίλτατο Ἰωνάθαν¹⁹⁷, δηλαδή τον έμφυτο λογισμό τής συνειδήσεως, πού τον ελέγχει γιά τό άδικο μίσος και διηγείται μέ φιλαλήθεια τά κατορθώματα τού άλλου.

191. Έφ. 6, 17.

194. Έβρ. 2, 10.

196. Α' Βασ. 18, 10-11.

192. Α' Βασ. 15, 33.

195. Α' Βασ. 16, 14.

197. Α' Βασ. 20, 30-34.

193. Ήσ. 49, 6- Λουκ. 2, 32.

61. Ἄς παρακαλέσουμε κι ἐμεῖς τον νοητό Δαβίδ, να παίξει την κιθάρα της πνευματικῆς θεωρίας και γνώσεως στο νοῦ μας, πού κάνει σαν επιληπτικός γιά τα υλικά, και να διώξει τό πονηρό πνεύμα τῆς εμπλοκῆς τῆς αἰσθήσεως στα υλικά, ὥστε να μπορέσουμε νά κατανοήσουμε τό Νόμο πνευματικά και νά βρούμε μυστικά τό λόγο πού είναι κρυμμένος μέσα σ' αυτόν και νά τον κάνομε μόνιμο κτήμα μας, χρήσιμο γιά τό δρόμο τῆς αἰώνιας ζωῆς.

62. Καθένας πού επιθυμεί τή σωτηρία του, προσηλώνεται οπωσδήποτε ἤ στήν πράξη ἤ στή θεωρία· γιατί χωρίς αρετή και γνώση, απολύτως κανείς ποτέ δεν μπόρεσε νά σωθεῖ. Ἀφού βέβαια ἰδίωμα τῆς αρετῆς είναι ἡ υποταγή τῶν κινήματων τοῦ σώματος και ἡ σοφή αναχαίτιση, μέ τον ὀρθό λογισμό σάν μέ χαλινάρι, τῆς φοράς του προς τά ἄτοπα· κι ἀφού ἰδίωμα τῆς θεωρίας είναι τό νά ἔχει τή φρόνηση νά προτιμά και νά εγκρίνει ἐκεῖνα πού ἐξετάστηκαν και κρίθηκαν ορθά.

63. Ἐκεῖνο πού νοεῖ είναι νοερό, και αυτό πού νοεῖται είναι νοητό· ἐνώ τροφή και κατά κάποιο τρόπο ουσία ἐκείνου πού νοεῖ είναι αυτό πού νοεῖται. Εὐλόγα λοιπόν ὁ Θεός, επειδή Ἄυτός είναι πού νοεῖται ἀπό τούς ἀσώματους νόες και γίνεται νοητός σ' αὐτούς δσο μποροῦν νά τον φτάσουν, τούς φωτίζει εσωτερικά, ὁπότε ὁ νους και νοεῖ και τρέφεται.

64. "Ἄλλο είναι νοητό και ἄλλο νοερό· γιατί, ὡπως εἶπαμε, τό νοητό εἶναι σάν τροφή τοῦ νοερού. Ἀφού βέβαια ἐκεῖνο πού νοεῖται, πού είναι δηλαδή νοητό, είναι μεγαλύτερο και θεωρεῖται προγενέστερο ἀπό αυτό πού νοεῖ, τό ὅποιο είναι νοερό. Γιατί νοερά λέγονται δσα, επειδή [εἶναι] νόες, νοοῦν τά νοητά τά ὅποια είναι παραπάνω ἀπό αυτά. Νοητό είναι ἐκεῖνο πού νοεῖται, τό ὅποιο είναι και τροφή τοῦ νοερού, δηλαδή αὐτοῦ πού νοεῖ.

65. Πρέπει νά γνωρίζομε δι τὰ αιτιατά (τά αποτελέσματα) φέρουν κατὰ τό δυνατό τις εἰκόνες τῶν αἰτίων. Αἰτιατά εἶναι δλα δσα ἔχουν δημιουργηθεῖ. Αἷτια εἶναι ἐκεῖνα πού τά δημιούργησαν. Καμία ομοιότητα δέν ὑπάρχει μεταξύ αἰτίων και αιτιατῶν.

66. (Τό κεφάλαιο αὐτό ἔχει ληφθεῖ ἀπό ἔργο τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη.) Πρέπει νά γνωρίζομε δι ὁ νους μας ἔχει τή δύναμη νά νοεῖ, μέσω τῆς ὁποίας βλέπει τά νοητά· ἔχει ἐπίσης τήν ικανότητα προς ἔνωση, ἡ ὁποία ανυψώνει τή φύση τοῦ νοῦ, και μέ αὐτή ἐνώνεται μέ δσα εἶναι πέρα ἀπό αὐτόν. Μ' αὐτόν λοιπόν τον τρόπο πρέπει νά νοήσομε δι γίνεται ἡ ἔνωση μέ τό Θεό και διχί μέ τά δικά μας μέσα, ἀλλά μέ μία ολοκληρωτική ἔκσταση ἀπό τον εαυτό μας και μέ τό νά γίνομε ολόκληροι τοῦ Θεοῦ· γιατί είναι καλύτερο νά ἀνήκομε στο Θεό παρά στον εαυτό μας. Μόνον σ' δσους ἀνήκουν στο Θεό θά δοθοῦν τά θεία.

67. (Σχόλιο στο παραπάνω.) Ὁ νους, θέλοντας νά νοήσει, κατεβαίνει ἀπό τον εαυτό του στις νοήσεις. Οἱ νοήσεις είναι κατώτερες ἐκείνου ὁ ὅποιος νοεῖ, γιατί είναι ἀντικείμενα νοήσεως και κατανοήσεως και εὐλόγα ἄ-

ποτελοῦν διασκορπισμό και διάσπαση της ενότητος τοῦ νοῦ· γιατί ὁ νους εἶναι ἀπλός και ἀδιείρετος, ἐνώ οἱ νοήσεις εἶναι πάμπολλες, μπορούν να διασκορπιστοῦν, και αποτελοῦν κατά κάποιον τρόπο μορφές τοῦ νοῦ. Γι' αὐτό τά νοερά, δηλαδή δσα νοοῦν, εἶναι κατώτερα τῶν νοητῶν, δηλαδή δσων νοοῦνται. Ἐνωση τοῦ νοῦ ἐννοεῖ —δπως ἀναφέρει σαφέστερα στά παρακάτω— ἐκεῖνη μέ τήν ὁποία ὁ νους υψώνεται προς δσα εἶναι πέρα ἀπ' αὐτόν, δηλαδή πλησιάζει στή θεωρία τοῦ Θεοῦ, μέ τό νά βγει ἔξω ἀπό δλα τά αἰσθητά και νοητά και ἀπό τήν ἴδια του τήν κίνηση. Ἐτσι κατόπιν δέχεται τήν ακτίνα τῆς θείας γνώσεως.

68. Ἄν τό νοερό κινεῖται νοερά, ἀνάλογα δηλαδή μέ τον εαυτό του, ὁπωσδήποτε και νοεῖ. Και ἄν νοεῖ, ὁπωσδήποτε και ἀγαπά αὐτό πού νόησε. Κι ἄν ἀγαπά, πάσχει ὁπωσδήποτε και τήν ἐκσταση προς αὐτό τό ἐραστό. Κι ἄν πάσχει, εἶναι φανερό δι και σπεύδει. Κι ἄν σπεύδει, ὁπωσδήποτε και δυναμώνει τή σφοδρότητα τῆς κινήσεως του. Κι ἄν δυναμώνει μέ σφοδρότητα τήν κίνηση, δέ σταματά μέχρις δτου βρεθεῖ δλο μέσα σ' δλο τό ἐραστό και περιληφθεῖ δλο σέ δλο ἐκεῖνο θεληματικά και δεχτεῖ αὐτοπροαίρετα αὐτόν τό σωτήριο περιορισμό, γιά νά γίνει δλο τῆς ἴδιας ποιότητος μέ δλο ἐκεῖνο πού τό περιορίζει, ὥστε στό ἔξης νά μή θέλει διόλου νά μπορεῖ νά γνωρίζεται τό ἴδιο ἀπό τόν εαυτό του, ἀλλά ἀπό ἐκεῖνο πού τό περιορίζει: δπως ὁ ἀέρας γίνεται τελείως φωτεινός ἀπό τό φῶς, και τό σίδηρο δλο γίνεται τελείως πυρακτωμένο ἀπό τή φωτιά, κι δπως και σ' ἄλλα παρόμοια παραδείγματα συμβαίνει.

69. Δέν ὑπάρχει ἀκριβῆς ὁμοιότητα μεταξύ τῶν αἰτιατῶν και τῶν αἰτίων, ἀλλά τά αἰτιατά φέρουν κατά τό δυνατόν τις εἰκόνες τῶν αἰτίων, τά ἴδια δμως τά αἴτια εἶναι υψηλότερα ἀπό τά αἰτιατά και εἶναι θεμελιωμένα πάνω ἀπό αὐτά σύμφωνα μέ τό ἀρχικό λόγο τους. Γιατί τά ἰδιώματα τῶν αἰτιατῶν προϋπάρχουν ουσιαστικά και μέ ἀφθονία μέσα στά αἴτια.

70. Αἰτιατά εἶναι δλα τά δημιουργήματα, εἴτε στον οὐρανό, εἴτε στή γῆ. Αἴτια εἶναι ἐκεῖνα πού τά δημιούργησαν, δηλαδή οἱ τρεις υποστάσεις τῆς Ἀγίας Τριάδας, ὁ Πατέρας, ὁ Τίός και τό Ἅγιο Πνεῦμα. Εἶναι φανερό λοιπόν δι καμία ὁμοιότητα δέν ὑπάρχει μεταξύ αἰτίων και αἰτιατῶν.

71. Εἶναι στενή ἡ σχέση δσων νοοῦν μέ δσα νοοῦνται, καθώς και ἡ σχέση δσων αἰσθάνονται μέ τά αἰσθητά. Ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδή ἀποτελεῖται ἀπό ψυχή και ἀπό σῶμα μέ αἰσθήσεις, μέ τήν ἀμοιβαία φυσική σχέση και ἰδιότητα πού ἔχει ὡς προς τά δύο τμήματα τῆς κτίσεως (τά νοούμενα και τά αἰσθητά), και περιορίζεται και περιορίζει· τό ἓνα κατά τήν οὐσία του, τό ἄλλο μέ τή δύναμη. Περιορίζεται δηλαδή ἀπό τά αἰσθητά και νοητά, ἐπειδή εἶναι ψυχή και σῶμα, και μπορεῖ νά τά περιορίζει, ἐπειδή νοεῖ και αἰσθάνεται. Ὁ Θεός δμως ὑπάρχει κατά τρόπο ἀπλό και ἀπεριόριστο πάνω ἀπ' δλα τά δντα, και δσα περιέχουν ἄλλα, και δσα περιέχονται, ἐπειδή δέν ἔχει καμία ὀλότελα σχέση μέ κανένα.

72. Κάθε ηδονή από τις απαγορευμένες, γίνεται από πάθος διά μέσου τής αίσθήσεως και σέ σχέση μέ κάτι αίσθητό. Γιατί ή ηδονή δέν είναι τίποτε άλλο, παρά μορφή τής αίσθήσεως πού μορφοποιείται στο αισθητικό μέρος τοῦ ἀνθρώπου μέσω κάποιου αισθητοῦ. Ἡ εἶναι τρόπος ἐνέργειας τής αίσθήσεως πού αποτελείται ἀπό παράλογη ἐπιθυμία. Γιατί ἂν ή ἐπιθυμία προστεθεῖ στήν αἴσθηση, μεταπίπτει στήν ηδονή, δίνοντας σ' αὐτή μορφή· και ή αἴσθηση, δταν κινήθει μέ ἐπιθυμία, προξενεῖ ηδονή, αφού προσλάβει τό αἴσθητό. Οἱ Ἄγιοι λοιπόν, δταν κατάλαβαν δτΓή ψυχή, μέ τήν ἔξω ἀπό τή φύση τῆς κίνηση προς τήν ὅλη διά μέσου τής σάρκα, φοράει τή χωμάτινη μορφή, ἔθεσαν σκοπό νά κινήθουν οἱ ἴδιοι κατά φύση προς τό Θεό διά μέσου τής ψυχῆς και νά κάνουν και τή σάρκα δπως πρέπει οικεῖα στο Θεό, καλλωπίζοντας τήν, δσο εἶναι δυνατόν, μέ τις θεῖες ἀνταύγειες διά τής ἀσκήσεως των ἀρετῶν.

73. Οἱ Ἄγιοι πέρασαν μέ μεγαλοσύνη τον παρόντα αἰῶνα τῶν ἀγῶνων, σύμφωνα μέ τον ἀληθινό και χωρίς σφάλματα τρόπο τής κατά φύση κινήσεως. Ἐνωσαν διά μέσου τοῦ λογικοῦ τήν αἴσθηση μέ τό νοῦ πού κατεῖχε [ἀπλοῦς] τοὺς λόγους τῶν δντων, και τό νοῦ πού ἐλευθερώθηκε ολότελα ἀπό τήν κίνηση γύρω ἀπό τά ὄντα και ηρέμησε και ἀπό αὐτή τή φυσική του ἐνέργεια ἀκόμη, τον πρόσφεραν στο Θεό. Και αφού ἔτσι μαζεύτηκαν ολοκληρωτικά στο Θεό, ἀξιώθηκαν νά γίνουν ολόκληροι ἕνα μέ δλο τό Θεό μέσω τοῦ Πνεύματος, αφού φόρεσαν δλη τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ¹⁹⁸ —δσο εἶναι δυνατόν στους ἀνθρώπους— και εἰλκυσαν τόσο ἀπό τή θεία ἐμφάνεια, ἂν ἐπιτρέπεται νά τό πούμε, δσο ἐλκύστηκαν κι αὐτοί και παραδόθηκαν στό Θεό.

74. Ὁ Θεός και ὁ ἀνθρώπος, καθῶς λένε, εἶναι τό παράδειγμα ὁ ἕνας του ἄλλου. Και τόσο ὁ Θεός ἀπό φιλανθρωπία γίνεται ἀνθρώπος γιά τόν ἀνθρώπο, δσο ὁ ἀνθρώπος μπόρεσε μέ τήν ἀγάπη νά κάνει τόν εαυτό του δμοιο μέ τό Θεό. Και τόσο ἀρπάζεται νοερά ὁ ἀνθρώπος ἀπό τό Θεό πρός τή γνώση, δσο ὁ ἀνθρώπος ἔκανε φανερό μέσω τῶν ἀρετῶν του τό Θεό πού εἶναι φύσει ἀόρατος.

75. Καθένας πού νέκρωσε τά γήινα μέλη του¹⁹⁹ και ἔσβησε δλο τό φρόνημα τής σάρκα του και τίναξε ἀπό πάνω του τή σχέση μέ τή σάρκα, μέ τήν ὁποία διαμοιράζεται ή ἀγάπη μας πού μόνο στό Θεό οφείλεται, και ἀρνήθηκε τά γνωρίσματα τής σάρκα και τοῦ κόσμου γιά τή θεία χάρη, ὡστε νά μπορεῖ νά λέει μαζί μέ τόν μακάριο ἀπόστολο Παῦλο: «Ποιος θά μάς χωρίσει ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ κλπ.»²⁰⁰, αὐτός ἔγινε χωρίς πατέρα, χωρίς μητέρα, χωρίς γενεαλογία²⁰¹, δπως ὁ μέγας Μελχισεδέκ, χωρίς νά ἔχει τίποτε ἀπό τή σάρκα και τήν ἀνθρώπινη φύση πού νά τόν κρατά, λόγω τής συνάφειας του μέ τό Πνεύμα.

198. Α' Κορ. 15, 49.

199. Κολ. 3, 5.

200. Ρωμ. 8, 35.

201. Ἐβρ. 7, 3.

76. Τό τέλος αυτής τῆς ζωῆς, δέν είναι δίκαιο νομίζω νά ονομάζεται θάνατος, ἀλλά ἀπαλλαγὴ ἀπό τό θάνατο και χωρισμός ἀπό τή φθορά και ἀπελευθέρωση ἀπό τή δουλεία και παύση τῆς ταραχῆς και ἐξάλειψη των πολέμων και υποχώρηση τοῦ σκότους και ἀνάπαυση ἀπό τούς κόπους και η-ρεμία τῆς πυρώσεως και συγκάλυψη τῆς ντροπῆς και ἀποφυγή παθῶν καί, μέ μιὰ λέξη, τέρμα ὁλων τῶν κακῶν. Αυτά οἱ "Άγιοι τά κατόρθωσαν μέ τή θεληματική τους νέκρωση καί φανέρωσαν τούς εαυτούς των ξένους καί πε-ραστικούς ἀπό τή ζωῆ²⁰², πολεμώντας γενναία τον κόσμο καί τό σῶμα και τις επαναστάσεις τοῦ κόσμου και τοῦ σώματος. Καί ἀφοῦ κατέπνιξαν τήν ἀ-πατη πού προέρχεται ἀπό τόν κόσμο καί τό σῶμα μέσω τῆς συνδέσεως τῶν αισθήσεων μέ τά αισθητά, φύλαξαν ἀδούλωτο τό αξίωμα τῆς ψυχῆς τους.

77. Απόδειξη δχι μικρή δι έχει σπαρθεῖ μέσα μας ἐκ φύσεως ἡ γνώση τῆς πρόνοιας, μάς δίνει ἡ ἴδια ἡ φύση: χωρίς νά τό διδαχθούμε, μάς κάνει στις ξαφνικές συμφορές μας νά ζητούμε μέ τις προσευχές μας ἀπό τό Θεό νά μάς σώσει. Ὄταν δηλαδή βρεθούμε σέ ξαφνική ἀνάγκη, χωρίς νά θέλομε καί πριν σκεφτούμε κάτι, επικαλούμαστε τό Θεό. Είναι σάν νά μάς τραβά ἡ ἴδια ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν εαυτό της καί χωρίς δική μας σκέψη, νικώντας σέ ταχύτητα τή νοερή δύναμη μας, μάς δείχνει ἀπό πριν δι ἡ θεία βοήθεια είναι δυνατότερη ἀπ' ἄλλα τά μέσα. Δέ θά μάς οδηγούσε ἡ φύση χωρίς νά θέλομε σέ κάτι πού δέν είναι φυσικό. Καί κάθε τι πού είναι φυσικά ἐπόμενο σέ κάτι, είναι σέ δλους φανερό δι έχει τή δύναμη τῆς ἀλήθειας ὡς ἰσχυρή και ἀκαταμάχητη ἀπόδειξη.

78. Ἄπό τά δντα, ἀλλά είναι ἀγαθά κι ἀλλά κακά, κι αυτά είναι ἡ πα-ρόντα ἡ μέλλοντα. Τό ἀγαθό πού περιμένομε, προκαλεῖ ἐπιθυμία, ἐνώ δταν είναι παρόν, ἡδονή· και πάλι τό κακό πού περιμένομε, προκαλεῖ φόβο, ἐνώ δταν είναι παρόν, λύπη. "Ὡστε, σέ σχέση μέ τά καλά, εἴτε είναι πραγματικά, εἴτε νομίζονται τέτοια, ὑπάρχει και θεωρεῖται ἡ ἡδονή και ἡ ἐπιθυμία, ἐνώ σέ σχέση μέ τά κακά, ἡ λύπη και ὁ φόβος. Γιατί δταν πετυχαίνει ἡ ἐπιθυ-μία, προξενεῖ ἡδονή, ἐνώ δταν δέν πετυχαίνει, προξενεῖ λύπη.

79. Κάθε λύπη, ὅπως λένε, είναι ἀπό τή φύση της κακό. Καί ἀν ὁ ἀγω-νιστής τῶν ἀρετῶν λυπάται για τά δεινά τῶν ἄλλων, ὡς ελεήμων, δέ λυπά-ται ὡστόσο ἀπό πριν σύμφωνα μέ τήν πρόθεση του, ἀλλά ἐκ τῶν υστέρων λόγω τῆς περιστάσεως. Ὁ θεωρητικός δμως και σ' αυτά ἀκόμη είναι ἀπα-θής, γιατί ἐνώσε τόν εαυτό του μέ τό Θεό και τόν ἀποξένωσε ἀπό ἄλλα τά ε-δώ πράγματα.

80. Ὅλοι οἱ Ἅγιοι διάβηκαν τόν παρόντα αἰῶνα προσηλωμένοι γνήσια στο θεῖο καί ἀπλανή λόγο, χωρίς νά στηρίξουν τήν πορεία τῆς ψυχῆς τους σέ κανένα ἀπό τά ευχάριστα τοῦ κόσμου. Γιατί ἀφοῦ ἀπλωσαν εὐλογα τό νοῦ τους πρὸς τούς ἀκραίους ἀπό τούς κατορθωτούς για τούς ἀνθρώπους

202. Ἐβρ. 11, 11.

λόγους περί Θεοῦ, εννοώ τους λόγους της αγαθότητας και της αγάπης, έμαθαν διτι από αυτούς κινήθηκε ό Θεός κι έδωσε στα όντα και τήν ύπαρξη και τή μακαριότητα, δν βέβαια επιτρέπεται, προκειμένου περί τοῦ Θεοῦ πού είναι ό μόνος ακίνητος, νά μιλάμε γιά κίνηση· μάλλον είναι ή βούληση Του πού τά πάντα κινεί και φέρνει στήν ύπαρξη και συγκρατεί, ουδέποτε όμως κινείται.

81. Ή ψυχή, επειδή είναι ουσία νοερή και λογική, και νοεί και συλλογίζεται. Ώς δύναμη έχει τό νοῦ, ώς κίνηση τή νόηση και ώς ενέργεια τό νόημα. Γιατί αυτό είναι τό πέρας τής νοήσεως, και εκείνου πού νοεί και εκείνου πού νοείται, επειδή καθορίζει τή σχέση τών δύο αυτών άκρων μεταξύ τους. Όταν δηλαδή ή ψυχή νοεί, σταματά νά νοεί εκείνο πού νοήθηκε πιά, αφού τό έχει νοήσει. Γιατί εκείνο πού έχει νοηθεί μιά φορά, δέν προσελκύει πλέον τή δύναμη τής νοήσεως. Και έτσι κάθε νόημα δέχεται στάση τής νοήσεως, τής σχετικής μ' αυτό πού νοήθηκε.

82. Όπως ή άγνοια χωρίζει εκείνους πού έχουν πλανηθεί, έτσι ή παρουσία του νοητού φωτός συνάγει τούς φωτιζόμενους και τούς ενώνει και τούς τελειοποιεί και τούς επιστρέφει προς τό όντως Όν, αποσπώντας τους από τις πολλές δοξασίες και τις ποικίλες μορφές, ή καλύτερα φαντασίες, και συνάγοντας τους σέ μία αληθινή και καθαρή και άπλή γνώση και χορταίνοντας τους μέ τό ένα φώς πού συντελεί στήν ένωση τους.

83. Τό καλό είναι τό ίδιο μέ τό αγαθό, γιατί τό καλό και αγαθό όλα τό επιθυμούν μέ κάθε αιτία και δέν υπάρχει κανένα ον πού νά μή μετέχει στό καλό και αγαθό. Γιατί σέ όλα τά δντα τό καλό και αγαθό, καθώς είναι όντως θαυμαστό, είναι επιθυμητό και αγαπητό και αρεστό και προτιμητό και αξιαγάπητο. Σημείωσε διτι ό θείος έρωτας, ό όποιος προϋπήρχε μέσα στό αγαθό, γέννησε τόν αγαθό έρωτα μέσα μας, μέ τον όποιο επιθυμούμε τό καλό και αγαθό, σύμφωνα μ' εκείνον πού είπε: «Έγινε εραστής τής ομορφιάς της»²⁰³, και: «Αγάπησε την και θά σέ προφυλάξει· περιφρούρησε την και θά σέ ανυψώσει»²⁰⁴.

84. Οί θεολόγοι ονομάζουν τό θεϊον άλλοτε έρωτα, άλλοτε αγάπη, άλλοτε έραστό και αγαπητό. Γι' αυτό, ώς έρωτας πού είναι και αγάπη, κινείται, ώς έραστό δέ και αγαπητό, κινεί προς τόν εαυτό Του δλα δσα είναι δεκτικά έρωτα και αγάπης. Και γιά νά τό ξαναπούμε καθαρότερα, κινείται, γιατί προξενεί μιά εσωτερική σχέση έρωτα και αγάπης σ' εκείνα πού είναι δεκτικά τούτων και κινεί, γιατί είναι έκ φύσεως ελκυστικό τής επιθυμίας εκείνων πού κινούνται προς Αυτό. Και πάλι, κινεί και κινείται, γιατί διψά νά διψάται, και ποθεί νά ποθείται, και αγαπά νά αγαπιέται.

85. (Τό κεφάλαιο αυτό έχει ληφθεί από έργο του αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτη.) Ό θείος έρωτα^ είναι από τή φύση του εκστατικός, μήν άφή-

203. Σ. Σολ. 8, 2.

204. Παροιμ. 4, 6.

νοντας τους εραστές να ανήκουν στον εαυτό τους, άλλα στους αγαπημένους τους. Και αυτό τό δείχνουν τά ανώτερα, από τήν πρόνοια πού έχουν γιά τά κατώτερα· και εκείνα πού είναι τής ἴδιας σειράς, από τήν μεταξύ τους συνοχή· και τά χαμηλότερα, από τήν θειότερη επιστροφή τους προς τά πρώτα. Γι' αυτό ὁ μέγας Παῦλος, ὁ ὅποιος κυριεύθηκε από τό θεῖο ἔρωτα καί δοκίμασε τήν εκστατική του δύναμη, λέει μέ ἔνθεο στόμα: «Δέ ζώ πιά ἐγώ, άλλα ζει μέσα μου ὁ Χριστός»²⁰⁵, σάν αληθινός εραστής πού εἶχε υποστεί ἐκσταση πρὸς τό Θεό, δπως λέει ὁ ἴδιος²⁰⁶, καί δέ ζούσε πιά τή δική του ζωή, αλλά τή ζωή τού αγαπημένου του, ὡς υπερβολικά αγαπητή.

86. (Καί τούτο ἐπίσης εἶναι τού ἁγίου Διονυσίου.) Ἄς τολμήσομε νά πούμε καί τούτο γιά χάρη τής ἀλήθειας, διτι καί Αυτός ὁ Αἴτιος τών δλων, ἐξαιτίας τού καλοῦ καί αγαθοῦ ἔρωτα γιά δλα, ἀπό τήν υπερβολή τής ερωτικής αγαθότητας, βγαίνει ἐξω ἀπό τόν εαυτό Του μέ τις πρόνοιες Του γιά δλα τά δντα. Καί θέλγεται κατὰ κάποιο τρόπο, ἀπό τήν αγαθότητα καί τήν αγάπη καί τόν ἔρωτα, καί ἀπό ἐκεῖ πού εἶναι πάνω ἀπ' δλα καί ἀπ' δλα ἀπειρώς ψηλότερα, κατεβαίνει σέ δλα, μέ εκστατική δύναμη ὑπερούσια, χωρίς νά ἐξέρχεται ουσιωδῶς ἀπό τόν εαυτό Του. Γι' αυτό καί ἐκεῖνοι πού ξέρουν πολύ καλά τά θεῖα, Τόν ονομάζουν ζηλωτή²⁰⁷, ἐπειδή ἔχει πολύ καί αγαθό ἔρωτα πρὸς τά δντα, καί ἡ ερωτική ἐπιθυμία Του διεγείρει τό ζήλο Του καί Τόν ἀποδεικνύει ζηλωτή· κι ἐκεῖνα πού Τόν ἐπιθυμοῦν, ἔχουν ζήλο πρὸς Αυτόν, καί Αυτός δείχνει ζήλο πρὸς ἐκεῖνα, γιά τά ὅποια προνοεῖ.

87. Πηγή καί γεννήτορας τής αγάπης καί τού ἔρωτα, δπως λένε, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Γιατί Αυτός, ἐνώ αυτά υπήρχαν μέσα Του, τά πρόβαλε πρὸς τά ἐξω, δηλαδή πρὸς τά κτίσματα. Καί σύμφωνα μέ αυτό ἔχει λεχθεῖ: «Ὁ Θεός εἶναι αγάπη»²⁰⁸, καί πάλι: «Γλυκύτητα καί ἐπιθυμία»²⁰⁹, δηλαδή ἔρωτας. Τό ἀντικείμενο τής αγάπης καί τού ἔρωτα, αληθινά εἶναι Αυτός. Λοιπόν, μέ τό νά ξεχύνεται ἀπό Αυτόν ὁ ἀγαπητικός ἔρωτας, λέγεται διτι κινεῖται Αυτός ὁ ὅποιος τόν γεννά· μέ τό νά εἶναι Αυτός τό πράγματι ἀξιέραστο καί αγαπητό καί ἐπιθυμητό καί προτιμητό, κινεῖ ἐκεῖνα πού εἶναι στραμμένα καί βλέπουν πρὸς Αυτόν, ἀνάλογα μέ τή δύναμη τής ἐπιθυμίας τους.

88. Γνώριζε διτι ὁ Θεός γίνεται προαγωγός καί κινεῖ πρὸς τήν ερωτική συνάφεια πού ἐνεργεῖ τό Πνεῦμα· γίνεται δηλαδή μεσίτης γι' αὐτήν καί συναρμῶζει σ' αὐτήν, ὡστε τά δημιουργήματα Του νά νιώθουν ἔρωτα καί αγάπη πρὸς Αυτόν. Λέμε διτι «κινεῖ», ἐπειδή Αυτός κινεῖ τά πλάσματα Του —τό καθένα σύμφωνα μέ τό λόγο τής ουσίας του— νά ἐπιστρέφει πρὸς Αυτόν. Ἡ λέξη τώρα «προαγωγός», ἀν καί στους κοσμικούς ἔχει κακόφημη σημασία, ἐδῶ σημαίνει τή μεσιτεία πού ἐπιφέρει τήν ἔνωση μέ τό Θεό.

205. Γαλ. 2, 20.

207. Δευτ. 5, 9.

209. Ἄσμα 5, 16.

206. Β' Κορ. 5, 13.

208. Α' Ἰω. 4, 16.

89. Ἡ ερωτική κίνηση τοῦ αγαθοῦ, ἡ οποία προϋπάρχει στο αγαθό, ε-
πειδή είναι ἀπλή και κινεῖται ἀπό τον εαυτό της και πηγάζει ἀπό τό αγαθό,
πάλι σ' αυτό ξαναγυρίζει, γιατί είναι χωρίς τέλος και χωρίς ἀρχή. Αυτό φα-
νερώνει τήν ακατάπαυστη επιθυμία μας πρὸς ἔνωση με τό θείο. Γιατί ἡ ἀ-
γαπητική ἔνωση με τό Θεό, είναι πολύ πάνω και πολύ ἔξω ἀπό κάθε ἄλλη
ἔνωση.

90. (Τό κεφάλαιο αυτό είναι ἀπό ἔργο τοῦ ἁγίου Ἱεροθέου.) Τον ἔρω-
τα, είτε τό θείο πούμε, είτε τον αγγελικό, είτε τό νοερό, είτε τον ψυχικό, εί-
τε τό φυσικό, πρέπει νά τόν ἔνοήσομε σάν μιὰ δύναμη πού προξενεῖ ἔνωση
και σύμμιξη. Και κινεῖ τὰ ἀνώτερα νά προνοοῦν γιά τὰ κατώτερα* και ἐκεί-
να πού είναι τῆς ἴδιας σειράς, νά ἔχουν ἀμοιβαία συνοχή και κοινωνία· και
τέλος κινεῖ τὰ κατώτερα νά επιστρέψουν πρὸς τὰ καλύτερα και ἀνώτερα
τους.

91. (Τό κεφάλαιο αυτό είναι τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη.) "Ἄν ἡ
γνώση συντελεῖ στήν ἔνωση ἐκείνων πού ἔχουν γνωσθεῖ, και ἡ ἀγνοια είναι
πάντοτε αιτία μεταβολῆς και γιά τούτο αιτία διαιρέσεως γιά ὅποιον ἀγνοεῖ,
ἀρα ἐκείνον πού πιστεύει ἀληθινά, σύμφωνα με τήν ἁγία Γραφή, τίποτε δέ
θά τόν μετακινήσει ἀπό τή βάση του στήν ἀληθινή πίστη, στήν οποία θ' ἀ-
ποκτήσει τή μόνιμη ταυτότητα πού δέν ἔχει κίνηση και μεταβολή. Γνωρίζει
καλά ἐκεῖνος πού ἐνώθηκε με τήν ἀλήθεια, οτι είναι καλά, και ἀν ἀκόμη οἱ
πολλοί τόν συμβουλεύουν σάν νά βγήκε ἀπό τὰ λογικά του. Γιατί βέβαια
αυτοί λησμονοῦν ὅτι αὐτός με τήν ἀλήθεια τῆς πραγματικῆς πίστεως βγήκε
ἔξω ἀπό τήν πλάνη· αὐτός ὁμως γνωρίζει ὅτι δέν είναι αὐτό πού οἱ ἄλλοι
τόν λένε, δηλαδή τρελός, ἀλλά ὅτι ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπό τήν ἀστατη και με-
ταβλητή φθορά τῆς πολυποικίλης πλάνης μέσω τῆς ἀπλῆς και πάντοτε ἀπα-
ράλλακτης ἀλήθειας.

92. Οἱ "Ἄγιοι ἔφτασαν νά γίνουν αγαθοί και φιλόανθρωποι, σπλαχνικοί
και οἰκτίρμονες, και ἔπεισαν τούς εαυτούς των νά ἔχουν τήν ἴδια διάθεση ἀ-
γάπης πρὸς ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος. Μέ τήν ἀγάπη αὐτή ἔγιναν κάτοχοι
γιά ὅλη τους τή ζωή τοῦ πιό ἐξαιρετικοῦ ἀπ' ὅλα τὰ αγαθά, δηλαδή τῆς τα-
πεινώσεως, ἡ οποία φυλάει τὰ αγαθά και καταστρέφει τὰ κακά. Και ἔτσι
δέν κυριεύτηκαν ἀπό κανέναν ἀπό τούς πειρασμούς πού τούς ενοχλοῦσαν,
οὔτε ἀπό τούς ἐκούσιους πού είναι στήν ἐξουσία μας, οὔτε ἀπό τούς ἀκού-
σιους πού δέν είναι στό χέρι μας. Αὐτό τό πέτυχαν με τό νά καταμαραίνουν
μέ τήν ἐγκράτεια τις επαναστάσεις τῶν ἐκούσιων πειρασμῶν, και με τό νά
ἀποκροῦν τούς ἀκούσιους με τήν υπομονή.

93. Τήν τέλεια πράξη τῆς ἀρετῆς τήν προξενεῖ ἡ ὀρθή πίστη και ὁ ἀνό-
θευτος φόβος τοῦ Θεοῦ. Τήν χωρίς πλάνες φυσική θεωρία κατά τήν πνευμα-
τική ἀνάβαση, ἡ βέβαιη ἐλπίδα και ἡ υγιῆς σύνεση. Και τή θέωση κατά τήν
ἀνάληψη μας στό Θεό, τήν προξενεῖ ἡ τέλεια ἀγάπη και ὁ νοῦς πού λόγω

της ὑπεροχικῆς του θέσεως ἐγινε θεληματικά τυφλός γιά ὅλα τὰ ὄντα.

94. Ἔργο της πρακτικῆς φιλοσοφίας εἶναι, ὅπως λένε, νά κάνει τό νοῦ καθαρό ἀπό κάθε εμπαθή φαντασία. Τῆς φυσικῆς θεωρίας, νά αναδειξεί τό νοῦ κάτοχο ὅλης τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῶν ὄντων, τῆς σχετικῆς μέ τήν αἰτία τῆς υπάρξεως τους. Καί τῆς θεολογικῆς μύθεως, νά κάνει τό νοῦ ὁμοιο μέ τό Θεό, καί ὅσο εἶναι δυνατό, ἴσο μέ Αὐτόν μέτῃ χάρι, ὥστε ἐξαιτίας τῆς ὑπεροχῆς του νά μή νοεῖ πιά τίποτε ἀπό ὅσα εἶναι ἐπειτα ἀπό τό Θεό.

95. Ὅ,τι εἶναι ὁ αἰθέρας, δηλαδή τό πύρινο στοιχεῖο, στον αἰσθητό κόσμον, τούτο στον κόσμον τῆς διάνοιας εἶναι ἡ φρόνηση, ὡς ἔξη ἰκανή νά φωτίζει, νά ἀποκαλύπτει τοὺς πνευματικούς λόγους τοὺς ἰδιαιτέρους σε καθένα ἀπό τὰ ὄντα, φανερώνοντας χωρίς πλάνη μέσω αὐτῶν τήν Αἰτία πού ὑπάρχει σέ ὅλα, καί νά ἐλκύει τήν ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς πρὸς τό Θεό. Καί ὅ,τι στον αἰσθητό κόσμον εἶναι ὁ αἴρας, τούτο στον κόσμον τῆς διάνοιας εἶναι ἡ ἀνδρεία, ὡς ἔξη ἰκανή νά κινεῖ, νά συνέχει καί νά δραστηριοποιεῖ τήν ἐμφυτη πνευματική ζωή, καί νά τονώνει τήν ἀεικινήσιάν τῆς ψυχῆς πρὸς τό Θεό. Καί ὅ,τι στόν αἰσθητό κόσμον εἶναι τό νερό, αὐτό στον κόσμον τῆς διάνοιας εἶναι ἡ σωφροσύνη, ὡς ἔξη πού προξενεῖ τή ζωτική γονιμότητα τοῦ πνεύματος καί γεννά τήν ἀέναη ἐρωτική γοητεία τῆς ἐπιθυμίας ἀπό τό Θεό. Καί ὅ,τι στόν αἰσθητό κόσμον εἶναι ἡ γῆ, αὐτό στόν κόσμον τῆς διάνοιας εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ὡς ἔξη πού γεννά ὅλους τοὺς λόγους τῶν ὄντων σύμφωνα μέ τό εἶδος τους καί ἀπονέμει μέ ἰσότητα στό καθένα τὰ πνευματικά δῶρα τῆς ζωῆς, καί πού εἶναι ἡ ἀμετάκλητη στερέωση τῆς τοποθετήσεως της στό καλό.

96. Ὅπως, ὅσο ἡ σάρκα ἀκμάζει καί παχαίνει, ἡ ψυχὴ βασανίζεται καί σκοτιζεται ἀπό τὰ πάθη, καθὼς υποχωροῦν ἡ ἔξη τῶν ἀρετῶν καί ὁ φωτισμός τῆς γνώσεως, ἔτσι καί ὅταν ἡ ψυχὴ φυλάγεται καί φωτίζεται μέ τῆ θεία ωραιότητα τῶν ἀρετῶν καί μέ τό φωτισμό τῆς γνώσεως, ὁ ἐξωτερικός ἀνθρώπος ἀδυνατίζει, καθὼς ἡ σάρκα ἀποβάλλει λόγω τῆς παρουσίας τοῦ λόγου τῆ φυσικῆς της εὐεξία.

97. Δέν εἶναι δυνατό ν' ἀποδειχθεῖ μέ ἄλλο τρόπο υἱὸς Θεοῦ καί θεός κατὰ χάρι ὁ ἀνθρώπος, ἀν δέν γεννηθεῖ προηγουμένως μέ τήν προαίρεση του ἀπό τό Πνεῦμα, ἐπειδὴ ὑπάρχει σ' αὐτόν ἡ δύναμη νά κινεῖται μόνος του καί ἀνεξάρτητος. Τήν θεοποιό καί θεία καί ἄυλη αὐτὴ γέννηση, ὁ πρῶτος ἀνθρώπος τήν παραμέλησε, ἐπειδὴ προτίμησε ἀπό τὰ νοητὰ ἀγαθὰ πού ἦταν ἀκόμη ἀφανέρωτα, τό εὐχάριστο στήν αἴσθηση καί φανερό γι' αὐτό καί εὐλόγα καταδικάστηκε νά ἔχει σωματικό τρόπο γεννήσεως πού δέν τον διαλέγει ὁ ἴδιος, υλικό καί φθαρτό.

98. Ὁ ἀνθρώπος, στήν τωρινή του κατάσταση, κινεῖται ἡ γύρω ἀπὸ παράλογες φαντασίες παθῶν ἐξαπατώμενος ἀπὸ τῆ φιληδονία, ἡ γύρω ἀπὸ τέχνες καί ἐπινοήσεις περιστατικῆς γιά τις ἀνάγκες του, ἡ γύρω ἀπὸ φυσι-

κούς λόγους της φύσεως για να μάθει. Άπ' αυτά στήν αρχή κανένα δέν τραβούσε τον άνθρωπο αναγκαστικά, γιατί ήταν πάνω άπ' όλα. Έτσι έπρεπε να είναι ό αρχικός άνθρωπος, να μήν έχει περισπασμό από τά έπειτα από αυτόν ή τά γύρω άπ' αυτόν ή τά σχετικά μ' αυτόν. Για να φτάσει στήν τελειότητα, από ένα μόνο είχε ανάγκη, από τήν ασυγκράτητη κίνηση προς τον πάνω άπ' αυτόν, δηλαδή προς τό Θεό, μέ ολη τήν άγαπητική δύναμη.

99. Ό πρώτος άνθρωπος δέν είχε τίποτε να παρεμβάλλεται μεταξύ του Θεού και αυτού, πού να χρειάζεται να τό γνωρίσει και πού να τον εμποδίζει στήν αυτόβουλη συγγένεια του προς τό Θεό, ή οποία θά πραγματοποιιόταν μέσω της αγάπης κατά τήν κίνηση προς Αυτόν. Επειδή μέ τή βοήθεια της χάρης ήταν απαθής, δέν μπορούσαν να τον εξαπατήσουν μέ τήν ηδονή οι φαντασίες των παθών επειδή ήταν χωρίς ανάγκες, ήταν ελεύθερος από τήν περιστατική ανάγκη -τών τεχνών για τή χρεια· κι επειδή ήταν σοφός, ήταν χάρη στή γνώση πιο πάνω από τή θεωρία γύρω από τή φύση.

100. Ό Θεός, ό Όποιος έδωσε μέ σοφία ύπαρξη στή φύση και έβαλε μέσα στις δυνατότητες των λογικών ουσιών μυστικά τή γνώση Του, έβαλε και σ' εμάς τούς ανθρώπους, ως μεγαλόδωρος Κύριος, φυσικό τον πόθο και τον έρωτα προς Αυτόν, συμπλέκοντας μαζί και τή δύναμη του λογικού. Έτσι θά μπορέσουμε να μάθουμε εύκολα τούς τρόπους της εκπληρώσεως αυτού του πόθου και να μήν αποτύχομε από σφάλμα μας σ' εκείνο πού αγωνιζόμαστε να έπιτύχομε. Καθώς κινούμαστε λοιπόν σύμφωνα μ' αυτόν τον πόθο, παρακινούμαστε να αναζητούμε σχετικά μέ [τήν ίδια τήν αλήθεια, όπως και μέ τή σοφία και] τή φροντίδα [πού είναι φανερές σ' όλα μέ ευταξία], επιθυμώντας να έπιτύχομε μ' αυτά Εκείνον πού για χάρη Του λάβαμε τον πόθο αυτό.

Σύντομη ερμηνεία στην προσευχή «Πάτερ ημών» σταλμένη προς κάποιον φιλόχριστο

Λεχόμενος τά πολύτιμα γράμματα του, δέχτηκα κοντά μου τον ίδιο τον θεοφρούρητο κύριο μου* ό όποιος είναι πάντοτε παρών πνευματικά και καθόλου δέν μπορεί νά λείπει, αλλά εξαιτίας τού πλούτου τής αρετής του δέν αποφεύγει νά επικοινωνήσει μέ τούς δούλους του, μιμούμενος τό Θεό, σύμφωνα μέ τή δυνατότητα πού έχει δώσει ό Θεός στήν ανθρώπινη φύση. Γι' αυτό, αφού θαύμασα τή μεγάλη του συγκατάβαση, ανέμιξα τό φόβο μου πρός αυτόν μαζί μέ πόθο, και σχημάτισα από τά δύο —τό φόβο και τόν πόθο— μία αγάπη, πού αποτελείται από συστολή και εύνοια. Κι αυτό, για νά μή γίνει μήτε μίσος ό φόβος, μέ τό νά γυμνωθεί από τόν πόθο, μήτε καταφρόνηση ό πόθος, μέ τό νά μήν είναι ενωμένος μέ τό φρόνιμο φόβο· αλλά ν' αποδειχθεί ή αγάπη ένας εσωτερικός νόμος γεμάτος στοργή πού αγκαλιάζει δλους τούς ανθρώπους, υποτάσσοντας τό μίσος μέ τήν εύνοια, και απομακρύνοντας τήν καταφρόνηση μέ τή συστολή.

Αυτόν ακριβώς, εννώ τό φόβο, επειδή κατάλαβε ό μακάριος Δαβίδ διτ συγκρατεί περισσότερο άπ' όλα τή θεία αγάπη, λέει: «Ό φόβος τού Κυρίου είναι αγνός και μένει αιώνια»¹. Ήξερε δηλαδή διτ αυτός είναι διαφορετικός από εκείνον πού προκαλείται από τό δέος τής τιμωρίας τών αμαρτημάτων. Γιατί τούτος εκδιώκεται και αφανίζεται ολότελα από τήν παρουσία τής αγάπης, όπως δείχνει ό μέγας ευαγγελιστής Ιωάννης, λέγοντας κάπου στους λόγους του: «Η αγάπη διώχνει τό φόβο»². ενώ ό προηγούμενος φόβος είναι φυσικό χαρακτηριστικό τού νόμου τής αληθινής στοργής, και μέ τή συστολή εξασφαλίζει στους αιώνες για τούς αγίους τό θέσπισμα και τήν εκδήλωση τής αγάπης ολότελα αδιάφθορα πρός τό Θεό και μεταξύ τους.

Συγκερνώνοντας λοιπόν, όπως είπα, τό φόβο μου πρός τόν κύριο μου μέ τόν πόθο, φύλαξα μέχρι σήμερα αυτόν τό νόμο τής αγάπης. Έτσι εμποδιζόμουν νά γράψω από τή συστολή, για νά μή βρει τόπο ή καταφρόνηση· ή εύνοια πάλι μ' έσπρωχνε στό νά γράφω, για νά μή θεωρηθεί μίσος ή τέλεια αποφυγή νά γράψω. Γράφω λοιπόν, επειδή διατάξομαι νά τό κάνω, διτ δσα σκέφτομαι έγώ, αλλά δσα θέλει ό Θεός και παρέχει μέ τή χάρη Του ώστε νά προκύψει ωφέλεια. Γιατί τό θέλημα τού Κυρίου, όπως λέει ό Δαβίδ, παραμένει στους αιώνες, και οί λογισμοί τής καρδιάς Του σέ γενεά και γενεά³. Θέλημα τού Θεού και Πατέρα Ίσως είπε τήν απόρρητη κένωση τού μονογενούς Υιού για τή θέωση τής φύσεως μας, μέσα στήν οποία περιορίζει τό πέρας όλων τών αιώνων. Και λογισμούς τής καρδιάς Του ίσως είπε τούς

1. Ψαλμ. 18, 10.

2. Α' Ιω. 4, 18.

3. Ψαλμ. 32, 11.

λόγους της πρόνοιας και της κρίσεως, σύμφωνα με τους οποίους διευθύνει σοφά και τήν παρούσα ζωή μας και τή μέλλουσα, σάν κάποιες ξεχωριστές γενεές, προσδίδοντας κατάλληλα στην κάθε μία τον τρόπο ενέργειας πού τής αρμόζει.

Εφόσον τώρα έργο του θείου θελήματος είναι ή θέωση τής φύσεως μας, και σκοπός των θείων λογισμών είναι ή οδήγηση στο τέλος του του σκοπού τής ζωής μας, άρα συμφέρει νά γνωρίσουμε τή δύναμη τής Προσευχής του Κυρίου και νά τήν κάνομε πράξη, και έπειτα νά τήν έκθέσουμε γραπτώς όπως πρέπει. Κι άφου μάλιστα ό κύριος μου αυτήν τήν προσευχή θυμήθηκε γράφοντας σ' έμένα τό δούλο του παρακινημένος από τό Θεό, αυτήν θά κάνω κι έγώ αναγκαστικά θέμα των λόγων μου, και παρακαλώ τόν Κύριο πού μάς δίδαξε αυτή τήν προσευχή, νά ανοίξει τό νοϋ μου για νά κατανοήσω τά μυστήρια πού αυτή περιέχει, και νά μου δώσει τόν κατάλληλο λόγο για νά τά εκφράσω μέ σαφήνεια. Γιατί ή προσευχή αυτή μέ τρόπο συνοπτικό περιέχει κρυμμένο μυστικά δλο τό σκοπό δσων αναφέρθηκαν, ή, για νά κυριολεκτήσω, τόν κηρύττει καθαρά σ' εκείνους πού έχουν δεκτικό νοϋ. Η προσευχή αυτή περιέχει αίτηση δλων δσα προξένησε μέ τήν κένωση Του κατά τή σάρκωση ό Λόγος του Θεού και διδάσκει νά έπιδιώκομε εκείνα τά αγαθά, τά όποια μόνον ό Θεός και Πατέρας, μέσω τής φυσικής μεσιτείας του Υιού, χορηγεί αληθινά μέ τό Άγιο Πνεύμα. Επειδή μεσίτης Θεού και ανθρώπων —κατά τόν θείο Απόστολο— είναι ό Κύριος Ιησούς⁴, καθώς μέ τή σάρκωση Του φανερώνει στους ανθρώπους τόν Πατέρα πού αγνοούσαν, και στον Πατέρα φέρνει μέσω του Πνεύματος τούς ανθρώπους συμφιλιωμένους μέ Αυτόν⁵, για χάρη τής σωτηρίας των οποίων έγινε άνθρωπος χωρίς νά υποστεί μεταβολή. Και έγινε διδάσκαλος και αυτουργός πολλών νέων μυστηρίων, τώσων ώστε δέν μπορεί ποτέ ό λόγος νά τά συλλάβει στό πλήθος και τό μέγεθος τους.

Άπό αυτά, φαίνεται πώς δώρισε μέ εξαιρετική μεγαλοδωρία στους ανθρώπους έφτά, γενικότερα από τά άλλα, κι αυτών τή δύναμη, καθώς είπα, περιέχει μυστικά ό σκοπός τής προσευχής. Αυτά είναι: θεολογία, υιοθεσία μέ τή χάρη, ισοτιμία προς τούς αγγέλους, μετοχή στην αιώνια ζωή, αποκατάσταση τής φύσεως πού στρέφεται άπαθώς στον εαυτό της, κατάλυση του νόμου τής αμαρτίας και κατάργηση τής τυραννίας του πονηρού πού κυριάρχησε πάνω μας μέ άπατη. Άς έξετάσουμε λοιπόν τήν αλήθεια των λεγομένων.

Θεολογία διδάσκει ό Λόγος του Θεού μέ τή σάρκωση Του, καθώς φανερώνει στον εαυτό Του τόν Πατέρα και τό Άγιο Πνεύμα. Γιατί δλος ό Πατέρας και δλο τό Άγιο Πνεύμα ήταν κατά τήν ουσία σέ δλο τελείως τόν Υίο και κατά τή σάρκωση Του, χωρίς Αυτοί νά σαρκωθούν, αλλά ό μέν

4. Α' Τιμ. 2, 5.

5. Έφ. 2, 18.

Πατέρας ευδοκούσε, τό δέ Πνεῦμα συνεργούσε μέ τον Υἱό πού δεχόταν ὁ ἴδιος τή σάρκωση, ἀφού βέβαια ὁ Λόγος εξακολούθησε να ἔχει Νού και Ζωή, μή χωρώντας σέ απολύτως τίποτε ἄλλο κατά τήν οὐσία Του, παρά μόνο στον Πατέρα και τό Πνεῦμα, και πραγματοποιώντας τήν υποστατική Του ἔνωση μέ τή σάρκα ἀπό ἀγάπη προς τον ἄνθρωπο.

Υιοθεσία παρέχει, χαρίζοντας τήν υπέρ φύση' ουράνια γέννηση και συνθέωση μέ τή χάρη τού Πνεύματος. Αυτό πού φυλάγει κατά Θεόν και διατηρεῖ τήν υιοθεσία, εἶναι ἡ προαίρεση εκείνων πού ἔλαβαν αὐτή τή γέννηση, ἡ προαίρεση πού δέχεται μέ ειλικρινή διάθεση τή χάρη πού δόθηκε και πού ομορφαίνει πιο πολύ μέ τήν επιμελή εργασία τών εντολών τό κάλλος πού δόθηκε κατά χάρη. Αὐτή μέ τήν αποβολή τών παθών οικειοποιεῖται τόσο πολύ τή θεότητα, ὅσο ὁ Λόγος τού Θεοῦ μέ τήν εκούσια κένωση Του ἀπό τήν υψηλή δόξα Του κατ' οἰκονομίαν ἔγινε ἀληθινά ἄνθρωπος.

Ἐκανε τούς ἀνθρώπους ἰσότητους μέ τούς ἀγγέλους, ὄχι μόνον ἐπειδή μέ τό αἷμα τού σταυροῦ Του εἰρηνοποίησε τά ἐπίγεια και τά ἐπουράνια⁶ και καταργώντας τις ἐχθρικές δυνάμεις πού βρίσκονται στήν περιοχὴ μεταξύ ουρανοῦ και γῆς, ἔδειξε πώς υπάρχει μία σύναξη τών ἐπιγείων και τών ουρανίων δυνάμεων γιά τή [διανομή] τών θείων δώρων, καθώς ἡ ἀνθρώπινη φύση γεμάτη ἀγαλλίαση μέ μία κοινή θέληση συμψάλλει μέ τις ουράνιες δυνάμεις τή δόξα τού Θεοῦ· ἀλλά κι ἐπειδή, μετά τήν ἐκπλήρωση τῆς γιά χάρη μας οἰκονομίας, καθώς ἀναλήφθηκε στους ουρανοὺς μαζί μέ τό σῶμα πού εἶχε προσλάβει, ἔνωσε μέσω τού εαυτοῦ Του τή γῆ μέ τον ουρανό και σύναψε τά αἰσθητά μέ τά νοητά και ἔδειξε μία τήν κτιστή φύση, πού παρά τις ἀκρότητες τών μερῶν της, εἶναι ἐνωμένη μέ τον εαυτό της μέ τήν ἀρετή και τήν ἐπίγνωση τῆς πρώτης Αἰτίας. Ἐδειχνε νομίζω, μέ δσα κατά μυστικό τρόπο ἐπιτελοῦσε, ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἡ ἔνωση τών διαιρεμένων, ἐνῶ ἡ ἀλογία διαίρεση τών ἐνωμένων. "Ἄς μάθουμε ἐπομένως, νά ἐπιδιώκομε τή λογοποίηση μέ τήν πρακτική ἀρετή, γιά νά μὴν ἐνωθούμε μόνο μέ τούς ἀγγέλους μέσω τῆς ἀρετῆς, ἀλλά και μέ τό Θεό μέσω τῆς γνώσεως, κατά τήν ἀπομάκρυνση μας ἀπό τά δντα.

Μεταδίδει θεία ζωὴ κάνοντας τον εαυτό Του τροφή μας, ὅπως γνωρίζει Ἄυτός και ὄσοι ἔλαβαν ἀπ' Ἄυτόν αὐτή τή νοερὴ αἴσθηση, ὥστε μέ τή γεύση αὐτῆς τῆς τροφῆς νά μάθουν ἀληθινά μέ ἐπίγνωση, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός⁷ και μεταδίδει θεία ποιότητα προς θέωση σ' ὄσους Τον τρώνε, ἀφού ὀλοφάνερα και εἶναι και ονομάζεται ἄρτος ζωῆς και δυνάμεως⁸.

Ἀποκαθιστά τή φύση στον εαυτό της, ὄχι μόνο γιατί δταν ἔγινε ἄνθρωπος κράτησε τή διάθεση του ἀπαθῆ και ἐιρηνικὴ ἀπέναντι στήν ἀνθρώπινη φύση, χωρίς οὔτε ἀπέναντι τών σταυρωτῶν Του νά σαλευθεῖ στό ελάχιστο, ἀλλά ἀντίθετα μάλλον, προτίμησε τό θάνατο γιά χάρη τους ἀντί τῆ ζωῆ,

6. Κολ. 1, 20.

7. Ψαλμ. 33, 9.

8. 1ω. 6, 33 και 35.

πράγμα πού δείχνει ότι τό πάθος ήταν εκούσιο, γιατί επικυρώνεται από τή φιλόανθρωπη διάθεση τού πάσχοντος. Άλλά και γιατί κατάργησε τήν έχθρα καρμώνοντας πάνω στο σταυρό τό χειρόγραφο τής αμαρτίας⁹, για τό όποιο ή φύση είχε αδιάλλακτο πόλεμο εναντίον τοῦ εαυτού της, και αφού κάλεσε κι εκείνους πού ήταν μακριά και εκείνους πού ήταν κοντά, δηλαδή τούς Ιουδαίους πού είχαν τό Νόμο και τούς εθνικούς, γκρέμισε τό μεσότοιχο πού τούς χώριζε, δηλαδή αποσαφήνισε τις εντολές τού Νόμου μέ τή διδασκαλία Του, και έκτισε από τούς δύο ένα καινούργιο άνθρωπο, φέρνοντας ειρήνη και συμφιλιώνοντας μας μέσω τού εαυτού Του μέ τον Πατέρα¹⁰ και μεταξύ μας, ώστε νά μήν έχομε πλέον προαίρεση πού νά αντιστέκεται στή λογική μας φύση, άλλ' όπως στή φύση, έτσι και στήν προαίρεση νά είμαστε αμετάβλητοι.

Καθαρίζει τή φύση από τό νόμο τής αμαρτίας, γιατί δεν επέτρεψε νά προηγηθεί ηδονή στή γέννηση Του, πού έγινε γιά χάρη μας. Γιατί ή σύλληψη Του έγινε παραδόξως χωρίς σπορά, και ή γέννηση υπέρ φύση χωρίς φθορά τής παρθενίας. Στερέωσε δηλαδή ό γεννηθείς Θεός στή μητέρα Του, αντίθετα από τή φύση, τά δεσμά τής παρθενίας μέ τή γέννηση Του, και ελευθέρωσε δηλ τή φύση από τήν εξουσία τοῦ νόμου πού κυριαρχούσε πάνω της: αυτό βέβαια ισχύει γιά όσους θέλουν νά μιμούνται μέ τή νέκρωση τών γήινων μελών τους τον εκούσιο θάνατο Του. Γιατί τό μυστήριο τής σωτηρίας είναι γιά κείνους πού τό θέλουν, και δεν επιβάλλεται τυραννικά.

Καταργεί τήν τυραννία τού πονηρού πού κυριάρχησε πάνω μας μέ άπατη, προβάλλοντας τή σάρκα πού είχε νικηθεί στον Αδάμ σάν δπλο εναντίον του και νικώντας τον. Έτσι έκανε τή σάρκα, πού πριν είχε συλληφθεί και θανατωθεί, νά συλλάβει αυτόν πού τήν είχε συλλάβει και ν' αφανίσει μέ τό φυσικό θάνατο της τή ζωή του· σ' αυτόν μέν έγινε δηλητήριο, γιά νά έμέσει όλους όσους κατάπτε έχοντας επικρατήσει μέ τή δύναμη τοῦ θανάτου πού διέθετε¹¹, στό δέ γένος τών ανθρώπων έγινε ζωή, πού ώθεϊ σάν προζύμι πρός ανάσταση ζωής δηλ τήν ανθρώπινη φύση, γιά χάρη τής οποίας κυρίως ό Λόγος, όντας Θεός¹², έγινε άνθρωπος —πράγμα και άκουσμα όντως παράδοξο— και καταδέχθηκε θεληματικά τό θάνατο τής σάρκας Του.

Όλων αυτών, όπως είπα, περιέχει αίτηση ή Κυριακή Προσευχή. Γιατί αναφέρει τόν Πατέρα και τό όνομά Του και τή βασιλεία Του. Και πάλι παρουσιάζει τον προσευχόμενο ότι είναι κατά χάρη γιος αυτού τού Πατέρα. Ζητεί ν' αποκτήσουν ένα θέλημα όσοι είναι στον ουρανό και στή γή. Προστάζει νά ζητούμε τόν επιούσιο άρτο. Νομοθετεί στους ανθρώπους τή συμφιλίωση καί, μέ τήν παροχή και αίτηση συγχωρήσεως μεταξύ τους, συνδέει τήν ανθρώπινη φύση μέ τόν εαυτό της, ώστε νά μήν χωρίζεται μέ τή διαφορά τής γνώμης. Επίσης διδάσκει νά προσευχόμαστε νά μήν μπούμε σέ πει-

9. Κολ. 2, 14.

10. Έφ. 2, 14-17.

11. Ήσ. 25, 8· Έβρ. 2, 14.

12. Ώ. 1, 1.

ρασμό, επειδή αυτός είναι ὁ νόμος τῆς αμαρτίας. Καί μας συμβουλεύει νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὸν πονηρό. "Ἐπρεπε Αὐτός, ὁ δημιουργός καὶ δωρητὴς τῶν αγαθῶν, νὰ εἶναι καὶ δάσκαλος σὲ μαθητὲς ποὺ πιστεύουν σ' Αὐτόν καὶ μιμούνται τὴν κατὰ σάρκα ζωὴ Του, δίνοντας τοὺς ὡς υποθήκες ζωῆς τὰ λόγια αὐτῆς τῆς προσευχῆς, μὲ τὰ ὅποια φανέρωνε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀπόκρυφους θησαυροὺς τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας ποὺ ὑπάρχουν κατ' εἶδος σ' Αὐτόν¹³, διεγείροντας πρὸς τὴν ἀπόλαυση τοὺς τὴν ἐπιθυμία τῶν προσευχομένων. Γι' αὐτό, νομίζω, ονόμασε προσευχὴ αὐτὴ τὴ διδασκαλία ὁ Λόγος, επειδή περιέχει αἴτηση τῶν δώρων ποὺ δίνονται κατὰ χάρι ἀπὸ τὸ Θεὸ στους ἀνθρώπους. Οἱ θεόπνευστοι Πατέρες μας δρῖσαν τὴν προσευχὴ, διότι εἶναι αἴτηση ἐκείνων, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἐκ φύσεως δωρίζει στους ἀνθρώπους ὅπως ταιριάζει στὴ θεότητα Του. Ὅπως καὶ ευχή εἶπαν τὸ τάξιμο αὐτῶν ποὺ προσφέρουν στο Θεὸ οἱ ἄνθρωποι ποὺ Τον λατρεύουν μὲ γνησιότητα. Τὸ λέει σὲ πολλὰ σημεῖα καὶ ἡ Γραφή: «Ἄν κάνετε ευχή (τάξιμο), νὰ τὴν ἐκπληρώσετε στὸν Κύριο καὶ Θεὸ μας»¹⁴, καί: «Ὅσα σοῦ υποσχέθηκα μὲ ευχή, Κύριε, θὰ σοῦ τὰ ἀποδώσω»¹⁵. Καί πάλι, περὶ προσευχῆς λέει: «Καὶ προσευχήθηκε ἡ Ἄννα στὸν Κύριο, λέγοντας* Κύριε Κύριε, Θεέ Σαββαῶθ, εἰσάκουσε τὴ δούλη Σου καὶ χάρισε μου παιδί...»¹⁶, καί: «Προσευχήθηκε στὸν Κύριο ὁ Ἐζεκίας, ὁ βασιλιάς Ἰούδα, καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὁ γιὸς τοῦ Ἄμώς»¹⁷, καί: «Ὅταν εσεῖς προσεύχεστε, νὰ λέτε: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...»¹⁸, ποὺ εἶπε ὁ Κύριος στους μαθητὲς Του. Ὡστε μπορούμε νὰ πούμε διότι ἡ ευχή εἶναι ὑπόσχεση τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, ποὺ βεβαιώνεται ἀπὸ τὴν προαίρεση αὐτοῦ ποὺ ἔκανε τὴν ευχή, ἐνῶ προσευχὴ εἶναι ἡ αἴτηση ἐκείνου ποὺ τήρησε τις ἐντολές, νὰ μεταβληθεῖ σύμφωνα μὲ τις ἐντολές ποὺ τήρησε. Ἡ μάλλον, ἡ ευχή εἶναι ἀγώνας ἀρετῆς, τὸν ὅποιο πολὺ εὐάρεστα δέχεται ὁ Θεὸς δταν τοῦ προσφέρεται, ἐνῶ ἡ προσευχὴ εἶναι ἐπαθλο τῆς ἀρετῆς, τὸ ὅποιο ὁ Θεὸς ανταποδίδει μὲ πολλὴ χαρὰ.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἀποδείχτηκε μὲ τὰ παραπάνω διότι ἡ προσευχὴ εἶναι αἴτηση τῶν αγαθῶν ποὺ δωρήθηκαν ἀπὸ τὸν σαρκωθέντα Λόγο, ἄς βάλουμε Αὐτόν δάσκαλο τοῦ λόγου τῆς προσευχῆς, καὶ ἄς ἀρχίσουμε μὲ θάρρος νὰ ἐξετάσουμε προσεκτικὰ μὲ τὴ θεωρία, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὸ νόημα κάθε ρητοῦ τῆς προσευχῆς, ὅσο συνηθίζει νὰ χορηγεῖ πρὸς τὸ συμφέρον μας ὁ Λόγος καί μ' αὐτὴ δύναμη δίνει πρὸς κατανόηση στὴ διάνοια ἐκείνου ποὺ γράφει αὐτὰ.

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς: ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»¹⁹. Πρεπόντως ὁ Κύριος διδάσκει ἀμέσως ν' ἀρχίσουν οἱ [προσευχόμενοι] ἀπὸ τῆς θεολογίας· ἐπίσης εἰσάγει στο μυστήριον τοῦ τρόπου ποὺ ὑπάρχει ἡ Αἰτία ποὺ δημιουργήσε τὰ δντα, Αὐτός ποὺ εἶναι κατὰ τὴν οὐσία αἴτιος τῶν δντων. Γιατί τὰ λόγια τῆς προσευχῆς περιέχουν φανέρωση τοῦ

13. Κολ. 2, 3.

15. Ἰωνά 2, 10.

17. Β' Παρ. 32, 20.

19. Ματθ. 6, 9-10.

14. Ψαλμ. 75, 12.

16. Α' Βασ. 1, 11.

18. Ματθ. 6, 9.

Πατέρα, και τοῦ ονόματος τοῦ Πατέρα, και της βασιλείας τοῦ Πατέρα, για να μάθομε ευθύς ἐξ αρχῆς νά σεβόμαστε τήν ἐν Μονάδι Τριάδα και νά τήν επικαλούμαστε και νά τήν προσκυνούμε. Επειδή ὄνομα τοῦ Θεοῦ και Πατέρα, μέ ουσιώδη ὑπόσταση, ἔιναι ὁ Μονογενῆς Τίος. Και βασιλεία τοῦ Θεοῦ και Πατέρα, μέ ουσιώδη ὑπόσταση, ἔιναι τό Ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί ἐκεῖνο πού λέει ἐδώ ὁ Ματθαῖος βασιλεία, ἄλλου ἄλλος Ευαγγελιστής τό ονομάζει Πνεῦμα Ἅγιο, λέγοντας: «Ἄς ἔρθει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο και ἄς μάς καθαρῖσει»*. Γιατί ὁ Πατέρας δέν ἀπόκτησε ἐκ τῶν υστέρων τό ὄνομα, οὔτε ὡς ἀξίωμα πού ἔλαβε ἐκ τῶν υστέρων νοοῦμε τή βασιλεία* δέν ἔχει ἀρχή στό εἶναι Του, γιά νά ἀρχίσει νά εἶναι και Πατέρας και Βασιλεὺς, ἀλλά καθώς πάντοτε ὑπάρχει, εἶναι και πάντοτε Πατέρας και Βασιλεὺς, χωρίς νά λάβει ποτέ ἀρχή νά εἶναι Πατέρας και Βασιλεὺς. Ἄν τώρα, μέ τό νά ὑπάρχει πάντοτε, εἶναι πάντοτε και Πατέρας και Βασιλεὺς, ἀρα πάντοτε και ὁ Τίος και τό Ἅγιο Πνεῦμα συνυπάρχουν κατά τήν οὐσία ὡς υποστάσεις μέ τόν Πατέρα. Ἄπό Αυτόν παίρνουν τήν ὑπαρξη και εἶναι μέσα σ' Αυτόν φυσικῶς πάνω ἀπό αἰτία και λόγο, ὄχι ὁμως ὕστερα ἀπό Αυτόν, οὔτε και ἐγιναν ἀργότερα ἀπό κάποια αἰτία. Γιατί ἡ σχέση μεταξύ τῶν τριῶν Προσώπων υποδηλώνει τή συνύπαρξη Τους και δέν ἐπιτρέπει αὐτά, τῶν ὁποίων εἶναι και λέγεται σχέση, νά θεωροῦνται μεταγενέστερα τό ἓνα ἀπό τό ἄλλο.

Ἄφου λοιπόν ἀρχίσαμε αὐτή τήν προσευχή, βιαζόμαστε νά τιμήσομε τήν ὁμοοῦσια και ὑπερούσια Τριάδα ὡς δημιουργική αἰτία τῆς υπάρξεως μας. "Ἐπίσης διδασκόμαστε νά ὁμολογοῦμε τή χάρη τῆς υιοθεσίας, μέ τό νά αξιωνόμαστε νά ὀνομάζομε Πατέρα κατά χάρη τόν ἐκ φύσεως Δημιουργό. Ἐτσι, ἀπό σεβασμό πρὸς τήν ὀνομασία Εκείνου πού μάς γέννησε κατά χάρη, θά φροντίζομε νά ἀποτυπώνομε στή ζωὴ μας τὰ χαρακτηριστικά τοῦ Πατέρα μας ἀγιάζοντας τό ὄνομα Του πάνω στή γῆ, μιμούμενοι Αυτόν, ἀποδεικνύοντας ὅτι εἴμαστε παιδιά Του μέ τὰ ἔργα μας, και δοξάζοντας τόν αὐτουργό αὐτῆς τῆς υιοθεσίας, τόν φυσικό Υἱό τοῦ Πατέρα, μέ τὰ νοήματα και τις πράξεις μας. Ἄγιάζομε τό ὄνομα τοῦ κατά χάρη ἐπουρανοῦ Πατέρα, ὅταν νεκρώνομε τήν ἐπιθυμία πρὸς τήν ὕλη και καθαριζόμαστε ἀπό τὰ καταστρεπτικά πάθη, ἀν βέβαια ἀγιασμός εἶναι ἡ τέλεια ἀκίνησια και νέκρωση τῆς ἐπιθυμίας πού ενεργεῖ μέ τήν αἴσθηση. Ὅταν φτάσομε σ' αὐτή, καταπραῦνομε και τις ἀπρεπες κραυγές τοῦ θυμοῦ, ἀφού δέν ἔχομε πλέον τήν ἐπιθυμία νά τόν ερεθίζει και νά τόν πείθει νά υπερασπίζεται τις ἡδονές πού αὐτή θέλει, ἐπειδή ἡ ἐπιθυμία νεκρώθηκε πιά μέ τήν κατά λόγον ἀγιότητα. Γιατί ὁ θυμός εἶναι φυσικός συνήγορος τῆς ἐπιθυμίας, και τότε παύει νά μανιάζει, ὅταν τή δει νεκρή.

* Ἐτσι Ἴχουν τό χωρίο Λουκά 11,2 ὀρισμένα χειρόγραφα της Κ. Διαθήκης (βλ. στη κριτική ἔκδοση τῆς Κ. Διαθήκης ὑπό Νεβίττε-Αἰ&ηο', 26η ἔκδοση, σελ. 195).

Ευλόγα λοιπόν, μέ τήν αποβολή τοῦ θυμοῦ καί τῆς επιθυμίας, επακολουθεῖ κατά τήν προσευχή τό κράτος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ σ' ἐκείνους πού, ἀφοῦ αποβάλλουν αὐτά τά δύο πάθη, αξιώνονται νά πούν: «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», δηλαδή τό "Ἅγιο Πνεῦμα, δταν πιά μέ τήν πραότητα ἐγίναν ναοί τοῦ Θεοῦ διά τοῦ Πνεύματος. Γιατί λέει: «Σέ ποιόν θά αναπαυθῶ, ἀνδρι σ' ἐκείνον πού εἶναι πράος καί ταπεινός καί τρέμει τά λόγια μου;»²⁰ Ἄπό αὐτό λοιπόν φαίνεται διτ στους ταπεινοῦς καί πράους ἀνήκει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί Πατέρα. Γιατί λέει: «Μακάριοι εἶναι οἱ πράοι, γιατί αὐτοί θά κληρονομήσουν τή γῆ»²¹. Ὁ Θεός δέν υποσχέθηκε νά δώσει κληρονομιά σ' ἄλλους Τόν ἀγαποῦν, αὐτή τή γῆ, ἡ ὁποία κατέχει ἐκ φύσεως τή μέση θέση τοῦ σύμπαντος, ἀν βέβαια λέει ἀλήθεια ἐκείνος πού εἶπε: «Στήν ἀνάσταση οὔτε οἱ ἄνδρες ἐρχονται σέ γάμο, οὔτε οἱ γυναῖκες παντρεύονται, ἀλλά εἶναι ὅμοιοι σάν ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ στον οὐρανό»²², καί: «Ἐλάτε σεις οἱ εὐλογημένοι ἀπό τόν Πατέρα μου νά κληρονομήσετε τή βασιλεία πού ἔχει ετοιμασθεῖ γιά σάς ἀφ' οὗ θεμελιωνόταν ὁ κόσμος»²³, καί σέ ἄλλο σημεῖο εἶπε στόν δούλο πού ἐργάστηκε πιστά: «Ἐλα νά συμμετάσχεις στή χαρά τοῦ Κυρίου σου»²⁴. Καί ὁ θεῖος Ἀπόστολος στή συνέχεια ἔλεγε: «Θ' ἀκουσθεῖ σάλπισμα καί θ' ἀναστηθούν πρῶτα ἀφθαρτοί ὅσοι πέθαναν πιστοί στό Χριστό· ἔπειτα εμεῖς πού θά ἔχουμε ἀπομείνει ζωντανοί, θ' ἀρπαγούμε μαζί μ' αὐτούς ἀπό σύννεφα γιά νά προῦπαντήσομε τόν Κύριο στόν αέρα. Κι ἔτσι γιά πάντα θά εἴμαστε μαζί μέ τόν Κύριο»²⁵.

"Ὅταν λοιπόν ὅλα αὐτά εἶναι ἔτσι ὑποσχεμένα σ' ἄλλους ἀγαποῦν τόν Κύριο, ποιος θά περιορίσει τό νοῦ του στό γράμμα μόνο τῆς Γραφῆς καί θά πει διτ ὁ οὐρανόσ καί ἡ βασιλεία πού ἔχει ετοιμασθεῖ ἀπό καταβολῆς κόσμου, καί ἡ χαρά τοῦ Κυρίου ἡ κρυμμένη μυστικά, καί ἡ αἰώνια καί ἀχώριστη διαμονή καί ἐγκατάσταση τῶν αξίων κοντά στόν Κύριο, πῶς εἶναι ταυτόσημα μέ τή γῆ, καί μάλιστα δταν κατευθύνεται ἀπό τό λόγο καί θέλει νά εἶναι ὑπέρτης τοῦ λόγου; Ἄλλά νομίζω διτ λέγοντας τώρα γῆ, ἐννοεῖ τή μόνιμη καί ἐντελῶς ἀμετακίνητη ἀπό τό καλό ἔξῃ καί δύναμη τῆς ἀτρεψίας τῶν πράων, ἡ ὁποία βρῖσκεται πάντοτε μαζί μέ τόν Κύριο, ἔχει ἀνεξάντλητη χαρά, ἔχει οικειοποιηθεῖ τήν ἀνέκαθεν ετοιμασμένη βασιλεία καί ἀξιῶθηκε τήν ἐπουράνια θέση καί τιμή. Καί σάν γῆ πού ἔχει καταλάβει θέση στή μέση τοῦ παντός, ἐννοεῖ τό λόγο τῆς ἀρετῆς, κατά τόν ὅποιο ὁ πράος εὐρισκόμενος ἀνάμεσα σέ ἐπαίνους καί κατηγορίες, μένει ἀπαθῆς, καί μήτε ἀπό τούς ἐπαίνους φουσκώνει, μήτε ἀπό τις ὑβρεῖς γίνεται κατηφῆς. Γιατί ἀπ' ὅσα τό λογικό εἶναι κατά φύση ἐλεύθερο, ἔχοντας ἀπομακρύνει τήν ἐπιθυμία του ἀπό αὐτά, δέν αἰσθάνεται τις ἐνοχλήσεις καί τις προσβολές τους, ἐπειδή ἔχει ἀπαλλάξει τόν εαυτό του ἀπό τήν ταραχή γύρω ἀπ' αὐτά καί ἔχει μεταφέρει

20. Ἦο. 66, 2.

22. Ματθ. 22, 30.

24. Ματθ. 25, 21.

21. Ματθ. 5, 5.

23. Ματθ. 25, 34.

25. Α' Θεοσ. 4, 16-17.

δλη τή δύναμη της ψυχής του στή θεία και αμέριμνη ελευθερία. Αυτήν ο Κύριος θέλοντας να δώσει ατούς μαθητές Του, είπε: «Σηκώστε πάνω σας τον ζυγό μου και μάθετε από μένα διτι είμαι πράος και ταπεινός στήν καρδιά· και θά βρουν ανάπαυση οξ ψυχές σας»²⁶. Ανάπαυση εννοεί τό κράτος τής θείας βασιλείας, γιατί παρέχει στους άξιους εξουσία απαλλαγμένη από κάθε δουλεία.

Άν λοιπόν στους ταπεινούς και πράους δίνεται τό ακατάλυτο κράτος τής αθάνατης βασιλείας, ποιος δέ θά ερωτευθεί και δέ θά ποθήσει τά θεία αγαθά; Ποιος δέ θά επιθυμήσει απόλυτα τήν ταπείνωση και τήν πραότητα, για νά γίνει εικόνα τής θείας βασιλείας, δσο είναι δυνατόν σε άνθρωπο, εμφανίζοντας κατά χάρη απαράλλακτη τήν πνευματική ομοίωση μέ τον κατά φύση και κατ' ούσίαν αληθινά μεγάλο βασιλιά Χριστό; Στήν κατάσταση αυτή, δπως λέει ο θείος Απόστολος, δέν υπάρχει άντρας και γυναίκα²⁷, δηλαδή θυμός και επιθυμία* ο πρώτος απομακρύνει βίαια τό λογικό και βγάξει έξω από τό νόμο τής φύσεως τή διάνοια, ενώ ή δεύτερη θεωρεί ως πιο αξιαγάπητα τά δημιουργήματα από τή μία και μοναδική επιθυμητή και απαθή Αιτία και φύση, και επομένως προτιμά τή σάρκα παρά τό πνεύμα και βρίσκει τήν απόλαυση τών ορατών πιο ευχάριστη από τή δόξα και λαμπρότητα τών νοητών, εμποδίζοντας μέ τήν άπαλότητα τής ηδονής τών αισθήσεων τό νοϋ νά εννοεί τά συγγενή του και θεία νοητά. Υπάρχει δμως μονότατος ο λόγος, τελείως γυμνωμένος και από αυτή τήν απαθή, αλλά φυσική ωστόσο στοργή και διάθεση προς τό σώμα, λόγω τοϋ πλούτου τής αρετής, καθώς τό πνεύμα νικά τελείως τήν φύση και τήν πειθεί νά αφήσει τήν ηθική φιλοσοφία, δταν πρέπει ο νους νά ενωθεί μέ τόν ύπερούσιο Λόγο μέ άπλή και αδιαίρετη θεωρία, παρόλο πού ή ηθική φιλοσοφία έκ φύσεως βοηθεϊ τό νοϋ νά [χωρίσει] και νά προσπεράσει εύκολα δσα υπάγονται στή ροή τοϋ χρόνου. Γιατί δταν αυτά ξεπεραστούν, δέν είναι εύλογο νά βαρύνεται από τούς τρόπους τής ηθικής, σάν νά φορεί μηλωτή, εκείνος πού αποδείχτηκε ακράτητος από τά αισθητά. Και αυτό τό φανερώνει ο μέγας Ηλίας²⁸, υποδηλώνοντας μ' εκείνα πού έκανε συμβολικά αυτό τό μυστήριο. Κατά τήν αρπαγή του δηλαδή στόν ουρανό, έδωσε στον Έλισσαίο τή μηλωτή, πού σημαίνει τή νέκρωση τής σάρκας, όπου θεμελιώνεται ή μεγαλοπρέπεια τής ηθικής κοσμιότητας, για νά έχει έτσι ο μαθητής σύμμαχο τό Πνεύμα εναντίον κάθε εχθρικής δυνάμεως και νά πλήξει τήν άστατη και ρευστή φύση, τής οποίας τύπος ήταν ο Ιορδάνης, ώστε νά μήν εμποδιστεί, βυθιζόμενος στή θολερότητα και ολισθηρότητα τής προσκολλήσεως στά υλικά, νά περάσει στήν αγία γή. Ο ίδιος δέ ο Ηλίας προχώρησε προς τό Θεό ελεύθερος, χωρίς νά τόν κρατά απόλυτως κανένα από τά δντα, μέ αμέριστη τήν επιθυμία και καθαρή τή γνώμη του, φτάνοντας κοντά στόν άπλό κατά τή φύση

26. Ματθ. 11, 29.

27. Γαλ. 3, 28.

28. Δ' Βασ. 2, 11-14.

Του Θεό μέ τή βοήθεια των γενικών αρετών, πού είναι αλληλοεξαρτώμενες και ζευγμένες μαζί σάν πύρινα άλογα στό ζυγό τής γνώσεως. Γιατί γνώριζε διτι ό μαθητής τού Χριστού πρέπει νά χωριστεί από τις διαθέσεις πού δέν είναι δπως οί γενικές αρετές αλληλοεξαρτώμενες και δέν μπορούν νά μπουν στόν ίδιο ζυγό. Ή ανομοιότητα τους μαρτυρεί τήν αλλοτρίωση, αφού τό πάθος τής επιθυμίας προκαλεί διάχυση τού αίματος πού είναι γύρω στην καρδιά, και τό πάθος τού θυμού προκαλεί βρασμό τού αίματος. "Όποιος έφτασε νά ζει και νά κινείται και νά υπάρχει έν Χριστώ, απομάκρυνε από πάνω του δσα είναι άσυνταίριαστα και αλλόκοτα, μή φέροντας μέσα του, σάν νά ήταν «άντρας και γυναίκα», δπως είπα, τις αντίθετες διαθέσεις τών παθών αυτών, για νά μήν υποδουλωθεί σ' αυτά τό λογικό μέ τό νά αλλοιώνεται από τις άστατες μεταβολές τους.

Γιατί στό λογικό έχει κατά φύση ενωθεί ή ιερότητα τής θείας εικόνας πού πείθει τήν ψυχή νά μεταπλασθεί κατά τήν προαίρεση και νά ομοιωθεί μέ τό Θεό και νά γίνει πάμφωτο κατοικητήριο τής μεγάλης Βασιλείας πού συνυπάρχει ουσιωδώς ως υπόσταση μέ τό Θεό και Πατέρα τών δλων, δηλαδή τού Αγίου Πνεύματος και νά δεχτεί —άν επιτρέπεται νά πούμε— ολόκληρη κατά τό δυνατόν τήν εξουσία τής γνώσεως τής θείας φύσεως. Στην κατάσταση αυτή, αφανίζονται φυσικώς δσα είναι χειρότερα και συγκροτούνται τά καλύτερα, καθώς ή ψυχή, κατά τή χάρη τής κλήσεως της, φυλάγει δπως ό Θεός απαραβίαστη μέσα της τήν ύπαρξη τών καλών πού τής έχουν δωρηθεί. Στην ψυχή αυτή πάντοτε γεννιέται μέ τή θέληση Του ό Χριστός μυστικά, και σαρκώνεται διά μέσου τών σωζόμενων, κάνοντας μητέρα παρθένο τήν ψυχή πού Τόν γεννά ή οποία δέν έχει, για νά πώ μέ συντομία, τά γνωρίσματα τής φύσεως πού υπόκειται σέ φθορά και γένεση, σάν «άνδρα και γυναίκα».

"Ας μήν παραξενεύεται κανείς άκούοντας νά αναφέρω τή φθορά πριν άπό τή γένεση γιατί άν παρατηρήσει άπαθώς και μέ τόν όρθό λόγο τή φύση δων γίνονται και αφανίζονται, θά διαπιστώσει καθαρά διτι ή γένεση αρχίζει άπό τή φθορά και καταλήγει στή φθορά. Τά πάθη πού χαρακτηρίζουν αυτή τή φύση, δπως είπα, δέν τά έχει ό Χριστός, δηλαδή ό βίος και ό λόγος τού Χριστού κι αυτού πού ομοιώθηκε μέ τό Χριστό, άν βέβαια αληθεύει εκείνος πού λέει: «Στόν Ιησού Χριστό δέν υπάρχει άντρας και γυναίκα», δηλαδή τά σημάδια και τά πάθη τής φύσεως πού υπόκειται σέ γένεση και φθορά, παρά μονάχα θεοειδής λόγος διαποτισμένος από τή θεία γνώση, και μοναδική κίνηση τής γνώμης πού εκλέγει μόνο τήν αρετή.

Επίσης δέν υπάρχει ούτε «Έλληνας και Ιουδαίος»²⁹, μέ τούς οποίους δηλώνονται οί διαφορετικοί, ή πιό σωστά, οί αντίθετοι λόγοι περί Θεού. Γιατί ό πρώτος εισηγείται εκτεταμένη πολυαρχία και χωρίζει τήν μία άρχή

29. Γαλ. 3, 28.

σέ αντιτιθέμενες ενέργειες και δυνάμεις, πλάθοντας μία πολυθεϊκή λατρεία, αντιφατική λόγω του πλήθους τών προσκυνουμένων θεών και γελοία λόγω τών διαφόρων τρόπων προσκυνήσεως· ενώ ο δεύτερος εισάγει βέβαια μία άρχή, αλλά περιορισμένη και ατελή και σχεδόν ανυπόστατη, αφού δέν έχει λόγο και ζωή, και έτσι πέφτει κι αυτός στο 'ίδιο κακό μέ τον προηγούμενο, δηλαδή στην άθεία. Γιατί περιορίζει σέ ένα πρόσωπο τήν μία Άρχή, πού ή ύπαρξη της στερείται λόγου και πνεύματος, ή τά έχει μόνο ως ιδιότητες. Και δέν αντιλαμβάνεται τούτο· ποιος Θεός είναι άμοιρος άπ' αυτά; Ή πώς είναι Θεός, όταν τά έχει κατά μέθεξη ως γνωρίσματα, όπως συμβαίνει και μέ τά λογικά δημιουργήματα; Από αυτούς τούς δύο λόγους, όπως είπα, κανένας δέν υπάρχει στό Χριστό· υπάρχει μόνο ο λόγος τής αληθινής θεοσέβειας και ο σταθερός θεσμός τής μυστικής θεολογίας, ο όποιος και τή διαστολή τής θεότητας πού εισάγει ο πρώτος αποδιώχνει, και τή συστολή τής θεότητας τού δευτέρου δέν παραδέχεται. Έτσι τό θείον δέ θά θεωρείται αντιφατικό, λόγω τού φυσικού πλήθους —πού είναι δοξασία ελληνική—, ούτε παθητό λόγο τής ενικής υποστάσεως —πού είναι άποψη ιουδαϊκή—, καθώς θά νομίζεται στερημένο από λόγο και πνεύμα, ή οτι τά έχει αυτά μόνο ως ιδιότητες, χωρίς νά είναι Νους και Λόγος και Πνεύμα. Και διδάσκει εμάς πού μέ τήν κλήση τής χάρις έχομε υιοθετηθεί λόγω τής πίστεως για νά λάβωμε επίγνωση τής αλήθειας, νά γνωρίζομε ή ά φύση και μία δύναμη τής θεότητας. Δηλαδή ένα Θεό σέ τρεις υποστάσεις, τού Πατρός, τού Υιού και τού Αγίου Πνεύματος, ως Νοῦ πού είναι μόνος αναίτιος και υπάρχει ουσιωδώς, γεννήτορα τού μόνου άναρχου Λόγου πού υπάρχει ουσιωδώς και πηγή τής μόνης αιώνιας ζωής πού υπάρχει ουσιωδώς, δηλαδή τού Αγίου Πνεύματος· Τριάδα σέ Μονάδα και Μονάδα σέ Τριάδα. Ή θεότητα δέν είναι σάν κάτι μέσα σέ άλλο* γιατί ή Τριάδα δέν είναι για τή Μονάδα σάν γνώρισμα σέ ουσία, ή αντίστροφα, ή Μονάδα για τήν Τριάδα, επειδή ή θεότητα είναι χωρίς ιδιότητες. Ούτε είναι κάτι και κάτι άλλο· γιατί ή Μονάδα δέ διαφέρει από τήν Τριάδα από ετερότητα φύσεως, αφού είναι μία και απλή φύση. Ούτε είναι κάτι και κάτι παραπλήσιο· γιατί ή Τριάδα δέ διακρίνεται από τή Μονάδα λόγω μειωμένης δυνάμεως, ή ή Μονάδα από τήν Τριάδα, μήτε παραλλάξει ή Μονάδα από τήν Τριάδα, ως κοινό και γενικό γνώρισμα πού θεωρητικά μόνο διακρίνεται από τά επιμέρους, αφού είναι ουσία απολύτως αυθύπαρκτη και δύναμη όντως αυτοδύναμη. Ούτε πάλι ή θεότητα είναι κάτι πού προήλθε από κάτι άλλο* γιατί ή Τριάδα δέν προήλθε από αύξηση τής Μονάδας, αφού είναι άγέννητη και άυτοφανέρωτη. Άλλά είναι ή ίδια αληθινά και Μονάδα και Τριάδα, και λεγόμενη και νοούμενη· Μονάδα κατά τόν λόγο τής ουσίας, Τριάδα κατά τόν τρόπο τής υπάρξεως. Ή ίδια είναι όλη Μονάδα πού δέ μερίζεται από τις υποστάσεις, και ή ίδια είναι όλη Τριάδα πού δέ συγγέεται ατή Μονάδα, έτσι ώστε νά μήν εισάγε-

ται ούτε ἡ πολυθεία μέ τό μερισμό, οὔτε ἡ αθεΐα μέ τή σύγχυση. Στήν αποφυγή αὐτῶν ἐγκρίται τό μεγαλεῖο τοῦ κατά Χριστόν λόγου.

Λόγο Χριστοῦ εννοῶ τό καινούργιο κήρυγμα τῆς ἀλήθειας, στο ὅποιο δέν υπάρχει «άντρας και γυναίκα», δηλαδή τά σημεῖα και τά πάθη τῆς φύσεως πού υπόκειται σέ φθορά και γένεση* οὔτε «Ἕλληνας και Ἰουδαίος», δηλαδή οἱ ἀντίθετοι λόγοι σχετικά μέ τή θεότητα* οὔτε «περιτομή και ἀκροβυστία»³⁰, δηλαδή οἱ ἀνάλογες μ' αὐτούς λατρεῖες. Ἀπό αὐτές ἡ πρώτη, μένοντας στά σύμβολα τοῦ Νόμου, θεωρεῖ κακή τήν ορατή κτίση και διαβάλλει τον Κτίστη ὡς δημιουργό κακῶν ἐνώ ἡ ἄλλη, μένοντας στά πάθη, θεοποιεῖ τήν κτίση και ἐξεγείρει τό πλάσμα ἐναντίον τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐτσι και οἱ δύο καταλήγουν στο ἴδιο κακό, στήν ὕβρη τοῦ θεοῦ. Επίσης δέν υπάρχει οὔτε «βάρβαρος και Σκύθης», δηλαδή ἡ διάσταση κατά τή γνώμη τῆς κοινῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων πού τούς οδηγεῖ σέ συγκρούσεις μεταξύ τους, ἀπό τήν ὁποία μπήκε παρά φύση στή ζωή τῶν ἀνθρώπων ὁ φθοροποιός νόμος τῆς ἀλληλοκτονίας. Οὔτε υπάρχει «δούλος ἡ ἐλεύθερος», δηλαδή δέν υπάρχει διαίρεση τῆς κοινῆς φύσεως ἀντίθετα μέ τή γνώμη τῆς, ἡ ὁποία εἶναι αἰτία νά ατιμάξει ὁ ἕνας τον ἄλλο, παρ' ὅλο πού εἶναι ομότιμοι κατά φύση, παίρνοντας ὡς ἐπίκουρο νόμο τή διάθεση ἐκείνων πού ἐξουσιάζουν τυραννικά και προσβάλλουν τή θεία εικόνα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλά τά πάντα και στά πάντα εἶναι ὁ Χριστός³¹, ὁ ὅποιος μέσω τοῦ Πνεύματος, μέ τρόπο πού υπερβαίνει τή φύση και τό νόμο, μορφώνει μέσα στον ἀνθρώπο τήν ἀναρχη βασιλεία.

Τή βασιλεία αὐτή ἐκ φύσεως χαρακτηρίζει, ὅπως ἀποδειχτήκε, ἡ πραότητα και ἡ ταπεινωση τῆς καρδιάς. Αὐτά τά δύο δταν συνυπάρχουν, φανερόνουν τέλειο τόν ἀνθρώπο πού κτίζεται κατά Χριστόν. Γιατί κάθε ταπεινός εἶναι ὁποσδήποτε και πράος* και κάθε πράος εἶναι ὁποσδήποτε και ταπεινός. Εἶναι ταπεινός γιατί γνωρίζει ὅτι ἔχει λάβει τήν ὑπαρξη του δανεική, και πράος γιατί ἔχει ἀντιληφθεῖ τήν ὀρθή χρήση τῶν φυσικῶν δυνάμεων πού τοῦ δόθηκαν ἔτσι τις θέτει στήν υπηρεσία τοῦ λόγου προς γένεση τῆς ἀρετῆς, ἐνώ ἀπομακρύνει τελείως τήν ἐνέργεια τους ἀπό τήν αἴσθηση. Και γι' αὐτό εἶναι κατά τό νοῦ πάντοτε αεικίνητος προς τό Θεό, ἐνώ κατά τήν αἴσθηση δέν λαμβάνει καθόλου πείρα ἀπ' ὅ,τιδήποτε εἶναι λυπηρό γιά τό σῶμα, οὔτε ἐντυπώνει στήν ψυχή του ἴχνος λύπης, ὡστε ν' ἀλλοιωθεῖ ἡ χαροποιός διάθεση τῆς. Γιατί δέ θεωρεῖ ὅτι τό ὀδυνηρό στήν αἴσθηση εἶναι στέρηση τῆς ἡδονῆς, ἀφού μία μόνο ἡδονή ξέρει, τή συμβίωση τῆς ψυχῆς μέ τό λόγο, ἡ στέρηση τῆς ὁποίας εἶναι κόλαση ἀτελείωτη και περιλαμβάνει φυσικῶς ὄλους τούς αἰῶνες. Και γι' αὐτό, ἀφήνοντας και τό σῶμα και δλατά τοῦ σώματος, προχωρεῖ μέ δύναμη προς τή θεία συμβίωση, και μία θεωρεῖ ζημία, ἔστω κι ἀν κυριαρχεῖ σ' ὅλη τή γή: τήν ἀποτυχία τῆς κατά χάρη θεώσεως πού ἐλπίζομε.

30. Κολ. 3, 11.

31. Κολ. 3, 11.

Άς αγνίσουμε λοιπόν τόν εαυτό μας από κάθε σαρκικό και πνευματικό μολυσμό³², γιά νά αγιάσουμε τό θείο όνομα άφού σβήσουμε τή φωτιά της επιθυμίας πού διεγείρεται άπρεπα από τά πάθη, και με τό λογικό άς [δέσουμε γερά] τό θυμό πούμανιάζει άτακτα γιά χάρη των ηδονών. Έτσι θά υποδεχτούμε τή βασιλεία τού Θεού και Πατέρα, ή οποία έρχεται μέ τήν πραότητα, και θά συνδέσουμε τόν επόμενο λόγο τής προσευχής στα προηγούμενα, λέγοντας:

«Γενηθήτω τό θέλημα σου, ώς έν ούρανώ και επί τής γης». Εκείνος πού λατρεύει μυστικά τό Θεό μέ μόνη τή λογική δύναμη, χωρισμένη από τήν επιθυμία και τό θυμό, αυτός εκπλήρωσε στή γή —όπως οί άγγελοι στον ουρανό— τό θείο θέλημα και έγινε σέ ολα μέτοχος τής λατρείας και τού τρόπου ζωής των αγγέλων, όπως λέει κάπου ό μέγας Απόστολος: «Έμείς όμως είμαστε πολίτες τού ουρανού»³³. Στον ουρανό δέν υπάρχει επιθυμία πού νά παραλύει μέ τήν ηδονή τις νοερές δυνάμεις, ούτε θυμός πού νά λυσσάει γανγίζοντας μ' ευχαρίστηση κατά τού πλησίον αλλά υπάρχει τελείως μόνος ό λόγος, πού κατευθύνει φυσικώς προς τόν πρώτο Λόγο τούς λογικούς, και στον όποιο μόνο χαίρεται ό Θεός, και τόν όποιο μόνο ζητεί από εμάς τούς δούλους Του. Αυτό φανερώνει ό Θεός, λέγοντας προς τόν μέγα Δαβίδ: «Τί υπάρχει γιά μένα στον ουρανό, και από σένα τί θέλω άλλο πάνω στή γή;»³⁴ Τίποτε βέβαια δέν υπάρχει στον ουρανό πού νά προσφέρεται από τούς αγίους αγγέλους στο Θεό, πλήν τής λογικής λατρείας· τήν οποία επιζητεί κι από μάς ό Θεός και γι' αυτό μάς δίδαξε νά λέμε οταν προσευχόμαστε: «Γενηθήτω τό θέλημα σου, ώς έν ούρανώ και επί τής γης».

Άς κινηθεί λοιπόν τό λογικό μας προς αναζήτηση τού Θεού, και ή επιθυμητική μας δύναμη προς τόν πόθο Του, κι άς αγωνίζεται τό θυμικό μας γιά νά Τόν κρατήσει. Η καλύτερα, ό νους άς τεντώνεται όλος προς τό Θεό, παίρνοντας κατά κάποιο τρόπο τόν τόνο και τό νεύρο του από τό θυμικό και φλογιζόμενος μέ τόν πόθο τής ακρότατης επιθυμίας. Γιατί οταν μιμούμαστε έτσι τούς επουράνιους αγγέλους, θά βρεθούμε νά λατρεύουμε παντοτινά τό Θεό, παρουσιάζοντας πάνω στή γή τήν ίδια πολιτεία μέ τούς αγγέλους, καθώς ό νους μας —όμοια μέ τό δικό τους— δέ θά κινείται καθόλου προς κανένα δημιούργημα.

"Όταν πολιτευόμαστε έτσι σύμφωνα μέ τήν προσευχή, θά δεχτούμε σάν άρτο επιούσιο και ζωοποιό γιά διατροφή των ψυχών μας και διατήρηση τής ευεξίας των αγαθών πού μάς δωρήθηκαν, τόν Λόγο πού είπε: «Έγώ είμαι ό άρτος πού κατέβηκε από τόν ουρανό και δίνει ζωή στον κόσμο»³⁵. Αυτός γίνεται τά πάντα γιά μάς πού τρεφόμαστε από Αυτόν μέσω τής σοφίας και τής αρετής, ανάλογα μέ τή δεκτικότητα καθενός, και σωματώνεται μέ ποικίλους τρόπους διά μέσου καθενός από τούς σωζόμενους, μέ τρόπο πού ό ίδιος γνωρίζει. Αυτά ολα θά τά δεχτούμε, ενώ ακόμη είμαστε στον παρόντα

32. Β' Κορ. 7, 1.

33. Φίλιπ. 3, 20.

34. Ψαλμ. 72, 25.

35. Ίω. 6, 33.

κόσμο, σύμφωνα μέ την έννοια τοῦ ρητοῦ τῆς προσευχῆς πού λέει: «Τον ἄρτον ἡμῶν τον ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον».

Μέ τό «σήμερον» νομίζω διτι εννοεῖ τήν παρούσα ζωή, ὡπως θα μπορούσε κανεῖς να εννοήσῃ σαφέστερα τό σημεῖο αὐτό τῆς προσευχῆς και νά πει: «Τόν ἄρτο μας, πού ἀπό τήν ἀρχή ετοιμάσαες για τήν αθανασία τῆς φύσεως, δώσε μας σήμερα, πού βρισκόμαστε στήν παρούσα ζωή τῆς θνητότητας, για νά νικήσῃ τόν θάνατο τῆς αμαρτίας ἢ τροφή τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς και τῆς ἐπιγνώσεως», στήν ὁποία δέν ἐπέτρεψε στον ἄνθρωπο νά συμμετάσχει ἢ παράβαση τῆς θεϊκῆς ἐντολῆς³⁶. Γιατί ἄν εἶχε χορτάσει μέ αὐτή τή θεϊκή τροφή, δέν θά κυριευόταν ἀπό τό θάνατο τῆς αμαρτίας. (Εκεῖνος δμως πού παρακαλεῖ νά λάβῃ αὐτόν τόν ἄρτο τόν ἐπιούσιο, δέν δέχεται ὁπωσδήποτε ὄλο τόν ἄρτο ὅπως εἶναι, ἀλλά ἀνάλογα μέ τή δεκτικότητα του. Γιατί ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς, ὡς φιλόανθρωπος, δίνει σ' ὄλους ὄσους ζητούν, ὄχι ὄμως σ' ὄλους τό ἴδιο, ἀλλά σ' ἐκείνους πού ἔχουν κάνει μεγάλα ἔργα, περισσότερο, ἐνώ στους κατώτερους ἀπ' αὐτούς, λιγότερο. Στον καθένα λοιπόν ὄσο μπορεῖ νά δεχτεῖ ἢ κατάσταση τοῦ νοῦ του.) Σ' αὐτή τήν ἐρμηνεία τοῦ χωρίου αὐτοῦ μέ ὄδηγησε ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας, ὁ ὄποιος διατάζει ρητῶς τούς μαθητές Του νά μή φροντίζουν διόλου για αἰσθητή τροφή, λέγοντας: «Μή μεριμνάτε για τή ζωή σας, τί θά φάτε και τί θά πιεῖτε, ὄυτε για τό σώμα σας, τί θά ντυθεῖτε. Ὅλα αὐτά τά ἐπιζητούν τά ἔθνη τοῦ κόσμου. Νά ζητάτε πρῶτα ἀπ' ὄλα τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ και τή δικαιοσύνη Του, κι ὄλα αὐτά θά ἀκολουθήσουν»³⁷.

Πῶς λοιπόν διδάσκει νά προσευχόμαστε για ὄσα μάς ἔδωσε πριν ἐντολή νά μή ζητάμε; Γιατί εἶναι φανερό διτι δέ θά πρόσταζε νά αιτούμε μέ προσευχή ὄσα συμβούλεψε νά μή ζητάμε μέ τήν ἐντολή, ἀφοῦ μέ τήν προσευχή μας πρέπει νά αιτούμε μόνο ὄτι ἀρμόζει νά ζητάμε σύμφωνα μέ κάποια ἐντολή. Επομένως δέν εἶναι θεμιτό νά αιτούμε μέ προσευχή ἐκεῖνο πού δέ μάς ἐπιτρέπεται νά ζητάμε ἀπό τήν ἐντολή. Αφοῦ ὁ Σωτήρας ἔδωσε ἐντολή νά ζητάμε μόνο τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ και τή δικαιοσύνη Του, εὔλογα παρακινεῖ ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦν τά θεῖα δῶρα, νά τή ζητούν και μέ τήν προσευχή. Ἐτσι, ἐπικυρώνοντας τή χάρη ὄσων ἐκ φύσεως ἀρμόζει νά ζητούνται μέ τήν προσευχή, ἐνώνει τήν προαίρεση ἐκείνων πού ζητούν μέ τό θέλημα Αὐτοῦ πού παρέχει τή χάρη, και τήν κάνει ἕνα μ' αὐτό. Ἄν τώρα και τόν καθημερινό ἄρτο, μέ τόν ὄποιο συγκρατεῖται φυσικῶς ἢ παρούσα ζωή, ἔχομε ἐντολή νά ζητάμε μέ τήν προσευχή, ἄς μήν ξεπεράσομε τά ὄρια τῆς προσευχῆς φροντίζοντας μέ πλεονεξία για πολλά χρόνια, και ξεχάσομε διτι εἴμαστε θνητοί και διτι ἢ ζωή μας φεύγει σάν σκιά. Ἀλλά ἄς ζητήσομε χωρίς μέριμνα μέ τήν προσευχή τόν καθημερινό ἄρτο και ἄς ἀποδείξομε ὄτι, φιλοσοφώντας κατά Χριστόν, κάνομε τό βίο μας μελέτη θανάτου και

36. Γεν. 3, 22-24.

37. Ματθ. 6, 25· 31-32.

προφθάνομε τή φύση μέ τη γνώμη μας, αποχωρίζοντας τήν ψυχή από τή μέριμνα τών σωματικών πριν ακόμη έρθει ό θάνατος. Έτσι ή ψυχή δέ θά προσηλωθεί στά φθαρτά, μεταφέροντας προς τήν υλη τή χρήση τής κατά φύση επιθυμίας, και δέ θά μάθει τήν πλεονεξία, ή οποία στερεί από τόν πλούτο τών θείων αγαθών.

Άς άποφύγομε λοιπόν μέ δλη μας τή δύναμη τήν αγάπη τής ύλης, και άς πλύνομε τή σχέση μέ αυτή σάν σκόνη από τά νοερά μάτια και άς αρκεσθούμε μόνο σ' εκείνα πού συντηρούν τήν παρούσα ζωή και όχι σ' εκείνα πού τήν ευχαριστούν. Και γι' αυτά άς παρακαλέσομε τό Θεό όπως διδαχτήκαμε, γιά νά μπορέσομε νά φυλάξομε αδούλωτη τήν ψυχή μας, ώστε νά μήν αιχμαλωτιστεί από κανένα από όσα είναι αγαπητά γιά χάρη τοῦ σώματος, και νά δείξομε διτρώμε γιά νά ζούμε και διτρώμε γιά νά ζούμε γιά νά τρώμε. Γιατί τό ένα είναι γνώρισμα λογικής, ενώ τό άλλο άλογης φύσεως. Άς φυλάγομε μέ ακρίβεια τήν προσευχή και άς φαινόμαστε πάνω στά πράγματα διττό μόνο πού έπιδιώκομε μ' δλη μας τή δύναμη είναι ή πνευματική ζωή, και γιά ν' άποκτήσομε αυτήν χρησιμοποιούμε τήν παρούσα ζωή πού γιά χάρη τής πνευματικής τή χρησιμοποιούμε τόσο, όσο νά τή στηρίζομε μέ άρτο μονάχα και νά φυλάγομε αδιάφθορη τή φυσική ευεξία της, όσο εξαρτάται από μας· διτρώ γιά νά ζούμε απλώς, αλλά γιά νά ζούμε κοντά στό Θεό³⁸. Και νά κάνομε τό σώμα άγγελο τής ψυχής, λογικοποιημένο μέ τις αρετές, τή δέ ψυχή νά κάνομε κήρυκα τοῦ Θεού, στερεωμένη μόνιμα στό αγαθό. Τόν άρτο τόν φυσικό νά τόν ζητούμε γιά μία μόνο ήμερα, χωρίς νά τολμούμε νά έπεκτείνομε τή δέηση γιά δεύτερη ήμερα, από σεβασμό πρός Αυτόν πού μάς έδωσε τήν προσευχή. Τέτοια διάθεση λοιπόν άν μπορέσομε νά έχομε πραγματικά, σύμφωνα μέ τήν έννοια τής προσευχής, θά μπορέσομε νά προχωρήσομε και παρακάτω, λέγοντας: «Και άφες ήμιν τά όφειλήματα ημών, ως και ημείς άφίεμεν τοις όφειλέταις ημών»³⁹.

Σύμφωνα μέ τήν πρώτη ερμηνεία τοῦ προηγούμενου ρητού τής προσευχής, είπαμε διττό «σήμερον» είναι σύμβολο αὐτοῦ τοῦ αιώνα. Όποιος σ' αυτόν τόν αιώνα ζητεί μέ τήν προσευχή τόν άφθαρτο άρτο τής σοφίας, από τόν όποιο μάς χώρισε από τήν αρχή σάν τείχος ή παράβαση τών πρωτοπλάστων, μία ηδονή γνωρίζει, τήν άπόκτηση τών θείων, τά όποια δίνει κατά φύση ό Θεός και τά φυλάγει ή προαίρεση, κατά τή θέληση αὐτοῦ πού τά έλαβε και μία οδύνη γνωρίζει, τήν άποτυχία τών θείων, τήν οποία υποβάλλει ό διάβολος και τήν πραγματώνει κάθε άνθρωπος, πού από ατονία τής προαιρέσεως του παραιτείται από τά θεία και δέ φυλάγει μέ τή διάθεση τής γνώμης του τό πολύτιμο δώρο. Εκείνος λοιπόν πού ή προαίρεση του δεν κλίνει καθόλου πρός κανένα από τά ορατά και πού γι' αυτό δέν επηρεάζεται άπ' όσα λυπηρά τοῦ συμβαίνουν σωματικώς, αυτός αληθινά συγχωρεί όσους

38. Γαλ. 2, 19.

39. Ματθ. 6, 12.

τοῦ φταίνει. Γιατί κανείς δέν μπορεί καθόλου να τοῦ πάρει τό καλό πού επιδιώκει και επιθυμεί, ἀφού, δπως πιστεύουμε, αυτό είναι ἀπό τή φύση του ἀκυρίευτο. Και κάνει τον εαυτό του παράδειγμα αρετῆς στο Θεό —αν επιτρέπεται να τό πούμε αυτό—, γιατί καλεί τον αμίμητο Θεό νά τον μιμηθεῖ, λέγοντας: «Χάρισε μας τα χρέη τών αμαρτιών μας, δπως κι ἐμεῖς τα χαρίζουμε στους δικούς μας οφειλέτες»· και παρακαλεί τό Θεό νά γίνει ἀπέναντί του τέτοιος, δπως ἐγινε και αυτός ἀπέναντι στον πλησίον. Γιατί ἀφού θέλει νά τον συγχωρήσει ὁ Θεός, δπως και αυτός συγχώρεσε τις αμαρτίες ἐκείνων πού τού ἐφταιξαν, είναι φανερό δι, δπως ὁ Θεός συγχωρεῖ ἀπαθώς ὅσους συγχωρεῖ, ἐτσι κι αυτός μένοντας ἀπαθῆς σ' δι,τι λυπηρό τού συμβαίνει, συγχωρεῖ δσους τού ἐφταιξαν χωρίς νά επιτρέπει ν' αποτυπώνεται στο νού του ἡ θύμηση κάποιου ἀπό τά λυπηρά πού τού ἔκαναν. Ἀλλιώς ἐλέγχεται δι χωρίζει τή φύση συνειδητά, δταν ἐνώ είναι ἄνθρωπος, βρίσκεται σέ διάσταση μέ κάποιο ἄνθρωπο.

Ἔτσι, δταν ενωθεί ἡ γνώμη μέ τό λόγο τῆς φύσεως, γίνεται φυσικώς ἡ συμφιλίωση τού Θεοῦ μέ τήν ἀνθρώπινη φύση· γιατί διαφορετικά δέν είναι δυνατόν, δταν ἡ φύση βρίσκεται κατά τή γνώμη σέ διάσταση προς τόν εαυτό της, νά δεχτεῖ τή θεία και ἀνέκφραστη συγκατάβαση. Κι ἴσως γι' αυτό ὁ Θεός θέλει νά συμφιλιωνόμαστε ἐμεῖς προηγουμένως μεταξύ μας, δι για νά μάθει ἀπό ἐμάς νά συμφιλιώνεται μέ δσους ἀμαρτάνουν και νά παραγράφει τήν ἐξόφληση ἐκ μέρους μας τών πολλών και φοβερών ἐγκλημάτων μας, ἀλλά για νά μάς καθαρῖσει ἀπό τά πάθη και νά δεῖξει δι συμβαδίζει μέ τή χάρη ἡ διάθεση ἐκείνων πού συγχωροῦνται ἀπό Αυτόν. Είναι ολοφάνερο δι δταν ἡ γνώμη ενωθεί μέ τό λόγο τῆς φύσεως, θά πάψει νά στασιάζει προς τό Θεό ἡ προαίρεση ἐκείνων πού τό κατόρθωσαν αυτό. Ἐπειδή εἶναι φυσικό νά μήν παρατηρεῖται τίποτε τό παράλογο στο λόγο τῆς φύσεως —ὁ ὅποιος είναι νόμος και φυσικός και θεῖος— δταν ἡ γνώμη κινεῖται σύμφωνα μ' αυτόν. Κι ἄν δέν υπάρχει τίποτε τό παράλογο στό λόγο τῆς φύσεως, είναι εὐλόγο, ἡ γνώμη πού κινεῖται σύμφωνα μέ τό λόγο τῆς φύσεως, νά ἔχει σέ δλα σύμφωνη μέ τό Θεό τήν ἐνέργεια της, τήν ἐμπρακτη δηλαδή διάθεση πού ἔχει λάβει τήν ποιότητα τῆς χάρης τού φύσει καλού, για τή γένεση τῆς αρετῆς.

Ἔτσι λοιπόν, αυτή τή διάθεση ἔχει ἐκεῖνος πού προσεύχεται ζητώντας τόν ἄρτο τῆς γνώσεως, κοντά στον ὅποιο και ἐκεῖνος πού ζητεῖ μέ τήν προσευχή τόν ἄρτο τῆς ἡμέρας ἐξαιτίας τῆς ἀνάγκης τῆς φύσεως, κατά τόν ἴδιο τρόπο θά διατεθεῖ, συγχωρώντας τά πταίσματα σ' ἐκείνους πού τού ἐφταιξαν, γιατί γνωρίζει δι είναι θνητός· και περιμένοντας κάθε μέρα τήν ἀγνωστη ὥρα τού φυσικοῦ τέλους, προλαβαίνει μέ τή γνώμη τή φύση και γίνεται αὐτοπροαίρετα νεκρός για τόν κόσμο, σύμφωνα μέ τό ρητό πού λέει: «Γιά Σένα θανατωνόμαστε δλη τήν ἡμερα· μάς θεωροῦν σάν πρόβατα προο-

ρισμένα για σφαγή»⁴⁰. Και γι' αυτό κάνει ειρήνη μ' όλους, για νά μήν μεταφέρει μαζί του κανένα γνώρισμα τής μοχθηρίας αυτού του κόσμου όταν πάει στην αιώνια ζωή, και πάρει από τον Κριτή τών όλων ίση ανταπόδοση για όσα έδώ έκανε. Είναι λοιπόν αναγκαία και στους δύο για τό συμφέρον τους ή καθαρή διάθεση έναντι εκείνων πού τούς λύπησαν, για κάθε λόγο και προπάντων για τό περιεχόμενο τών υπολοίπων λόγων τής προσευχής, οί όποιοι είναι: «Και μή εισενέγκης ημάς εις πειρασμόν, αλλά ρύσαι ημάς από του πονηρού»⁴¹.

Αυτά τά λόγια σημαίνουν οτι εκείνος πού δέ συγχώρησε τελείως εκείνους πού του έφταιξαν και δέν παρουσίασε τήν καρδιά του στο Θεό καθαρή από λύπη και λαμπερή από τό φώς τής συμφιλίωσης μέ τον πλησίον, δέ θά επιτύχει νά λάβει τά καλά πού ζήτησε μέ τήν προσευχή του, και θά παραδοθεί μέ δίκαιη κρίση στον πειρασμό και στον πονηρό, για νά μάθει νά καθαρίζεται, όταν άμαρτάνει, μέ τό νά αφαιρεί τις μομφές πού έχει εναντίον τών άλλων. Πειρασμό έδώ εννοεί τό νόμο τής αμαρτίας, τον όποιο δέν είχε ό πρώτος άνθρωπος όταν δημιουργήθηκε. Πονηρό εννοεί τον διάβολο πού εισήγαγε τό νόμο τής αμαρτίας στην ανθρώπινη φύση, και έπεισε μέ άπατη τον άνθρωπο νά μεταφέρει τήν επιθυμία του από τό επιτρεπόμενο στο απαγορευμένο και νά τραπεί στην παράβαση τής θείας εντολής, αποτέλεσμα τής οποίας ήταν ή αποβολή τής κατά χάρη αφθαρσίας πού του είχε δοθεί. Ή αλλιώς, πειρασμό λέει τή θεληματική κλίση τής ψυχής προς τά πάθη τής σάρκας, και πονηρό τον τρόπο πού μεταχειρίζεται ό άνθρωπος για νά εκπληρώσει τήν εμπαθή του κλίση.

Από κανένα άπ' αυτούς (τόν πειρασμό και τον πονηρό) δέν απαλλάσσει ό δίκαιος Κριτής όποιον δέ συγχώρησε εκείνους πού του έφταιξαν, ακόμη και δν Του τό ζητά μέ τά λόγια στην προσευχή του. Άλλά παραχωρεί νά μολύνεται ό άνθρωπος αυτός από τό νόμο τής αμαρτίας, και εγκαταλείπει τον σκληρό και απότομο κατά τή γνώμη νά κυριεύεται από τον πονηρό, επειδή προτίμησε τά πάθη τής ατιμίας⁴², τά όποια σπέρνει ό διάβολος, από τή φύση, τής οποίας δημιουργός είναι ό Θεός. Και ακόμη, δέν εμποδίζει όποιον κάνει θεληματική συγκατάθεση στα σαρκικά πάθη, ούτε τον λυτρώνει από τον τρόπο τής εκπληρώσεως στην πράξη τής διαθέσεως του, γιατί νόμισε τή φύση κατώτερη από τά ανυπόστατα πάθη και από τό ξήλο του γι' αυτά αγνόησε τό λόγο τής φύσεως. Σύμφωνα μ' αυτόν έπρεπε νά κινηθεί και νά μάθει ποιος είναι ό νόμος τής φύσεως και ποιά είναι ή τυραννία τών παθών πού επιβάλλεται μέ τή συγκατάθεση τής γνώμης και όχι εκ φύσεως. Και έτσι μέ τις φυσικές του ενέργειες νά φυλάξει τό νόμο τής φύσεως, νά διώξει δμως μακριά τήν τυραννία τών παθών, και μέ τό λογικό νά διαφυλάξει τή φύση, όπως είναι άφ' εαυτής καθαρή και άμεμπτη, χωρίς μίσος

40. Ψαλμ. 43, 23· Ρωμ. 8, 36.

41. Ματθ. 6, 13.

42. Ρωμ. 1, 26.

και χωρίς διάσταση ἀπό τους ἄλλους ἀνθρώπους· και να κάνει πάλι τη γνώμη του νά συμβαδίζει μέ τή φύση, χωρίς νά ἔχει μαζί της τίποτε ἀπολύτως ἀπ' ὅσα δέν ἐπιτρέπει ὁ λόγος της φύσεως. Και γι' αὐτό ν' ἀπομακρύνει κάθε μίσος και κάθε διάσταση πρὸς τὸ συνάνθρωπο, ὡστε καθὼς θά λείι αὐτή τὴν προσευχή, νά εἰσακούεται, και νά δέχεται διπλή χάρη ἀπὸ τὸ Θεό, τόσο δηλαδή τὴ συγχώρηση τῶν προηγουμένων ἀμαρτημάτων, ὡς και τὴν προφύλαξη και τὴ λύτρωση ἀπὸ τὰ μελλοντικά. Και γιὰ ἓνα πράγμα, τὴν πρόθυμη δηλαδή συγχώρηση τῶν ἄλλων, νά δέχεται δύο ἀνταμοιβές: νά μὴν παραχωρεῖται νά πέσει σέ πειρασμό, και νά μὴν ἀφήνεται νά υποδουλωθεῖ στον πονηρό.

Κι εμεῖς λοιπὸν —γιὰ νά ἐπαναλάβω συνοπτικά τὸ νόημα ὧν εἶπα— ἂν θέλομε νά λυτρωθούμε ἀπὸ τὸν πονηρό και νά μὴν μπούμε σέ πειρασμό, ἂς πιστέψομε στὸ Θεό και ἂς συγχωρήσομε ὧν μᾶς ἐφταίξαν. «Γιατί ἂν δέν συγχωρήσετε, λείι, στους ἀνθρώπους τὰ παραπτώματα τους, οὔτε τὰ δικά σας θά συγχωρήσει ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος»⁴³. Ἐτσι δχι μόνο θά πάρομε τὴν ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν μας, ἀλλὰ και τὸ νόμο τῆς ἀμαρτίας θά νικήσομε, και δέ θά ἐγκαταλειφθούμε ὡστε νά τὸν δοκιμάσομε, και θά πατήσομε τὸν γεννήτορα αὐτοῦ τοῦ νόμου, τὸ πονηρὸ φίδι, ἀπὸ τὸ ὅποιο παρακαλούμε νά σωθούμε. Στρατηγὸς θά εἶναι ὁ Χριστὸς πού νίκησε τὸν κόσμο⁴⁴, ὁ Ὅποιος μᾶς σπλίζει μέ τούς νόμους τῶν ἐντολῶν Του και μέ τὴν ἀποβολὴ τῶν παθῶν συνδέει νόμιμα τὴν ἀνθρώπινη φύση μέ τὸν εαυτὸ της μέσω τῆς ἀγάπης· και κινεῖ ἀκόρεστα τὴν δρεξὴ μας πρὸς τὸν εαυτὸ Του πού εἶναι ἄρτος ζωῆς, σοφίας, γνώσεως και δικαιοσύνης. Και μέ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ πατρικοῦ θελήματος μᾶς κάνει μετόχους τῆς λατρείας τῶν ἀγγέλων, πού θά δείχομε μέ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας, κατὰ πιστὴ μίμηση τῶν ἀγγέλων, τὴν ἐπουράνια εὐαρέστηση. Κι ἀπὸ ἐκεῖ πάλι μᾶς ἀνεβάζει στὴν ἀκρότατη κορυφὴ τῶν θείων, στὸν Πατέρα τῶν φῶτων, και μᾶς κάνει κοινωνούς τῆς θείας φύσεως⁴⁵ μέ τὴν κατὰ χάρη μέθεξη τοῦ Πνεύματος. Στὴν κατάσταση αὐτὴ θά εἶμαστε τέκνα Θεοῦ, ἔχοντας μέσα μας ὄλοι χωρίς περιορισμό, μέ ἄκρα καθαρότητα, ὄλο τὸν κατὰ φύση Υἱὸ τοῦ Πατέρα και χορηγὸ αὐτῆς τῆς χάρης, ἀπὸ τὸν Ὅποῖο και μέσω τοῦ Ὁποῖου και μέσα στὸν Ὅποιο ἔχομε και θά ἔχομε τὴν ὑπαρξη, τὴν κίνηση και τὴ ζωὴ⁴⁶.

Σ' αὐτὸ τὸ μυστήριό τῆς θεώσεως ἂς ἀποβλέπει ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς μας, γιὰ νά μάθομε τί εἶμαστε και τί μᾶς ἔκανε ἢ κατὰ σάρκα κένωση τοῦ Μονογενοῦς, και ἀπὸ ποιο βᾶθος, ἐμᾶς πού βρεθήκαμε στὸ κατώτερο ἐπίπεδο ὅπου μᾶς κατέβασε τὸ βᾶρος τῆς ἀμαρτίας, σέ ποιο ὕψος μᾶς ἀνέβασε μέ τὴ δύναμη τοῦ σπλαχνικοῦ Του χεριοῦ* και ἂς ἀγαπήσομε περισσότερο. Ἐκεῖνον πού μέ τόση σοφία ετοίμασε τὴ σωτηρία μας. Ἄς δείξομε ὅτι μέ τὰ ἔργα μας ἐκπληρώνεται ἢ προσευχὴ μας και ἂς φανούμε ὅτι κηρύττομε τὸ Θεὸ ἀληθινὸ Πατέρα μας κατὰ χάρη. Νά μὴ φανούμε ἀπὸ τὰ πράγ-

43. Ματθ. 6, 15.

44. Ἰω. 16, 33.

45. Β' Πέτρ. 1, 4.

46. Πράξ. 17, 28.

ματα διτι έχομε πατέρα τοῦ βίου μας τον πονηρό, πού πάντοτε προσπαθεῖ νά εξουσιάζει τυραννικά μέ τά πάθη της ατιμίας, και ὅτι, χωρίς νά τό καταλάβομε, ἀνταλλάζομε τή ζωή μέ τον θάνατο. Γιατί και οἱ δύο ἐκ φύσεως μεταδίδουν τά δικά τους ιδιώματα ὁ καθένας σ' ἐκείνους πού πηγαίνουν μέ τό μέρος τους* ὁ ένας χορηγεῖ αἰώνια ζωή σ' ὅσους Τόν αγαπούν, ὁ ἄλλος προκαλεῖ τό θάνατο σ' ὅσους τόν πλησιάζουν, μέ τούς ἐκούσιους πειρασμούς πού υποβάλλει.

Κατά τή Γραφή, ὁ πειρασμός ἐκδηλώνεται μέ δύο τρόπους. Ὁ ένας εἶναι ἠδονικός, ὁ ἄλλος οδυνηρός. Και ὁ πρώτος γίνεται μέ τήν προαίρεση μας, ἐνώ ὁ ἄλλος χωρίς αὐτήν. Ὁ πρώτος γεννά τήν αμαρτία, και έχομε διαταχθεῖ ἀπό τόν Κύριο νά παρακαλοῦμε νά μήν μπούμε σ' αὐτόν, λέγοντας: «Μήν αφήσεις νά μπούμε σέ πειρασμό»⁴⁷, και: «Νά εἰσαστε ἀγρυπνοι και νά προσεύχεστε νά μήν μπεῖτε σέ πειρασμό»⁴⁸. Ὁ ἄλλος πειρασμός εἶναι γιά τιμωρία τῆς αμαρτίας, και μέ ἀκούσιες ἐπιφορές τιμωρεῖ τή διάθεση πού αγαπά τήν αμαρτία. Αὐτόν ἀν τόν υπομείνει κανείς, και μάλιστα ἀν δέν εἶναι τρυπημένος μέ τά καρφιά τῆς αμαρτίας, θά ἀκούσει τόν μέγα ἀπόστολο Ιάκωβο πού διακηρύττει: «Ὅταν πέσετε, ἀδελφοί μου, σέ ποικίλους πειρασμούς, νά τό θεωρεῖτε ὡς μεγάλη χαρά. Γιατί ἡ δοκιμασία τῆς πίστεως σας καλλιεργεῖ τήν υπομονή, και ἡ υπομονή τή σταθερότητα. Ἡ σταθερότητα ὁμως πρέπει νά κρατήσῃ ὡς τό τέλος»⁴⁹.

Καί τών δύο εἰδών τούς πειρασμούς τούς ἐκμεταλλεύεται μέ κακουργία ὁ πονηρός, δηλαδή και τόν ἐκούσιο και τόν ἀκούσιο. Τόν πρώτο τόν σπέρνει ἐρεθίζοντας τήν ψυχή μέ τις ἠδονές τοῦ σώματος και μηχανεύεται νά ἀπομακρύνει τήν ἐπιθυμία της ἀπό τή θεία ἀγάπη. Γιά τόν ἄλλο, ζητεῖ τήν παραχώρηση ἀπό τό Θεό μέ σοφίσματα, θέλοντας νά φθεῖρει μέ τήν οδύνη τήν ἀνθρώπινη φύση, γιά ν' ἀναγκάσει τήν ψυχή, πού θά καταβληθεῖ ἀπό ἀτομία λόγῳ τών πόνων, νά κινήσει τούς λογισμούς της σέ διαβολή τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐμεῖς ὁμως, γνωρίζοντας τά διανοήματα τοῦ πονηροῦ⁵⁰, ἀς πετάξομε τό ζυγό τοῦ ἐκουσίου πειρασμοῦ, γιά νά μήν ἀπομακρύνομε τήν ἐπιθυμία μας ἀπό τή θεία ἀγάπη, και τόν ἀκούσιο πού ἐρχεται μέ παραχώρηση Θεοῦ, ἀς τόν ὑπομένομε μέ γενναιότητα, γιά νά φανοῦμε ὅτι προτιμήσαμε ὄχι τή φύση, ἀλλά τόν Κτίστη τῆς φύσεως.

Εἶθε ὅλοι ἐμεῖς πού επικαλοῦμαστε τό ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Τησοῦ Χριστοῦ⁵¹, νά λυτρωθοῦμε ἀπό τις τωρινές ἠδονικές προσβολές τοῦ πονηροῦ, και νά ἐλευθερωθοῦμε ἀπό τις μελλοντικές θλίψεις, μέ τή μέθεξη στή συγκεκριμένης μορφῆς ὑπόσταση τών μελλόντων ἀγαθών πού μάς φανερώθηκε στό πρόσωπο τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου μας, τοῦ μόνου πού δοξάζεται μαζί μέ τόν Πατέρα και τό Ἅγιο Πνεῦμα ἀπ' ὅλη τήν κτίση. Ἀμήν.

47. Ματθ. 6, 13.

49. Ἰακ. 1, 2-4.

51. Πράξ. 2, 21.

48. Ματθ. 26, 41.

50. Β' Κορ. 2, 11.

ΟΣΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ Ο ΛΙΒΥΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο δσιος πατέρας μας Θαλάσσιος, ό όποιος και πρεσβύτερος έγινε και η-
γούμενος, έξησε επί τής βασιλείας του Κωνσταντίνου Πογωνάτου, κατά
τό έτος 660 μλ. Ήταν σύγχρονος τον άγιου Μαξίμου, ό όποιος και τον
αφιέρωσε μία έκθεση μέ απορίες σε θέματα τής Γραφής και τίς λύσεις τους.

Οί τέσσερις εκατοντάδες κεφαλαίων πού φιλοπόνησε ο ίδιος, πήραν θέση εδω κοντά στ' άλλα, γιατί προξενούν μεγάλη πνευματική ωφέλεια σ' όσους τ'ς μελετούν.

Εισαγωγικά σχόλια

Ό δσος θαλάσσιος ό αφρικανός έγινε πολύ γνωστός από τόν άγιο Μάξιμο τόν Όμολογητή, ό όποιος απαντούσε σέ θεολογικές απορίες τού πρώτου. Ό ίδιος πρεσβύτερος, εξελέγη ηγούμενος και φαίνεται πώς είχε θεολογικά και πνευματικά ενδιαφέροντα, αλλά ήταν και αξιόλογος ιερομόναχος στήν εποχή του, άφοϋ ό άγιος Μάξιμος γράφει ειδικώς γΓ αυτόν θεολογικές πραγματείες, πού διασώθηκαν σέ χειρόγραφους κώδικες, άπ' δπου τ'ς ενσωμάτωσαν στή Φιλοκαλία οί συλλέκτες τών κειμένων της άγιοι Μακάριος και Νικόδημος.

Ό όσιος Θαλάσσιος, πού εύρίσκετο υπό τήν πνευματική επίδραση τού Όμολογητού Μαξίμου, έγγραψε μέ τή σειρά του, ύστερα από τόν δάσκαλο του, σέ κάποιο πρεσβύτερο Παύλο, τέσσερις εκατοντάδες κεφαλαίων «περί αγάπης και έγκρατείας και τ'ς κατά νουν πολιτείας», δταν ακόμα ήταν ήσυχαστής, δπως προκύπτει από τήν ταπεινόφρονα διατύπωση του: «κατά τό φαινόμενο ήσυχαστής, κατά δέ τήν αλήθεια πραγματευτής κενοδοξίας».

Δέν είναι τυχαίο διι γράφει τέσσερις εκατοντάδες κεφαλαίων. Όπως τό περιεχόμενο τους αποτελεί άπηχήματα τ'ς σοφίας τού αγίου Μαξίμου, έτσι μιμείται και τ'ς τέσσερις εκατοντάδες περί αγάπης τού ίδιου. Η ιδιοτυπία τού οσίου τούτου ηγουμενου στή Λιβύη, συνίσταται στό διι τά κεφάλαια του δέν ακολουθούν τήν έκταση τών κεφαλαίων τού διδασκάλου του, αλλά είναι βραχύτατα, συνοπτικώτατα, αυτοτελή και κυρίως σέ αποφθεγματική μορφή.

Επίσης χαρακτηριστικό τών κεφαλαίων είναι ή ακροστιχίδα τους σέ κάθε εκατοντάδα, γεγονός πού υποχρεώνει τόν συγγραφέα σέ ένα περιορισμό τ'ς εμπνεύσεως του, δσο και αν ή μέθοδος αυτή εξασφαλίζει τήν ακεραιότητα τού έργου από ενδεχόμενες νοθεύσεις.

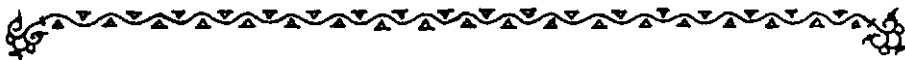
Κέντρο τών κεφαλαίων είναι ή αγάπη πρós τόν Θεό και τόν πλησίον, πού συνεχώς διαφαίνεται ή σκέψη τού αγίου Μαξίμου. Ό συγγραφέας δέν μιμείται δουλικώς, αλλά ένw ό ίδιος είναι μέτοχος έμπειρικών τών κεφαλαίων, δμως τελεί υπό τήν επίδραση τού Όμολογητού και διαμορφώνει τά νοήματα και τ'ς διατυπώσεις του κατά τήν προσωπική ιδιοτυπία του. Μονάχα αγιασμένη ψυχή από τήν άσκηση και τ'ς έλλάμψεις τού Παρακλήτου θά μπορούσε νά παραγάγει τά θεόσοφα κεφάλαια, πού βρίσκονται σέ τέλεια αρμονία μέ τή διδασκαλία δλων τών νηπτικών Πατέρων.

Τά κεφάλαια ξυπνάνε ψυχές πού είναι σέ πνευματικό θάνατο ή ανασταίνουν ψυχές πού νεκρώθηκαν από τήν αμαρτία. Τό πλεονέκτημα τους είναι ή εμπειρική μέθοδος πού, μέ τήν πρακτική αγωγή πού υποδεικνύουν, οδηγούν μέ ασφάλεια στή μεταστοιχείωση τών ψεκτών παθών σέ πάθη άγια και στήν κτήση τών θείων άρε-

τών, ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ἡ ἀνθιση τῶν καρπῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀποκορύφωμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ θεομίμητη ταπείνωση καὶ ἡ ἀγία ἀγάπη.

Ὁ ὄσιος Θαλάσσιος ὁ ἀφρικανός, χάρι καὶ σὸν φιλικό σύνδεσμο μέ τόν μεγαλόνημο Μάξιμο, ἐγίνε Ἰνας ἀπλανῆς δάσκαλος τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῶν νηπτικῶς βιούντων μοναχῶν, ἀλλά καὶ στοργικός πατέρας ὄλων τῶν χριστιανῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους, σάν δούλος ευγνώμων, μεταδίδει τὸ χάρισμα ποῦ ἔλαβε, θεραπεύοντας, σάν ἰατρός ψυχῶν, ἀληθινός ψυχίατρος, τις ἀρρωστημένες ψυχές καὶ ὀδηγώντας τες σὸν ἀρχικό προορισμό τους, ποῦ εἶναι ἡ ὁμοίωση τους, κατὰ χάρι, μέ τόν δημιουργό τους, τὴν Ἁγία Τριάδα, σὴν Ὅποία ἀφιερώνει τὰ δεκαπέντε τελευταία κεφάλαια τῆς δ' ἑκατοντάδος του, φανερόντας τὴν ὀρθόδοξη θεολογική γνώση του.

Περί αγάπης και εγκράτειας και τής κατά νουν πολιτείας

Πρός τόν πρεσβύτερο Παύλο

Πρώτη εκατοντάδα*

Ο πόθος πού τείνει ολοκληρωτικά στό Θεό, δένει μέ τό Θεό και μεταξú τους εκείνους πού ποθούν.

2. Ό νους πού απόκτησε πνευματική αγάπη, δέ διανοείται γιά τόν πλησίον του εκείνα πού δέν αρμόζουν στήν αγάπη.

3. Κρύβει τήν υποκρισία κάτω από πλαστή αγάπη εκείνος πού επαινει μέ τό στόμα του, αλλά εξουθενώνει μέ τήν καρδιά του.

4. Εκείνος πού απόκτησε τήν αγάπη, υπομένει ατάραχα τά λυπηρά και οδυνηρά πού τού προξενούν οί εχθροί του.

5. Μόνον ή αγάπη ενώνει τά κτιστά δντα μέ τό Θεό και μεταξύ τους σέ ομόνοια.

6. Αγάπη αληθινή έχει εκείνος πού δέν ανέχεται νά ακούει υπονοούμενα, ούτε φανερές κατηγορίες κατά τού πλησίον.

7. Είναι άξιος τιμής εμπρός στό Θεό και τούς ανθρώπους εκείνος πού δέν κάνει τίποτε πού νά καταργεί τήν αγάπη.

8. Ιδίωμα τής ανυπόκριτης αγάπης είναι ό αληθινός λόγος από αγαθή συνείδηση.

9. Κρύβει φθόνο κάτω από πλαστή φιλία, εκείνος πού μεταφέρει στον αδελφό τίς κατηγορίες κάποιου άλλου εναντίον του.

10. Όπως οί σαρκικές αρετές επισύρουν τή δόξα τών ανθρώπων, έτσι και οί πνευματικές επισύρουν τή δόξα τού Θεού.

11. Η αγάπη και ή εγκράτεια καθαρίζουν τήν ψυχή, ενώ ή καθαρή προσευχή λαμπρύνει τό νού.

12. Εκείνος είναι δυνατός άνθρωπος, ό όποιος αποδιώχνει τήν κακία μέ τήν πράξη και μέ τή γνώση.

13. Εκείνος πού απόκτησε απάθεια και πνευματική γνώση, έλαβε χάρη από τό Θεό.

14. Άν θέλεις νά νικήσεις τούς εμπαιθείς λογισμούς, απόκτησε εγκράτεια και αγάπη προς τόν πλησίον.

* Στό πρωτότυπο κείμενο τά κεφάλαια έχουν τήν ακροστιχίδα: «Πνευματικό άδελφώ και αγαπητώ κυρίω Παύλω Θαλάσσιος, τφ μέν φαινομένω ήσυχαστής, τή δ' αληθεία πραγματευτής κενοδοξίας».

15. Φύλαξε τον εαυτό σου από ακράτεια και μίσος, και δε θα βρεις εμπόδιο στον καιρό τής προσευχής σου.

16. Όπως δεν μπορείς νά βρεις αρώματα στο βόρβορο, έτσι στην καρδιά τοῦ μνησικάκου δέν μπορείς νά βρεις εύωδία αγάπης.

17. Νά κυριαρχείς γενναία στο θυμό και τήν επιθυμία, και πολύ γρήγορα θ' απαλλαγείς από τους πονηρούς λογισμούς.

18. Εκτοπίζει τήν κενοδοξία ή κρυφή πνευματική εργασία, και διώχνει τήν υπερηφάνεια τό νά μήν εξουθενώνεις κανέναν.

19. Ιδίωμα τής κενοδοξίας είναι ή υποκρισία και τό ψεῦδος, ενώ τής υπερηφάνειας, ή οίηση και ό φθόνος.

20. Άρχοντας είναι εκείνος πού κυριάρχησε στον εαυτό του και υπέταξε στο λογικό τήν ψυχή και τό σώμα του.

21. Η γνησιότητα τοῦ φίλου φανερώνεται στον πειρασμό, όταν μοιραστεί τήν ανάγκη σου.

22. Ασφάλισε τις αισθήσεις μέ τήν ησυχία και κρίνε τούς λογισμούς πού έρχονται στην καρδιά.

23. Νά αντιμετωπίζεις χωρίς μνησικακία τούς λογισμούς πού προξενούν λύπη: νά έχεις όμως εχθρική διάθεση προς τούς φιλήδονους λογισμούς.

24. Ησυχία, προσευχή, αγάπη και εγκράτεια, είναι τετράτροχο άρμα πού ανεβάζει τό νοῦ στους ουρανοῦς.

25. Λιώσε τό σώμα σου μέ αιτία και αγρυπνία, και διώχνεις τό δήμιο λογισμό τής ηδονής.

26. Όπως λιώνει τό κερί μπροστά στή φωτιά¹, έτσι λιώνουν οί ακάθαρτοι λογισμοί μπροστά στό φόβο τοῦ Θεοῦ.

27. Είναι μεγάλη ζημία τής συνετής ψυχής τό νά πολυκαιρίσει ό νους σέ άξιοκατηγόρητο πάθος.

28. Κάνε υπομονή στά λυπηρά και οδυνηρά πού σου στέλνονται, γιατί μέ αυτά σέ καθαρίζει ή πρόνοια τοῦ Θεοῦ.

29. Άφοῦ απέρριψες τήν ὕλη και απαρνήθηκες τον κόσμο, άπαρνήσου τώρα και τούς πονηρούς λογισμούς.

30. Έργο χαρακτηριστικό τοῦ νοῦ είναι τό νά ασχολείται πάντοτε μέ τα λόγια τοῦ Θεοῦ.

31. Όπως έργο τοῦ Θεοῦ είναι νά διοικεί τόν κόσμο, έτσι έργο τής ψυχής είναι νά κυβερνήσει τό σώμα.

32. Μέ ποιά ελπίδα θά συναντήσουμε τό Χριστό, άφού είμαστε δούλοι μέχρι τώρα στις ηδονές;

33. Τήν ηδονή εκτοπίζουν ή κακοπάθεια και ή λύπη, είτε θεληματική, είτε προερχόμενη από τή θεία πρόνοια.

34. "Υλη τών παθών είναι ή φιλαργυρία, γιατί αυξάνει τις ηδονές.

35. Ἡ αποτυχία τῆς ηδονῆς γεννά τή λύπη. Ἡ ηδονή εἶναι ζευγμένη μαζί μέ κάθε πάθος.

36. Τό μέτρο πού ἔχεις στήν αντιμετώπιση τοῦ σώματος σου, θά χρησιμοποιήσει ὁ Θεός αντίστροφα στήν ανταπόδοση Του.

37. Εἶναι ἔργα θείας κρίσεως, οἱ δίκαιες ανταποδόσεις για δσα διαπράχθηκαν μέ τό σώμα.

38. Ἡ ἀρετή και ἡ γνώση γεννούν αθανασία. Ἡ ἀπουσία τους γεννά τό θάνατο.

39. Ἡ κατά Θεόν λύπη εκτοπίζει τήν ηδονή. Ἡ εκτόπιση τῆς ηδονῆς εἶναι ἀνάσταση τῆς ψυχῆς.

40. Ἀπάθεια εἶναι ἡ ἀκινησία τῆς ψυχῆς προς τήν κακία. Εἶναι ἀδύνατο νά τήν ἀποκτήσει κανείς χωρίς τό ἔλεος τοῦ Χριστοῦ.

41. Σωτήρας τῆς ψυχῆς και τοῦ σώματος εἶναι ὁ Χριστός. Ὅποιος ἀκολουθεῖ τά ἴχνη Του², ἐλευθερώνεται ἀπό τήν κακία.

42. Ἄν θέλεις νά σωθεῖς, ἀπαρνήσου τήν ηδονή και ἀνάλαβε εγκράτεια και αγάπη, μαζί μέ ἀδιάλειπτη προσευχή.

43. Ἰδίωμα τῆς ἀπάθειας εἶναι ἡ ἀληθινή διάκριση. Εκείνος πού ἔχει διάκριση, πράττει τά πάντα μέ μέτρο και κανόνα.

44. Ὁ Κύριος και Θεός μας εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Και ὁ νους πού Τον ἀκολουθεῖ, δέ θά μείνει στο σκοτάδι³.

45. Συγκέντρωσε τό νου σου και πρόσεχε τούς λογισμούς σου· ὅσους βρεις ἐμπαθεῖς, πολέμησε τους.

46. Τρία πράγματα εἶναι πού σου προκαλοῦν λογισμούς· ἡ αἴσθηση, ἡ μνήμη και ἡ κράση τοῦ σώματος. Βαρύτεροι λογισμοί εἶναι εκείνοι πού ἐρχονται ἀπό τή μνήμη.

47. Εκείνος πού τοῦ δόθηκε σοφία, γνώρισε τούς λόγους τῶν ἀσώματων ὄντων, και ποιά εἶναι ἡ ἀρχή και ποιό τό τέλος τοῦ κόσμου.

48. Μήν παραμελεῖς τήν πρακτική ἀρετή και θά φωτιστεῖ ὁ νου σου. Γιατί λέει ἡ Γραφή: «Θά σοῦ ανοίξω ἀόρατους και ἀπόκρυφους θησαυρούς»⁴.

49. Εκείνος πού ἐλευθερώθηκε ἀπό τά πάθη, βρήκε χάρη Θεοῦ. Κι ἐκεῖνος πού καταξιώθηκε και ἔλαβε γνώση, βρήκε τό «μέγα ἔλεος».

50. Ὁ νους πού ἐλευθερώθηκε ἀπό τά πάθη, γίνεται φωτόμορφος, καθώς καταφωτίζεται ἀδιάλειπτα ἀπό τις θεωρίες τῶν ὄντων.

51. Φέγγος τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ αγία γνώση· ὅταν τό στερηθεῖ ὁ ἀνόητος, βαδίζει μέσα στό σκοτάδι⁵.

52. Ἀνόητος εἶναι εκείνος πού ζει στό σκοτάδι, και ἀπό ἐκεῖ τον ὑποδέχεται τό σκοτάδι τῆς ἀγνωσίας.

53. Εκείνος πού ἀγαπά τον Ἰησοῦ, θά ἐλευθερωθεῖ ἀπό τήν κακία. Και

2. Α' Πέτρ. 2, 21.

3. Ἰω. 12, 46.

4. Ἦσ. 45, 3.

5. Ἐκκλ. 2, 14.

εκείνος πού Τον ακολουθεί, θά δει τήν αληθινή γνώση.

54. Ό νους πού ελευθερώθηκε από τά πάθη, βλέπει χωρίς πάθος τά νοήματα, και οταν τό σώμα είναι ξυπνητό, και στόν ύπνο του.

55. Ό νους πού καθαρίστηκε τελείως, στενοχωρείται μέσα στα δντα και θέλει νά βρίσκεται πάντοτε έξω από τά δημιουργήματα.

56. Μακάριος εκείνος πού έφτασε στήν απέραντη απειρία. Και έφτασε εκείνος πού ξεπέρασε όλα τά πεπερασμένα.

57. Εκείνος πού σέβεται τό Θεό, έρευνα τούς λόγους Του. Τούς βρίσκει ό εραστής τής αλήθειας.

58. Ό νους πού κινείται από ειλικρίνεια, βρίσκει τήν αλήθεια. Εκείνος πού κινείται από πάθος, δέ θά τή βρει.

59. Όπως είναι άγνωστος ό Θεός στήν ουσία Του, έτσι και στή μεγαλοσύνη Του είναι απέραντος.

60. Τής ουσίας (τού Θεού) πού δέν έχει άρχή και τέλος, ούτε τή φύση της δέν μπορούμε νά βρούμε.

61. Σωτηρία δλης τής κτίσεως είναι ή υπεράγαθη πρόνοια τού Κτίστη.

62. Ό Κύριος υποβατάζει μέ οίκτιρμούς όλους όσους κινδυνεύουν νά πέσουν, και σηκώνει όλους όσους έπεσαν και συντρίφθηκαν⁶.

63. Ό Χριστός είναι δίκαιος άνταποδότης τών ζώντων και τών νεκρών και τών πράξεων τού καθενός.

64. Ά ν θέλεις νά γίνεις κυρίαρχος τής ψυχής και τού σώματος, κόβε πρώτα τις αίτιες τών παθών.

65. Σύζευξε μέ τις αρετές τις δυνάμεις τής ψυχής, και αυτές ελευθερώνονται οπωσδήποτε από τόν τυραννικό ζυγό τών παθών.

66. Χαλίωσε τις ορμές τής επιθυμίας μέ τήν εγκράτεια, και τις ορμές τού θυμού μέ τήν πνευματική αγάπη.

67. Η ησυχία και ή προσευχή είναι μέγιστα δίπλα τής αρετής· αυτές οί δύο καθαρίζουν τό νοϋ και τόν κάνουν διορατικό.

68. Ωφελεί μόνο ή πνευματική συνομιλία. Άπό όλες τις λοιπές, προτιμότερη είναι ή ησυχία.

69. Άπό τούς πέντε τρόπους τής συνομιλίας, διάλεξε τούς τρεις, στόν τέταρτο μήν πλησιάζεις συχνά, κι από τόν πέμπτο φύγε μακριά.

70. Αγαπά τήν ησυχία εκείνος πού δέν έχει πάθος πρός τά πράγματα τού κόσμου. Αγαπά όλους τούς ανθρώπους εκείνος πού δέν αγαπά κανένα πράγμα ανθρώπινο.

71. Η συνείδηση είναι αληθινός δάσκαλος· όποιος υπακούει σ' αυτήν, δέ σκοντάφτει.

72. Η συνείδηση δέν κρίνει εκείνους μονάχα πού έφτασαν στό άκρο τής αρετής ή τής κακίας.

6. Ψαλμ. 144, 14.

73. Ἡ ἄκρα ἀπάθεια κάνει τὰ νοήματα ἀπαθή. Ἡ ἄκρα γνώση παρουσιάζει τον ἄνθρωπο στον ἴπεράγνωστο.

74. Ἀξιοκατηγόρητη λύπη φέρνει ἢ ἀποτυχία στις ηδονές. Εκείνος πού καταφρόνησε τις ηδονές, μένει χωρίς λύπη.

75. Ἡ λύπη γενικά είναι στέρσηση ηδονής, εἴτε τῆς θεϊκῆς, εἴτε τῆς κοσμικῆς.

76. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ είναι ἀγαθότητα και σοφία, τις οποίες ὅποιος ἐπιτύχει, ζει στον ουρανό⁷.

77. Ἄθλιος είναι ὁ ἄνθρωπος πού μέ τὰ ἔργα του προτίμησε τό σώμα ἀπό τήν ψυχή και τον κόσμο ἀπό τό Θεό.

78. Ἴση ἀγάπη προς ὅλους ἔχει ὁποῖος δέ φθονεῖ τούς ἐνάρετους και ἐλεεῖ τούς κακούς.

79. Εκείνος θά ἔπρεπε ἀληθινά νά κυβερνά, ὁ ὅποιος ἐφαρμόζει στήν ψυχή και στο σώμα του τούς νόμους τῆς ἀρετῆς.

80. Πνευματικός ἔμπορος είναι εκείνος πού γιά χάρη τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπαρνήθηκε ἐξίσου και τὰ ευχάριστα και τὰ λυπηρά τού κόσμου.

81. Δυναμώνει τήν ψυχή ἢ ἀγάπη και ἢ εγκράτεια, και τό νοῦ ἢ καθαρή προσευχή και ἢ πνευματική θεωρία.

82. Ὅταν ακούς ωφέλιμο λόγο, μήν κρίνεις εκείνον πού διδάσκει, γιά νά μή στερηθεῖς τήν ωφέλιμη νουθεσία.

83. Ἡ πονηρή προαίρεση διανοεῖται κακά, και τὰ κατορθώματα τού πλησίον τὰ βλέπει γιά ἐλαττώματα.

84. Μήν ἐμπιστεύεσαι τό λογισμό σου πού κρίνει τον πλησίον, γιατί ἀφού ὁ λογισμός σου ἔχει συσσωρευμένη κακία⁸, κάνει και κακές σκέψεις.

85. Ἡ ἀγαθή καρδιά ἔχει ἀγαθές ἐννοιες. Γιατί οἱ λογισμοί της είναι ἀνάλογοι μέ τό ἀγαθό ἀπόθεμα της.

86. Πρόσεχε τούς λογισμούς σου και φεύγε ἀπό τήν κακία, γιά νά μή σκοτιστεῖ ὁ νους σου και βλέπει ἄλλα ἀντ' ἄλλων.

87. Ἀναλόγισου τούς Ἰουδαίους και ἀσφάλισε τόν εαυτό σου· αυτοί, τυφλωμένοι ἀπό τό φθόνο, ἐβλεπαν σάν Βεελζεβούλ τόν Κύριο και Θεό⁹.

88. Ἡ πονηρή υπόνοια σκοτίζει τή διάνοια¹⁰ και τήν κάνει νά βλέπει ἐκεῖνα πού είναι δίπλα στον δρόμο και ὄχι τό δρόμο.

89. Δίπλα σέ ὅλες τις ἀρετές βρίσκονται οἱ κακίες, και γι' αὐτό οἱ πονηροί τις ἀρετές τις παραγνωρίζουν γιά κακίες.

90. Ὅταν ὁ νους χρονίζει στήν ηδονή ἢ στή λύπη, πέφτει πολύ γρήγορα στο πάθος τῆς ἀκηδίας.

91. Ἡ καθαρῆ συνείδηση ἀνυψώνει τήν ψυχή. Ἀκάθαρτος λογισμός τήν φέρνει στά καταχθόνια.

7. Φίλιπ. 3, 20.

8. Ματθ. 12, 35.

9. Ματθ. 10, 25.

10. Σ. Σειρ. 3, 24.

92. Όταν κινούνται τα πάθη, διώχνουν την κενοδοξία· όταν πάλι εκτοπίζονται, την ξαναφέρνουν.

93. Αν θέλεις να ελευθερωθείς από όλα μαζί τα πάθη, όπλίσου με εγκράτεια, αγάπη και προσευχή.

94. Ό νους πού χρονίζει με την προσευχή κοντά στο Θεό, ελευθερώνει από τα πάθη τό παθητικό μέρος τής ψυχής.

95. Όταν ό Θεός έδωσε την ύπαρξη στα όντα, ένωσε συγχρόνως τά πάντα με την πρόνοια Του.

96. Μέ τό να γίνει δούλος, ενώ είναι Κύριος, φανέρωσε στην κτίση τό άκρον τής πρόνοιας Του.

97. Ό Θεός και Λόγος, αφού σαρκώθηκε χωρίς να υποστεί μετατροπή, ενώθηκε μέσω τής σάρκας Του με ολη την κτίση.

98. Παράδοξο θαύμα γίνεται στον ουρανό και στη γή· φάνηκε Θεός πάνω στη γή και άνθρωπος στον ουρανό,

99. για να ενώσει τούς ανθρώπους με τούς αγγέλους και να χαρίσει σε δλη την κτίση τή θέωση.

100. Ό αγιασμός και ή θέωση αγγέλων και ανθρώπων είναι ή γνώση τής Αγίας και "Ομοουσίου Τριάδος.

101. Η ελευθερία από τα πάθη είναι συγχώρηση των αμαρτιών. Όποιος δέν ελευθερώθηκε με τή χάρη από τα πάθη, δέν έλαβε ακόμη τή συγχώρηση.

Δεύτερη εκατοντάδα*

Ἡν θέλεις νά απαλλαγείς ταυτόχρονα ἀπό όλες τίς κακίες, ἀπαρνήσου τήν μητέρα τών κακών, τή φιλαυτία.

2. Υγεία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀπάθεια καί ἡ γνώση. Εἶναι ἀδύνατο νά τήν ἀποκτήσει κανεῖς, εφόσον εἶναι υποδουλωμένος στις ἡδονές.

3. Τίς σωματικές καί ψυχικές ἡδονές τίς ξεραίνει ἡ ἐγκράτεια μαζί μέ τήν υπομονή, καί ἡ αγάπη μαζί μέ τήν μακροθυμία.

4. Ἀρχή τών κακών γιά τήν ψυχή εἶναι ἡ φιλαυτία. Φιλαυτία εἶναι ἡ αγάπη πρὸς τό σῶμα.

5. Ἰδίωμα τοῦ λογικοῦ εἶναι νά υποταχθεῖ στόν ὀρθό λόγο, καί νά ταιπωρήσει τό σῶμα καί νά τό μεταχειριστεῖ σάν δούλο¹¹.

6. Εἶναι προσβολή στό λογικό νά υποταχθεῖ στό ἄλογο σῶμα καί νά φροντίζει πῶς νά ικανοποιεῖ τίς αἰσχρές ἐπιθυμίες του¹².

7. Κακό ἔργο τῆς ψυχῆς εἶναι νά ἀφήνει τόν Κτίστη καί νά λατρεύει τό σῶμα.

8. Ἐλαβες ἐντολή νά ἔχεις τό σῶμα υπηρέτη, ὄχι νά δουλεύεις παρά φύση στις ἡδονές του.

9. Σπάσε τά δεσμά τῆς αγάπης πρὸς τό σῶμα καί μὴ δίνεις τίποτε στό δούλο (σῶμα) ἔκτος ἀπό τά ἀπολύτως αναγκαῖα.

10. Κλείσε τίς αἰσθήσεις στό φρούριο τῆς ἡσυχίας, γιά νά μὴν ἀπασχολοῦν τό νοῦ στις ἐπιθυμίες τους.

11. Μέγιστα δπλα ἐκεῖνου πού ἡσυχάζει μέ υπομονή εἶναι ἡ ἐγκράτεια καί ἡ αγάπη, ἡ προσοχή καί ἡ ἀνάγνωση.

12. Δέν παύει ὁ νους νά στρέφεται γύρω ἀπό τίς ἡδονές, μέχρις ὅτου κάνεις τή σάρκα δούλο καί αφιερωθεῖς στή θεωρία.

13. "Ἄς αγωνιστοῦμε γιά τίς ἐντολές, γιά νά ἐλευθερωθοῦμε ἀπό τά πάθη. "Ἄς αγωνιστοῦμε ἐπίσης γιά τά θεία δόγματα, γιά νά ἀξιωθοῦμε τή θεία γνώση.

14. Ἀθανασία ψυχῆς εἶναι ἡ ἀπάθεια καί ἡ γνώση· αὐτή δέν μπορεῖ νά τήν ἀποκτήσει ἐκεῖνος πού εἶναι υποδουλωμένος στις ἡδονές.

15. Ἐχε δούλο τό σῶμα ἀφοῦ ἀφαιρέσεις τίς ἡδονές, καί ἀπάλλαξε το ἀπό τήν ἐλεεινή δουλεία.

16. Ἐφοῦ ὁ Θεός σ' ἐπλασε ἐλεύθερο καί σέ κάλεσε γιά νά εἶσαι ἐλεύθερος¹³, μὴν ἀνέχεσαι νά εἶσαι δούλος στά ἀκάθαρτα πάθη.

11. Α' Κορ. 9. 27.

12. Ρωα. 13, 14.

13. Γαλ. 5, 13.

* Ἀκροστιχίδα πρωτοτύπου: «Ἐῤῥαι ἐνέρ ἐμοῦ, ἀδελφέ τιμώτατε, διτι μεγάλα κακά προσδοκῶ, ἀξία τῆς ἡμῆς προαιρέσεως, λύπας τῆ ψυχῆ καί ὀδυνας τῷ σώματι».

17. Μέ λύπες και ηδονές, μέ επιθυμίες και φόβους, οί δαίμονες δένουν τό νοῦ στά αισθητά.

18. Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου νικά τις επιθυμίες, και ή κατά Θεόν λύπη διώχνει τήν ηδονή.

19. Ἡ επιθυμία τῆς σοφίας καταφρονεῖ τό φόβο, και ή ηδονή τῆς γνώσεως διώχνει τή λύπη.

20. Αυτά τά τέσσερα περιέχουν οι άγιες γραφές: τις εντολές, τά δόγματα, τις απειλές και τις υποσχέσεις.

21. Τήν επιθυμία τή σταματά ή εγκράτεια και ὁ κόπος. Τήν ελαττώνει ή ησυχία και ὁ θείος έρωτας.

22. Μήν πειράξεις τόν αδελφό μέ υπονοούμενα. Γιατί και σύ δέ θά μπορέσεις νά υπομείνεις όταν σοῦ κάνει τά ίδια.

23. Τό θυμό τόν σταματά ή μακροθυμία και ή άμνησικακία. Τόν ελαττώνει ή αγάπη και ή συμπάθεια.

24. Σέ όποιον δόθηκε γνώση, δόθηκε φώς νοερό. Εκείνος πού έλαβε γνώση και τήν περιφρονεῖ, θά δεῖ σκότος.

25. Ἡ τήρηση τών εντολών τοῦ Θεοῦ γεννά τήν απάθεια. Ἡ απάθεια τῆς ψυχῆς συντηρεῖ τή γνώση.

26. Ανέβαζε τά αισθητά στή νοητή θεωρία, και θ' ανασύρεις τήν αίσθηση πάνω άπό τά αισθητά.

27. Ἡ γυναίκα συμβολίζει τήν πρακτική ψυχή, μέ τήν οποία όταν συνευρεθεῖ ὁ νους, γεννά τις αρετές.

28. Ἡ έρευνα τών λόγων τοῦ Θεοῦ γεννά τή γνώση τοῦ Θεοῦ σ' εκείνον πού ζητεῖ ειλικρινά μέ ευλάβεια και πόθο.

29. Ὅ,τι είναι τό φώς γιά κείνους πού βλέπουν και γιά κείνα πού βλέπονται, αυτό είναι και ὁ Θεός γιά κείνους πού νοοῦν και γιά κείνα πού νοοῦνται.

30. Τό στερέωμα τοῦ ουρανοῦ συμβολίζει τό στερέωμα τῆς πίστεως, όπου ὅλοι οί "Άγιοι λάμπουν σάν αστέρια.

31. Ἡ Ιερουσαλήμ είναι ή επουράνια γνώση τών ασωμάτων. Γιατί σ' αυτήν" θεωρεῖται τό ὄραμα τῆς ειρήνης.

32. Μήν αμελείς τήν πρακτική αρετή, γιατί ελαττώνεται ή γνώση· και όταν συμβεῖ λιμός, θά κατεβείς στήν Αίγυπτο¹⁴.

33. Νοητή ελευθερία είναι ή απελευθέρωση άπό τά πάθη, τήν οποία κανείς δέν αποκτά χωρίς τό έλεος τοῦ Χριστοῦ.

34. Γή τῆς επαγγελίας είναι ή βασιλεία τών ουρανών, τήν οποία προξενούν ή απάθεια και ή γνώση.

35. Ὁ σκοτισμός τών παθών είναι νοητή Αίγυπτος, στήν οποία κανείς δέν κατεβαίνει, έκτος άν πέσει σέ λιμό.

36. Άκουε συχνά πνευματικούς λόγους, και θά απομακρυνθεί ό νους σου από ακάθαρτους λογισμούς.

37. Αγαθός και σοφός είναι μόνο ό Θεός από τή φύση Του. Γίνεται τέτοιος και ό νους κατά μέθεξη, άν προσπαθήσει.

38. Νά κυριαρχείς στην κοιλιά, στον ύπνο, στό θυμό και στή γλώσσα, και δέν θά σκοντάψει τό πόδι σου σέ πέτρα¹⁵.

39. Αγωνίσου νά αγαπήσεις κάθε άνθρωπο εξίσου, και διώχνεις δια μαζί τά πάθη σου.

40. Ή θεωρία των αισθητών είναι κοινή τοῦ νοῦ και τής αίσθήσεως· ή γνώση όμως των νοητών ανήκει μόνο στό νοῦ.

41. Αδύνατο ό νους νά αφιερωθεί στά νοητά, άν δέν αποκόψει τή σχέση μέ τήν αίσθηση και τά αισθητά.

42. Ή αίσθηση έχει φυσική κλίση προς τά αισθητά και περισπά μαζί και τό νοῦ, καθώς αυτά τήν περισπούν γύρω τους.

43. Κάνε νά κλίνει ή αίσθηση στην υπηρεσία τοῦ νοῦ και μήν τής δώσεως ευκαιρία νά τον στρέψει άλλου εκείνη.

44. Όταν συμβεί νά ασχοληθεί ό νους μέ τά αισθητά, τράβηξε σ' αντιπερισπασμό τήν αίσθηση, οδηγώντας στό νού τά κοντινά πράγματα.

45. Σημάδι διτι ό νους ασχολείται μέ τά νοητά είναι νά περιφρονεί δια δσα κολακεύουν τήν αίσθηση.

46. Όταν ό νους ανοιχτεί δλωσ διόλου στή θεωρία των νοητών, δύσκολα ξεκολλά από τήν ηδονή πού είναι γύρω από αυτά.

47. Όταν ό νους πλουτίσει μέ τή γνώση τής Μονάδας, τότε έχει τελείως υποδουλωμένη και τήν αίσθηση.

48. Εμπόδιζε τό νού σου νά στρέφεται γύρω από τά αισθητά, για νά μήν τρυγήσει άπ' αυτά ηδονές και λύπες.

49. Όποιων ό νους ασχολείται πάντοτε μέ τά θεία, αυτών και τό παθητικό μέρος τής ψυχής έγινε θείο δπλο.

50. Αδύνατο ό νους νά αποκτήσει σάν ιδιότητα τή γνώση, άν δέν εξορίσει πρωύτερα τήν άμαρτητικότητα τοῦ παθητικού μέρους μέσω των αρετών του.

51. Τότε γίνεται ό νους ξένος προς τά κοσμικά, όταν αποκόψει εντελώς τή σχέση προς τήν αίσθηση.

52. Ιδίωμα τοῦ λογιστικού μέρους τής ψυχής είναι νά ασχολείται μέ τή γνώση τοῦ Θεού, ενώ τοῦ παθητικού μέρους της, μέ τήν αγάπη και τήν εγκράτεια.

53. Αδύνατο είναι νά ασχολείται ό νους μέ αισθητό πράγμα, άν οπωσδήποτε δέν έχει πάθος σ' αυτό.

54. Νους τέλειος είναι εκείνος πού απέκτησε σάν ιδίωμα του τή γνώση.

Ψυχή τέλεια είναι εκείνη πού ζυμώθηκε μέ τις αρετές.

55. Ή σχέση τού νοῦ προς τήν αίσθηση τον κάνει δούλο τών σωματικών ηδονών.

56. Ό νους απομακρύνεται από τον τόπο τής γνώσεως, οταν τό παθητικό μέρος τής ψυχής μετακινηθεί από τις αρετές του.

57. Έχομε λάβει εξουσία νά γίνομε παιδιά τού Θεού¹⁶. Δέν γινόμαστε όμως, αν δέν ξεντυθούμε τά πάθη.

58. Κανείς άς μή νομίζει ότι έγινε πράγματι παιδί τού Θεού, αν δέν απέκτησε ακόμη τά θεία χαρακτηριστικά.

59. Ή ομοίωση τού τρόπου μας μέ τό καλό ή μέ τό κακό, μάς κάνει παιδιά τού Θεού ή τού σατανά.

60. Συνετός άνθρωπος είναι εκείνος πού προσέχει στον εαυτό του¹⁷ και σπεύδει νά χωριστεί από κάθε μολυσμό.

61. Ή πωρωμένη ψυχή όταν μαστιγώνεται, δέν αισθάνεται και δέν ανέχεται νά έρθει σέ συναίσθηση τού ευεργέτη της.

62. Τό λερωμένο φόρεμα βγάξει έξω από τούς θείους γάμους και οδηγή στο σκότος τό εξώτερο¹⁸.

63. Εκείνος πού φοβάται τό Θεό, φροντίζει για τήν ψυχή του, και αποφεύγει τις κακές συναναστροφές.

64. Αδύνατο νά βρεϊ τό έλεος τού Θεού εκείνος πού Τον άφησε και δουλεύει στις ηδονές.

65. Ό ίδιος ό Ιησούς τό είπε — και αν ακόμη δέ θέλομε νά τό πιστέψομε — ότι «κανείς δέν μπορεί νά είναι δούλος σέ δύο κυρίους»¹⁹.

66. Ή ψυχή πού λερώθηκε από τά πάθη, είναι πωρωμένη, και χωρίς τή χρήση νυστεριού και καυτηριασμών δέ δέχεται νά πιστευεί.

67. Φοβερές δοκιμασίες περιμένουν τούς σκληρούς* γιατί χωρίς μεγάλους πόνους δέν καταδέχονται νά μαλακώσουν.

68. Ό συνετός άνθρωπος φροντίζει για τον εαυτό του, και μέ θεληματικούς κόπους αποφεύγει τούς αθέλητους.

69. Επιμέλεια τής ψυχής είναι ή κατοπάθεια και ή ταπεινώση. Μέ αυτά τά δύο ό Θεός συγχωρεί όλες τις αμαρτίες.

70. "Όπως οί επιθυμίες και οί όργές πληθαίνουν τις αμαρτίες, έτσι ή εγκράτεια και ή ταπεινώση τις εξαλείφουν.

71. Ή κατά Θεόν λύπη καθαρίζει τήν καρδιά. Αυτήν τή γεννά ό φόβος τής κολάσεως.

72. Ή κατά Θεόν λύπη καθαρίζει τήν καρδιά και απομακρύνει άπ' αυτήν τούς μολυσμούς τών ηδονών.

73. Υπομονή είναι ή φιλοπονία τής ψυχής· και όπου υπάρχει φιλοπονία, εξορίζεται ή φιληδονία.

16. 1ω. 1, 12.

17. Έξ. 23, 21.

18. Ματθ. 22, 11-13.

19. Ματθ. 6, 24.

74. Κάθε αμαρτία γίνεται για τήν ηδονή, και κάθε συγχώρηση πετυχαίνεται μέ κακοπάθεια και λύπη.

75. Πέφτει σέ αθέλητους πόνους, σύμφωνα μέ τή θεία πρόνοια, εκείνος πού δέν ανέχεται νά μετανοεί μέ θεληματικούς κόπους.

76. Ό Χριστός είναι Σωτήρας όλου του κόσμου και χάρισε τή μετάνοια στους ανθρώπους για τή σωτηρία τους.

77. Ή μετάνοια γεννά τήν τήρηση των εντολών. Ή τήρηση των εντολών καθαρίζει τήν ψυχή.

78. Ή κάθαρση τής ψυχής είναι απελευθέρωση από τά πάθη. Ή απελευθέρωση από τά πάθη γεννά τήν αγάπη.

79. Ψυχή καθαρή είναι εκείνη πού αγαπά τό Θεό. Και νους καθαρός είναι εκείνος πού απομακρύνθηκε από τήν άγνοια.

80. Αγώνισου υπέρ των εντολών του Χριστού μέχρι θανάτου, γιατί άν καθαριστείς μέ αυτές, θά μπεις στήν αιώνια ζωή.

81. Νά μεταχειρίζεσαι τό σώμα σαν υπηρετή των εντολών, κρατώντας το όσο μπορείς μακριά από ηδονή και αρρώστια.

82. Ή επανάσταση τής σάρκας έρχεται από αμέλεια τής προσευχής και τής δίαιτας και τής καλής ησυχίας.

83. Ή καλή ησυχία γεννά καλά παιδιά, τήν εγκράτεια, τήν αγάπη και τήν καθαρή προσευχή.

84. Ή ανάγνωση των Γραφών και των ιερών βιβλίων και ή προσευχή καθαρίζουν τό νού' ή αγάπη και ή εγκράτεια καθαρίζουν τό παθητικό μέρος τής ψυχής.

85. Κράτα τήν εγκράτεια πάντοτε ισορροπημένη, για νά μήν σέ ρίξει ή ανωμαλία στά αντίθετα.

86. Εκείνος πού βάζει νόμους στον εαυτό του, νά προσέχει νά μήν τους παραβεί. Γιατί εκείνος πού προσπαθεί νά γελάσει τον εαυτό του, αύταπατάται.

87. Οί εμπαιθείς ψυχές είναι νοητές δύσεις. Γιατί σ' αυτές έδυσε ό ήλιος τής δικαιοσύνης.

88. Παιδί του Θεού είναι εκείνος πού ομοιώθηκε μέ τό Θεό μέ τήν αγαθότητα, τή σοφία, τή δύναμη και τή δικαιοσύνη.

89. Ασθένεια τής ψυχής είναι ή έξη τής κακίας, και θάνατος της ή έμπρακτη αμαρτία.

90. Ή τέλεια απάθεια είναι νοητή άκτημοσύνη. Όταν ό νους φτάσει σ' αυτήν, εγκαταλείπει τά γήινα.

91. Νά διατηρείς σέ ισορροπία τις ψυχικές αρετές· άπ' αυτό γεννιέται ό καρπός τής δικαιοσύνης.

92. Λένε πώς ή θεωρία των νοητών είναι ασώματη, γιατί είναι απαλλαγμένη από ύλη και μορφή.

93. Όπως τά τέσσερα στοιχεία αποτελούνται από ίλλη και μορφή, έτσι και τά σώματα πού προέρχονται από αυτά, είναι από ύλη και μορφή.

94. Όταν ό Λόγος έγινε σάρκα²⁰ από φιλανθρωπία, ούτε αυτό πού ήταν μετέβαλε, ούτε αλλοίωσε αυτό πού έγινε.

95. Όπως λέμε ότι ό ένας Χριστός είναι από θεότητα και ανθρωπότητα και κατέχει ολόκληρη τή θεότητα και ολόκληρη τήν ανθρωπότητα, έτσι λέμε ότι είναι από δύο φύσεις και κατέχει ολόκληρες τις δύο φύσεις.

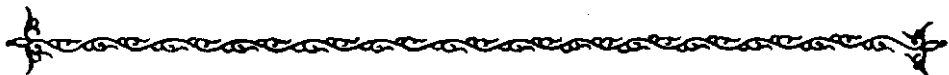
96. Μιά υπόσταση παραδεχόμαστε στο Χριστό, σέ δύο φύσεις αδιαίρετα ενωμένες.

97. Αδιαίρετη πιστεύομε τή μία υπόσταση τού Χριστού, και παραδεχόμαστε ασύγχυτη τήν ένωση τών δύο Του φύσεων.

98. Προσκυνούμε ως τρισυπόστατη τή μία ουσία τής θεότητας, και ομολογούμε ομοούσια τήν Αγία Τριάδα.

99. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τών τριών Υποστάσεων είναι πατρότητα, υιότητα, εκπόρευση. Και κοινά χαρακτηριστικά τών τριών Υποστάσεων είναι ή ουσία, ή φύση, ή θεότητα, ή αγαθότητα.

Τρίτη εκατοντάδα*

Γιά τόν από τή φύση Του αγαθό, νά διανοείσαι αγαθά. Καί γιά κάθε άνθρωπο, νά σκέφτεσαι τά καλά.

2. Ὁ Θεός θά μάς ζητήσει απολογία γιά τά λόγια, τά έργα καί τούς λογισμούς μας κατά τήν ἡμέρα τῆς κρίσεως.

3. Ἡ ἔξη τῆς αρετῆς ἢ τῆς κακίας, μάς παρακινεῖ νά σκεφτόμαστε καί νά λέμε καί νά πράττομε τά καλά ἢ τά κακά.

4. Ὁ νους πού κυριαρχεῖται ἀπό τά πάθη, σκέφτεται δσα δέν πρέπει. Καί αὐτό πού σκέφτεται, φανερώνεται ἀπό τά λόγια καί τά έργα.

5. Πριν ἀπό τόν κακό λογισμό υπάρχει κάποιο πάθος. Αἰτία τοῦ πάθους εἶναι ἡ αἴσθησις. Αἰτία τῆς κακῆς χρήσεως τῆς αἰσθήσεως εἶναι ὁ νους.

6. Απόκλεισε τήν αἴσθησις καί πολέμησε τήν εμπαθή συνήθεια. Μέ τά δπλα τών εντολών ἐξόντωσε τά πάθη σου.

7. Κακία πού πολυκαίρισε, ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἀσκησις πολλοῦ καιροῦ. Γιατί συνήθεια πού στερεώθηκε, δέν μετακινεῖται ἀμέσως.

8. Ἐντονη ἀσκησις μέ εγκράτεια καί αγάπη, μέ υπομονή καί ησυχία, σκοτώνει τά πάθη πού βρίσκονται μέσα μας.

9. Νά κινεῖς συνεχῶς τό νου σου σέ προσευχή· ἔτσι ἀφανίζεις τούς λογισμούς πού ἔρχονται στήν καρδιά σου.

10. Ἡ ἀσκησις χρειάζεται υπομονή καί μακροθυμία· γιατί ἡ φιλοπονία πού διαρκεῖ πολύ καιρό, ἐξορίζει τή φιληδονία.

11. Εὐκόλα γυμνάζεσαι στους κόπους τῆς ασκήσεως, αν σ' ἔδλα εφαρμόξεις μέτρο καί κανόνα.

12. Φύλαγε ἴσο τό μέτρο τῆς ασκήσεως καί μήν παραβείς τόν κανόνα χωρίς κάποια ἀνάγκη.

13. Ὅπως ἡ αγάπη καί ἡ εγκράτεια καθαρίζουν τούς λογισμούς, ἔτσι καί ἡ θεωρία καί ἡ προσευχή καθαρίζουν κάθε ἔπαρση.

14. Τήν καθαρῆ συνείδησις τήν κάνουν οἱ κόποι τῆς ασκήσεως. Π.χ. νηστεία, αργυπνία, υπομονή καί μακροθυμία.

15. Εκείνος πού υπομένει τούς ἀθέλητους πειρασμούς πού τοῦ ἔρχονται, αποκτά ταπεινό φρόνημα, καλές ἐλπίδες καί γίνεται δόκιμος.

16. Υπομονή εἶναι ἡ φιλοπονία τῆς ψυχῆς. Αποτελεῖται ἀπό θεληματικούς κόπους καί ἀθέλητους πειρασμούς.

17. Ἡ καρτερία στά δεινά λιώνει τήν κακία, καί τήν ἐξαφανίζει τελείως ἢ μέχρι τέλους υπομονή.

* Ἀκροστιχίδα πρωτοτύπου: «Πλην κακά κυρίως, οὐ τά τήν σάρκα μεν κακοῦντα, τήν δέ ψυχήν καθαίροντα, τά δέ τήν συνείδησις λυποῦντα, τέρποντα δέ τήν σάρκα».

18. Οί κόποι κάνουν τήν αίσθηση να υποφέρει. Και τήν ηδονή, τήν αφανίζει ή έπιφορά τής λύπης.

19. Τέσσερα είναι τά βασικά πάθη, τά όποια μέ σοφία μεταχειρίζεται ή Πρόνοια τό ένα εναντίον τοῦ άλλου.

20. Ή λύπη περιορίζει τήν ηδονή, και τήν επιθυμία μαραίνει ό φόβος τής κολάσεως.

21. Ό φρόνιμος στο νοῦ γυμνάζει τήν ψυχή του, και συνηθίζει τό σώμα του σέ κάθε άσκηση.

22. Βιάσου νά αναδείξεις Μοναχό δχι τον έξω άνθρωπο, αλλά και τον εσωτερικό, ελευθερώνοντας τον από τά πάθη.

23. Πρώτη άποταγή είναι ή απαλλαγή από τά πράγματα· δεύτερη και τρίτη, ή απαλλαγή από τά πάθη και τήν άγνοια.

24. Όταν θελήσει κανείς, απαλλάσσεται εύκολα από τά πράγματα- γιά ν' απαλλαγεί δμως από τά νοήματα τους, χρειάζεται δχι λίγος κόπος.

25. "Αν κυριαρχείς στην επιθυμία, θά νικήσεις και τό θυμό· γιατί ή επιθυμία είναι ή αφορμή τού θυμού.

26. "Αραγε απαλλαχθήκαμε από τά εμπαθή νοήματα και κατορθώσαμε τήν καθαρή και άυλη προσευχή, ή δχι ακόμη;

27. Μέγας είναι ό νους, ό όποιος ελευθερώθηκε από τά πάθη και χωρίστηκε από τά δημιουργήματα και ζει στο Θεό.

28. Εκείνος πού έχει προκόψει, φιλοσοφεί σ' αυτά τά τρία: στις εντολές, στά δόγματα και στην πίστη τής Αγίας Τριάδας.

29. Ό νους πού ελευθερώθηκε από τά πάθη, βρίσκεται στά έξης: στά χωρίς πάθος νοήματα, στή θεωρία τών δντων και στο δικό του φώς.

30. Μέσα στις ψυχές μας είναι κρυμμένα πολύ κακά πάθη. Φανερώνονται δταν τύχουν τά ανάλογα πράγματα και τά προκαλούν.

31. Ό νους μένει κάποτε ανενόχλητος, δταν επιτύχει μερική απάθεια. Είναι δμως αδόκιμος εξαιτίας τής απουσίας τών πραγμάτων, μέ τά όποια θά δοκιμαζόταν.

32. Κινούνται τά πάθη μέ αυτά τά τρία· τή μνήμη, τήν κράση και τήν αίσθηση, δπως είπαμε πρωύτερα.

33. Όταν ό νους αποκλείσει τήν αίσθηση και ισοροπήσει τήν κράση τού σώματος, έχει νά πολεμήσει μόνο προς τή μνήμη.

34. Τά πάθη κινούνται από τις αισθήσεις, δταν δέν υπάρχει εγκράτεια και πνευματική αγάπη.

35. Νηστεία μετρημένη και αγρυπνία και ψαλμωδία, κάνουν ισόρροπη τήν κράση τού σώματος.

36. Τρία είναι πού μεταβάλλουν πρός τό χειρότερο τήν κράση τού σώματος: ή αταξία τής τροφής, ή μεταβολή τών αέρων και ή επήρεια τών δαιμόνων.

37. Οί εμπαιθείς μνήμες αδυνατίζουν μέ τήν προσευχή, τήν ανάγνωση ιερών βιβλίων, τήν εγκράτεια και τήν αγάπη.

38. Απόκλεισε πρώτα τις αισθήσεις μέ τήν ησυχία, και τότε μέ τά όπλα τών αρετών πολέμησε τις εμπαιθείς μνήμες.

39. Ή κακία πού ενεργείται στο νου είναι ή σφαλερή χρήση τών νοημάτων. Ή έμπρακτη αμαρτία είναι ή σφαλερή χρήση τών πραγμάτων.

40. Σφαλερή χρήση τών νοημάτων και πραγμάτων είναι τό νά μή μεταχειρίζεται κανείς αυτά μέ ευσέβεια και δικαιοσύνη.

41. Τά διαβλητά πάθη είναι δεσμά τού νοϋ, πού τον κρατούν δεμένο στά αισθητά πράγματα.

42. Τέλεια απάθεια έχει εκείνος πού ούτε προς τά πράγματα έχει πάθος, οϋτε προς τις μνήμες τους.

43. Ή αγαθή ψυχή ευεργετεί τον πλησίον και αν αυτός δείξει αχαριστία, μακροθυμεί και όταν πάσχει από αυτόν, κάνει υπομονή.

44. Κακά υπάρχοντα είναι οί πονηροί λογισμοί. Όποιος δέν τους απαρνείται, δέ θά γίνει μαθητής τής γνώσεως.

45. Εκείνος πού ακούει τό Χριστό, φωτίζει τον εαυτό του. Και εκείνος πού Τον μιμείται, διορθώνει τον εαυτό του.

46. Ή μνησικακία είναι λέπρα τής ψυχής· έρχεται στην ψυχή ή από προσβολή, ή από κάποια ζημία, ή από λογισμούς υποψίας.

47. Ό Κύριος τυφλώνει τον φθονερό νού, γιατί λυπάται αδίκως γιά τά αγαθά τού πλησίον.

48. Ή γλώσσα εκείνου πού καταλαλεί έχει τρία κεντριά. Γιατί βλέπτει τον ίδιο, εκείνον πού ακούει, ενίοτε και τον κατηγορούμενο.

49. Άμνησικακος είναι εκείνος πού προσεύχεται γιά κείνον πού τον λύπησε. Και ελευθερώνεται από τή μνησικακία εκείνος πού ευεργετεί.

50. Τό μίσος κατά τού πλησίον είναι θάνατος τής ψυχής. Ή ψυχή εκείνου πού καταλαλεί έχει μίσος και μίσος ενεργεί.

51. Άκηδία είναι ή αδιαφορία τής ψυχής. Και αδιαφορεί ή ψυχή, όταν πάσχει από φιληδονία.

52. Εκείνος πού αγαπά τον Ιησού, ασκείται σέ κόπους. Ή καρτερία στους κόπους διώχνει τήν άκηδία.

53. Δυναμώνει ή ψυχή μέ τούς κόπους τής ασκήσεως· όταν κάνει τά πάντα μέ μέτρο, διώχνει τήν άκηδία.

54. Εκείνος πού είναι κύριος τής κοιλιάς του, μαραίνει τήν επιθυμία και ό νούς του δέ δουλώνεται σέ λογισμούς πορνείας.

55. Ό νούς τού εγκρατούς είναι ναός τού Αγίου Πνεύματος. Ό νους τού γαστριμάργου είναι κατοικία κοράκων.

56. Ό κορεσμός μέ ποικίλα φαγητά προξενεί επιθυμία. Ή λιτότητα κάνει γλυκό και τό σκέτο ψωμί.

57. Ελευθερώνεται από τό φθόνο εκείνος πού συγκαίρει κρυφά με τόν φθονούμενο. Και ελευθερώνει από φθόνο οποίος κρύβει εκείνον πού φθονείται.

58. Απομάκρυνε τόν εαυτό σου από εκείνον πού ζει μέ αμέλεια, ακόμη και άν εκείνος έχει μεγάλη φήμη.

59. Κάνε φίλο τόν φιλόπονο άνθρωπο, και θά βρεις σ' αυτόν προστασία.

60. Σέ πολλά αφεντικά έχει πουληθεί ό αμελής, και δπως τόν τραβούν, έτσι περνάει.

61. Σέ καιρό ειρήνης είναι απέναντι σου ευνοϊκός σάν φίλος, και σέ καιρό πειρασμού σέ πολεμεϊ σάν εχθρός.

62. Πριν κινηθούν τά πάθη, θυσιάζει τήν ψυχή του για σένα· και όταν κινηθούν τά πάθη, σέ συλλαμβάνει για θάνατο.

63. Ή γή πού έμεινε χέρσα, γέμισε αγκάθια· και ή αμελής ψυχή γέμισε από ακάθαρτα πάθη.

64. Ό φρόνιμος νούς βάζει χαλινό στην ψυχή του και καταπονεί τό σώμα και υποδουλώνει τά πάθη²¹.

65. Σημάδι τού εσωτερικού τού άνθρώπου είναι οί εξωτερικές φανερές κινήσεις, δπως σημάδι τών άγνωστων δέντρων είναι οί καρποί πού προβάλλουν.

66. Τόν υποκριτή τόν φανερώνουν τά λόγια και τά έργα, και βγάζουν στο φανερό τόν κρυφό ψευδοπροφήτη.

67. Νους πού δέν ακολουθεί τή λογική, δέν παιδαγωγεί τήν ψυχή του και τήν απομακρύνει από τήν αγάπη και τήν εγκράτεια.

68. Αιτία τών κακών λογισμών είναι ή εμπαθής έξη, ή οποία αποτελείται από υπερηφάνεια και αλαζονεία.

69. Χαρακτηριστικά τών πιό πάνω είναι ή υποκρισία και ό δόλος, ή πανουργία και ή ειρωνεία, και κάθε φαυλότητα και ψεύδος.

70. Στά πιό πάνω υπηρετούν ό φθόνος, ή έριστικότητα, ή όργή, ή λύπη και ή μνησικακία.

71. Αυτός είναι ό δρόμος εκείνων πού ζουν μέ αμέλεια και αυτό είναι τό απόθεμα πού κρύβεται μέσα μου²².

72. Ή κακοπάθεια και ή ταπείνωση σώζουν τήν ψυχή και τήν ελευθερώνουν από τά πάθη πού αναφέραμε.

73. Χαρακτηριστικό τής συνετής έννοιας είναι ό ωφέλιμος λόγος, και τής αγαθής ψυχής ή ενάρετη πράξη.

74. Ό φωτισμένος νους παράγει σοφά λόγια. Και ή καθαρή ψυχή καλλιεργεί θεϊους λογισμούς.

21. Α' Κορ. 9, 27.

22. Ματθ. 12, 35.

75. Οί λογισμοί τοῦ ενάρτετου είναι αφιερωμένοι στή σοφία, και τα λόγια του φωτίζουν όσους τον άκοῦνε.

76. Εφόσον ή ψυχή έχει μέσα της αρετές, καλλιεργεί αγαθούς λογισμούς* δταν έχει μέσα της κακίες, γεννά κακές σκέψεις.

77. Ἡ ψυχή τοῦ εμπαιθούς είναι εργαστήριο πονηρών σκέψεων. Και από τό δικό της απόθεμα βγάξει έξω τά πονηρά²³.

78. Τό αγαθό απόθεμα είναι ή έξη τών αρετών. Και από αυτό ό αγαθός νους προβάλλει τά αγαθά.

79. "Όταν ό νους κινείται από τήν αγάπη τοῦ Θεού, καλλιεργεί αγαθά νοήματα περί τοῦ Θεοῦ. Όταν κινείται από τή φιλαυτία, συμβαίνει τό αντίθετο.

80. Ὁ νους πού κινείται από τήν αγάπη προς τον πλησίον, σκέφτεται ακατάπαυστα τό καλό γι' αυτόν. Και δταν κινείται από πάθος, σκέφτεται κακά γι' αυτόν.

81. Αιτίες τών καλών λογισμών είναι οί αρετές. Τών αρετών αιτίες είναι οί εντολές. Αιτία τής εργασίας τών εντολών είναι ή καλή προαίρεση.

82. Οί αρετές και οί κακίες, όταν γίνονται ή δταν δέ γίνονται, προξενούν αντίστοιχα καλή ή κακή διάθεση στήν ψυχή μέ τούς ανάλογους λογισμούς πού φέρνουν.

83. Αιτίες τών κακών λογισμών είναι οί κακίες* αιτία τών κακιών είναι ή παρακοή* τής παρακοής, ή άπατη τής αίσθήσεως* και τής άπατης αυτής, ή αμέλεια τού νοῦ σχετικά μέ τήν ασφάλεια τής αίσθήσεως.

84. Οί διαθέσεις απέναντι στις κακίες δσων είναι ακόμη στό στάδιο τής πνευματικής ανόδου, υπόκεινται σέ μεταπτώσεις. Στους τελειους δμως, οί διαθέσεις και γιά τις αρετές και γιά τις κακίες γίνονται σταθερές έξεις.

85. Δύναμη τής ψυχής είναι ή σταθερή έξη τής αρετής. Εκείνος πού έφτασε σ' αυτήν, καθώς δεν είχε φόβο πτώσεως, έλεγε: «Ποιος θά μάς χωρίσει από τήν αγάπη τού Χριστού; κλπ.»²⁴.

86. Σ' όλα τά πάθη προηγείται ή φιλαυτία και τελευταίο ακολουθεί ή υπερηφάνεια.

87. Οί τρεις γενικοί λογισμοί τής επιθυμίας γεννιούνται από τό πάθος τής φιλαυτίας.

88. Οι τρεις γενικοί λογισμοί τής επιθυμίας είναι, τής γαστριμαργίας, τής κενοδοξίας και τής φιλαργυρίας* αυτούς ακολουθούν δλοι οί εμπαιθείς λογισμοί, αλλά όχι δλοι μαζί.

89. Τό λογισμό τής γαστριμαργίας τον ακολουθεί ό λογισμός τής πορνείας, τό λογισμό τής κενοδοξίας τον ακολουθεί ό λογισμός τής υπερηφάνειας* οί άλλοι λογισμοί ακολουθούν από κοινού τούς τρεις.

23. Ματθ. 12, 35· Λουκ. 6, 45.

24. Ρωμ. 8, 35.

90. Ακολουθούν από κοινού τούς τρεις λογισμούς οί λογισμοί της λύπης, της οργής, τής μνησικακίας, τού φθόνου, τής ἀκηδίας και οἱ λοιποί.

Ευχή

91. Κύριε των πάντων Χριστέ, ελευθέρωσε μας ἀπ' ὅλα αυτά, ἀπό τὰ ολέθρια πάθη και ἀπό τούς λογισμούς πού προέρχονται ἀπ' αυτά.

92. Πλαστήκαμε ἀπό Σένα, γιά νά ἀπολαύσουμε τον Παράδεισο πού φύτρεψες Ἐσύ²⁵.

93. Τήν τωρινή μας ατιμία μόνοι τήν προκαλέσαμε, μέ τό νά προτιμήσουμε τήν ολέθρια ἀπό τήν ευλογημένη ἀπόλαυση.

94. Πήραμε τήν αμοιβή μας γι' αὐτό, ανταλλάζοντας τήν αἰώνια ζωή μέ τον θάνατο.

95. Τώρα λοιπόν, Κύριε, καθώς στράφηκες μ' εὐμένεια προς εμάς, κά-νε τό ἴδιο ὡς τό τέλος· καθώς ἐγινες ἄνθρωπος γιά μάς, σώσε μας δλους.

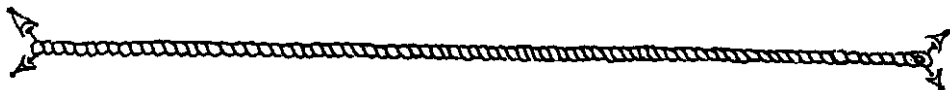
96. Γιατί ἦρθες νά σώσεις εμάς τούς χαμένους· μή μάς χωρίσεις ἀπό τή μερίδα δσων σώζονται.

97. Ανάστησε τις ψυχές και σώσε τά σώματα μας· καθάρισε μας ἀπό κάθε μολυσμό.

98. Σπάσε τά δεσμά τών παθών πού μάς κατέχουν, Ἐσύ πού συνέτριψες τις φάλαγγες τών ἀκάθαρτων δαιμόνων.

99. Και ἀπάλλαξε μας ἀπό τήν τυραννία τους, γιά νά λατρεύσουμε Ἐσένα μόνο, τό αἰώνιο Φῶς,

100. αφού αναστηθούμε ἐκ νεκρῶν, συγκροτώντας μαζί μέ τούς ἀγγέλους μία ευλογημένη και αἰώνια και ακατάλυτη χορεία. Αμήν.

Τέταρτη εκατοντάδα*

Ἐκείνος πού απομάκρυνε τό νού του ἀπό τήν ἀγάπη καί τήν περιποίηση τοῦ σώματος, αὐτός θανάτωσε μέσω τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος τίς πράξεις τοῦ σώματος²⁶.

2. Μή νομίζεις διτι χωρίστηκες ἀπό τή σχέση πρὸς τή σάρκα, εφόσον ὁ νους σου ασχολεῖται ἀκόμη μ' ἐκεῖνα πού εἶναι οικεῖα στή σάρκα.

3. "Ὅπως οικεῖα στή σάρκα εἶναι ἡ αἴσθησις καί τὰ αἰσθητά, ἔτσι οικεῖα στήν ψυχὴ εἶναι ὁ νους καί τὰ νοητά.

4. Περιμάζεψε τήν ψυχὴ σου ἀπό τήν αἴσθησις τῶν αἰσθητῶν, καί τότε ὁ νους σου βρίσκεται στό Θεό καί στά νοητά.

5. Συγγενεῖς στή θεότητα εἶναι οἱ νοερές φύσεις, οἱ ὅποιες μόνο στό νού εἶναι ἀντιληπτές. Ἡ αἴσθησις καί τὰ αἰσθητά κτίσθηκαν γιά νά υπηρετοῦν τό νού.

6. "Ἄς σέ υπηρετοῦν ἡ αἴσθησις καί τὰ αἰσθητά στήν πνευματικὴ θεωρία, καί διχ ἀντιθέτως νά υπηρετοῦν τήν αἴσθησις δσα παρακινοῦν στήν ἐπιθυμία τῆς σάρκας.

7. Ἐλαβες ἐντολὴ νά νεκρώσεις τίς πράξεις τοῦ σώματος²⁶, ὥστε ν' ἀναστήσεις μέ τοὺς κόπους σου τήν ψυχὴ πού νεκρώθηκε στις ἡδονές.

8. Νά κυριαρχεῖσαι ἀπό τό Θεό καί νά κυριαρχεῖς πάνω στήν αἴσθησις, καί μὴ παραδώσεις τήν ἐξουσία, σὺ ὁ καλύτερος, στή χειρότερη.

9. Ὁ Θεός εἶναι αἰώνιος καί ἀπέραντος καί ἀπεριόριστος, καί υποσχέθηκε αἰώνια καί ἀπέραντα καί ἀνέκφραστα ἀγαθὰ σ' ἐκείνους πού υπακούουν σ' Αὐτόν.

10. Ἰδίωμα τοῦ νού εἶναι νά ζεῖ στό Θεό καί νά διανοεῖται γι' Αὐτόν, γιά τήν πρόνοια Του καί γιά τίς φοβερές κρίσεις Του.

11. Ἐχεις ἐξουσία νά κλίνεις ἢ στό καλὸ ἢ στό κακὸ. Διάλεξε τό καλύτερο καί βάζεις κάτω ἀπὸ τήν ἐξουσία σου τό χειρότερο.

12. Καλὴ εἶναι ἡ αἴσθησις καί καλὰ τὰ αἰσθητά, γιατί εἶναι ἔργα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Δέν συγκρίνονται ὁμως διόλου μέ τό νού καί τὰ νοητά.

13. Ὁ Κύριος δημιούργησε τὴ λογικὴ καί νοερὴ οὐσία τέτοια, ὥστε νά εἶναι δεκτικὴ τῆς γνώσεως τοῦ παντός καί τῆς δικῆς Του· τήν αἴσθησις καί τὰ αἰσθητά τὰ δημιούργησε γιά νά τὴν υπηρετοῦν.

14. Ὅπως εἶναι ἀτοπο νά υποτάξεις ἀγαθὸ κύριο σέ κακὸ δούλο, ἔτσι εἶναι ἀτοπο νά υποδουλώσεις τό λογικὸ νού στό φθαρτὸ σῶμα.

26. Ρωμ. 8, 13.

* Ἀκροστιχίδα πρωτοτύπου: «Ὅμως οὐν καὶ ἐκ τῶν κυρίως κακῶν, καὶ τῶν μὴ κυρίως, νομιζομένων δέ, εὐξαί ἐκτενῶς πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν λυτρωθῆναι ἡμᾶς».

15. Ό νους πού δέν έπιστατεΐ στην αίσθηση, πέφτει στα κακά εξαιτίας της. Ξεγελασμένος από την ηδονή των αισθητών, γεννά στον εαυτό του κά-θε κακία.

16. Όταν κυριαρχείς πάνω στην αίσθηση, ν' ασφαλίξομαι κι από τή μνήμη. Γιατί οι εμπαιθείς εντυπώσεις τής αισθήσεως ανακινούν τά πάθη.

17. Νά καταπονείς τό σώμα και νά προσεύχεσαι συνεχώς, και θά απαλλαγείς πολύ γρήγορα από τούς λογισμούς πού προξενούν οι εμπαιθείς εντυπώσεις.

18. Νά ασχολείσαι ακατάπαυστα μέ τά θεία λόγια, γιατί ή φιλοπονία γύρω άπ' αυτά καταστρέφει τά πάθη.

19. Σταματούν τό νοϋ από την περιπλάνηση γύρω στα πάθη, ή ανάγνωση και ή αγρυπνία, ή προσευχή και ή ψαλμωδία.

20. Όπως ή άνοιξη ανακινεί τά φυτά νά βλαστήσουν, έτσι και ή απάθεια τό νού προς τή γνώση των δντων.

21. Τήρησε τις εντολές και θά βρεις ειρήνη, θά αγαπήσεις τό Θεό και θά επιτύχεις τή γνώση.

22. Μέ κόπο και μόχθο και μέ ιδρώτα τοϋ προσώπου σου καταδικάστηκες νά τρώς τον άρτο τής θείας γνώσεως²⁷.

23. Η άμέλεια οδήγησε τον Προπάτορα στην παράβαση και αντί τής τρυφής του Παραδείσου τον καταδίκασε σε θάνατο²⁸.

24. Νά κυριαρχείς και σύ στην Εύα (αίσθηση): πρόσεχε τό φίδι, μήπως την εξαπατήσει και δώσει αυτή έπειτα και σε σένα από τό καρπό τής παραβάσεως²⁹.

25. Όπως ή ψυχή ζωοποιεί κατά φύση τό σώμα, έτσι και την ψυχή ή αρετή και ή γνώση.

26. Ό αλαζονικός νους είναι άνυδρο σύννεφο³⁰ πού τό παρασύρουν οι άνεμοι τής κενοδοξίας και τής υπερηφάνειας.

27. Όταν κυριαρχείς στην κενοδοξία, πρόσεχε την πορνεία: μή τυχόν, ενώ αποφεύγεις τις τιμές, πέσεις στην ατιμία τής αμαρτίας.

28. Όταν αποφεύγεις την κενοδοξία, έχε τό νοϋ σου στο Θεό. Διαφορετικά θά πέσεις ή στην οίηση ή στην πορνεία.

29. Ιδίωμα τής κενοδοξίας είναι τό επιδεικτικό φέροισμο, και τής υπερηφάνειας τό νά ξευτελίζει κανείς τούς άλλους και νά θυμώνει.

30. Όταν αποφεύγεις τή γαστριμαργία, νά φυλάγεται από την άνθρωπαρέσκεια, πού σε ώθει νά επιδείξεις την χωρότητα του προσώπου σου.

31. Ωραία νηστεία είναι αυτή πού αγαπά τή λιγοφαγία, γιατί και λιτότητα είναι και αποφεύγει την άνθρωπαρέσκεια.

32. Όταν νηστεύεις μέχρι τό βράδυ, μή χορτάσεις υπερβολικά, για νά μην οικοδομήσεις πάλι εκείνα πού κατεδάφισες³¹.

27. Γεν. 3, 19.

29. Γεν. 3, 1-5.

31. Γαλ. 2, 18.

28. Γεν. 3, 22.

30. Ιούδα 12.

33. Όταν δέν πίνεις κρασί, μή χορτάσεις μέ νερό. Διαφορετικά δίνεις τό ίδιο υλικό στήν πορνεία.

34. Ή υπερηφάνεια απομακρύνει από τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, κάνει τόν άνθρωπο νά έχει πεποίθηση στον εαυτό του και νά υπερηφανεύεται απέναντι στους άλλους.

35. Εναντίον τῆς υπερηφάνειας δύο πράγματα υπάρχουν, τά όποια ο-ποιός δέν τά αποδέχεται, θά τοῦ έρθει τρίτο, πάρα πολύ οδυνηρό.

36. Τήν υπερηφάνεια εξαφανίζει ή προσευχή μέ δάκρυα, τό νά μήν ε-ξευτελίζει ό άνθρωπος κανένα και οί αθλήτες συμφορές.

37. Ή παιδαγωγία μέ πειρασμούς είναι νοητό ραβδί πού διδάσκει αυ-τόν πού επαίρεται μέσα στήν ανοησία του, νά ταπεινοφρονεί.

38. Έργο πού προσιδιάζει στο νού είναι τό νά μήν ανέχεται κανένα λο-γισμό πού καταλαλεῖ κρυφά τόν πλησίον.

39. Όπως ό κηπουρός, όταν δέν ξεριζώνει τά άγριόχορτα, πνίγονται τά λαχανικά, έτσι και ό νους, όταν δέν καθαρίζει τούς λογισμούς, χάνει τούς κόπους.

40. Είναι συνετός άνθρωπος εκείνος πού δέχεται συμβουλή, και μάλι-στα συμβουλή πνευματικού πατέρα πού συμβουλευει κατά Θεόν.

41. Εκείνος πού έχει νεκρωθεί από τά πάθη του, δέν αισθάνεται τή συμβουλή, ούτε ανέχεται καθόλου πνευματική παιδαγωγία.

42. Εκείνος πού δέ δέχεται συμβουλή, δέ βαδίζει όρθά τούς δρόμους του, αλλά πάντοτε τραβάει στους γκρεμούς και τά φαράγγια.

43. Μοναχός είναι ό νους πού απαρνήθηκε τήν αίσθηση και δέν κατα-δέχεται ούτε και νά δει ένα λογισμό ηδονής.

44. Γιατρός είναι ό νους πού γιάτρεψε τόν εαυτό του, και γιατρεύει τούς άλλους από εκείνα πού γιατρεύτηκε.

45. Ζήτησε τήν αρετή και μήν τήν χάσεις, γιά νά μήν ζήσεις αισχρά και πεθάνεις ελεεινά.

46. Ό Κύριος μας Ιησούς χάρισε σέ δλους τό φώς, αλλά εκείνοι πού δέν πείθονται σ' Αυτόν, σκοτίζουν τόν εαυτό τους.

47. Μή νομίζεις δι τι είναι μικρή ζημιά νά χάσεις τήν αρετή. Γιατί άπ' αυτό μπήκε ό θάνατος στον κόσμο.

48. "Υπακοή στήν εντολή είναι ανάσταση τών νεκρών γιατί τήν αρετή έκ φύσεως ακολουθεί ή ζωή.

49. 'Αφοῦ νεκρώθηκε ό νους μέ τήν παράβαση τῆς εντολής, ακολούθη-σε κατ' ανάγκην ό θάνατος τού σώματος.

50. Όπως ό 'Αδάμ μέ τήν παράβαση τῆς εντολής υπέκυψε στο θάνατο, έτσι ό Σωτήρας μέ τήν υπακοή Του νέκρωσε τό θάνατο.

51. Νέκρωσε τήν κακία γιά νά μή βρεθείς νεκρός κατά τήν ανάσταση και από μικρό θάνατο μεταβείς σέ μεγάλο.

52. Γιά τήν παράβαση τού 'Αδάμ έγινε άνθρωπος ό Σωτήρας, γιά νά

καταργήσει τὴν καταδίκη και ν' αναστήσει δλους.

53. Ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ πηγαίνει στὴν μέλλουσα, εκείνος πού νέκρωσε τα πάθη του και χωρίστηκε ἀπὸ τὴν ἀγνοια.

54. Ερεῦνησε τις Γραφές και θά βρεις τις εντολές· κάνε δι,τι λένε, και θ' απαλλαγείς ἀπὸ τὰ πάθη.

55. Ἡ υπακοὴ στὴν εντολὴ προξενεὶ τὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς. Και ἡ κάθαρση τῆς ψυχῆς προκαλεῖ μέθεξη φωτός.

56. «Δένδρο τῆς ζωῆς»³² εἶναι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ. Μετέχοντας σ' αὐτὸ ὁ καθαρὸς, μένει ἀθάνατος.

57. Ἀρχὴ τῆς πρακτικῆς αρετῆς εἶναι ἡ πίστη τοῦ Χριστοῦ, και τέλος της ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

58. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς και Κύριος και Θεὸς μας, ὁ Ὅποιος μάς χάρισε τὴν πίστη σ' Αὐτόν γιὰ νὰ ζήσομε.

59. Μέ ψυχὴ και σώμα και θεότητα μάς φανερώθηκε ὁ Ἰησοῦς, γιὰ νὰ λυτρώσει και τὴν ψυχὴ και τὸ σώμα, ὡς Θεός, ἀπὸ τον θάνατο.

60. "Ἄς ἀποκτήσομε πίστη γιὰ νὰ φτάσομε στὴν ἀγάπη, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννιέται ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως.

61. Τὴν ἀπόκτηση τῆς πίστεως τὴν ακολουθοῦν τὰ ἐξῆς: ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ εγκράτεια τῶν ἡδονῶν, ἡ υπομονὴ τῶν κόπων, ἡ ἐλπίδα στο Θεό, ἡ ἀπάθεια και ἡ ἀγάπη.

62. Ἀπὸ τὴν ειλικρινὴ ἀγάπη γεννιέται ἡ φυσικὴ γνώση. Αὐτὴ τὴ διαδέχεται τὸ ἔσχατο επιθυμητό. Αὐτὸ εἶναι ἡ χάρη τῆς θεολογίας.

63. Ὁ νους πού κυριαρχεὶ στὰ πάθη, ενεργεὶ ὁποσδήποτε ἀπὸ φόβο, ἐπειδὴ πιστεύει στὸ Θεὸ γιὰ ὅσα ἤλπισε και γιὰ ὅσα υποσχέθηκε ὁ Θεός.

64. Σ' ὅποιον ἔδωσε ὁ Θεός πίστη, ἀπ' αὐτόν ζητᾶει εγκράτεια. Αὐτὴ ὅταν πολυκαιρίσει, γεννᾶ τὴν υπομονή, ἡ ὁποία εἶναι ἕξη πού κατακτήθηκε μέ πολὺν κόπο.

65. Σημάδι τῆς υπομονῆς εἶναι ἡ ἀγάπη τῶν κόπων. Σ' αὐτούς ἔχει θάρρος ὁ νους και ἐλπίζει νὰ ἐπιτύχει τις θεῖες υποσχέσεις και νὰ ἀποφύγει τις ἀπειλημένες τιμωρίες.

66. Ἡ προσδοκία τῶν μελλοντικῶν αγαθῶν ενώνει τὸ νοῦ μέ ὅσα προσδοκᾶ: ὅταν χρονίσει σ' αὐτά, λησμονεὶ τὰ παρόντα.

67. Απορρίπτει τὰ παρόντα εκείνος πού γεύθηκε τὰ ἐπιζόμενα, γιατί μετᾶγγισε ὅλον τον πόθο του σ' εκείνα.

68. Ὁ Θεός εἶναι εκείνος πού υποσχέθηκε τὰ μέλλοντα αγαθά, στον ὁποιο πιστεύοντας ὁ εγκρατῆς, ποθεὶ τὰ μέλλοντα σάν νὰ εἶναι παρόντα.

69. Σημάδι ὅτι ὁ νους μένει στὰ ἐπιζόμενα αγαθά εἶναι νὰ φτάσει σὲ τέλεια λήθη τῶν ἐδώ και νὰ εκτείνεται στὴ γνώση τῶν μελλόντων.

70. Καλὴ εἶναι ἡ ἀπάθεια, τὴν ὁποία διδάσκει ὁ Θεός τῆς ἀλήθειας,

32. Γεν. 2, 9.

πληροφορώντας από έδώ τήν ψυχή πού Τον αγαπά.

71. Ύπεραιώνια και πριν από κάθε αιώνα και πάνω από κάθε νού και λόγο είναι τά αγαθά πού περιμένουν τους κληρονόμους τής θείας υποσχέσεως.

72. Άς ρυθμίσομε τούς εαυτούς μας σύμφωνα μέ τούς κανόνες τής ευσέβειας, γιά νά μήν ξεστρατίσομε σέ πάθη και χάσομε δσα έλπίζομε.

73. Ό Ιησούς είναι ό Χριστός, ό ένας από τήν Αγία Τριάδα, τού Όποίου μέλλεις νά γίνεις κληρονόμος.

74. Εκείνος πού διδάχθηκε από τό Θεό τή γνώση τών όντων, δεν έχει δυσπιστία στήν Αγία Γραφή γιά τά προλεχθέντα.

75. Όταν τό Άγιο Πνεύμα βρει νού πού γυμνώθηκε από τά πάθη, τον διδάσκει ανάλογα γιά δλα οσα έλπίζομε.

76. Ανάλογα μέ τήν κάθαρση τού νού, χορηγείται στήν ψυχή ή γνώση τών θείων λόγων.

77. Εκείνος πού έχει βάλει κανόνα στο σώμα του και παραμένει στή γνώση, μέ αυτή τή γνώση καθαρίζεται όλο και περισσότερο.

78. Ό νούς πού αρχίζει νά φιλοσοφεί τά θεία, αρχίζει από τήν πίστη. Περνώντας από τά ενδιάμεσα, πάλι καταλήγει στήν ανώτατη πίστη.

79. Στήν άρχή τής κατά Θεόν φιλοσοφίας βρίσκεται, δπως παρατηρείται, ό φόβος, πού δμως έπεται στο τέλος της βρίσκεται ή αγάπη, πού πρέπει νά προηγείται.

80. Ό νούς πού αρχίζει τήν κατά Θεόν φιλοσοφία από τήν άμεση πίστη, καταλήγει στήν πέρα από κάθε νού θεολογία, τήν οποία ορίζουν ως αδιάπτωτη πίστη και δράση τών αοράτων πραγμάτων.

81. Οί περί Θεού λόγοι, τούς οποίους θεωρούν οί Άγιοι, δέν αναφέρονται στήν ουσία τού Θεού, αλλά στά ιδιώματα και τις ενέργειες Του.

82. Όλοι οί λόγοι πού αναφέρονται στο Θεό, νοούνται άλλοι θετικά και άλλοι κατά αφαίρεση.

83. Η ουσία γιά παράδειγμα, ή θεότητα, ή αγαθότητα και δσα διατυπώνονται καταφατικά, νοούνται θετικά. Τό άναρχο, τό άπειρο, τό απεριόριστο τού Θεού και δσα διατυπώνονται άποφατικά, νοούνται κατά αφαίρεση.

84. Άφού ή Αγία Τριάδα είναι μία ουσία πάνω από νού και λόγο και κρύφια θεότητα, δσα συλλογίζεται κανείς σχετικά μ' Αυτήν είναι αυτά πού προείπαμε και τά δμοια.

85. Όπως ομολογούν οί Άγιοι μία θεότητα στήν Αγία Τριάδα, έτσι πιστεύουν και διτι είναι τρεις οί υποστάσεις τής μιάς θεότητας.

86. Όσα προαναφέρθηκαν θετικά ή κατά αφαίρεση, νοούνται κοινά στά τρία πρόσωπα τής Αγίας και Όμοουσίου Τριάδος, έκτος από τά ιδιαίτερα γνωρίσματα τού κάθε Προσώπου, επειδή και από αυτά τά πλείστα τ' αποδίδουν θετικά, ενώ άλλα κατά αφαίρεση.

87. Ιδιαίτερα γνωρίσματα πάλι των θείων Υποστάσεων λένε οί Άγιοι τούτα: την πατρότητα, τήν υϊότητα, τήν εκπόρευση και δλα δσα αναφέρονται στην καθεμία ιδιαίτερα.

88. Τήν υπόσταση τήν ορίζουν ως ουσία μέ ιδιαίτερα γνωρίσματα. Γι' αυτό κάθε Υπόσταση έχει κοινή τή θεία ουσία και ιδιαίτερο τό γνώρισμα τής υποστάσεως.

89. Και εκείνα πάλι πού έχουν λεχθεί ως κοινά στήν Αγία Τριάδα κατά αφαίρεση, τά κρίνουν ως κυριότερα. Όχι όμως και εκείνα πού ανήκουν στά ιδιώματα τών Υποστάσεων. Επειδή και από αυτά, άλλα λένε θετικά και άλλα κατά αφαίρεση, όπως προείπαμε· όπως είναι τό γεννητό, τό άγέννητο και τά δμοια. Γιατί ή άγεννησία μόνον κατά τή σημασία διαφέρει από τή γέννηση. 'Η άγεννησία σημαίνει διτ ό Πατέρας δέ γεννήθηκε, ένώ ή γέννηση σημαίνει διτ ό Υιός έχει γεννηθεί.

90. Χρησιμοποιήθηκαν λέξεις και ονόματα για τή σαφήνεια τών λόγων πού συλλογίζεται κανείς σχετικά μέ τήν ουσία τής Αγίας Τριάδας, όπως είπαμε. Γιατί οί λόγοι αυτοί είναι άγνωστοι και ανέκφραστοι για κάθε νοϋ και λόγο, και μόνο ή Αγία Τριάδα τούς γνωρίζει.

91. Όπως λένε οί Άγιοι τρισυπόστατη τή μία ουσία τής θεότητας, έτσι ομολογούν και ομοούσια τήν Αγία Τριάδα.

92. Ό ίδιος πάλι ό Πατέρας όράται και άναρχος και άρχή. Άναρχος, ως άγέννητος· άρχή, ως Αυτός πού γεννά τόν Υιό και προβάλλει τό Άγιο Πνεύμα, πού προήλθαν άπ' Αυτόν κατά τήν ουσία και υπάρχουν προαιώνια σ' Αυτόν.

93. 'Η Μονάδα, πού κινήθηκε ως τήν Τριάδα άφ' εαυτής, παραμένει Μονάδα· και ή Τριάδα πού συνάγεται πάλι ως τή Μονάδα, παραμένει Τριάδα, πράγμα βέβαια παράδοξο.

94. Τόν Υιό και τό Πνεύμα πάλι νοούν οί Άγιοι [όχι] άναρχα, όμως αιώνια. Όχι άναρχα, γιατί αναφέρονται προς τόν Πατέρα ως άρχή και πηγή Τους. Αιώνια, επειδή συνυπάρχουν προαιώνια μέ τόν Πατέρα, ό Υιός κατά γέννηση και τό Πνεύμα κατά εκπόρευση.

95. Τή μία όμως θεότητα τής Αγίας Τριάδας κρατούν αδιαίρετη, και διατηρούν άσύγχυτες οί τρεις Υποστάσεις τής μιάς θεότητας.

96. Ός ιδιότητες τού Πατέρα αναφέρουν τό άναρχο και άγέννητο. Τοϋ Υιού, τό διτ ήταν από τήν άρχή³³ και τό γεννητό. Τού Αγίου Πνεύματος τό διτ ήταν μαζί μέ τήν άρχή και τό έκπορευτό. Λέγοντας όμως άρχή τού Υιού και τού Αγίου Πνεύματος δέν εννοούν χρονική — πώς θά ήταν δυνατόν; — αλλά θέλουν νά δηλώσουν τήν Αιτία, από τήν οποία, όπως τό φώς από τόν ήλιο, έχουν προαιώνια τήν ύπαρξη. Γιατί από Αυτήν προέρχονται κατά τήν ουσία, άν και δέν είναι μετά από Αυτήν.

97. Τήν ιδιαιτερότητα πάλι τών Υποστάσεων τή διατηρούν ακίνητη καί άμετάπτωτη. Ἡ κοινή ουσία δμως, δηλαδή ή θεότητα, παραμένει αδιαίρετη.

98. Ὁμολογοῦν Μονάδα σέ Τριάδα καί Τριάδα σέ Μονάδα, ή οποία διαιρείται αδιαίρετα καί ενώνεται χωρίς ταύτιση.

99. Τόν Πατέρα αναγνωρίζουν ώς τή μία άρχή δλων. Τού Υιού καί τού Πνεύματος, ώς γεννήτορα καί ώς πηγή αιώνια καί συναιώνια καί συνάπειρη καί απεριόριστη καί ομοούσια καί αχώριστη. Καί τών κτισμάτων, ώς δημιουργό καί προνοητή καί κριτή, εννοείται μέσω τού Υιού μέ τή συνεργία τού Αγίου Πνεύματος. «Όλα, λέει ή Γραφή, υπάρχουν από Αυτόν καί μέσω Αυτόϋ, κι Αυτόν έχουν σκοπό τους. "Άς είναι δοξασμένος στους αιώνες»³⁴.

100. Ὁ Υιός πάλι καί τό "Άγιο Πνεύμα, λένε, είναι συναιώνια μέ τόν Πατέρα, δχι δμως καί συνάναρχα. Συναιώνια, γιατί συνυπάρχουν μέ τόν Πατέρα προαιώνια. Καί δχι συνάναρχα, γιατί δέν είναι αναίτια, άφοϋ από Αυτόν προέρχονται, δπως τό φώς από τόν ήλιο, αν καί δέν είναι μετά από Αυτόν, δπως προείπαμε. Λέγονται επίσης καί άναρχα δταν εννοείται ή άρχή στό χρόνο, γιά νά μή νοηθούν υποκείμενα στό χρόνο Αυτά, από τά όποια προέρχεται ό χρόνος. Δέν είναι λοιπόν άναρχα κατά τήν Αιτία, είναι δμως άναρχα ώς πρός τό χρόνο, επειδή υπάρχουν πριν από κάθε χρόνο καί αιώνα καί είναι πάνω από κάθε αιώνα καί χρόνο καί επειδή από Αυτά προήλθε κάθε αιώνας καί χρόνος καί δλα δσα περιλαμβάνονται σέ αιώνα καί χρόνο, καί γιατί, δπως προείπαμε, είναι συναιώνια μέ τόν Πατέρα. Σ' Αυτόν, μαζί μ' Αυτά, ανήκει ή δόξα καί ή εξουσία εις τούς αιώνες τών αιώνων. Ἄμην.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗ- ΝΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο άγιος πατέρας μας Ιωάννης ο Δαμασκηνός, ο οποίος για τη χρυσή χάρι της διδασκαλίας τον πήρε τό επωνυμιο Χρυσορρόας, έζησε επί Λέοντος Ισαύρου κατά τό έτος 730 μλ. Αφού έφτασε νά γίνει ιερή μούσα τής Εκκλησίας του Χριστού, άφησε σ' αυτήν πάρα πολλά συγγράμματα πού στάζουν

ηδονή ανέκφραστη και πνευματική χάρη. Μεταξύ αυτών είναι και ο λόγος, τον όποιο περιλάβαμε στη συλλογή, γιατί συντελεί πάρα πολύ στο σκοπό του παρόντος βιβλίου και είναι πολύ χρήσιμος σ' αυτούς που ποθούν τή γνώση των αρετών και των κακιών, ή οποία διαφεύγει τούς πολλούς. Ό λόγος αυτός διδάσκει με σαφήνεια ποιες και πόσες είναι οι αρετές και οι κακίες και σέ πόσες διαιρούνται κατά είδος και κατά γένος και πώς μπορεί κανείς νά αποκτήσει τις αρετές και ν' αποβάλει τις κακίες. Και είναι ακριβώς ή λυδία λίθος που διακρίνει μέ ακριβή γνώση τό γνήσιο χρυσάφι των αρετών και τό χάλκωμα των κακιών έτσι όποιος απομνημονεύσει μέ ακρίβεια τό λόγο αυτό, οπωσδήποτε θά γίνει σύντομα γνώστης όλων γενικώς των αρετών και των παθών.

Εισαγωγικά σχόλια

Ό μεγάλος συστηματικός δογματικός θεολόγος, ό άγιος Ιωάννης ό Δαμασκηνός, δέν είναι μόνο αγγελικός υμνογράφος και έξοχος μελωδός της Εκκλησίας, άλλα και ένας πολύπειρος πνευματικός άββάς και δάσκαλος της ασκητικής και νηπτικής αγωγής.

Διάσημος μοναχός τής ιστορικής Λαύρας τού αγίου Σάββα μέ ψυχή καθαρή, νοϋ μεγάλο και παιδεία σημαντική, που τον βοήθησαν νά άνεβεί στους υψηλότερους αναβαθμούς πνευματικής γνώσεως και σοφίας, νά προσπελάσει στα βάθη τού Θεού και νά γίνει όργανο των μυστηρίων των πνευματικών.

Ό Χρυσορρός Ιωάννης, έκτος από τα κυρίως δογματικά και ύμνολογικά έργα του και τά θεολογικά περί των αγίων εικόνων, άφησε σάν κανόνες πνευματικού βίου και ασκήσεως αρκετά συγγράμματα και είναι περιεργο, πώς οι ανθολόγοι τής Φιλοκαλίας επέλεξαν μονάχα τόν «Ψυχωφελή Λόγο», γιά νά τον εντάξουν σάν δείγμα τής ένθης εμπειρίας του. Άλλά παρά τήν βραχύτητά του ό «Λόγος», είναι τόσο περιεκτικός, τόσο πυκνός, βαθύς και θεμελιώδης, ώστε αυτός μονάχα νά επαρκεί γιά μιά πλήρη θεωρητική στοιχείωση στά προβλήματα τής πνευματικής ζωής.

Ό Δαμασκηνός αποκαλύπτεται ολόκληρος, μέσα από τις μεστές εμπειρίας γραμμές τής ασκητικής πραγματείας του, μέ τήν αριστοτελική μεθοδικότητα του και τό επαγωγό ύφος του. Προκειμένου νά μιλήσει γιά τις αρετές και τά πάθη τά ψεκτά, που είναι τό αντικείμενο του, και γιά τήν εφικτή τελειότητα τής ψυχής, αναλύει τις ιδιότητες τής ψυχής και τις γνωσιολογικές δυνάμεις της.

Φυσικά, ό άγιος Ιωάννης δέν εισάγει δικές του θεωρίες και πρωτότυπη ορολογία. Ήδη τόν δγδοο αιώνα έχουμε μιά πλούσια άσκητικοφιλογική γραμματεία, από τήν οποία επωφελείται φανερά, άφοϋ τήν αποδέχεται σάν καθολική εμπειρία τού μοναχικού βίου, στήν οποία ενσωματώνει και τή δική του. Ή διάκριση τής ψυχής στο τριμερές (λογιστικό, θυμικό και έπιθυμητικό) είναι βέβαια κλασσικής προελεύσεως και σάν καθολικώς εμπειρική έχει γίνει αποδεκτή από τούς Πατέρες

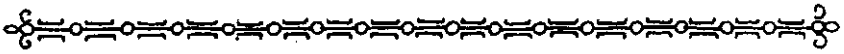
της Εκκλησίας. Τή διάκριση αυτή επικαλείται και ό Δαμασκηνός για νά οικοδομήσει επάνω σ' αυτή τις ασκητικές και θεωρητικές δομές και τις δέσμες των κακών παθών και τών αρετών, ακολουθώντας και στό σημείο αυτό, όχι δουλικά, άλλα κατά σύμπτωση κοινής πείρας, την προγενέστερη γραμματεία.

Επίσης στήν εποχή του ήταν γνωστή ή διάκριση τών γνωστικών δυνάμεων της ψυχής (νους, διάνοια, φαντασία, δόξα, αίσθηση), πού ή λειτουργία τους προσδιορίζεται από τήν καλή ή κακή χρήση τους, αναλόγως με τήν προαίρεση έκαστου, αλλά ό Χρυσορράς Ιωάννης εμπλουτίζει τή γνωσιολογική διαδικασία με πλήθος δρων και λέξεων.

Τα πάθη και οί αρετές, στόν Δαμασκηνό, είναι σχεδόν δπως περιγράφονται από τους ασκητικούς Πατέρες, αλλά χρησιμοποιεί νέες λέξεις και νέους δρους. Είναι αισθητή ή εξάρτηση του αγίου Πατέρα από τον άγιο Μάρκο τον Ερημίτη, τον όποιο άλλωστε και αναφέρει σχετικά μέ τους «τρεις γίγαντες της ψυχής, λήθη, ραθυμία και άγνοια». Πρόκειται για τά θεμελιώδη πάθη τής ψυχής, πού τήν οδηγούν τελικά στό σκοτάδι τής άγνωσίας του Θεού και του εαυτού της.

Από τήν πολλή του ταπεινώση ό Δαμασκηνός, παρά τήν πλούσια παιδεία του και τις εμπειρίες του ως αγίου, δέν όκνει νά χρησιμοποιεί φράσεις και παραδείγματα από τό βίο και τή διδασκαλία προγενεστέρων Πατέρων, προκειμένου νά αποδείξει τήν αλήθεια τών λεγομένων του, αλλά επικαλείται και παλαιοδιαθηκικά στοιχεία, δπως τήν τετρακτύδα τών αρετών (ανδρεία, φρόνηση, σωφροσύνη και δικαιοσύνη).

Γενικώς ό «Ψυχωφελής Λόγος», συνοψίζει μέ βραχύτητα αλλά και συστηματικότητα τήν ασκητική, πνευματική, νηπτική και ανθρωπολογική γραμματεία τών αγίων Πατέρων, τήν οποία όμως προάγει μέ τή θεολογική εμβάθυνση του ό μεγάλος θεολόγος τής Όρθοδοξίας. Και δπως λέγει ό άγιος Νικόδημος ό αγιορείτης, «εκείνος πού αποταμίευσε στό σπήθος του τό "Λόγο", γίνεται σοφός αμέσως στά προβλήματα δλων τών αρετών και παθών». Και είναι «μακάριος εκείνος αληθινά, πού αναζητεί και καλλιεργεί τις αρετές, αλλά και εξετάζει μέ επιμέλεια τή φύση τών αρετών, πού μέ αυτές εφάπτεται και νοερώς ενώνεται μέ τόν Θεό».

Λόγος ψυχωφελής καί θαυμάσιος

Πρέπει νά ξέρομε διτι ό άνθρωπος είναι διπλός, δηλαδή από σώμα καί ψυχή, καί έχει διπλές τίς αισθήσεις καί διπλές τίς αρετές τους. Πέντε αισθήσεις έχει ή ψυχή καί πέντε τό σώμα. Οἱ ψυχικές αισθήσεις είναι, νους, διάνοια, γνώμη, φαντασία καί αίσθηση· οἱ σοφοί τίς ονομάζουν καί δυνάμεις. Οἱ σωματικές αισθήσεις είναι τοῦτες: δράση, δσφρηση, ακοή, γεύση καί ἀφή. Γι' αυτό καί διπλές είναι οἱ αρετές, διπλές καί οἱ κακίες. "Ωστε είναι αναγκαίό νά γνωρίζει καθαρά ό κάθε άνθρωπος, πόσες είναι οἱ ψυχικές αρετές καί πόσες οἱ σωματικές. Καί ποιά είναι τά ψυχικά πάθη καί ποιά τά σωματικά. Ψυχικές αρετές είναι έν πρώτοις οἱ τέσσερις γενικότερες αρετές, οἱ όποιες είναι, ανδρεία, φρόνηση, σωφροσύνη καί δικαιοσύνη. Ἀπό αυτές γεννιούνται οἱ ψυχικές αρετές πίστη, ἐλπίδα, ἀγάπη, προσευχή, ταπείνωση, πραότητα, μακροθυμία, ανεξικακία, χρηστότητα, ἀοργησία, θεία γνώση, ευφροσύνη, ἀπλότητα, αταραξία, ειλικρίνεια, ή χωρίς ἔπαρση διάθεση, ή χωρίς υπερηφάνεια, φθόνο, δόλο, ή ἀφιλαργυρία, συμπάθεια, ἐλεημοσύνη, μεταδοτικότητα, ἀφοβία, ἀλυπία, κατάνυξη, σεμνότητα, εὐλάβεια, ἐπιθυμία τών μελλόντων αγαθών, πόθος τῆς βασιλείας τού Θεοῦ καί ἐπιθυμία τῆς θείας υιοθεσίας.

Σωματικές αρετές, ή μάλλον εργαλεία τών αρετῶν, πού δταν γίνονται μέ γνώση κατά τό θέλημα τού Θεοῦ καί μακριά ἀπό κάθε υποκρισία καί ἀνθρωπαρέσκεια, κάνουν τόν άνθρωπο νά προκόβει στήν ταπείνωση καί τήν ἀπάθεια, είναι οἱ ἔξι: εγκράτεια, νηστεία, πείνα, δίψα, ἀγρυπνία, ολονύκτια στάση στήν προσευχή, συνεχῆς γονυκλισία, ἀλουσία, χρήση ενός μόνο ενδύματος, ξηροφαγία, τό νά τρώει κανείς ἀραιά, νά πίνει μόνο νερό, χαμαικοιτία, φτώχεια, ἀκτημοσύνη, ἀποφυγή περιποιήσεως, καλλωπισμοῦ, ἀφιλαυτία, μόνωση, ησυχία, τό νά μή βγαίνει κανείς ἔξω, στέρηση, αὐτάρκεια, σιωπή, τό νά κάνει κανείς εργόχειρο μέ τά χέρια του, καί κάθε κακοπάθεια καί σωματική ἀσκηση, καί ἄλλα τέτοια, τά όποια, δταν είναι τό σώμα εὐρωστο καί ενοχλεῖται ἀπό τά σαρκικά πάθη, είναι αναγκαιότατα καί ωφελιμότατα. Ὅταν δμως τό σώμα είναι εξασθενημένο καί έχει, μέ τή βοήθεια τού Θεοῦ, νικήσει τά πάθη, δέν είναι τόσο αναγκαία, γιατί ή ἀγία ταπείνωση καί ή ευχαριστία τά ἀναπληρώνουν δλα.

Τώρα πρέπει νά κάνομε λόγο καί γιά τίς ψυχικές καί σωματικές κακίες, δηλαδή τά πάθη. Ψυχικά πάθη είναι ή λήθη, ή ραθυμία καί ή ἀγνοια. Ἀπό τά τρία αυτά σκοτίζεται τό μάτι τῆς ψυχῆς, δηλαδή ό νους, καί κυριεύεται ἀπό δλα τά πάθη, τά όποια είναι: ἀσέβεια, κακοδοξία, δηλαδή ή κάθε αἵρεση, βλασφημία, θυμός, ὀργή, πικρία, ὄξυθυμία, μισανθρωπία, μνη-

σικακία, καταλαλιά, κατάκριση, λύπη χωρίς λόγο, φόβος, δειλία, φιλονεικία, ζήλεια, φθόνος, κενοδοξία, υπερηφάνεια, υποκρισία, ψεύδος, απιστία, πλεονεξία, φιλοϋλία, εμπαθής προσκόλληση σέ κάτι, σχέση μέ γήινα πράγματα, άκηδία, μικροψυχία, αχαριστία, γογγυσμός, οίηση, έπαρση, σπουδαιοφάνεια, αλαξονεία, φιλαρχία, άνθρωπαρέσκεια, δολιότητα, αναίδεια, αναισθησία, κολακεία, ύπουλότητα, ειρωνεία, διβουλία, συγκατάθεση σέ άμαρτήματα τοϋ παθητικού μέρους τής ψυχής και συνεχής μελέτη αυτών, περιπλάνηση τών λογισμών, ή μητέρα τών κακών φιλαυτία και ή ρίζα δλων τών κακών φιλαργυρία¹, κακοήθεια και πονηρία.

Σωματικά πάθη είναι: γαστριμαργία, λαιμαργία, απόλαυση, μέθη, λαθροφαγία, ποικιλότροπη φιληδονία, πορνεία, μοιχεία, ασέλγεια, ακαθαρσία, αιμομιξία, παιδεραστία, κτηνοβασία, κακές επιθυμίες και δλα τά παρά φύση αισχρά πάθη· κλοπή, ιεροσυλία, ληστεία, φόνος, ή κάθε σωματική άνεση και απόλαυση τών θελημάτων τής σάρκας, και μάλιστα δταν έχει υγεία τό σώμα· μαντείες, μαγείες, οίωνισμοί, κληδονισμοί, αγάπη γιά στολίδια, κομπασμοί, νωθρότητες, καλλωπισμοί, φτιασιδώματα τοϋ προσώπου, ή άξιοκατάκριτη αργία, φαντασιώσεις, τυχερά παιχνίδια, ή εμπαθής παράχρηση τών τερπνών τοϋ κόσμου, ή φιλοσώματη ζωή πού παχαίνει τό νοϋ και τον κάνει γήινο και κτηνώδη, και δέν τον αφήνει νά σηκωθεί προς τό Θεό και προς τήν εργασία τών αρετών.

Ρίζες δλων αυτών τών παθών και πρωταίτιες είναι ή φιληδονία, ή φιλοδοξία και ή φιλαργυρία, άπό τις όποιες γεννιέται κάθε κακό. Δέν άμαρτάνει ποτέ ό άνθρωπος, άν πρωτύτερα δέν υπερισχύσουν και δέν τόν κατακυριεύσουν οί δυνατοί γίγαντες πού αναφέρει ό σοφότατος ασκητής Μάρκος*, δηλαδή ή λήθη, ή ραθυμία και ή άγνοια. Αυτές τις γεννά ή ηδονή, ή καλοπέραση και ή αγάπη τής δόξας τών ανθρώπων και τοϋ περισπασμοϋ. Πρωταίτια δλων αυτών και κακή μητέρα είναι, δπως προείπαμε, ή φιλαυτία, δηλαδή ή παράλογη αγάπη τοϋ σώματος και εμπαθής προσκόλληση σ' αυτό. Ή διάχυση και ή χάνωση τοϋ νοϋ μέ εύτραπελίες και αισχρολογίες προξενούν πολλά κακά και πολλές πτώσεις, δπως επίσης και ή θρασύτητα και τό γέλιο.

Πρέπει επίσης νά γνωρίζομε διτι ή εμπαθής φιληδονία είναι πολύμορφη και πολύτροπη, και είναι πολλές οί ηδονές πού εξαπατούν τήν ψυχή, δταν δέν είναι στερεωμένη στο Θεό μέ νήψη και θείο φόβο, και δέν φροντίζει γιά τήν εργασία τών αρετών μέ αγάπη προς τό Χριστό. Γιατί είναι πάρα πολλές οί ηδονές πού τραβούν προς τόν εαυτό τους τά μάτια τής ψυχής· είναι οί ηδονές τών σωμάτων, τών χρημάτων, τής άπολαύσεως, τής δόξας, τής ραθυ-

1. Α' Τιμ. 6, 10.

* Φιλοκαλία, τόμος Α', σελ. 175.

μίας, τής οργής, τής εξουσίας, τής φιλαργυρίας, τής πλεονεξίας. Και φαίνονται όλες αυτές διτι έχουν λαμπερά πρόσωπα και αξιαγάπητα, ικανά να προσελκύσουν εκείνους που παθαίνονται για όλα αυτά και δεν έχουν σφοδρό έρωτα προς την αρετή και δεν υπομένουν τη σκληρότητα της. Κάθε σχέση με τα γήινα και η κάθε προσκόλληση σ' αυτά προξενεί ηδονή και ευχαρίστηση σ' αυτόν που την έχει, και αποδεικνύει διτι είναι ανώφελο και βλαβερό τό επιθυμητικό μέρος τής ψυχής όταν είναι εμπασθές, επειδή εξαιτίας του, εκείνος που αποστερείται κάτι που ποθεί, υποτάσσεται στο θυμό, στην όργη, στη λύπη και στη μνησικακία. Άν τώρα, μαζί με την εμπασθή προσκόλληση, επικρατήσει και κάποια έστω μικρή συνήθεια, αλοίμονο! κάνει τότε εκείνον που κυριεύτηκε από αυτήν να ακολουθεί διαρκώς την παράλογη αυτή εμπασθή προσκόλληση αναισθητα και χωρίς θεραπεία, με την ηδονή που είναι κρυμμένη μέσα σ' αυτή.

Είναι πολυσχιδής ή ηδονή τής επιθυμίας, όπως προείπαμε· δεν αρκείται μόνο στην πορνεία και τις άλλες σωματικές απολαύσεις, αλλά ζητεί και τα λοιπά πάθη. Άφου, σωφροσύνη είναι όχι μόνον ή αποχή από την πορνεία και τις σαρκικές ηδονές, αλλά να απέχει κανείς και από τις άλλες ηδονές. Γι' αυτό εκείνος που αγαπά τη φιλοχρηματία, τη φιλαργυρία και την πλεονεξία είναι ακόλαστος. Γιατί όπως ο ακόλαστος έχει έρωτα προς τα σώματα, έτσι και αυτός έχει έρωτα προς τα χρήματα. Ή μάλλον, αυτός είναι πιο ακόλαστος, αφού δεν έχει τόση βία από τη φύση να τον σπρώχνει σ' αυτά. Γιατί άμαθης ηνίοχος δεν είναι εκείνος που δεν μπορεί να δαμάσει τό άγριο και δυσάγωγο άλογο, αλλά εκείνος που δεν μπορεί να κρατήσει τό ήμερο και ήσυχο άλογο. Και από παντού φαίνεται διτι είναι περιττή και διχ φυσική ή επιθυμία των χρημάτων, γιατί δεν βιάζεται σ' αυτήν ο άνθρωπος από τη φύση, αλλά από την κακή του προαίρεση. Γι' αυτό και άμαρτάνει ασυγχώρητα εκείνος που νικιέται εκούσια από τη φιλοχρηματία. Όστε πρέπει να γνωρίζομε καλά διτι η φιληδονία δεν έγκειται μόνον στην τρυφή και στην απόλαυση των σωμάτων, αλλά σε κάθε τρόπο και πράγμα που τό αγαπά κανείς με πάθος και με την προαίρεση τής ψυχής του. Και για να γνωρίζονται καθαρότερα τα πάθη που αφορούν στα τρία μέρη τής ψυχής, προσθέτομε και τα παρακάτω με συντομία.

Ή ψυχή διαιρείται σε τρία μέρη, τό λογιστικό, τό θυμικό και τό επιθυμητικό. Τοῦ λογιστικού άμαρτήματα είναι αυτά: απιστία, αίρεση, αφροσύνη, βλασφημία, αχαριστία, και οι συγκαταθέσεις των άμαρτημάτων, οι όποιες γίνονται από τό παθητικό μέρος. Ή ίαση και η θεραπεία αυτών των κακών είναι η άδιστακτη πίστη στο Θεό και τα αληθινά και χωρίς πλάνη ορθόδοξα δόγματα τής ευσέβειας, η αδιάκοπη μελέτη των λόγων τοῦ Πνεύματος, η καθαρή και αδιάλειπτη προσευχή, και η ευχαριστία προς τό Θεό. Τα άμαρτήματα τοῦ θυμικού είναι τά εξής: η άσπλαχνία, τό μίσος, η άσυμπάθεια, η

μνησικακία, ό φθόνος, ό φόνος και ή συνεχής αυτών και τών παρομοίων μελέτη. Ή ίαση και ή θεραπεία τους είναι ή φιλανθρωπία, ή αγάπη ή πραότητα, ή φιλαδελφία, ή συμπάθεια, ή ανεξικακία και ή καλωσύνη. Τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τά αμαρτήματα είναι τα ἔξης: ή γαστριμαργία, ή λαιμαργία, ή οινοποσία, ή πορνεία, ή μοιχεία, ή ακαθαρσία, ή ασέλγεια, ή φιλοχρηματία, ή επιθυμία τῆς κενῆς δόξας και ή επιθυμία χρυσοῦ και πλοῦτου και σαρκικῶν ἠδονῶν. Ή ίαση και ή θεραπεία αυτών είναι ή νηστεία, ή εγκράτεια, ή κατοπάθεια, ή ἀκτημοσύνη, τό σκόρπισμα τῶν χρημάτων στους φτωχοῦς, ή επιθυμία τῶν μελλόντων εκείνων ἀθάνατων αγαθῶν, ό πόθος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ και ή επιθυμία τῆς θείας υιοθεσίας.

Τώρα πρέπει να κάνομε λόγο για τή διάγνωση τῶν εμπαθῶν λογισμῶν, ἀπό τούς οποίους γίνεται ή κάθε αμαρτία. Ὅκτώ είναι οί βασικοί λογισμοί τῆς κακίας: τῆς γαστριμαργίας, τῆς πορνείας, τῆς φιλαργυρίας, τῆς οργῆς, τῆς λύπης, τῆς ἀκηδίας, τῆς κενοδοξίας και τῆς υπερηφάνειας. Τό νά μας παρενοχλοῦν ή νά μή μάς παρενοχλοῦν οί ὅκτώ αυτοί λογισμοί, αυτό δέν είναι στήν ἐξουσία μας. Τό νά ἐπιμένομε ὁμως σ' αυτοῦς ή νά μήν ἐπιμένομε, νά κινούμε τά πάθη ή νά μήν τά κινούμε, αυτό είναι στήν ἐξουσία μας.

Στους λογισμούς αυτοῦς διακρίνομε τά ἔξης: προσβολή, συνδυασμό, πάλη, πάθος, συγκατάθεση (πού πλησιάζει και μοιάζει μέ τήν πράξη), ἐνέργεια καί αιχμαλωσία. Προσβολή είναι ή ἀπλή υπόμνηση τοῦ διαβόλου: «Κάνε τοῦτο ή εκείνο», ὅπως συνέβη στόν Κύριο καί Θεό μας: «Πές νά γίνουν οί πέτρες αυτές ψωμιά»². Αυτό, ὅπως είπαμε, δέν είναι στήν ἐξουσία μας. Συνδυασμός είναι ή παραδοχή τοῦ λογισμοῦ πού μάς υποβάλλει ό εχθρός, καί μ' ἓνα τρόπο, ή μελέτη τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ καί ἠδονική συνομιλία μέ τήν προαίρεση μας. Πάθος είναι ή ἔξη πού δημιουργείται ἀπό τό συνδυασμό τοῦ λογισμοῦ πού υποβάλλει ό εχθρός, καί ή κατά κάποιο τρόπο συνεχῆς σχετική μελέτη καί φαντασία. Πάλι είναι ή αντίσταση στο λογισμό πού γίνεται ή πρός κατάργηση τοῦ πάθους πού αυτός περιέχει —δηλαδή τοῦ εμπαθούς λογισμοῦ— ή πρός συγκατάθεση, καθώς λέει ό Απόστολος: «Ή σάρκα ἐπιθυμεῖ κατά τοῦ πνεύματος καί τό πνεῦμα κατά τῆς σάρκας, κι αυτά είναι ἀντίθετα μεταξύ τους»³. Αιχμαλωσία είναι ή βίαιη καί ἀθέλγητη ἀπαγωγή τῆς καρδιάς πού τυραννείται ἀπό προηγούμενο εθισμό στήν αμαρτία καί μακρά συνήθεια. Συγκατάθεση είναι ή συγκατάνευση στο πάθος πού περιέχει ό λογισμός. Ἐνέργεια είναι ή ἴδια ή πράξη τοῦ εμπαθούς λογισμοῦ, στόν ὅποιο συγκατατεθήκαμε. Εκείνος λοιπόν πού ἀντιμετωπίζει ἀπαθῶς τό πρώτο, δηλαδή τήν προσβολή, ή τό διώχνει ἀμέσως μέ ἀντίρρηση καί σταθερότητα, ἔκοψε μέ μιὰ καί ὀλα τά ἐπόμενα.

Ή κατάργηση τῶν ὅκτώ παθῶν ἄς γίνεται μέ τον ἔξης τρόπο. Μέ τήν εγκράτεια καταργεῖται ή γαστριμαργία· μέ τόν θείο πόθο καί τήν ἐπιθυμία

2. Ματθ. 4, 3.

3. Γαλ. 5, 17.

τών μελλόντων αγαθών καταργείται ή πορνεία· μέ τή συμπάθεια προς τους φτωχούς καταργείται ή φιλαργυρία* μέ τήν αγάπη προς όλους και τήν καλωσύνη καταργείται ή οργή* μέ τήν πνευματική χαρά καταργείται ή κοσμική λύπη* μέ τήν υπομονή, τήν καρτερία και τήν ευχαριστία προς τό Θεό καταργείται ή άκηδία· μέ τήν κρυφή εργασία τών αρετών και τή συνεχή προσευχή μέ συντριβή καρδιάς, καταργείται ή κενοδοξία· μέ τό νά μή κρίνει κανείς τον άλλο ή νά τόν εξευτελίξει, όπως έκανε ο αλαζόνας Φαρισαϊός⁴, αλλά νά νομίζει τόν εαυτό του τελευταίο άπ' όλους, καταργείται ή υπερηφάνεια. Έτσι λοιπόν, αφού ελευθερωθεί ο νους άπό τά παραπάνω πάθη και ανυψωθεί στό Θεό, ζει άπό έδώ τή μακάρια ζωή και δέχεται τόν αρραβώνα τοῦ Αγίου Πνεύματος⁵. Και όταν φύγει άπό έδώ, έχοντας απάθεια και αληθινή γνώση, στέκεται μπροστά στό φώς τής Αγίας Τριάδας, και κατα φωτίζεται μαζί μέ τους αγίους αγγέλους στους άπέραντους αιώνες.

Η ψυχή λοιπόν, όπως προαναφέρθηκε, έχει τρία μέρη· αυτά είναι: λογισμός, θυμός και επιθυμία. Όταν στό θυμικό μέρος υπάρχει αγάπη και φιλανθρωπία, και στην επιθυμία καθαρότητα και σωφροσύνη, τότε ο λογισμός είναι φωτισμένος· όταν όμως στό θυμικό μέρος υπάρχει μισανθρωπία και στό έπιθυμητικό υπάρχει ακολασία, τότε ο λογισμός είναι σκοτισμένος. Ο λογισμός λοιπόν τότε υγιάνει και σωφρονεί και φωτίζεται, όταν έχει τά πάθη υποταγμένα και θεωρεί πνευματικά τούς λόγους τών κτισμάτων τού Θεού και ανυψώνεται προς τήν μακάρια και Αγία Τριάδα. Ο θυμός τότε κινείται κατά φύση, όταν αγαπά όλους τούς ανθρώπους και δέν έχει εναντίον κανενός λύπη ή μνησικακία. Η δέ επιθυμία, όταν μέ τήν ταπεινοφροσύνη, τήν εγκράτεια και τήν άκτημοσύνη νεκρώσει τά πάθη, δηλαδή τήν ηδονή τής σάρκας και τόν πόθο τών χρημάτων και τής πρόσκαιρης δόξας, και στραφεί προς τόν θείο και αθάνατο έρωτα. Γιατί ή επιθυμία κινείται προς τρία πράγματα: είτε προς τή σαρκική ηδονή, είτε προς τή μάταιη δόξα, ή προς απόκτηση χρημάτων. Και για τήν παράλογη αυτή έφεση καταφρονεί τό Θεό και τις άγιες εντολές Του, λησμονεί τή θεϊκή ευγένεια, γίνεται θηρίο εναντίον τού πλησίον, σκοπίζει τό λογισμό και δέν αφήνει νά στραφεί και νά δει τήν αλήθεια. Ένώ εκείνος πού απόκτησε ανώτερο φρόνημα, όπως προείπαμε, απολαμβάνει άπό έδώ τή βασιλεία τών ουρανών και ζει μακάρια ζωή αναμένοντας τή μακαριότητα πού προορίζεται για όσους αγαπούν τό Θεό. Αυτής είθε ν' αξιωθούμε κι έμεις μέ τή χάρη τού Κυρίου μας Ίησοῦ Χριστού. Άμήν.

Πρέπει νά γνωρίζομε και αυτό· ότι δέν μπορούμε νά φτάσομε στό μέτρο κάποιας αρετής, παρά μέ κοπιαστική φιλοπονία για τήν απόκτηση της και προσπαθώντας μέ όση δύναμη έχομε σ' όλη μας τή ζωή, όπως λόγου χάρη για τήν ελεημοσύνη, τήν εγκράτεια, τήν προσευχή, τήν αγάπη, ή κάποια ά-

4. Λουκ. 18, 11-12.

5. Β' Κορ. 1, 22.

πό τις γενικές αρετές. Ἀπό αυτές μερικῶς ὁ καθένας ἀσκεῖ κάποια αρετή· λ.χ. ἀσκεῖ κανείς πότε-πότε τήν ελεημοσύνη, ἀλλά επειδή τήν ἀσκεῖ λίγο, δέν μπορούμε νά τον χαρακτηρίσουμε ελεήμονα, κι ἀκόμη περισσότερο οταν δέν τό κάνει αυτό καλά και θεάρεστα. Γιατί τό καλό δέν εἶναι καλό οταν δέ γίνεται καλά. Ἄλλά καλό εἶναι πράγματι οταν δέν ἀπολαμβάνει ἐδώ τό μισθό του ἀπό οποιαδήποτε αἰτία, π.χ. ἀπό ἀνθρωπαρέσκεια λόγω καλής φήμης, ἢ ἐπιδίωξη δόξας, ἢ ἀπό πλεονεξία και ἀδικία. Επειδή ὁ Θεός δέ ζητεῖ ἐκεῖνα πού γίνονται και νομίζονται καλά, ἀλλά ξετάζει τό σκοπό για τόν ὅποιο γίνονται. Ὅπως λένε και οἱ θεοφόροι Πατέρες, οταν ὁ νοῦς λησμονήσει τό σκοπό τῆς ευσέβειας, τότε και τό ἔργο πού εἶναι φανερά ἐνάρετο, γίνεται ἀνώφελο· και ἐκεῖνα πού γίνονται χωρίς διάκριση και σκοπό, ὄχι μόνο δέν ωφελοῦν και ἀν ἀκόμη εἶναι καλά, ἀλλά βλάπτουν. Τό ἀντίθετο συμβαίνει μ' ἐκεῖνα πού νομίζονται κακά, γίνονται ὁμως μέ θεοσεβή σκοπό· ὅπως ἐκεῖνος πού μπήκε στο πορνείο και τράβηξε ἀπό ἐκεῖ τήν πόρνη. Ἀπό αυτό γίνεται φανερό ὅτι δέν εἶναι ελεήμων ἐκεῖνος πού ἔκανε λίγες φορές τήν ελεημοσύνη, οὔτε εἶναι ἐγκρατής ἐκεῖνος πού ἐγκρατεύθηκε λίγο, ἀλλά ἐκεῖνος πού πάρα πολλές φορές και σέ ὅλη του τῆ ζωῆ ἐργάστηκε ολικά τήν αρετή μέ ἀσφαλή διάκριση. Γιατί ἡ διάκριση εἶναι μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες τις αρετές, επειδή εἶναι βασίλισσα και αρετή τῶν αρετῶν. Ὅπως πάλι και για τ' ἀντίθετα· δέ λέμε πόρνο ἢ μέθυσο ἢ ψεῦθη ἐκεῖνον πού μιὰ φορά γλίστρησε σ' ἕνα ἀπό αυτά, ἀλλά ἐκεῖνον πού πέφτει συχνά σ' αυτά και μένει ἀδιόρθωτος. Κοντά σ' ὅσα εἶπαμε, πρέπει νά γνωρίζουμε και τούτο, πού εἶναι και ἀναγκαιότατο σ' ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν ζήλο νά κατορθώσουν τήν αρετή και ἐπιμελοῦνται νά ἀποφύγουν τήν κακία· ὅτι δηλαδή, ὅσο ἡ ψυχή εἶναι ἀσυγκρίτως καλύτερη ἀπό τό σῶμα και σέ πολλά και μέγιστα σημεῖα εἶναι σπουδαιότερη και πιο πολύτιμη, τόσο και οἱ ψυχικές αρετές —και μάλιστα ἐκεῖνες πού μιμούνται τό Θεό και ἔχουν τό δνομά Του— εἶναι ἀνώτερες ἀπό τις σωματικές αρετές. Ἀντίθετα πρέπει νά νοοῦμε για τις ψυχικές κακίες, ὅτι διαφέρουν ἀπό τά σωματικά πάθη και ὡς πρός τις ἐνέργειες τους και ὡς πρός τήν ἐκτίση τῶν τιμωριῶν πού ἐπιβάλλονται σ' αυτές, ἀν και στους πολλούς, δέν ξέρω πῶς, αυτό τούς διαφεύγει. Γιατί τῆ μέθη, τήν πορνεία, τῆ μοιχεία, τήν κλοπή και τά παραπλήσια μ' αυτά, τά προσέχουν και τά ἀποφεύγουν, ἢ τά τιμωροῦν, επειδή φαίνονται στους πολλούς βδελυρά. Ἀπέναντι ὁμως στά ψυχικά πάθη, πού εἶναι πολύ χειρότερα και βαρύτερα ἀπό αυτά και πού οδηγοῦν στήν κατάσταση τῶν δαιμόνων και στήν αἰώνια κόλαση πού τούς περιμένει ὅσοι τ' ἀκολουθοῦν χωρίς διόρθωση, μένουν ἀδιάφοροι. Ἐννοῶ δηλαδή τό φθόνο, τῆ μνησικακία, τήν πονηρία, τήν ἀναισθησία, τῆ φιλαργυρία, πού ὁ Ἀπόστολος τήν θεωρεῖ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν⁶, και τά ὁμοιά τους.

6. Α' Τιμ. 6, 10.

Μιλήσαμε γι' αυτά μέ δλη τήν αμάθεια και τήν αφέλεια μας, κάνοντας μία ευσύνοπτη και σαφή ἔκθεση τού λόγου περί αρετών και παθών, γιά νά μπορεί κανείς εύκολα νά διακρίνει και νά εξακριβώνει τή διαίρεση και τή διαφορά τους μέ ακρίβεια και σαφήνεια. ΓΓ αυτό και μιλήσαμε γιά τό καθένα μέ πολλούς τρόπους και ἀπό πολλές ἀπόψεις, ὡστε, αν είναι δυνατόν, καμιά πλευρά τῆς αρετῆς ἢ τῆς κακίας νά μήν αγνοεῖται- ἀκόμη γιά νά ἐπιδιώξομε μέ χαρά τις αρετές — και μάλιστα τις ψυχικές, μέ τις ὅποιες προσεγγίζομε στο Θεό — και γιά ν' ἀποφεύγομε τις κακίες μέ δλη μας τή δύναμη. Γιατί είναι αληθινά μακάριος εκείνος πού ζητά τήν αρετή και τήν ἀσκειῖ και ἐξετάζει μέ ἐπιμέλεια τί είναι αρετή, επειδή μέ αὐτήν πλησιάζει τό Θεό και ἐνώνεται νοερά μ' Αὐτόν. Φρόνηση, ἀνδρεία, σοφία, αληθινή γνώση και πλούτος αναφαίρετος είναι κυρίως τό ν' ἀνυψώνεται ὁ ἄνθρωπος μέ τήν πρακτική αρετή στή θεωρία τοῦ Δημιουργοῦ.

Ἡ αρετή λέγεται ἔτσι ἀπό τό ρήμα «αἰρεῖσθαι» γιατί είναι αιρετή και θελητή, επειδή κάνομε αὐτοπροαίρετα και θεληματικά τό αγαθό, κι ὄχι χωρίς νά θέλομε και αναγκαστικά. Ἡ φρόνηση πάλι λέγεται ἔτσι, γιατί φέρνει στο νοῦ τά ωφέλιμα.

"Αν θέλεις, ἀς προσθέσομε στον ἀφελή αὐτό λόγο, σάν χρυσή σφραγίδα, και λίγα περί τοῦ «κατ' εικόνα και ὁμοίωσιν» τοῦ πιο τιμημένου ἀπό δλα τά κτίσματα τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου. Τό νοερό και λογικό ζῶο, ὁ ἄνθρωπος, μόνο ἀπ' δλα τά κτίσματα είναι «κατ' εικόνα και ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ⁷. Κάθε ἄνθρωπος λέγεται «κατ' εικόνα Θεοῦ» γιά τό ἀξίωμα τοῦ νοῦ και τῆς ψυχῆς, δηλαδή τό ακατάληπτο, τό ἀόρατο, τό ἀθάνατο, τό αὐτεξούσιο. Και ἀκόμη γιά τήν ικανότητα νά ἀρχει, νά τεκνοποιεῖ και νά οἰκοδομεῖ. «Καθ' ὁμοίωσιν» λέγεται γιά τήν αρετή και τις πράξεις μέ τις ὅποιες μιμεῖται τό Θεό και ἔχουν τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Δηλαδή τό νά δείχνει φιλανθρωπία προς τούς συνανθρώπους, νά οἰκτεῖρει, νά ελεεῖ και νά ἀγαπά τούς συνδούλους του, και νά δείχνει στους ἄλλους κάθε ευσπλαχνία και συμπάθεια. «Νά γίνεστε, λέει ὁ Χριστός και Θεός, σπλαχνικοί, ὅπως είναι σπλαχνικός και ὁ ουράνιος Πατέρας σας»⁸. Τό «κατ' εικόνα» τό ἔχει κάθε ἄνθρωπος, γιατί ὁ Θεός δέν ἀνακαλεῖ τά χαρίσματα Του⁹. Τό «καθ' ὁμοίωσιν» δμως τό ἔχουν σπάνιοι και μόνον οἱ ἐνάρετοι και ἅγιοι, οἱ ὅποιοι μιμούνται —κατά τό δυνατόν σέ ἀνθρώπους— τήν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Εἶθε κι ἐμεῖς ν' ἀξιωθούμε τήν ὑπεράγαθη φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἀφού Τοῦ φανούμε εὐάρεστοι μέ τήν ἀγαθοεργία και γίνομε μιμητές εκείνων πού ἔχουν εὐάρεστήσει ἀπό αἰώνων τό Χριστό. Γιατί σ' Αὐτόν ἀνήκει τό ἔλεος και σ' Αὐτόν πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνηση, μαζί μέ τόν ἀναρχο Πατέρα Του, και τό πανάγιο και αγαθό και ζωοποιό Πνεῦμα Του, τώρα και πάντοτε και στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

7. Γεν. 1, 26.

8. Λουκ. 6, 36.

9. Ρωμ. 11, 29.

Ο ΑΒΒΑΣ ΦΙΛΗΜΩΝ

Σύντομη βιογραφία

Ο σοσιότατος πατέρας μας Φιλήμων, ό πιο νηπτικός αλλά και πενθικός από τούς θεοφόρους πατέρες, πότε έζησε δέν μάς τό γνωρίζει ή βιογραφία τον. Ότι όμως έγινε ευλαβέστατος, όσο λίγοι από τούς γέροντες, και πολύπειρος, φίλος τής ήσυχίας καί γνησιότατος μιμητής του Μεγάλου Άρσε-

νιου, μπορούν όσοι θέλουν, νά τό δουν στον παρόντα λόγο.

Επιμένοντας καρτερικά στις προσευχές και τις δεήσεις νύχτα και ήμερα στην ασκητική του καλύβα, σάν μέσα σέ κάποιο υπερώο, και πλύνοντας όλο και πιο πολύ τον εαυτό του στά συνεχή δάκρυα και τά γλυκύτατα κλάματα του, ανέβηκε θεοφιλώς ψηλότερα όχι μόνο από όλα τά κακά, αλλά ακόμη και από όσα είναι καλά, και πάνω άπ' όλα μαζί τά νοητά και τά αισθητά και παρουσιάστηκε στο θεό «κωφός και άλαλος» κατά τή Γραφή, και πέτυχε τον ύπερκαλλο φωτισμό τής θείας χάρης Του. Από αυτόν, σάν από ηλιακό δίσκο, πλουτίστηκε άφθονα ό άοιδιμος με τήν ικανότητα τής εξετάσεως και τή διάκριση και τή διορατικότητα και τό προορατικό χάρισμα, μέσω τής άκρας ησυχίας και σιωπής.

Αξιόπιστος μάρτυρας γιά όσα είπα, είναι αυτός έδώ ό λόγος. Σ' αυτόν, περισσότερο άπ' ό,τι σέ οποιοδήποτε άλλον, ή διδασκαλία τής ιερής νήψεως, με δύναμη διακρίσεως, υφάινεται άριστα, σάν κεντημένη θεοϋφαντη βασιλική πορφύρα, και όσον άφορα στην πράξη, και όσο συντελεί στή θεωρία και παρέχει τήν αξιοπιστία της μέ τήν πολύχρονη πείρα.

Όποιος λοιπόν επιθυμεί νά ξεντυθει τό λεκιασμένο και βρωμερό φόρεμα τών παθών, ή, πράγμα που είναι τό ίδιο, τον «παλαιό άνθρωπο», και νά ντυθει τό φωτεινό φόρεμα τής απάθειας και τής χάρης, τό όποιο είναι ό «καινός άνθρωπος», όπως μας τον φανέρωσε ό Ιησούς Χριστός, αυτός θά επιτύχει τήν αξιόπαινη επιθυμία του, αν μελετά συνεχώς αυτό τό λόγο και αν εκπληρώνει όσο μπορεί μέ τά έργα αυτά πού μελετά.

Εισαγωγικά σχόλια

Ό δσιος πατέρας μας Φιλήμων έφθασε μέ τον υψηλό πνευματικό βίο του τά τάγματα τών Αγγέλων. Και από τό ίψος τής θεοπτίας του και τών θείων εμπειριών του έδίδαξε τον υποτακτικό του καϊ δηλ τήν Εκκλησία τούς τρόπους θεώσεως τών ανθρώπων.

Ό «πάνυ ωφέλιμος λόγος» είναι μάλλον βιογραφία παρά απρόσωπη διδασκαλία και περισσότερο εξομολόγηση τής πνευματικής πείρας του Αγίου, κατά τήν οποία αποκαλύπτει τήν έν Χριστώ κρυμμένη ζωή του, τις προσευχές του, τις θεωρίες του, τήν άσκηση του, τούς θείους πόθους του.

Ήσυχαστής στην κυριολεξία, κατόρθωσε, μέ τούς ασκητικούς αγώνες του, τήν αδιάλειπτη νοερά προσευχή και τά θεία νοήματα, νά επιτύχει τήν τέλεια καθαρότητα τής ψυχής, επάνω στην οποία τό Άγιο Πνεύμα έσκήνωσε και τήν κατέστησε πνευματοφόρο και θεοφόρο. Από τό σημείο αυτό έγινε ένσαρκος Άγγελος και ουράνιος άνθρωπος, ζώντας μέ τις έλλάμψεις του Αγίου Πνεύματος μέσα στις αγαλλιότητες τών υπερκοσμίων αποκαλύψεων και στόν καιόμενο έρωτα του θεού.

Σάν σκεύος τής Αγίας Τριάδος, είχε δλες τις αρετές, τις πρακτικές, θεωρητικές

και θεολογικές, της πίστεως, της ελπίδος και της αγάπης, ζυμωμένες «έν ἔξει» σπὴν αγία ψυχή του, γι' αυτό και ἐγινε δυσκίνητος ἀπὸ τις προσβολές τοῦ εχθροῦ, δπως καταφαίνεται ἀπὸ τὰ λόγια του.

Ἀπὸ τὸν διάλογο προκύπτει, δι πολέμησε σκληρά κατὰ τὴ νεότητα του με τοὺς δαίμονες και ὁ Θεός τὸν ἀξίωσε νά φθάσει σέ υπερφυσικές καταστάσεις, ἀφοῦ ἔμενε ἀσιτος και πέρα των εἴκοσι ἡμερων και ἀυπνος γιὰ πολὺ χρόνο, γεγονός πού φανερώνει τὴν ἐξαῦλωση του.

Φαίνεται πὼς ὁ θεοφόρος ἡσυχαστὴς Φιλήμων εἶχε διαβάσει πολλοὺς νηπιτικούς Πατέρες και ἀκολούθησε τὰ ἴχνη τους και φυσικά τὴν τυπικὴ πράξη στον κύκλο τοῦ εικοσιτετραώρου. Καὶ εἶναι αξιοπρόσεκτη ἡ μαρτυρία του, δταν τὸν ρώτησε ὁ νέος μοναχός: «Γιατί, πατέρα, περισσότερο ἀπὸ τὴν αγία Γραφή σέ γλυκαίνει τόσο τό ψαλτήρι;» «—Πίστεψε, τέκνο, δι τόσο βαθειά ἐτύπωσε ὁ Θεός σπὴν ταπεινὴ ψυχή μου τὴ δύναμη τῶν ψαλμῶν, δσο και στὸν προφήτη Δαβίδ, και δέν μπορῶ νά χωρισθῶ ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῶν διαφορῶν εννοιῶν πού περιέχει. Οἱ ψαλμοὶ περιλαμβάνουν δλη τὴ θεία Γραφή».

Ἡ μαρτυρία τοῦ αγίου Φιλήμονος εἶναι διδακτικὴ και διαφωτιστικὴ, δσον ἀφορα τὰ διάφορα θεία νοήματα τῶν αγίων Γραφῶν, της Ὑμνολογίας και τῶν συγγραμμάτων τῶν αγίων Πατέρων, ὡς πνευματικὴ εργασία και τροφή. Ἡ αυθεντικὴ διαβεβαίωση τῆς μεγάλης ωφέλειας ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν θείων, χωρὶς νά ελαττώνει τὴν ὑπεροχικὴ ἀξία τῆς προσευχῆς, ἀποτρέπει τὴν μονομέρεια τῆς ἀπολυτοποιήσεως τῆς νοεράς προσευχῆς, σάν μοναδικῆς καρποφόρου εργασίας.

Ὁ δσιος Πατέρας, εἶναι περιττό νά λεχθεῖ δι βρίσκεται μέσα σπὴν πνευματικὴ παράδοση, πού ἐμπλουτίζει με τὴν προσωπικὴ συνεισφορά του και τὴν υψηλοῦ ἐπιπέδου ιδιοτυπία του στὸν ἡσυχαστικὸ χώρο, πού θυμίζει ἀββά Ἰσαάκ τόσο σπὴ θερμὴ αγάπη πρὸς τό Θεό και τὸν πλησίον, δσο και σπὴ βαθειά ταπείνωση.

Τό μικρὸ σέ ἔκταση αὐτὸ κείμενο, συνοψίζει δλη τὴ σοφὴ ἡσυχαστικὴ γραμματεία, τὴν βεβαιώνει με τὴν ανεπιφύλακτη ἀποδοχὴ της και τὴν ἐμπλουτίζει με προσωπικὲς θείες ἐμπειρίες.

Λόγος περι τοῦ ἄββᾶ Φιλήμονος

Ἔλεγον γιὰ τόν ἄββᾶ Φιλήμονα τόν αναχωρητή, διτι κλείστηκε σέ μιά σπηλιά κοντά στή Λαύρα πού λεγόταν τών Ρωμίων, καί ἐκεῖ διεξήγαγε τὰ παλαίσματα τῆς ἀσκήσεως, ἐπαναλαμβάνοντας διαρκῶς στή διάνοια του, διτι ἀπηύθυνε στόν εαυτό του, ὅπως λένε, ὁ μέγας Ἀρσένιος: «Φιλήμων, μὴν ξεχνᾶς γιὰ ποῖό λόγο ἐφυγες ἀπό τόν κόσμο». Τέμενε λοιπόν στή σπηλιά αρκετό καιρό καί εργαζόταν τήν καλαθοπλεκτική. Τά ζεμπίλια πού ἔραβε, τά ἔδινε στόν οἰκονόμο του γιὰ νά παίρνει λιγοστό ψωμί, ἐπειδή δέν ἔτρωγε τίποτε ἄλλο παρά ψωμί καί ἀλάτι, κι αὐτό διχί κάθε μέρα. Ὡς ἐκ τούτου δέ φρόντιζε διόλου γιὰ τή σάρκα του¹, ἀλλά ἀσχολούμενος πάντοτε μέ τή θεωρία, λουζόταν ἀπό τό θεϊκό φωτισμό καί καθώς ἀπό αὐτόν μουύνταν σέ ἀνέκφραστα μυστήρια, ζούσε σέ διαρκή εὐφροσύνη. Πηγαίνοντας στήν ἐκκλησία κάθε Σάββατο καί Κυριακή, περπατούσε μόνος καί συγκεντρωμένος στόν εαυτό του, μὴν ἐπιτρέποντας σέ κανένα νά τόν πλησιάσει, γιὰ νά μὴν ξεφύγει ὁ νους του ἀπό τήν πνευματική ἐργασία. Μέσα στήν ἐκκλησία στεκόταν σέ μιά γωνιά μέ τό πρόσωπο προσηλωμένο στή γῆ καί ἔχυνε πηγές δακρῶν, ἔχοντας ἀδιάλειπτο τό πένθος καί τή μνήμη τοῦ θανάτου, κατὰ τό παράδειγμα τών ἁγίων Πατέρων καί μάλιστα τοῦ μεγάλου Ἀρσενίου, πάνω στά ἀχνάρια τοῦ οὐοοίου φρόντιζε νά βαδίζει.

"Ὅταν ἐμφανίστηκε αἵρεση στήν Ἀλεξάνδρεια καί στά περίχωρα, ἐφυγε καί πῆγε στή Λαύρα πού εἶναι κοντά στή Λαύρα τοῦ Νικάνορος. Ἐκεῖ τόν δέχτηκε ὁ θεοφιλέστατος Παυλίνος· τοῦ παραχώρησε ἰδιαιτέρο κελί, ὅπου τόν εγκατέστησε μέ κάθε ησυχία. Ἐπί ἓνα χρόνο δέν ἐπέτρεψε σέ κανένα νά τόν συναντήσει, ἀλλ' οὔτε καί αὐτός τόν ἐνόηλησε καθόλου, παρά μόνο δταν τοῦ ἔδινε τό ἀπαραίτητο ψωμί.

"Ὅταν ἔφτασε ἡ εορτή τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, συναντήθηκαν οἱ δύο τους καί συνομίλησαν γιὰ τήν ἐρημική ζωή· καί ἀφοῦ κατάλαβε διτι καί γιὰ τόν εὐλαβέστατο Παυλίνο ὁ σκοπός αὐτός ἦταν προτιμότερος, τοῦ ἀναφέρει λόγια ἀσκητικά, ἀπό τίς Γραφές καί ἀπό τοὺς Πατέρες, καί φανερώνει μέ αὐτά διτι χωρίς τήν τέλεια ησυχία, εἶναι ἀδύνατο νά εὐαρεστήσει κανεῖς τό Θεό, ὅπως φιλοσόφησε σχετικά καί ὁ θαυμαστός ἄββᾶς Μωυσῆς. Γιατί ἡ ησυχία γεννά τήν ἀσκησι, ἡ ἀσκησι γεννά τά δάκρυα, τά δάκρυα τό φόβο, ὁ φόβος τήν ταπείνωσι, ἡ ταπείνωσι τό προορατικό χάρισμα, τό προορατικό τήν ἀγάπη, ἡ ἀγάπη κάνει τήν ψυχὴ υγιή καί ἀπαθή. Καί τότε γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος διτι δέν εἶναι μακριά ἀπό τό Θεό.

Τοῦ ἔλεγε λοιπόν: «Πρέπει διὰ μέσου τῆς ησυχίας νά καθαρίσεις τε-

1. Ρ., γ., 13, 14.

λείως τό νοῦ σου καί νά τοῦ δώσεις αδιάλειπτη πνευματική εργασία. Γιατί ὅπως τά μάτια βλέπουν τά αἰσθητά καί θαυμάζουν τό θέαμα τους, ἔτσι καί ὁ καθαρὸς νοῦς βλέπει τά νοητά καί ἀπό τὴν πνευματικὴ θεωρία ἔρχεται σέ ἔκσταση καί δύσκολα αποσπάται ἀπὸ αὐτά. Καί ὅσο περισσότερο μέσω τῆς ησυχίας απογυμνώνεται ἀπὸ τὰ πάθη καί καθαρίζεται, τόσο περισσότερη γνώση αξιώνεται νά λαμβάνει. Καί τότε ὁ νοῦς γίνεται τέλειος, δταν ξεπεράσει τὴ γνώση τῆς οὐσίας τῶν δντων καί ενωθεί μέ τό Θεό, ὥστε ἀφού ἔχει τό βασιλικό αξίωμα, δέν ἀνέχεται πλέον νά εἶναι φτωχός. Οὔτε παρασύρεται ἀπὸ τίς χαμηλές επιθυμίες, καί ἀν ἀκόμη τοῦ προσφέρεις δλα τά βασίλεια τοῦ κόσμου. Ἄν λοιπόν θέλεις νά φτάσεις σέ δλες αὐτές τίς ἀρετές, μὴ σέ ἀπασχολεῖ ἡ μέριμνα κανενός ἀνθρώπου· φεύγε μέ δλη σου τὴ δύναμη ἀπὸ τὸν κόσμο καί βιάδιζε πρόθυμα τὴν ὁδὸ τῶν Ἁγίων. Ἐχε παρουσιαστικό παραμελημένο καί λερωμένα ρούχα καί φόρεμα ταπεινό, φέριμο ἀπλό, λόγο ἀνεπιτήδευτο, βιάδισμα σεμνό, φωνὴ ἀπροσποίητη, τὴ φτώχεια σύντροφο σου καί τὴν καταφρόνηση ἀπ' ὄλου. Πάνω ἀπ' ὄλα νά κρατᾶς τὴ φύλαξη καί τὴ νήψη τοῦ νοῦ σου. Νά ἔχεις καρτερία σέ κάθε στενοχώρια, καί κάθε ἀγαθὸ πού ἔχεις, νά τό φυλάγεις ἀκέραιο καί ἀμετάβλητο. Καί πρόσεχε πολὺ τὸν εαυτὸ σου, μὴν τυχόν παραδεχτεῖς καμιά παρείσακτη ἡδονή. Γιατί τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καταπραῖνονται μέ τὴν ησυχία· δταν δμως ἐρεθίζονται καί ξύνονται, ἀγριεύουν περισσότερο καί σπρώχνουν ἐκείνους πού τὰ ἔχουν νά ἀμαρτάνουν περισσότερο καί γίνονται δυσκολοθεράπευτα, ὅπως συμβαίνει μέ τὰ σωματικά τραύματα, δταν τρίβονται καί ξύνονται. Ἀκόμη καί ἓνας ἀργὸς λόγος μπορεῖ νά χωρίσει τό νοῦ ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ, καθὼς μᾶς σπρώχνουν οἱ δαίμονες σ' αὐτό καί οἱ αἰσθήσεις πείθονται σ' αὐτούς.

«Εἶναι μεγάλος ὁ ἀγώνας καί ὁ φόβος νά φυλάξεις τὴν ψυχὴ σου. Πρέπει λοιπόν νά χωριστεῖς ἀπὸ ὄλο τὸν κόσμο καί νά σπάσεις τό δεσμό τῆς συμπάθειας τῆς ψυχῆς πρὸς τό σῶμα καί νά γίνεις χωρὶς πόλη, χωρὶς σπίτι, χωρὶς τίποτε δικό σου, ἀφιλάργυρος, ἀκτῆμων, χωρὶς πολυπραγμοσύνη, χωρὶς συναλλαγές μέ ἄλλους, ἀμαθῆς τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων, ταπεινόφρων, συμπαθῆς, πράος, ἡσυχος, ἔτοιμος νά δεχτεῖς στὴν καρδιά σου τίς υποδειξεις τῆς θείας γνώσεως. Γιατί δέν εἶναι δυνατό νά γράφεις σέ κέρμη πλάκα, ἀν προηγουμένως δέν τὴ λειάνεις ἀπὸ τὰ γράμματα πού εἶναι χαραγμένα πάνω στό κερί. Αὐτά μᾶς διδάσκει ὁ Μέγας Βασίλειος. Τέτοιοι ἐγιναν ὄλοι οἱ Ἁγιοὶ· χωρισμένοι τελείως ἀπὸ τὴν κοσμικὴ ζωὴ, διατηρούσαν τό ουράνιο φρόνημα ἀθόλωτο μέσα τους, καί τό καταλάμπρυναν μέ τοὺς θεοὺς νόμους. Καί ἔλαμπαν μέ τὰ εὐσεβῆ ἔργα καί λόγια, ἀφού νέκρωσαν τὰ ἐπίγεια μέλη τους² μέ τὴν ἐγκράτεια καί τό φόβο καί τὸν πόθο τοῦ Θεοῦ. Γιατί μέ τὴν αδιάλειπτη προσευχὴ καί τὴ μελέτη τῶν θείων Γρα-

φών ανοίγουν τὰ νοερά μάτια τῆς ψυχῆς καί βλέπουν τόν Βασιλέα τῶν δυνάμεων. Καί τότε γίνεται χαρά μεγάλη καί δριμύς πόθος πού καταφλέγει τήν ψυχή, ἢ σάρκα συνανυψώνεται κι αὐτή ἀπό τό Πνεῦμα καί γίνεται ὁ ἄνθρωπος δλος πνευματικός. Αὐτά αξιώνονται νά ἔχουν οἱ εργάτες τῆς μακάριος ἡσυχίας καί τῆς ασκητικῆς ζωῆς, οἱ ὅποιοι χωρίστηκαν ἀπό κάθε ἀνθρώπινη παρηγοριά καί μέ καθαρότητα συνομιλοῦν μόνοι μέ μόνο τόν επουράνιο Κύριο.»

Ὅταν τὰ ἄκουσε αὐτά ὁ θεοφιλῆς ἐκεῖνος ἀδελφός, πληγώθηκε ἡ ψυχή του ἀπό τόν θεῖο πόθο καί πήγε μαζί του στή σκήτη, δπου οἱ πιο μεγάλοι Πατέρες εἶχαν διανύσει τό δρόμο τῆς ευσέβειας. Ἐκεῖ κατοίκησαν στή Λαύρα τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Κολοβού, καί, ἐπειδή ἤθελαν νά ζήσουν ἡσυχαστική ζωή, ἀνέθεσαν τόν εαυτό τους στή φροντίδα τοῦ οἰκονόμου τῆς Λαύρας. Ζούσαν μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ μέ μεγάλη ἡσυχία, πηγαίνοντας ελεύθερα κάθε Σάββατο καί Κυριακή στήν ἐκκλησία. Τίς υπόλοιπες ἡμέρες τῆς εβδομάδας ἔμεναν στό κελί, κάνοντας καθένας τίς προσευχές καί τήν ἀκολουθία του. Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου γέροντα ἦταν αὐτή: Τή νύχτα δλη ἔψαλλε τό Ψαλτήριο καί τίς ὠδές χωρίς θόρυβο, καί ἔλεγε καί μιὰ περικοπή τοῦ Ευαγγελίου. Κατόπιν καθόταν καί ἔλεγε ὁ μόνος του τό «Κύριε ἐλέησον» μέ προσήλωση καί γιά πολλή ὥρα, ὥσπου δέν μπορούσε πιά νά τό λέει. Καί τότε ἔπαιρνε λίγο ὕπνο- καί πάλι τήν αὐγή ἔψαλλε τήν πρώτη "Ὡρα καί καθόταν στό κάθισμα του προσεκτικά βλέποντας πρὸς τήν ἀνατολή, ψάλλοντας κατά διαλείμματα καί λέγοντας ἀπό μνήμης περικοπές ἀπό τόν Ἀπόστολο καί τό Ευαγγέλιο. Καί ἔτσι περνούσε κάθε ἡμέρα ψάλλοντας καί προσευχόμενος ἀδιαλείπτως³, καί τρεφόμενος μέ τή θεωρία τῶν ουρανίων, ὥστε πολλές φορές νά υψώνεται ὁ νοῦς του στή θεωρία καί νά μὴ γνωρίζει ἂν βρίσκεται πάνω στή γῆ.

Ὁ ἀδελφός Παυλῖνος, βλέποντας τον νά ἐπεκτείνεται τόσο πολύ στήν προσευχή καί νά αλλοιώνεται ολότελα ἀπό τίς θεῖες ἐννοιες, του εἶπε: «Πολύ κοπιάζεις πάτερ, μέ τόσα γηρατεία νά ταλαιπωρεῖς τό σῶμα σου καί νά τό μεταχειρίζεσαι σάν δούλο⁴.» Κι ὁ γέροντας ἀποκρίθηκε: «Πίστεψε με παιδί μου, τόσο μεγάλη προθυμία καί πόθος γιά τήν ἀκολουθία ἔχει βάλει ὁ Θεός μέσα στήν ψυχή μου, ὥστε δέν φτάνουν οἱ δυνάμεις μου νά τήν ικανοποιήσω σ' ἄλλο τῆν ἐκταση της. Ἄλλά ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν νικά τή σωματική μου ἀδυναμία.» Ἐτσι λοιπόν ὁ πόθος τοῦ νοῦ του πετούσε πάντοτε στόν οὐρανό. Καί δχι μόνον τίς ἄλλες ὥρες, ἀλλά καί στήν ὥρα τοῦ φαγητοῦ.

Κάποτε λοιπόν ἓνας ἀδελφός πού κατοικοῦσε μαζί του, τόν ἐρώτησε, ποῖο εἶναι τό μυστήριο τῆς θεωρίας. Ἐκεῖνος, ἐπειδή τόν εἶδε δι ἐπιθυμούσε νά μάθει καί τόν παρακαλοῦσε, του εἶπε: «Σοῦ λέω, παιδί μου, ἀληθινά,

3. Α' Θεσ. 5, 17.

4. Α' Κορ. 9, 27.

δτι ἂν καθαριστεῖ τελείως ὁ νους, τότε ὁ Θεός τοῦ αποκαλύπτει τίς θεωρίες ἀκόμη καί τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων πού Τόν υπηρετοῦν.» Καί πάλι τόν ξαναρώτησε: «Γιατί πάτερ, παραπάνω ἀπό δλη τήν αγία Γραφή, γλυκαίνεσαι περισσότερο μέ τό Ψαλτήριο; Καί γιατί ἐνώ τό λές ἤσυχα, φαίνεσαι σάν νά συνομιλεῖς μέ κάποιον;» Ὁ ἀββάς ἀπάντησε: «Νά σοῦ πῶ, παιδί μου· τόσο πολύ ἔχει βάλει ὁ Θεός μέσα στήν ταπεινή μου ψυχή τή δύναμη τῶν ψαλμῶν, δσο καί στόν προφήτη Δαβίδ, καί δέν μπορῶ νά χωριστώ ἀπό τή γλυκύτητα τῶν ποικίλων θεωρημάτων πού βρίσκονται μέσα σ' αὐτούς. Οἱ ψαλμοί περιέχουν δλη τή θεία Γραφή.» Καί αὐτά τά ἐκμυστηρεῦθηκε στόν ἀδελφό μέ μεγάλη ταπεινοφροσύνη, ἀφοῦ πιέστηκε πολύ ἀπ' αὐτόν, θέλοντας νά τόν ωφελήσει.

Ἐνας ἀδελφός ονόματι Ἰωάννης, προερχόμενος ἀπό τά παράλια, πήγε στόν ἅγιο αὐτό καί μεγάλο πατέρα Φιλήμονα, ἔπεσε στά πόδια του καί τοῦ εἶπε: «Τι νά κάνω πάτερ, γιά νά σωθῶ; Γιατί βλέπω δτι ὁ νους μου γυρίζει καί ρεμβάζει ἐδῶ κι ἐκεῖ σέ πράγματα πού δέν πρέπει.» Ὁ γέροντας, ἀφοῦ σῶπασε λίγο, τοῦ εἶπε: «Αὐτό τό πάθος εἶναι τῶν κοσμικῶν, καί τό ἔχεις ἀκόμη, ἐπειδή δέν ἀπόκτησες τέλειο πόθο τοῦ Θεοῦ. Δέν σοῦ ἦρθε ἀκόμη ἡ θέρμη τοῦ πόθου καί τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ.» Λέει ὁ ἀδελφός: «Καί τί νά κάνω Πάτερ;» Ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «Πήγαινε καί ἔχε κρυφή μελέτη μέσα στήν καρδιά σου, ἡ οποία μπορεῖ νά καθαρίσει τό νου σου ἀπό αὐτά.» Ὁ ἀδελφός, δντας ἀμύητος σ' αὐτά, λέει στόν γέροντα: «Τί εἶναι ἡ κρυφή μελέτη, πάτερ;» Καί αὐτός τοῦ ἀπαντα: «Πήγαινε, ἔχε νήψη στήν καρδιά σου καί λέγε προσεκτικά μέσα στό νου σου μέ φόβο καί τρόμο: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με. Αὐτή εἶναι ἡ συμβουλή πού δίνει ὁ μακάριος Διάδοχος* στους ἀρχαίους.»

Ἐφυγε λοιπόν ὁ ἀδελφός, καί μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί τίς προσευχές τοῦ Πατέρα, ἀφοῦ ἠσύχασε, γλυκάθηκε σ' αὐτή τή μελέτη, ἀλλά γιά λίγο. Ὅταν δμως ἡ μελέτη αὐτή σταμάτησε ξαφνικά καί δέν μπορούσε νά τήν καλλιεργήσει μέ νήψη καί νά προσευχηθεῖ, πήγε πάλι στόν γέροντα καί τοῦ ἀνέφερε δτι τοῦ εἶχε συμβεῖ. Αὐτός τοῦ εἶπε: «Τώρα γνώρισες ἔστω καί ἓνα ἴχνος ἠσυχίας καί πνευματικῆς εργασίας καί δοκίμασες τή γλυκύτητα πού προέρχεται ἀπό αὐτή. Ἐχε λοιπόν πάντοτε στήν καρδιά σου αὐτό: Εἴτε τρώς, εἴτε πίνεις, εἴτε συνομιλεῖς μέ ἄλλους, εἴτε ἔξω ἀπό τό κελί σου βρίσκεσαι, εἴτε στό δρόμο βαδίζεις, μήν παραλείψεις ποτέ νά ἔχεις αὐτή τήν ευχή στό νου σου μέ νήψη καί συγκέντρωση καί νά ψάλλεις καί νά μελετάς ευχές καί ψαλμούς. Ἀλλά καί σ' αὐτήν ἀκόμη τήν ἀνάγκη σου, νά μήν εἶναι ἀργός ὁ νους σου, ἀλλά κρυφά νά μελετά καί νά προσεύχεται. Γιατί ἔτσι μπορεῖς νά γνωρίσεις τά βάθη τῆς Γραφῆς καί τή δύναμη πού κρύβεται σ' αὐτήν, καί νά δώσεις ἀκατάπαυστη εργασία στό νου σου, γιά νά ἐκπληρω-

* Φιλοκαλία, τόμος Α', σελ. 302, κεφ. 59-61.

νεις τὴν αποστολικὴ ἐντολὴ πού λέει, "αδιαλείπτως προσεύχεσθε"⁵. Πρόσεχε λοιπόν μέ ακρίβεια καί φύλαγε τὴν καρδιά σου νά μὴ δέχεται πονηροὺς λογισμοὺς, ἢ οποιουοδήποτε μάταιους καί ανώφελους. Ἄλλὰ πάντοτε, καί δταν κοιμάσαι καί δταν τρώς ἢ πίνεις ἢ συνομιλεῖς, ἢ καρδιά σου κρυφά, ἄλλοτε νά μελετᾶ νοερά τούς ψαλμοὺς, ἄλλοτε νά προσεύχεται μέ τό "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με". Καί πάλι δταν ψάλλεις μέ τὴ γλώσσα σου, πρόσεχε μὴν ἄλλο λέει τό στόμα σου καί ἄλλου γυρίζει ὁ νοὺς σου.»

Εἶπε πάλι ὁ ἀδελφός: «Στόν ὕπνο μου βλέπω πολλές μάταιες φαντασίες.» Ὁ γέροντας τοῦ εἶπε: «Μὴ βαρεθεῖς καί μὴν αμελήσεις· ἀλλὰ πρὶν κοιμηθεῖς, νά κάνεις πολλές προσευχές μέσα σου καί ν' αντιστέκεσαι ατοὺς λογισμοὺς, ὥστε νά μὴ σέ σέρνει στά θελήματα τοῦ ὀ διαβόλου, γιά νά σέ δεχτεῖ ὁ Θεός. Κι δσο μπορεῖς φρόντισε, μετὰ τούς ψαλμούς καί τὴν προσεκτικὴ μελέτη, νά κοιμηθεῖς, καί μὴν αμελήσεις καί αφήσεις τό νοῦ σου νά δεχτεῖ ξένους λογισμοὺς, ἀλλὰ μέ ἐκεῖνα πού προσευχήθηκαν, ἐκεῖνα μελετώντας, πλάγιασε, γιά νά εἶναι μαζί σου δταν κοιμάσαι, καί δταν ξυπνήσεις νά σοῦ μιλήσουν⁶. Νά λές καί τό ἅγιο Σύμβολο τῆς πίστεως προτοῦ πλαγιασῆς. Γιατί ἡ ὀρθὴ πίστη περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι πηγὴ καί φύλαξη δλων τῶν αγαθῶν.»

Ὁ ἀδελφός στή συνέχεια ρώτησε: «Δεῖξε ἀγάπη, πάτερ, καί πές μου, ποιά ἐργασία κάνει ὁ νοῦς σου; Δίδαξε με, γιά νά σωθῶ καί ἐγώ.» Ὁ γέροντας τοῦ ἀπάντησε: «Γιατί θέλεις νά περιεργάζεσαι αὐτὰ τὰ πράγματα;» Σηκώθηκε τότε ὁ ἀδελφός, ἔπιασε τὰ πόδια τοῦ ἁγίου, καί καταφιλώντας τα τόν παρακαλοῦσε νά τοῦ πει. Ὑστερα ἀπὸ πολλές ὥρες, τοῦ εἶπε: «Δέν μπορεῖς ἀκόμη νά τὰ ἀντέξεις· γιατί τό νά ἀπονέμει κανεῖς τό κατάλληλο ἔργο σέ κάθε αἴσθηση, εἶναι ἰδίωμα ἀνθρώπου πού ἀπόκτησε ἐξὴ στήν ἀρετή. Οὔτε εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος πού δέν εἶναι τελείως καθαρὸς ἀπὸ τίς μάταιες σκέψεις τοῦ κόσμου, νά ἀξιωθεῖ νά λάβει αὐτό τό χάρισμα. Γι' αὐτό, ἂν ἐπιθυμῆς αὐτὰ, κράτησε τὴν κρυφὴ μελέτη μέ καθαρὴ καρδιά. Γιατί ἂν γίνεται ἀδιάλειπτα ἢ προσευχὴ σου καί ἢ μελέτη τῶν Γραφῶν, τότε ανοίγουν τὰ νοερά μάτια τῆς ψυχῆς καί ἔρχεται σ' αὐτὴν χαρὰ μεγάλη καί ἕνας πόθος ἀνεκφραστός καί πολὺ δυνατός, σέ σημεῖο πού νά καίγεται καί ἢ σάρκα ἀπὸ τό Πνεῦμα, ὥστε νά γίνεται ολόκληρος ὁ ἀνθρώπος πνευματικός. Εἶτε λοιπόν τὴ νύχτα, εἶτε τὴν ἡμέρα σέ ἀξιῶσει ὁ Θεός νά προσευχηθεῖς ἀπερίσπαστα μέ καθαρὸ νοῦ, μὴν περιοριστεῖς στόν κανόνα σου, ἀλλὰ μέ δση δύναμη ἔχεις, νά ἐπεκτείνεσαι στήν προσευχὴ καί ν' ἀφοσιώνεσαι στό Θεό. Καί Αὐτός φωτίζει τὴν καρδιά σου ποιά πνευματικὴ ἐργασία νά κάνεις.» Πρόσθεσε δέ καί τοῦτο: «Κάποτε ἦρθε ἕνας γέροντας νά μέ ἐπισκεφθεῖ· τόν ρώτησα γιά τὴν πνευματικὴ του κατάσταση καί μοῦ ἀπάντησε:

5. Α' Θεσ. 5, 17.

6. Ποφοιμ. 6, 22.

"Δύο χρόνια ολόκληρα παρακαλούσα τό Θεό μέ δλη μου τήν καρδιά χωρίς ν' απογοητεύομαι, γιά νά μοῦ δώσει τό χάρισμα νά τυπωθεῖ ακατάπαυστα καί χωρίς περισπασμό μέσα στήν καρδιά μου ἢ προσευχή πού παρέδωσε ὁ ἴδιος στους μαθητές Του. Καί ἀφού εἶδε τόν κόπο μου καί τήν υπομονή μου, μοῦ ἔδωσε τό χάρισμα ὁ μεγαλόδωρος Κύριος."»

Ἐλεγε ἀκόμη: «Οἱ λογισμοί πού γεννιούνται στή διάνοια γύρω ἀπό τά μάτια, εἶναι ἀσθένεις οκνηρῆς καί ἀνεργῆς ψυχῆς. Πρέπει λοιπόν, ὅπως λέει ἡ Γραφή, νά φρουρούμε τό νου μας μέ κάθε τρόπο⁷, καί νά ψάλλομε χωρίς περισπασμό μέ συναίσθηση καί νά προσευχόμεσθε μέ καθαρό νου. Λοιπόν ἀδελφοί, ὁ Θεός θέλει νά τοῦ δείξομε τήν ἐπιμέλεια μας πρῶτα μέ κόπους καί ἔπειτα μέ ἀγάπη καί μέ ἀδιάλειπτη προσευχή, καί Εκείνος μάς δίνει τό δρόμο τῆς σωτηρίας. Καί εἶναι φανερό ὅτι, ἄλλος δρόμος πού ἀνεβάζει στόν ουρανό δέν εἶναι παρά ἡ τέλεια ἠσυχία, ἡ ἀποφυγή δλων τῶν κακῶν, ἡ ἀπόκτηση τῶν καλῶν, ἡ τέλεια ἀγάπη πρὸς τό Θεό καί ἡ ἔνωση μαζί Του μέ ἀγιότητα καί κάθε ἀρετή. Ἄν φτάσει σ' αὐτά κάποιος, γρήγορα θ' ἀνεβεί στό χώρο τοῦ ουρανοῦ. Ὅπως δὴποτε δμως, ἐκεῖνος πού θέλει νά φτάσει σ' αὐτό τό ὕψος, πρέπει νά νεκρώσει τά μέλη του πού ἐπιθυμοῦν τά γήινα⁸. Γιατί ὅταν ἡ ψυχὴ μας ευφραίνεται μέ τὴ θεωρία τοῦ πραγματικοῦ ἀγαθοῦ, δέν επιστρέφει σέ κανένα ἀπό τά πάθη τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ ἀφού ἀποστραφεῖ κάθε σωματικὴ ἡδυπάθεια, δέχεται μέ καθαρὴ καί ἀμόλυντη διάνοια τὴ φανέρωση τοῦ Θεοῦ.

«Ἐχομε λοιπόν ἀνάγκη ἀπὸ μεγάλη προσοχή καί σωματικούς κόπους καί κάθαρση τῆς ψυχῆς, γιά νά κάνομε τό Θεό ἐνοικο στις καρδιές μας, ὥστε νά ἐκτελούμε στό ἔξῃς χωρίς πλάνη τίς θείες Του ἐντολές. Καί τότε Αὐτός μάς μαθαίνει νά τηροῦμε μέ ἀσφάλεια τοὺς νόμους Του, στέλνοντας μας σάν ἠλιακές ἀκτίνες τίς ἐνέργειες Του μέ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος Του πού ἔχει βάλει μέσα μας. Γιατί μέ κόπους καί πειρασμούς πρέπει νά ἀποκαθάρωμε τὴ θεία εἰκόνα, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία γίναμε λογικοί καί δεκτικοί κάθε συνέσεως καί τῆς ὁμοιώσεως μέ τό Θεό· ἔχοντας τίς αἰσθήσεις ἀμικτες ἀπὸ κάθε κηλίδα, πυρακτώνοντας τις κατὰ κάποιο τρόπο στό καμίνι τῶν πειρασμῶν καί μεταμορφούμενοι στό βασιλικὸ ἀξίωμα. Ὁ Θεός ἔκανε τὴν ἀνθρώπινη φύση μέτοχο κάθε ἀγαθοῦ, ικανὴ νά θεωρεῖ νοερά τίς χορείες τῶν ἀγγέλων, τίς δόξες τῶν κυριοτήτων τίς δυνάμεις, τίς ἀρχές, τίς ἐξουσίες, τό φῶς τό ἀπλησίαστο, τὴ δόξα τὴν ὑπέρλαμπρη. Ὅταν δμως κατορθώσεις ἀρετὴ, ἀς μὴν υψωθεῖ ὁ λογισμὸς σου ἀπέναντι τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅτι ἐσύ κατόρθωσες καί ἐκεῖνος ἀμέλησε· αὐτὸ εἶναι ἀρχὴ υπερηφάνειας. Πρόσχε μέ δλη σου τὴ δύναμη νά μὴν κάνεις τίποτε γιά νά ἀρέσεις στους ἀνθρώπους. Ἄν ἀγωνίζεσαι ἐναντίον πάθους, μὴν ἀποκάμεις, οὔτε νά λιγοψυχῆσεις, ἀν ἐπιμένει ὁ πόλεμος. Σήκω καί ρίξε τὸν εαυτὸ σου μπροστὰ στό

7. Παροιμ. 4, 23.

8. Κολ. 3, 5.

Θεό μέ δλη σου τήν καρδιά καί πές μαζί μέ τόν Προφήτη: "Δίκασε, Κύριε, αυτούς πού μ' αδικούν⁹, γιατί ἐγώ δέν μπορώ νά τούς νικήσω." Καί ὁ Θεός, βλέποντας τήν ταπείνωση σου, θά σοῦ στείλει τό ταχύτερο τή βοήθεια Του. "Όταν πάλι περπατάς μαζί μέ ἄλλον στό δρόμο, μή δεχτεῖς μάταιη συνομιλία, ἀλλά δώσε στό νοῦ σου τήν πνευματική εργασία πού εἶχε, γιά νά τοῦ γίνει καλή συνήθεια, νά λησμονήσει τά τερπνά τοῦ κόσμου καί νά φτάσει τελικά στό λιμάνι τῆς ἀπάθειας.» Μέ τέτοια καί πολλά ἄλλα ἀφού κατήχησε τόν ἀδελφό, τοῦ ἔδωσε τήν ευχή του καί τόν ἀφησε νά φύγει.

ῴστερα ἀπό λίγο καιρό ξαναγύρισε ὁ ἀδελφός καί ἐρώτησε πάλι τόν γέροντα: «Τί νά κάνω, πάτερ; Στή νυκτερινή μου ακολουθία μέ βαραίνει ὁ ὕπνος καί δέν μέ αφήνει νά προσευχηθῶ μέ νήψη, ἀλλά οὔτε καί νά αγρυπνήσω πολύ, καί δταν ψάλλω, μοῦ ἔρχεται ν' ασχοληθῶ μέ τό εργόχειρο.» Ὁ γέροντας ἀπάντησε: «Όταν μπορεῖς νά προσεύχεσαι μέ νήψη, μή στραφεῖς στό εργόχειρο. Ἄν δμως σέ κυριέψει ἀκηδία, κουνήσου λιγάκι, ἀπέλιξε τόν λογισμό καί πιάσε τό εργόχειρο.» Ὁ ἀδελφός εἶπε πάλι σ' αὐτόν: «Εσένα, δέσποτα, δέ σέ βαραίνει ὁ ὕπνος στήν ακολουθία σου;» Αὐτός τοῦ εἶπε: «Σπάνια· ἄν δμως κάποτε μοῦ ἔρθει, κινούμαι καί λέω ἀπό τό κατά Ἰωάννην ευαγγέλιο ἀπό τήν ἀρχή, υψώνοντας τά μάτια τῆς διάνοιας στό Θεό, καί ευθύς εξαφανίζεται. Τό ἴδιο κάνω καί μέ τούς λογισμούς· δταν ἔρθει κάποιος λογισμός, τόν ἀντιμετωπίζω μέ καυτά δάκρυα σάν φωτιά, καί εξαφανίζεται. Ἐσὺ δμως δέν μπορεῖς ἀκόμη νά οπλιστεῖς ἔτσι, ἀλλά μάλλον κράτα πάντοτε τήν κρυφή μελέτη καί τίς προσευχές πού δρυσαν οἱ ἅγιοι Πατέρες γιά τήν ἡμέρα: τίς Ὁρες τρίτη, ἔκτη καί ἑνατη καί τόν εσπερινό· φρόντισε νά ἐπιτελεῖς καί τίς νυκτερινές ακολουθίες. Μέ δλη σου τή δύναμη φρόντισε νά μήν κάνεις τίποτε γιά νά ἀρέσεις στους ἀνθρώπους, οὔτε νά ἔχεις ἔχθρα κατά τοῦ ἀδελφοῦ σου, γιά νά μή χωριστεῖς ἀπό τό Θεό σου. Προσπάθησε νά φυλάξεις τή διάνοια σου ἀμετεώριστη, στραμμένη μέ ἐπιμέλεια ατοῦς εσωτερικούς λογισμούς. Ὁταν βρίσκεσαι στήν ἐκκλησία καί πρόκειται νά μεταλάβεις τά θεία Μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, μή βγεις ἔξω, μέχρι δτου λάβεις τήν τέλεια εἰρήνη· στάσου στόν ἴδιο τόπο καί μή φύγεις ἀπό ἐκεῖ μέχρι τήν ἀπόλυση. Ἐχε στό νοῦ σου δι στέκεσαι στόν οὐρανό καί δι πρόκειται μαζί μέ τούς ἁγίους ἀγγέλους νά συναντήσεις τό Θεό καί νά Τόν υποδεχτεῖς μέσα στήν καρδιά σου. Προετοιμάζου μέ φόβο καί τρόμο πολύ, γιά νά μή γίνεις μέτοχος τών ἁγίων δυνάμεων ἀνάξια.» Μέ αὐτά δπλασε τόν ἀδελφό καί ἀφού τόν ἀνέθεσε στόν Κύριο καί στό Πνεῦμα τῆς χάριος Του¹⁰, τόν ἀφησε νά φύγει.

Ἐκτος ἀπό αὐτά, καί ὁ ἀδελφός πού ἦταν μαζί του ἔλεγε τά ἑξῆς: «Κάποτε πού καθόμουν κοντά του, τόν ρώτησα ἄν δοκίμασε πειρασμούς ἀπό ἐπιβουλές δαιμόνων, δταν ἦταν στήν ἔρημο. Μοῦ ἀπάντησε: "Συγχώρεσε με

9. Ψαλμ. 34, 1.

10. Πράξ. 20, 32.

αδελφέ. Ἄν επιτρέψει ὁ Θεός νά ἐρθοῦν σέ σένα οἱ πειρασμοί πού υπέφερα ἀπό τόν διάβολο, δέ θά μπορέσεις νομίζω νά υπομείνεις τή δριμύτητα τους. Εἶμαι εβδομήντα χρόνων, ἢ καί παραπάνω. Υπομένω δλο καί περισσότερος· ἐμείνα σέ διάφορες ἐρημούς σέ βαθύτατη ησυχία καί ἐπάθα καί υπέφερα τόσα ἀπό αὐτούς, πού δέν συμφέρει νά διηγηθῶ τή δριμύτητα τους σ' ἐκείνους πού δέ δοκίμασαν ἀκόμα τήν ἡσυχαστική ζωή. Αὐτό ἔκανα πάντα στους πειρασμούς· δλη τήν ἐλπίδα μου τήν ἐρίχνα στό Θεό, πρὸς τόν ὁποῖο ἔκανα καί τίς υποσχέσεις τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ κόσμου. Καί Αὐτός ἀμέσως μέ ἔσωξε ἀπό κάθε ἀνάγκη. Γι' αὐτό, ἀδελφέ, δέ φροντίζω πλέον γιά τόν εαυτό μου. Γιατί γνωρίζω ὅτι Εκείνος φροντίζει γιά μένα καί υποφέρω ἐλαφρότερα τούς πειρασμούς πού μου ἐρχονται. Μόνον αὐτό προσφέρω ἐγώ ἀπό τόν εαυτό μου, τό νά προσεύχομαι ἀδιάλειπτα¹¹. Καί ξέρω ὅτι δσο δυναμώνουν τά δεινά, τόσο καί προξενοῦνται στεφάνια στόν υπομένοντα. Γιατί οἱ πειρασμοί εἶναι γραμμάρια μπροστά στόν δίκαιο Κριτή. Αὐτά λοιπόν ἐχοντας υπόψη ἀδελφέ, μήν πέσεις στή ραθυμία· γνῶριζε ὅτι στέκεσαι κι ἀγωνίζεσαι στό μέσο τοῦ πολέμου καί ὅτι εἶναι πάρα πολλοί ἐκεῖνοι πού πολεμοῦν μέ τό μέρος μας ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Θεοῦ. Γιατί πῶς ἦταν δυνατό νά τολμοῦμε εμεῖς νά πολεμοῦμε ἐναντίον τόσο φοβεροῦ ἐχθροῦ τοῦ γένους μας, ἂν δέ μάς κρατούσε τό πανίσχυρο χέρι τοῦ Θεοῦ Λόγου, προστατεύοντας καί φυλάγοντας μας; Πῶς θ' ἄντεχε ἡ ἀνθρώπινη φύση τίς ἐπιθέσεις του; Λέει σχετικά ἡ Γραφή: 'Ποῖός μπορεῖ νά ἀφαιρέσει τήν ἐπένδυση του, ἢ ποιος μπορεῖ νά διαπεράσει τίς πτυχές τοῦ θώρακα του; Ἀπό τό στόμα του βγαίνουν πυρσοί ἀναμμένοι, καί πετάγονται φωτιές. Ἀπό τά ρουθούνια του βγαίνει πυκνός καπνός σάν ἀπό φωτιά πού καίει κάρβουνα. Ἡ ψυχὴ του εἶναι πυρακτωμένα κάρβουνα καί ἀπό τό στόμα του βγαίνει φλόγα. Ἡ δύναμη του συγκεντρώνεται στόν τράχηλο του. Μπροστά του τρέχει ἡ καταστροφή. Ἡ καρδιά του εἶναι σκληρὴ σάν πέτρα, καί ἀκαμπτη σάν τό ἀμόνι. Ἀναβράζει τήν ἄβυσσο ὅπως τό φουσερό τῆ φωτιά στό χαλκουργεῖο· θεωρεῖ τῆ θάλασσα σάν ἓνα μυροδοχεῖο καί ἔχει στήν κυριαρχία του τά βάθη τῆς ἀβύσσου. Βλέπει κάθε υψηλό καί βασιλεύει πάνω σ' ὅλα δσα εἶναι μέσα στά νερά.¹² Ἐναντίον αὐτοῦ ἔχομε νά παλέψομε, ἀδελφέ. Αὐτόν τόν τρομερό καί δυνατό τύραννο ὑποτύπωσε ἡ Γραφή. Ἀλλά εὐκόλα τόν νικοῦν δσοι ἔχουν ἐπιδοθεῖ νόμιμα στόν ἐρημικό βίο, ἐπειδὴ δέν τούς συνδέει τίποτε μαζί του, καθὼς ἀπαρνήθηκαν τόν κόσμο καί ἀνδραγαθοῦν στις ἀρετές. Ἐχομε ἐμεῖς μαζί μας Εκείνον πού πολεμά μέ τό μέρος μας. Πές μου, ποιος εἶναι πού πλησίασε τόν Κύριο καί ἀφοῦ ἔλαβε στό νοῦ του τόν φόβο Του, δέν παρουσίασε ἀλλαγὴ; Καί ποιος εἶναι πού καταλάμπρυνε τόν εαυτό του μέ τούς θεῖους νόμους καί τά θεῖα ἔργα, καί δέν ἔκανε τήν ψυχὴ του ὀλοφώτεινη καί ν' ἀστράφτει μέ τά θεῖα νοήματα καί τούς λογισμούς; Αὐτός

11. Α' Θεσ. 5, 17.

12. Ἰώβ 41, 5· 11-14· 16· 23-24· 26.

δέν αφήνει ποτέ αργή τήν ψυχή του, γιατί έχει τό Θεό πού διεγείρει τό νού στό νά επιθυμεί ακόρεστα τό φως. Καί καθώς ἡ ψυχή αὐτή δέχεται συνεχῶς τή θεία ἐνέργεια, δέν αφήνεται ἀπό τό Πνεῦμα νά αποχαυνώνεται στά πάθη- ἀλλά σάν βασιλιάς πού μέ δριμύ καί φοβερό μένος κατά τών ἐχθρων, κατακόβοντάς τους ἀλύπητα καί χωρίς νά στρέφεται διόλου πρὸς τά πίσω, κερδίζει τή νίκη τοῦ πολέμου, σηκώνοντας τά χέρια στόν ουρανό μέ τήν πρακτική ἀρετή καί τήν προσευχή τοῦ νού.»

Ὁ ἴδιος ἀδελφός ἔλεγε ἀκόμα καί τούτο: «Κοντά στις ἄλλες ἀρετές, εἶχε καί αὐτήν: ποτέ δέν ἀνεχόταν νά ἀκούσει ἀργό λόγο. Ἄν κανεῖς ἔλεγε ἀπρόσεκτα κάτι πού δέν ἔτεινε σέ ψυχική ωφέλεια, δέν ἀποκρινόταν διόλου. Ἄλλά καί δταν πήγαινα γιά υπηρεσία, δέν μέ ρωτοῦσε "πού πηγαίνεις;". Καί δταν ἐπέστρεφα, δέν μέ ρωτοῦσε "ποῦ ἦσουν;" ἢ "πὼς πήγες;" ἢ "τί ἔκανες;". Κάποτε λοιπόν πήγα στήν Ἀλεξάνδρεια γιά δουλειά ἀναγκαῖα καί ἀπό ἐκεῖ πήγα στήν Κωνσταντινούπολη γιά ἐκκλησιαστικό ζήτημα, ἀφού χαιρέτησα τούς ἄλλους ευλαβέστατους ἀδελφούς, χωρίς νά εἰδοποιήσω τόν γέροντα. Ἄφου ἔμεινα ἀρκετό καιρό ἐκεῖ, γύρισα πάλι στή σκήτη κοντά του. Αὐτός δταν μέ εἶδε, γέμισε ἀπό χαρά καί ἀφού μέ φίλησε, ἔκανε ευχή καί κάθισε, χωρίς νά μέ ἐρωτήσῃ τίποτε, ἀλλά ἔμεινε προσηλωμένος στή θεωρία.

«Ἄλλοτε πάλι, θέλοντας νά τόν δοκιμάσω, περίμενα μερικές ἡμέρες, χωρίς νά τοῦ δώσω ψωμί. Αὐτός οὔτε ζήτησε, οὔτε μού εἶπε τίποτε. Ἐγώ ὕστερα ἀπ' αὐτά, τοῦ ἔβαλα μετάνοια καί τοῦ εἶπα: "Δεῖξε ἀγάπη, πάτερ, καί πές μου, δέ λυπήθηκες πού δέν σοῦ ἔφερα κατά τή συνήθεια νά φάς;" Μοῦ ἀποκρίθηκε: "Συγχώρεσε με, ἀδελφέ. Καί εἴκοσι ἡμέρες ἂν δέν μού δώσεις ψωμί, δέν σοῦ ζητώ. Ὅσο ἀντέχει ἡ ψυχή μου, ἔτσι ἀντέχω καί στό σῶμα." Τόσο πολύ ἦταν ἀπασχολημένος μέ τή θεωρία τοῦ δντως Ἀγαθοῦ.

«Ἐλεγε ἐπίσης διτ "ἀφότου ἦρθα στή σκήτη, δέν ἐπέτρεψα στό λογισμό μου νά βγῆ ἐξω ἀπό τό κελί, οὔτε καί ἄλλο λογισμό παραδέχθηκα μέ τό νού μου, ἐκτος ἀπό τό φόβο τοῦ Θεοῦ καί τίς τιμωρίες στόν μέλλοντα αἰώνα. Εἶχα πάντοτε στό νοῦ μου τήν τιμωρία πού ἔχει ἀπειλήσει ὁ Θεός κατά τών ἀμαρτωλῶν, τό αἰώνιο πῦρ καί τό σκότος τό ἐξώτερο, σέ ποιά κατάσταση βρίσκονται οἱ ψυχές τών ἀμαρτωλῶν καί οἱ ψυχές τών δικαίων, καί ποιά εἶναι τά αγαθά πού εἶναι ετοιμασμένα γιά τούς δικαίους, καί πὼς ὁ καθένας ἀπολαμβάνει τό μισθό του ἀνάλογα μέ τόν κόπο του¹³: ἓνας γιά τούς πολλούς κόπους του, ἄλλος γιά τήν ελεημοσύνη του καί τήν ἀνυπόκριτη ἀγάπη του, ἄλλος γιά τήν ἀκτημοσύνη του καί τήν ολική ἀπάρνηση τοῦ κόσμου, ἄλλος γιά τήν ταπεινοφροσύνη του καί τήν ἀκρότατη ἡσυχία του, ἄλλος γιά τήν τέλεια υποταγή του, ἄλλος γιά τήν ξενιτεία του. Ὅλα αὐτά λοιπόν συλλογίζομαι καί δέν ἐπιτρέπω σέ ἄλλο λογισμό νά εἰσχωρήσῃ μέσα

13. Α' Κορ. 3, 8.

μου, οὔτε μπορῶ νά βρίσκομαι ἀκόμα μέ .τους ἀνθρώπους, ἢ ν' ἀπασχολήσω τό νοῦ μου μέ αὐτούς, γιά νά μήν ἀποχωριστώ ἀπό τις ἀγιότερες σκέψεις."

»Σ' αὐτά πρόσθετε και τή διήγηση κάποιου μοναχοῦ κι ἔλεγε ὅτι "εἶχε φτάσει σέ ἀπάθεια και δεχόταν τό ψωμί του ἀπό χέρι ἀγγέλου, ἀπό τήν ἀμέλεια του ὁμως ἔχασε αὐτή τήν τιμή. Γιατί ὅταν ἡ ψυχὴ χαλαρώσει τή συγκέντρωση και τήν ἔνταση τοῦ νοῦ, τότε τήν κυριεύει ἡ νύχτα. Ὅπου δέ φωτίζει ὁ Θεός, ὅλα εἶναι σκορπισμένα σάν μέσα στο ζόφο και δέ μποροῦν νά βλέπουν τό Θεό μόνο και νά τρέμουν τούς λόγους Του. Λέει ὁ Κύριος: 'Ἐγώ εἶμαι Θεός πού σας πλησιάζω, και ὄχι Θεός ἀπό μακριά. Εἶναι δυνατόν νά κρυφτεί κανεῖς στό πιο κρυφό μέρος κι ἐγώ νά μή τόν δῶ; Μήπως ἐγώ δέ γεμίζω τόν ουρανό και τή γή;¹⁴" Θυμόταν και πολλούς ἄλλους πού ἔπαθαν τά ἴδια. Κοντά σ' αὐτά ἀνέφερε και τήν πτώση τοῦ Σολομώντα, "ὁ ὅποιος, ἔλεγε, ἀν και ἔλαβε τόση σοφία και δοξαζόταν ἀπό ὅλους γιατί ἦταν σάν τό πρωινό ἀστέρι και σκόρπιζε σ' ὅλους τή λάμψη τῆς σοφίας του, ὡστόσο γιά μιά μικρὴ ἠδονὴ ἔχασε τή δόξα¹⁵. Εἶναι νά φοβάται κανεῖς τήν ἀμέλεια. Πρέπει νά προσευχόμαστε ἀδιάλειπτα¹⁶, γιά νά μήν ἔρθει ξένο λογισμός και μάς χωρίσει ἀπό τό Θεό και κολλήσει κάτι ξένο στό νού μας. Γιατί ἡ καθαρὴ καρδιά ἀφοῦ γεμίσει ολόκληρη ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, βλέπει μέσα της καθαρὰ σάν σέ καθρέφτη ὅλο τόν ἴδιο τό Θεό."

«Ὅταν τ' ἄκουσα αὐτά, συνέχισε ὁ ἀδελφός, κατάλαβα στήν πράξη ὅτι τά σαρκικά πάθη ἦταν ολότελα ἀνενεργά σ' αὐτόν. Επιθυμοῦσε πάντοτε τά καλύτερα, ὥστε πάντοτε νά φαίνεται ὅτι μεταμορφωνόταν ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα· στέναζε μ' ἀνέκφραστους στεναγμούς¹⁷, στρεφόταν μέσα του και ζύγιζε τόν εαυτό του, και ἀγωνιοῦσε μήπως κάτι μπεῖ κρυφά στή διάνοια του και θολώσει τήν καθαρότητα της και τοῦ δημιουργηθεῖ, χωρίς νά τό καταλάβει, καμιά ἀφορμὴ γιά ψόγο.

«Βλέποντας ἐγώ αὐτά, εἶπε ὁ ἀδελφός πού ἦταν κοντά του, και παρακινούμενος ἀπό ζήλο νά κάνω και ἐγώ τά ὅμοια κατορθώματα, τόν πλησίαζα και τόν ρωτοῦσα συχνά: "Πῶς μπορῶ νά ἀποκτήσω και ἐγώ καθαρὸ νού, ὅπως και σύ;" Κι αὐτός μοῦ ἔλεγε: "Πήγαινε και κοπίασε. Γιατί χρειάζεται κόπος και πόνος καρδιάς. Εκείνα πού εἶναι ἀξία τοῦ ζήλου και τῶν κόπων μας, δέν μάς ἔρχονται ὅταν κοιμόμαστε και εἴμαστε ξαπλωμένοι, ἀφοῦ και τά ἐπίγεια ἀγαθὰ δέν ἔρχονται χωρίς κόπο. Πρέπει λοιπόν ἐκεῖνος πού θέλει νά φτάσει σέ πνευματικὴ προκοπή, πρώτα ἀπ' ὅλα νά ἀπαρνηθεῖ τά θελήματα του και νά ἀποκτήσει τό παντοῖνὸ πένθος και τήν ἀκτημοσύνη. Νά μήν προσέχει ἀμαρτίες ἄλλων, ἀλλὰ μόνον τις δικές του και νά κλαίει γι' αὐτές ἡμερα και νύχτα, και νά μήν ἔχει φιλία μέ κανένα. Ἡ ψυχὴ πού ἔχει πόνο ἀπό συμφορές και ἐλέγχεται ἀπό τή θύμηση τῶν ἀμαρτιῶν της, γίνε-

14. Ἱερ. 23, 23-24.

15. Γ' Βασ. 11, 1-11.

16. Α' Θεσ. 5, 17.

17. Ρωμ. 8, 26.

ται νεκρή γιά τόν κόσμο, καί ὁ κόσμος νεκρώνεται γι' αὐτήν, δηλαδή γίνονται ἀπρακτα τὰ πάθη τῆς σάρκας, καί- ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἀργός γι' αὐτά. Εκείνος πού ἀπαρνείται τόν κόσμο καί πηγαίνει μαζί μέ τό Χριστό καί ησυχάζει, ἀγαπά τό Θεό καί φυλάει καθαρή τή θεία εικόνα καί ἀποκτά τή θεία ομοίωση. Γιατί δέχεται ἀπό τό Θεό τή χορηγία τοῦ Πνεύματος καί γίνεται οἶκος Θεοῦ καί δχι οἶκος δαιμόνων παρουσιάζει ἔργα δίκαια ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καί ἡ ψυχή πού εἶναι καθαρή ἀπό τόν κόσμο καί ἐλεύθερη ἀπό σαρκικούς μολυσμούς καί δέν ἔχει καμία κηλίδα ἢ ρυτίδα¹⁸, θά στεφθεῖ μέ τό στεφάνι τῆς δικαιοσύνης, καί θά λάμπει ολόκληρη ἀπό τήν ομορφιά τῆς ἀρετῆς. Ἄν κάποιος στήν ἀρχή τῆς ἀποταγῆς του ἀπό τόν κόσμο δέν ἔχει πένθος στήν καρδιά του, οὔτε δάκρυα πνευματικά, οὔτε θύμηση τῆς ἀτελεύτητης κολάσεως, οὔτε ἀληθινή ησυχία, οὔτε ἐπίμονη προσευχή, οὔτε ψαλμωδία, οὔτε μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, οὔτε τοῦ ἐγίναν δλα αὐτά συνήθεια, ὥστε ἀπό τήν ἀδιάκοπη ἐγκαρτέρηση σ' αὐτά νά ἀναγκάζεται ἀπό τό νοῦ του νά τὰ πράττει καί χωρίς ἀκόμη νά τό θέλει, καί ἄν δέ μεγαλώνει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ μέσα στό νοῦ του, τότε αὐτός βρῖσκει ἀκόμη ἀνάπαυση στή φιλία τοῦ κόσμου καί δέν μπορεῖ νά ἀποκτήσει καθαρῶ νοῦ κατά τήν προσευχή. Ἡ ευσέβεια καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καθαρῖζουν τήν ψυχή ἀπό τὰ πάθη καί κάνουν τό νοῦ ἐλεύθερο, τόν οδηγούν στή φυσική θεωρία καί τόν κάνουν ν' ἀγγίζει τή θεολογία, τήν ὁποία περιμένει μέ τή μορφή τῆς μακαριότητος, γιατί αὐτή δίνει ἀπό ἐδώ στους μετόχους τῆς τήν πρόγευση τῆς αἰώνιας μακαριότητος καί διατηρεῖ τήν ψυχή ἀκλόνητη.

»Μέ δλη μας λοιπόν τή δύναμη ας φροντίσομε γιά τήν πρακτική ἐργασία, μέ τήν ὁποία ἀνεβαίνομε στήν ευσέβεια, πού εἶναι ἡ καθαρότητα τῆς διάνοιας. Καρπός τῆς εἶναι ἡ φυσική θεωρία καί ἡ θεολογία. Γιατί ἡ πράξις εἶναι πού μάς ἀνεβάζει στή θεωρία, δπως λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος, ὁ μεγάλωφνος καί θεολογικότατος αὐτός νοῦς. Ἄν λοιπόν παραμελήσομε τήν πρακτική ἀρετή, θά εἴμαστε ἀδειοί ἀπό κάθε φιλοσοφία. Γιατί, κι ἄν ἀκόμη προχωρήσει κανεῖς στό ἀκρότατο δριο τῆς ἀρετῆς, ἔχει ἀνάγκη ἀπό τούς κόπους τῆς ἀσκήσεως, γιά νά χαλιναγωγῆσει τίς ἀτακτες ορμές τοῦ σώματος καί νά ἐπιτύχει τήν ἐπιτήρηση τῶν λογισμῶν του. Ἐτσι μόλις μπορούμε νά ἐπιτύχομε νά κατοικήσει μέσα μας ὁ Χριστός. Ὅσο περισσεύει μέσα μας ἡ δικαιοσύνη, τόσο αποκτούμε τήν πνευματική ἀνδρεία. Καί ἀφού γίνει τέλειος ὁ νοῦς, πετυχαίνει τήν ολική ἀνάκρυσή του στό Θεό καί περιλάμπεται ἀπό τό θεῖο φῶς καί τοῦ ἀποκαλύπτονται τὰ ἀπόρρητα μυστήρια. Καί τότε μαθαίνει ἀληθινά, πού εἶναι ἡ φρόνηση, πού ἡ δύναμη, πού ἡ σύνεση νά γνωρίσει- τὰ πάντα, πού εἶναι ἡ μακροβιότητα- καί ἡ ζωή, πού τό φῶς τῶν ματιῶν καί ἡ εἰρήνη¹⁹. Γιατί δσο ὁ νοῦς εἶναι ἀπορροφημένος στή μάχη τῶν παθῶν, δέν ἔχει ἀκόμη καιρό ν' ἀπολαύσει δλα αὐτά. Κι αὐτό γιατί οἱ

18. Ἐφ. 5, 27.

19. Βοφούχ 3, 14.

αρετές και οί κακίες κάνουν τυφλό τό νοῦ. Οἱ κακίες, γιά νά μή βλέπει τις αρετές· οί αρετές, γιά νά μή βλέπει τις κακίες. Ὄταν ὁμως πάψει ὁ πόλεμος και αξιωθεῖ νά λάβει πνευματικά χαρίσματα, τότε γίνεται ολόκληρος φωτειδής, καθώς ενεργεῖ πυκνά ἐπάνω του ἡ χάρη και στέκεται ακλόνητος στή θεωρία τών πνευματικῶν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός δέν εἶναι δεμένος με τά γήινα, ἀλλά ἀπό τό θάνατο ἔχει μεταβεῖ στή ζωή²⁰. Εκείνος λοιπόν πού ακολουθεῖ τή ζωή τοῦ ζήλου και προσέρχεται στο Θεό, πρέπει νά ἔχει ἀγνή τήν καρδιά και καθαρό τό στόμα του, γιά νά μπορέσει ὁ καθαρὸς λόγος πού βγαίνει ἀπό τό στόμα νά υμνήσει ἀξία τό Θεό. Γιατί ἡ ψυχὴ πού ἔχει ἀφωσθεῖ στό Θεό, συνομιλεῖ διαρκῶς μαζί Του.

»Ἄς θελήσομε λοιπόν, ἀδελφοί, νά φτάσομε σ' αὐτή τήν κορυφή τών αρετῶν και νά μή μείνομε στή γη προσηλωμένοι στά πάθη. Γιατί εκείνος πού αγωνίζεται και αξιώθηκε νά πλησιάσει στό Θεό και νά γίνει μέτοχος τοῦ αἰγίου φωτός και νά πληρωθεῖ ἀπό τόν πόθο τοῦ Θεοῦ, ἀπολαμβάνει τό Θεό μέ πνευματική και ἀπερίγραπτη ευφροσύνη, ὅπως λέει ὁ ιερὸς ψαλμός: Ἐχε ὡς τρυφή σου τόν Κύριο, και θά σοῦ δώσει δ,τι ζητά ἡ καρδιά σου. Και θά προβάλλει τή δικαιοσύνη σου σάν τό φῶς, και τήν κρίση Του γιά σένα σάν τή λαμπρότητα τοῦ μεσημεριοῦ.²¹ Ὅπως λέει και ὁ Μέγας Βασίλειος, ποιος πόθος ψυχῆς εἶναι τόσο δυνατός και ἀφόρητος, ὅσο ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ πού ἔρχεται στήν ψυχὴ ὅταν εἶναι καθαρὴ ἀπό κάθε κακία, και λέει μέ ἀληθινὴ διάθεση καρδιάς: Εἶμαι ἐγὼ λαβωμένη ἀπό ἀγάπη.²²; Οἱ ἀστραπές τοῦ θεοῦ κάλλους εἶναι πέρα ἀπό κάθε περιγραφή και διήγηση. Δέν μπορεῖ νά τις παραστήσει ὁ λόγος, δέν μπορεῖ νά τις δεχτεῖ ἡ ἀκοή. Και αν τις παρομοιάσεις μέ τό φῶς τοῦ αὐγερινοῦ, ἢ μέ τήν λαμπρότητα τῆς σελήνης, ἢ μέ τό φῶς τοῦ ηλίου, ὅλα αὐτά εἶναι πολύ φτωχά γιά νά μάς κάνουν νά φανταστοῦμε τή δόξα εκείνη, και περισσότερο υπολείπονται στή σύγκριση μέ τό ἀληθινὸ φῶς, ἀπ' ὅσο διαφέρει ἡ βαθιὰ νύχτα ἢ τό ἀπαίσιο σκοτάδι ἀπό ἓνα κατάλαμπρο μεσημέρι. Αὐτά μάς παρέδωσε ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ θεσπέσιος διδάσκαλος, πού ἔμαθε και διδάχτηκε ἀπό τήν πείρα.»

Αὐτά λοιπόν, κι ἀκόμη περισσότερα, διηγήθηκε ὁ ἀδελφός πού ἔμενε κοντά στον ἀββά Φιλήμονα. Ἄλλά και μέ αὐτό πού θά πῶ, ποιος δέν θά θαυμάσει, πού εἶναι μεγάλη ἀπόδειξη τῆς ταπεινοφροσύνης του; Γιατί ἐνώ εἶχε αξιωθεῖ ἀπό πολύν χρόνο τήν ἱερωσύνη και εἶχε ἐγγίσει τά ουράνια, τόσο μέ τό βίό του, ὅσο και μέ τή γνώση του, ἀπέφευγε τόσο πολὺ τό μέγεθος τών θείων ἱερουργιῶν, ὥστε στά πάμπολλα χρόνια τών αγώνων του, δέν τόλμησε σχεδόν νά πλησιάσει τήν ἁγία Τράπεζα. Ἄλλά και τά ἅγια μυστήρια, ἂν και ζούσε μέ τόση αυστηρότητα, ὅταν τύχαινε νά συναντηθεῖ μέ ἀνθρώπους, δέν μεταλάμβανε. Ὄταν δέ ἐμελλε νά μεταλάβει τά θεία μυστήρια, ἐξιλέωνε και παρακαλοῦσε τό Θεό μέ προσευχές και ψαλμωδίες και ἐ-

20. 1ω. 5, 24.

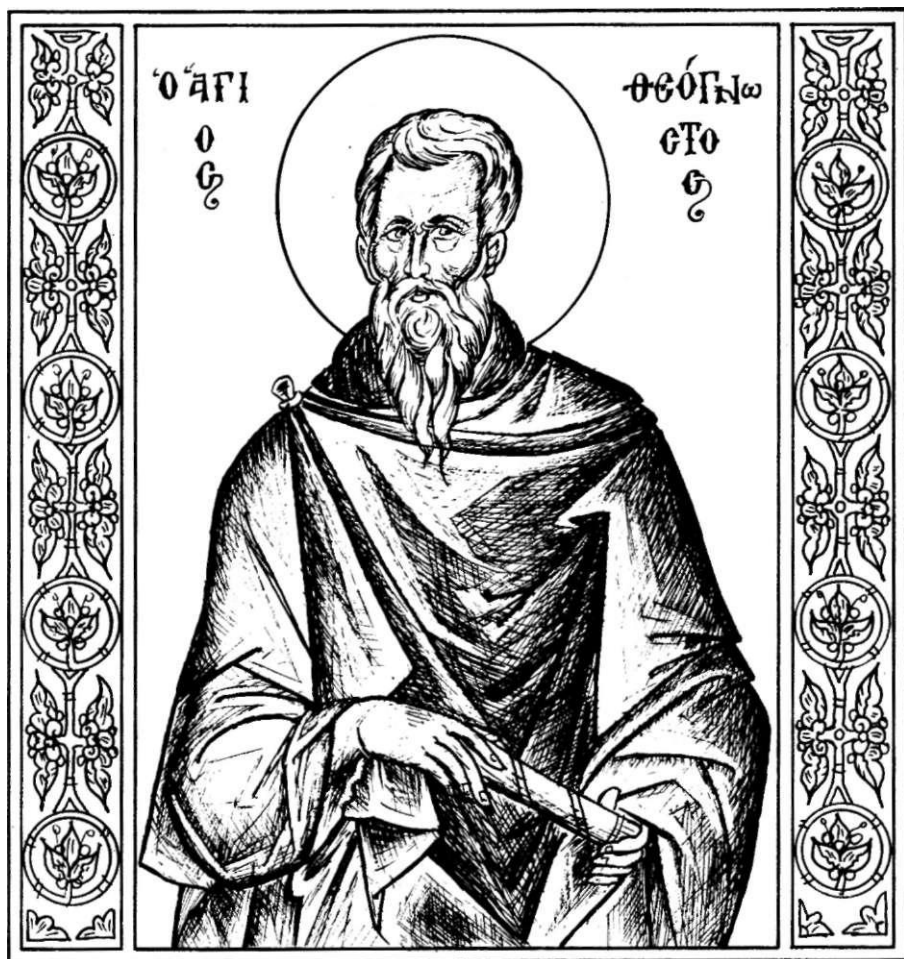
21. Ψαλμ. 36, 4 και 6.

22. Ἄσμα 5, 8.

ξομολογήσεις, γιατί ένοιωθε φρίκη δταν άκουε τή φωνή του "Ιερέα νά λέει: «Τά αγια τοις άγίοις». Γιατί έλεγε διτ ή Εκκλησία είναι γεμάτη αγίους αγγέλους και ό ίδιος ό Βασιλεύς των δυνάμεων είναι παρών και ίερούργεϊται μυστικά και μέσα στις καρδιές μας μεταβάλλεται σέ σώμα και αίμα. Γι' αυτό και έλεγε: «Πρέπει εμείς μέ αγνότητα και καθαρότητα και βγαίνοντας κατά κάποιο τρόπο από τή σάρκα, χωρίς κανένα απολύτως δισταγμό και ενδοιασμό νά τολμούμε νά κοινωνούμε τά άχραντα μυστήρια του Χριστού, για νά γίνουμε μέτοχοι του φωτισμού που προέρχεται από αυτά. Πολλοί από τούς αγίους Πατέρες, έβλεπαν τούς αγγέλους που τούς παρακολουθούσαν, γι' αυτό και φύλαγαν τούς εαυτούς των μέ σιωπή, χωρίς νά συνομιλούν μέ κανένα.»

Ακόμη έλεγε και τούτο: Άν ήταν ανάγκη νά πουλήσει τό εργόχειρο του ό ίδιος, για νά μήν επακολουθήσει από τή συζήτηση κανένα ψεύδος, ή δρκος, ή περιττολογία, ή καμμιά άλλη αμαρτία, υποκρινόταν διτ είναι μωρός. Και ό καθένας που ήθελε νά αγοράσει, έπαιρνε άπ' αυτόν και του έδινε δι,τι ήθελε. Ώς εργόχειρο είχε τό πλέξιμο μικρών καλαθιών. Δεχόταν ευχαρίστως δι,τι του έδιναν, χωρίς διόλου νά μιλάει, ό πραγματικά φιλόσοφος αυτός άνθρωπος.

Ο ΟΣΙΟΣ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο όσιος Θεόγνωστος, ό συντάκτης τών κεφαλαίων πού ακολουθούν, αν ταυτίζεται μέ τόν ομώνυμο Αλεξανδρινό πού λεγόταν και Εξηγητής και τόν αναφέρει ό Φώτιος (ανάγν. 106η), ή είναι άλλος, δέν τό ξέρομε μέ ακριβεία, δπως και τό πότε έζησε. Όπως όμως τό δένδρο γνωρίζεται από τόν

καρπό του, έτσι και αυτός ήταν από εκείνους που έζησαν με αρετή και πνευματική γνώση και εξαιτίας της καθαρότητας του βίου του είχε έγκρατο μέσα του τη χάρη του Πνεύματος. Φωτιζόμενος στο νου με τις ελλάμψεις του Πνεύματος, που φυσικό προσόν τους είναι ή αποκάλυψη των πάντων, και εμπνεόμενος, σαν κάποιο όργανο, από τις ζωογόνες πνοές Του, μελώδησε τά κεφάλαια αυτά σαν μέλος παναρμόνιο και ιερό. Και γοητεύει την ακοή και τη διάνοια των αναγνωστών με τη χάρη και τά πνευματικά νοήματα που αυτά περιέχουν, και τους διεγείρει προς τον έμπρακτο ζήλο της κατορθώσεως. Γιατί μέσα σ' αυτά τά κεφάλαια υποδεικνύεται ο εξαίρετος τρόπος της πρακτικής αρετής και διδάσκεται χωρίς πλάνη ή ανάβαση με τη θεωρία. Επίσης από αυτά μπορεί νά μάθει κανείς με ακρίβεια και πώς πρέπει νά είναι εκείνος που αξιόθηκε την τιμή της Ιερωσύνης. Και γενικά προξενούν μεγάλη ηθική ωφέλεια και σωτηριώδη νήψη σ' εκείνους που τά ακολουθούν με φιλοπονία.

Εισαγωγικά σχόλια

Για τον δσιο Θεόγνωστο δέν υπάρχουν σαφείς ειδήσεις. Οϊ ανθολόγοι της Φιλοκαλίας διάβασαν σέ χειρόγραφο κώδικα του Αγίου Όρους τά 75 Κεφάλαια επ' ονόματι του οσίου Θεογνώστου, θαύμασαν τή σοφία και τό πνευματικό κάλλος τους και τά συμπεριέλαβαν στο μνημειώδες έργο τους, χωρίς νά είναι σέ θέση νά δώσουν πληροφορίες για τή μεγάλη αυτή μορφή, παρά μονάχα νά αρκασθούν νά πούν, δι ίσως είναι έργο του Αλεξανδρινού έξηγητού που αναφέρει ο Μ. Φώτιος.

Πράγματι, επειδή δέν είναι γνωστός άλλος θεόγνωστος, τά κεφάλαια αποδίδονται στον Αλεξανδρινό πολυγραφότατο θεολόγο του γ' αιώνα «μακάριο Θεόγνωστο», που κατά τον άγιο Φώτιο «είναι στή φράση απέρिटτος και βαθύς, χρησιμοποιώντας καλλολογικό και αττικό λόγο», τον όποιο θεωρούν οι έκδοτες της Φιλοκαλίας «ώς άνδρα πλήρη χάριτος από τήν καθαρότητα του βίου του» δπως διαφαίνεται από τά 75 κεφάλαια.

Τό συνοπτικό αυτό έργο εκθέτει βαθύτατες εμπειρίες και από εσωτερικές ενδείξεις των κεφαλαίων «Περί πράξεως και θεωρίας και περί Ιερωσύνης», προκύπτει δι είναι καρπός ώριμος της πρώιμης ήσυχαστικής παραδόσεως, που κατοχυρώνεται με θεολογικά και δογματικά στοιχεία.

Ο δσιος Θεόγνωστος, απαντώντας προφανώς στήν παράκληση των παραληπτών των κεφαλαίων, που ήσαν πιθανόν ιερομόναχοι, νά τους γράψει συμβουλές για τήν πνευματική ζωή και τήν Ιερωσύνη, εκθέτει τις φωτισμένες σκέψεις του για τό ύψος της Ιερωσύνης σέ λίγα κεφάλαια, ενώ τό μέγιστο μέρος τό δαπανά στή διατύπωση διαφόρων πνευματικών προβλημάτων, που απασχολούσαν τους μοναχούς της εποχής του, δίνοντας έμφαση στήν καθαρότητα της ψυχής και τήν ταπεινώση, άπ' δπου θά ανθίσει ή απάθεια.

Δέν υπάρχει κεφάλαιο, που νά μή τονίζει ο δσιος Πατέρας τήν ξενιτεία από

τούς ανθρώπους, τήν ταπείνωση, τήν αποχή από τίς ηδονές, τήν καθαρή προσευχή, τήν αγάπη, τήν ησυχία, τήν ασκητική αγωγή σαν μέσα πού θά οδηγήσουν στή θεωρία τοῦ Θεοῦ καί τήν ένωση, πού θά πραγματοποιηθεῖ ἀπ' ἐδώ.

Ὅπως δλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἔτσι καί ὁ δσιος Θεόγνωστος, σαν μύστης τῆς θεολογίας, συνιστά επίμονα νά αποφεύγεται ἡ τάση γιά υψηλές πνευματικές θεωρίες, αν κάνεις δέν ἔχει φθάσει στήν ἀπάθεια τῆς ψυχῆς. Εκείνος πού θέλει νά γίνει θεολόγος καί θεοπτικός, εἶναι ἀπαραίτητο νά αποκτήσει προηγουμένως καθαρότητα καί ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Χωρίς τήν προϋπόθεση αὐτή υπάρχει μέγανος κίνδυνος πτώσεως.

Ὁ ἴδιος ιερωμένος ὀσιος Θεόγνωστος, μέ τά περί ιερωσύνης κεφάλαια του, δίνει τό μέτρο τῆς ἀγιότητός του καί στις διαστάσεις τοῦ αξιώματος, πού κυριολεκτικά ἀπελπίζουν καί οδηγούν σέ προβληματισμό εκείνους πού επιθυμοῦν τήν ιερωσύνη καί τούς ἤδη ιερωμένους, ἀναφέροντας καί σχετικά παραδείγματα.

Τά 75 κεφάλαια, στά ὀποια κενώνει ὁ ἀγιώτατος Θεόγνωστος τίς προσωπικές του ἐμπειρίες, καθρεφτίζουν τό μεγαλεῖο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ πού ἐνεργεῖ στις νύμφες Του ψυχές, τά πνευματικά ὀργιά πού τελούνται μέσα στις καρδιές τῶν Ἁγίων, πού πέρασαν προηγουμένως τῆ μεγάλη καί ευρύχωρη θάλασσα τῶν θλίψεων, τῶν μόχθων καί τῶν πειρασμῶν καί ἀνεδείχθησαν νικητές, μέ τῆ χάρη τοῦ Θεοῦ, τῆς σάρκας, τοῦ κόσμου καί τοῦ κοσμοκράτορα. Τά 75 κεφάλαια εἶναι ισάριθμα διαμάντια, πού ακτινοβολοῦν μέσα στήν Εκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί πού θέλγουν τίς θεοφιλεῖς ψυχές, ἐλκύοντας τες σέ θεῖο ἔρωτα.

Περί πράξεως καὶ θεωρίας καὶ περὶ ἱερωσύνης*

Τότε νά νομίζεις διτι ἔχεις αληθινή αρετή, δταν καταφρονήσεις τελείως δλα τὰ επίγεια, καὶ ἔχεις πάντοτε ἔτοιμη τὴν καρδιά σου μέ καθαρή συνείδηση νά μεταβείς στὸν Κύριο. "Ἄν θέλεις νά σέ γνωρίσει ὁ Θεός, μείνε ὡς περισσότερο μπορεῖς ἀγνωστος στους ἀνθρώπους.

2. Πρόσεχε τίς περιττές παρηγοριές τοῦ σώματος καὶ ἀπόφευγε τες, μήπως σοῦ πάρουν κάτι ἀπό τούς κόπους σου, στό βαθμό δηλαδή πού τὴ θέση τῶν προηγούμενων κόπων —πριν ἀπό τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀπάθειας— τὴν παίρνει ἡ ἄνεση. Καὶ νά θεωρεῖς ζημίια δχι τὴ στέρηση τῶν ἡδονικῶν, ἀλλά τὴν ἐκπτώση, ἐξαιτίας τῆς ἀπολαύσεως τους, ἀπό τὰ καλύτερα.

3. Νά θεωρεῖς συνειδητὰ τὸν εαυτό σου μυρμήγκι καὶ σκουλήκι, γιὰ νά γίνεις θεόπλαστος. Γιατί ἀν δέ συμβεῖ τό πρῶτο, δέν θά ἀκολουθήσει τό δεύτερο. Καὶ δσο κατεβαίνεις, τόσο καὶ θά ἀνεβείς. Ὅταν λογαριάζεις τὸν εαυτό σου σάν ἓνα τίποτε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου¹, κατὰ τὸν Ψαλμωδὸ, τότε γίνεσαι μέγας ἀπό μικρός χωρὶς νά τό καταλάβεις. Καὶ δταν νομίζεις διτι δέν ἔχεις καὶ δέν γνωρίζεις τίποτε, τότε γίνεσαι πλούσιος σέ πράξη καὶ γνώση ἐπαινετὴ ἀπό τὸν Κύριο.

4. Σύντριψε τὴ δύναμη τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ², δηλαδή τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς πονηρίας, ἀπό τίς ὁποῖες γεννιέται κάθε κακία. Καὶ νά τὴ συντριψῆς μέ τὴν ἐγκράτεια καὶ μέ τὴν ἀκακία πού προξενεῖ ἡ ταπείνωση. Ἐτσι, κι ἀν ἀναζητηθούν μ' ἐπιμονή καὶ λεπτομέρεια οἱ ἀμαρτίες σου τὸν καιρὸ πού θά ἐξετάζονται τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, νά μή βρεθεῖ τίποτε. Γιατί σβήνονται οἱ ἀμαρτίες, δταν μισήσομε τίς αἰτίες πού τίς προξένησαν καὶ πολεμήσομε ἐναντίον τους, ἐπανορθώνοντας ἔτσι τὴν πρώτη ἡττα μέ τὴν τελικὴ νίκη.

5. Τίποτε δέν εἶναι καλύτερο ἀπό τὴν καθαρή προσευχή, ἀπό τὴν ὁποία ἀναβλύζουν σάν ἀπό πηγὴ οἱ ἀρετές: ἡ σύνεση, ἡ πραότητα, ἡ ἀγάπη, ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ βοήθεια καὶ παρηγοριὰ ἀπό τὸ Θεὸ πού ἔρχεται μετὰ τὰ δάκρυα. Ὅμορφιά τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ προσήλωση τῆς διάνοιας μόνο σ' ἐκεῖνα πού λέγονται καὶ νοοῦνται καὶ ἡ πάντα ἀκόρεστη ἐπιθυμία νά ἐπιτύχει κανεὶς τὸ θεῖο· τότε ὁ νοῦς, προσπαθώντας ν' ἀνιχνεύσει τὸν Κύριο του μέσω τῆς θεωρίας τῶν δντων καὶ ζητώντας μέ δίψα φλογεροῦ πόθου νά

1. Ψαλμ. 38, 6.

2. Ψαλμ. 9, 36.

* Ἀκροστιχίδα πρωτοτύπου κειμένου: «Τοῖς ὀσιωτάτοις πατρᾶσι Λαζάρω καὶ Βαρλαάμ, Θεόγνωστος πανευτελής ἀνάξιος τοῦ παντός κόσμου».

βρει και νά δει τόν αθέατο, ή θεωρώντας τό σκοτάδι πού Τον αποκρύβει³, γυρίζει πάλι πίσω μέ άπειρη ευλάβεια και μαζεύεται στον εαυτό του άρκούμενος στη λίγη έστω θεωρία πού τοῦ φανερώνεται γιά τό συμφέρον του και παρηγοριέται μέ αυτήν. Κι έχει οπωσδήποτε ελπίδα διτι τότε θά φτάσει τό ποθούμενο, δταν διαλυθούν οξ εικόνες και οί σκιερές φαντασίες πού βλέπομε τώρα σάν μέσα σέ καθρέφτη και μ' αινίγματα⁴, και πραγματοποιηθεί γιά πάντα ή κατά πρόσωπο καθαρή δράση τοῦ Θεοῦ.

6. Νά διστάξεις μπροστά στις πολύ υψηλές θεωρίες, άν δέν έφτασες ακόμη στην ακρότατη απάθεια, και νά μήν τρέχεις μάταια επιθυμώντας εκείνα πού είναι παραπάνω από τή δύναμη σου. Γιατί, όπως λένε, άν θέλεις νά γίνεις θεολόγος και θεωρητικός, ύψωσου εκεί μέ τόν έναρτο βίο σου, και μέ τήν κάθαρση απόκτησε δι,τι είναι καθαρό. Κι επειδή ανέφερα τή θεολογία, πρόσεχε μήν επεκταθείς στό άπειρο ὕψος της. Έχε υπόψη σου διτι δέν επιτρέπεται, ενώ τρεφόμαστε ακόμη μέ τό γάλα⁵ τών αρετών, νά προσπαθούμε νά πετάξομε σ' αυτό τό ὕψος, μήν τυχόν μαδήσουν τά φτερά μας, όπως συμβαίνει στα μικρά πουλιά, μ' δλο πού διεγείρει τόν πόθο μας τό μέλι τής γνώσεως. Όταν καθαρθοῦμε μέ σωφροσύνη και δάκρυα, τότε θά υψωθοῦμε από τή γή σάν τόν Ηλία⁶ ή τόν Άββακούμ⁷ —προοίμιο αυτό από τώρα τής αρπαγής μας μέσα σέ σύννεφα⁸— και ευρισκόμενοι έξω από τις αισθήσεις, θά ζητούμε τό Θεό μέ καθαρή προσευχή, θεωρητική και άρέμβαση· τότε ίσως ν' άγγίξομε κάπως και τή θεολογία.

7. Άν επιθυμείς νά αξιωθείς τή νοερή θεική θέα και φανέρωση, ακολουθήσε πρωτύτερα τόν ειρηνικό και ήσυχο βίο. Και άφού ησυχάσεις, γνώρισε τόν εαυτό σου και τό Θεό. Άν κάνεις έτσι, δέν εμποδίζει τίποτε, μέσα στην κατάσταση τής καθαρότητας, τήν ανενόχλητη από κάθε πάθος, σάν μέσα σέ λεπτή αύρα⁹, νά δεις νοερά τόν σέ δλους αόρατο, νά σοῦ αναγγέλλει χαρμόσυνα τή σωτηρία σου μέ τήν καθαρότερη γνώση Του.

8. Όπως δταν προηγείται ή αστραπή, αμέσως περιμένομε και τή βροντή, έτσι δπου έλαμψε ή θεία ευσπλαχνία, γίνεται γαλήνη και στην τρικυμία τών παθών. Όπου συμβεί τοῦτο, αυτός πού τό απόκτησε έχει και τόν αρραβώνα τής μέλλουσας μακαριότητας. Δέν υπάρχει θείο έλεος ή ελπίδα γι' απάθεια σέ ψυχή πού αγαπά τόν κόσμο περισσότερο από τό Θεό, έχει εμπαθή προσκόλληση στα επίγεια και είναι ολότελα προσηλωμένη στις σαρκικές ηδονές και απολαύσεις.

9. Τί είναι ή θεότητα και πού βρίσκεται, μή ζητείς νά μάθεις μέ τό νοῦ σου. Είναι ύπερούσια και δέν περιέχεται σέ τόπο, γιατί είναι πάνω από ό,τιδήποτε. Νά βλέπεις νοερά, δσο είναι εφικτό, μόνο τό Θεό Λόγο —γιατί λόγω τής ενανθρωπήσεως Του είναι περιγραφτός— ν' ακτινοβολεί μέ τή θεία

3. Ψαλμ. 17, 12. 5. Α' Κορ. 3, 2. 7. Δαν. (Βήλ και Δράκων) 36. 9. Γ' Βασ. 19, 12.
4. Α' Κορ. 13, 12. 6. Δ' Βασ. 2, 11. 8. Α' Θεσ. 4, 17.

φύση Του. Αυτός μπορεί νά θεωρηθεί σε ορισμένο τόπο, αν και βρίσκεται παντού, άφου κατά τή θεότητα είναι απεριόριστος. Πλήν όσο καθαρίζεσαι από τά πάθη, τόσο θά αξιώνεσαι τή θεία έλλαμψη.

10. Άν επιθυμείς τήν αληθινή γνώση και νά έχεις αδίστακτη πληροφορία ότι θά σωθεις, αγωνίσου πρώτα νά σπάσεις τούς εμπαιθείς δεσμούς τής ψυχής πρός τό σώμα. Άφου έπειτα απογυμνωθεις από τήν εμπαιθή προσκόλληση στά υλικά, κατέβα στήν άβυσσο τής ταπεινώσεως και θά βρεις τό πολύτιμο μαργαριτάρι τής σωτηρίας σου, κρυμμένο σάν σέ όστρακο μέσα στή θεία γνώση, νά σοῦ δίνει μιά πρόγευση τής λαμπρότητας τής βασιλείας τοῦ Θεού.

11. Εκείνος πού κατόρθωσε τή νοητή υποταγή και υποτάξε τή σάρκα στό πνεύμα, δέν χρειάζεται τήν υποταγή σέ ανθρώπους. Αυτός υποτάσσεται στο λόγο και στό νόμο τοῦ Θεού ώς ευγνώμων υπήκοος. Σέ μας όμως, πού εξακολουθεί ή μάχη και ό πόλεμος μεταξύ σώματος και ψυχής, είναι αναγκαίο νά υποταχθούμε και νά άποκτήσομε στρατηγό και κυβερνήτη, νά μάς πηδαλιουχει μέ γνώση και νά μάς εξοπλίξει άριστα, μήν τυχόν καταστραφούμε από τούς νοητούς εχθρούς και καταποντισθούμε από τά πάθη λόγω απειρίας.

12. Όταν δέν ενοχλείσαι από κανένα πάθος και ό θεός πόθος αυξάνει μέσα στήν καρδιά σου, και όταν λογαριάζεις τό θάνατο σάν ύπνο και δέν φοβάσαι, αλλά μάλλον ποθείς πολύ τήν από έδώ αναχώρηση, τότε και τον αρραβώνα τής σωτηρίας άποκτήσες και τή βασιλεία τών ουρανών έχεις μέσα σου, δοκιμάζοντας ανέκφραστη χαρά.

13. Άν καταξιωθείς τή θεία και σεβάσμια ίερωσύνη, έχεις χρέος πρωτύτερα νά θυσιάσεις τόν εαυτό σου μέ τή νέκρωση τών παθών και τών ηδονών, και έτσι νά τολμάς νά πλησιάζεις τή ζωοποιό και φρικτή θυσία, άν δέ θέλεις, σάν εύφλεκτο υλικό, νά κατακαεις από τή θεϊκή φωτιά. Γιατί άν τό Σεραφεΐμ δέν τόλμησε νά πιάσει τόν θεϊκό άνθρακα χωρίς λαβίδα¹⁰, πώς θά τόν αγγίσεις έσύ χωρίς νά έχεις απάθεια; Μέ τήν απάθεια είναι πού θ' αποκτήσεις γλώσσα αγιασμένη και χείλη καθαρά και ψυχή άγνή μαζί μέ τό σώμα ακόμη και χέρια λαμπρότερα από τό χρυσό, άφου θά υπηρετούν τό ύπερούσιο πῦρ και θύμα.

14. Κατανόησε καλά τή δύναμη τών λεγομένων ώς ιερέας, βλέπεις κάθε μέρα στά θεία μυστήρια εκείνο τό «σωτήριο τοῦ Θεού», τό όποιο μιά φορά είδε ό γηραιός Συμεών κι έμεινε έκθαμβος και ζητούσε πιά τήν άπόλυση από τή ζωή¹¹. Και άν δέ σοῦ αποκαλύφθηκε από τό "Άγιο Πνεῦμα ότι είσαι δεκτός ώς μεσίτης Θεοῦ και ανθρώπων, σάν ισάγγελος, μήν τολμάς νά τελείς ρισκοκίνδυνα τή φρικτή και πάναγνη ιεροτελεστία τών θείων μυστηρίων, τήν οποία και οί άγγελοι τή σέβονται, και πολλοί από τούς

10. Ήσ. 6, 6.

11. Λουκ. 2, 29.

Αγίους την απέφυγαν ως άχραντη, από μεγάλη ευλάβεια· μήν τυχόν, δπως ό Ζάν εκείνος¹², έξολοθρευθεΐς νομίζοντας καλό εκείνο πού κάνεις.

15. Πρόσεχε τόν εαυτό σου¹³, δπως είπε κάποιος, ώστε αν έχεις κάποια παλιότερη κηλίδα, ή σοϋ συμβεί τώρα καμιά από αδυναμία, νά κατακαίγεται από τή θεϊκή φωτιά, καθώς πάντοτε θά προσκομίζεις τά τίμια δώρα πρώτα για τή συγχώρηση τών δικών σου αμαρτιών. Γιατί έτσι, σάν σκεύος εκλογής, εύρηστο και καθαρό και άξιο για τέτοια θυσία, θά μπορέσεις, αν κάποιοι μοιάζουν μέ ξύλινα ή πήλινα σκεύη, νά τούς μεταβάλεις σέ αργυρά ή χρυσά, μόνον δηλαδή αν μέ τήν παρησιία σου κάνεις τό Θεό νά συγκατανεύει σ' εσένα. Γιατί δπου ό Θεός είναι έτοιμος νά ακούσει, δέν υπάρχει κανένα εμπόδιο νά μεταβληθούν αυτά σ' εκείνα.

16. Κοίταξε ποιά ισάγγελη τιμή αξιώθηκες, και φρόντισε νά παραμείνεις ανέπαφος στό βαθμό τής ιερωσύνης πού έχεις κληθεί, μέ κάθε αρετή και καθαρότητα. Γνωρίζεις από πόσο ύψος σέ πόσο βάθος έπεσε ό εωσφόρος από υπερηφάνεια. Αυτό μήν τό πάθεις και συ, φανταζόμενος μεγάλα για τόν εαυτό σου, αλλά νά τόν θεωρείς χόμα και στάχτη¹⁴ και σκουπίδι και σκυλί, και νά θρηγείς αδιάκοπα, γιατί αξιώνεσαι νά καλείσαι σέ θεία κοινωνία και συγγένεια μέ τό νά διεξάγεις μέ τά χέρια σου τή φρικτή ιεροτελεστία τών αγίων μυστηρίων, από απόρρητη φιλανθρωπία και ανέκφραστη αγαθότητα του Θεού.

17. Ο ιερωμένος πρέπει βέβαια νά είναι καθαρός από δλα τά πάθη, ιδιαίτερα δμως, από τήν πορνεία και τή μνησικακία, νά μήν έχει ούτε φιλή φαντασία. Αλλιώς θά είναι μισητός και σιχαμερός, σάν κάποιος λεπρός ή μουτζουρωμένος στό πρόσωπο πού αγγίζει τό σώμα του βασιλιά.

18. Άφου πρώτα μέ ποταμούς δακρύων θά λευκαίνεσαι καλύτερα από χιόνι, τότε μέ λευκασμένη τή συνείδηση από καθαρότητα, άγγιξε τά άγια ως άγιος, μέ τήν εξωτερική άγγελόμορφη λευκότητα τών αμφίων φανερώνοντας τήν εσωτερική ωραιότητα τής ψυχής σου. Πρόσεχε κατά τήν ιερουργία τών θείων μυστηρίων, νά μήν αρκείσαι στή μυστική γνώση πού παραδίδουν οί άνθρωποι, αλλά νά έχεις και τή θεία χάρη νά σέ διδάσκει τις υψηλότερες αλήθειες μέ τρόπο κρυφό και μυστικό.

19. "Αν επιθυμείς τήν αφθαρσία και τήν αθανασία, πλησίασε μέ σεβασμό και ευλάβεια και πίστη τά ζωοποιά και άφθαρτα μυστήρια, ποθώντας και τήν έκδημία από αυτόν τόν κόσμο, επειδή πιά έχεις τελειωθεί μέ τήν πίστη. "Αν δμως φοβάσαι τό θάνατο, δέν έγινες ακόμη ένα μέ τό Χριστό μέσω τής αγάπης, Τόν όποιο αξιώθηκες νά θυσιάσεις μέ τά ίδια σου τά χέρια και νά τρώς τις σάρκες Του. Αλλιώς θά έσπευδες νά πάς εκεί πού είναι και ό αγαπητός σου και δέ θά λογάριαζες πλέον διόλου τή ζωή και τή σάρκα.

20. Άφου έχεις γίνει θύτης τής σάρκας του Θεού, αλλά και κοινωνός

12. Β' Βασ. 6, 6-7.

13. Έξ. 23, 21.

14. Γεν. 18, 27.

της μέσω της μεταλήψεως, οφείλεις και νά ενωθείς μαζί Του με τό ομοίωμα τοῦ θανάτου Του¹⁵, ὥστε νά μή ζεις πλέον γιά τον εαυτό σου, ἀλλά γι' Αυτόν πού σταυρώθηκε και πέθανε γιά σένα¹⁶, ὅπως λέει ὁ Απόστολος. "Ἄν ὁμως ζεις ἐμπαθῶς γιά τή σάρκα και τον κόσμον, τότε νά ετοιμάζεσαι νά περάσεις μέσω τοῦ θανάτου σέ τιμωρία ἀθάνατη, ἀν δέ σταματήσεις θεληματικά πρὶν τό θάνατο σου νά ἱερουργεῖς τήν ἀναίμακτη θυσία. Ἄλλά και πολλούς πού ἐδώ ἱερουργοῦσαν ἀνάξια, τοὺς ἀρπαξε ὁ αἰφνίδιος θάνατος και τοὺς παρέδωσε στις ἐκεῖ δίκαιες τιμωρίες.

21. Κάποιοι ἱερομόναχοι εἶχε φήμη ευλαβούς και πολλοὶ τὸν θεωροῦσαν σεβαστό λόγω τοῦ ἐξωτερικοῦ του σχήματος, μέσα του ὁμως κρυφά μολυνόταν ἀπὸ λογισμοὺς λαγνείας. Κάποτε πού ἐπιτελοῦσε τή θεία και ἱερὴ λατρεία, ὅταν ἔφτασε ἡ ὥρα τοῦ χειρουργικοῦ ὕμνου και αὐτὸς ἐσκυψε ὡς συνήθως διαβάζοντας τήν ευχή «Οὐδεὶς ἀξίος...», πέθανε ξαφνικά και ἡ ψυχὴ του τὸν ἀφήσε σ' αὐτὴ τή στάση.

22. Τίποτε δὲν εἶναι ωφελιμότερο ἀπὸ τὸν ὀρθὸ λόγον και τὴ γνώση. Ἀπὸ αὐτὰ προξενεῖται ὁ φόβος και ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ. Ὁ φόβος καθαρίζει μέ τὴν ευλάβεια και τὴ συστολή, ἐνῶ ὁ πόθος τελειοποιεῖ μέ τὴν ἐξῆς τοῦ φωτισμοῦ και τὴ διάκριση, και μέ τὴν υψηλὴ θεωρία και ἀνάβαση κάνει τὸ νοῦ νά οὐρανοπορεῖ. Εἶναι ἀδύνατο χωρὶς φόβον νά οδηγηθεῖ κανεὶς στον θεῖον ἔρωτα και μέσω αὐτοῦ νά πετάξει και νά φτάσει στὰ ἐλπιδόμυνα.

23. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἄκουσε με ἐσύ πού μέ φλόγα και χωρὶς ταλαντεύσεις ποθεῖς τὴ σωτηρία σου· τρέχε ἕως ὅτου τὴ φτάσεις, ἀναζητώντας τὴν μέ πόνον, γυρεύοντας ἀκατάπαυστα και κρούοντας¹⁷ υπομονητικά, ὥσπου νά πετύχεις τὸ στόχον σου. Βάλε γιά σταθερὸ ὑπόβαθρον τὴν ἀκλόνητη πίστη και τὴν ταπείνωση. Τότε θά ἔχεις φτάσει τὸ ποθούμενον, ὅταν ὄχι μόνο λάβεις τὴν ἀφεση τῶν ἀμαρτιῶν σου, ἀλλά ὅταν δὲν ταράζεσαι πιά, οὔτε φοβάσαι τὴν ἐξέγερση κανενὸς πάθους, και ἔχεις κόψει ἀφοβα και θαρραλέα τὴ σχέση μέ τὴ σάρκα σου.

24. Νά ζητάς ἀπὸ τὸ Θεὸ μέ πολλά δάκρυα νά σέ πληροφορήσει ἀν εἶσαι σωσμένος, ὄχι ὁμως πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου σου, ἀν εἶσαι ταπεινόφρων μὴν τυχόν στο ἐξῆς γίνεις ἀμέριμνος και καταφρονητής. Νά ζητάς νά σοῦ δοθεῖ ἡ πληροφορία αὐτὴ κοντὰ στον καιρὸ τῆς ἐξόδου σου, ἀλλὰ χωρὶς φόβον ἀποτυχίας, γιὰ νά μὴν πάρεις θάρρος ὅτι πιά ἔχεις σωθεῖ, ἐξαπατημένος ἀπὸ τὴν ἐπαρση, και χάσεις ὅ,τι ἐπιθυμεῖς ὅταν ἐρθεῖ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος πού ἐλπίζομε. Και πού θά πᾶς, ταλαίπωρε, χωρὶς τὸν ἀρραβῶνα, χωρὶς τὴν ἀναμφίβολη πληροφορία πού σώζει και πού τὴν δίνει τὸ Πνεῦμα;

25. Ἄν ποθεῖς τὴ θεοποιὸ ἀπάθεια, θά βρεις τὸ ποθούμενον πρῶτα μέ τὴν υπακοή και τὴν ταπείνωση, γιὰ νά μὴν πᾶς ἀπὸ ἄλλο δρόμον και ταλαιπωρηθεῖς. Ἀπάθεια βέβαια ἔχει ὄχι ἐκεῖνος πού ἄλλοτε ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὰ

15. Ρωμ. 6, 5.

16. Β' *σο. 5, 15

17. Ματθ. 7, 7.

πάθη κι άλλοτε ηρεμεί και αναπαύεται, αλλά εκείνος πού ακατάπαυστα απολαμβάνει τήν απάθεια και μένει ακίνητος ενώ είναι παρόντα τά πάθη και οί αιτίες τους. Ακόμη περισσότερο, εκείνος πού ούτε από τά νοήματα τών παθών δέν επηρεάζεται.

26. Όταν ή ψυχή βγει από τό σώμα, ό εχθρός διάβολος όρμά εναντίον της μέ θράσος και τήν πολεμά και τήν όνειδίζει και γίνεται αυστηρός και φοβερός κατήγορος τών αμαρτιών της. Άλλά τότε μπορεί νά δει κανείς τήν ψυχή πού αγαπά τό Θεό, άν και πολλές φορές πρωτύτερα πληγώθηκε από αμαρτίες πολλές, νά μήν τρομάζει στις εφόδους και τις απειλές του, αλλά μάλλον νά ενισχύεται μέ τή δύναμη τού Κυρίου και νά τή φτερώνει ή χαρά· νά ενθαρρύνεται από τούς αγίους αγγέλους πού τήν οδηγούν, και περιστοιχισμένη από τό φώς τής πίστεως νά αντιλέγει δυνατά μέ μεγάλο θάρρος στον πονηρό διάβολο: «Τί κοινό υπάρχει μεταξύ μας, δραπέτη τών ουρανών και δούλε πονηρέ; Δέν έχεις έσύ εξουσία επάνω μας. Ό Χριστός, ό Τίός τού Θεού, έχει τήν εξουσία πάνω σ' εμάς και πάνω σέ δλα. Σ' Αυτόν αμαρτήσαμε, σ' Αυτόν θά απολογηθούμε, έχοντας ως εγγύηση τής ευσπλαχνίας Του πρός εμάς και τής σωτηρίας μας τόν τίμιο Σταυρό Του. Έσύ όμως, πρόξενε τού ολέθρου, φύγε μακριά από εμάς. Δέν έχεις τίποτε έσύ μέ τούς δούλους τού Χριστού.» Και ενώ λέει αυτά ή ψυχή μέ θάρρος, φεύγει πίσω ό διάβολος θρηνώντας δυνατά, μήν μπορώντας νά αντισταθεί στό δνομα τού Χριστού. Και ή ψυχή, καθώς είναι ψηλότερα, πετάει πρός τά κάτω και ραπίζει τόν εχθρό, δπως τό γεράκι χτυπά τόν κόρακα. Και έπειτα, γεμάτη από αγαλλίαση, μεταφέρεται από τούς θείους αγγέλους στους τόπους πού τής έχουν οριστεί, ανάλογα μέ τήν κατάσταση της.

27. Ό πόθος τών φθαρτών δέν μπορεί νά σέ τραβήξει κάτω στη γή, όταν ό νους σου είναι στά ουράνια. Άν όμως σέ κρατά δέσμιο κάποια προσκόλληση στά γήινα, μοιάζεις μέ αετό πού κρατιέται σέ παγίδα από τό νύχι του και εμποδίζεται νά πετάξει ψηλά. ΓΥ αυτό, νόμιζε τα δλα σκύβαλα¹⁸, μέ τήν ελπίδα τών καλυτέρων. Άλλά και αυτό τό σαρκίο, όταν έρθει ό καιρός, αποτίναξε το κι ακολούθησε τόν Άγγελο τού Θεού, πού σέ αποχωρίζει άπ' αυτό.

28. Όπως είναι αδύνατο, τό νόμισμα πού δέ φέρει τή μορφή τού βασιλιά, νά πάρει θέση μαζί μέ τά κανονικά στό βασιλικό θησαυροφυλάκιο, έτσι είναι αδύνατο χωρίς όρθή γνώση και χωρίς απάθεια νά δεχτεί κανείς τόν αρραβώνα τής ουράνιας μακαριότητας και νά εξέλθει μέ θάρρος και μέ πληροφορία από έδώ πρός τά έλπιζόμενα, και νά καταταχθεί μαζί μέ τούς εκλεκτούς. Λέγοντας γνώση, δέν εννοώ σοφία, αλλά τήν χωρίς πλάνη γνώση τού Θεού και τών θείων, μέ τήν οποία ό φιλόθεος, καθώς δέ σύρεται κάτω από τά πάθη, ανυψώνεται στην ένθέωση μέ τή χάρη τού Πνεύματος.

29. Και άν ακόμη εξασκήσεις όλη τήν πρακτική αρετή, οϋτε τότε νά μήν ξεθαρρέψεις ότι έχεις φτάσει στήν απάθεια και κυκλοφορείς ξένοιαστα μέσα στον κόσμο. Μπορεί νά πάρεις πάνω σου αποτυπώματα τών παθών και νά βρεις δυσκολία όταν αναχωρείς από τόν κόσμο. Άλλά πάντοτε νά σέ παιδαγωγεί ό φόβος και νά φροντίζεις τή φύση σου πού εύκολα μεταβάλεται και αλλοιώνεται. Ξεμάκρυνε μέ σοφία από τις αιτίες τών παθών γιατί ή ολότελα αναλλοίωτη απάθεια ανήκει σέ κείνους πού έφτασαν τήν τέλεια αγάπη και μέ τήν ακατάπαυστη θεωρία ανέβηκαν πάνω από τά αισθητά και ξεπέρασαν αυτό τό φτωχό και ταπεινό σώμα. Αυτούς δέν τούς αγγίζει πιά ή φλόγα τών παθών, γιατί τή διέκοψε ή φωνή του Κυρίου¹⁹, καθώς αυτοί έχουν ήδη μεταστοιχειωθεί προς τήν αφθαρσία.

30. Μήν επιθυμείς τήν απάθεια πρόωρα, γιά νά μήν πάθεις ό,τι έπαθε ό πρωτόπλαστος, τρώγοντας πριν από τήν ώρα από τό δένδρο τής γνώσεως²⁰. Νά εργάζεσαι υπομονετικά μέ γενική εγκράτεια και συνεχή προσευχή, και νά φυλάγεις²¹ μέ αύτομεμφία και άκρα ταπεινοφροσύνη εκείνα πού εργάστηκες. Κι έπειτα από αυτά, περίμενε στόν κατάλληλο καιρό και τή χάρη τής απάθειας· έπειτα από τή μεγάλη τρικυμία και ταραχή, περίμενε και τό λιμάνι τής αναπαύσεως. Γιατί δέν είναι άδικος ό Θεός, σ' εκείνους πού βαδίζουν σωστά νά μήν ανοίξει τήν πύλη τής απάθειας, όταν πρέπει.

31. Πήγαινε στό μυρμήγκι, οκνηρέ²² και άδοκίμαστε, μέ τήν ασημαντότητα και τή μηδαμινότητά σου, πήγαινε σ' αυτό και θά μάθεις ότι δέν έχει ανάγκη από τά αγαθά μας ό Θεός πού δέν έχει καμία έλλειψη και είναι υπερπλήρης, αλλά ευεργετεί πλουσιοπάροχα και σώζει κατά χάρη, όσους είναι κατά τήν προαίρεση ευγνώμονες, άν και δέχεται μέ φιλανθρωπία και τήν κατά δύναμη εργασία. Άν λοιπόν κοπιάζεις σάν οφειλέτης τών αγαθών πού έχεις λάβει πρωτύτερα από τό Θεό, καλά κάνεις και είναι κοντά τό θείο έλεος. Άν όμως νομίζεις ότι ό Θεός είναι χρεώστης σου γιά τά καλά τά όποια νομίζεις ότι εργάζεσαι, πλανήθηκες από τόν ίσιο δρόμο. Γιατί, πώς μπορεί νά είναι χρεώστης ό Ευεργέτης; Άλλά και έτσι ακόμη, τρέχε σάν μισθωτός, και προκόβοντας σιγά-σιγά, θά φτάσεις, μέ τό έλεος του Θεού, τό ζητούμενο.

32. Θέλεις νά σοϋ υποδείξω και άλλο δρόμο γιά τή σωτηρία, ή μάλλον γιά τήν απάθεια; Εκβίαζε τόν Κτίστη μέ τις δεήσεις σου, μ' όλη τή δύναμη σου, γιά νά μή χάσεις τό στόχο σου, προβάλλοντας αδιάκοπα προς Αυτόν μεσίτες όλες τις επουράνιες δυνάμεις και όλους μαζί τούς αγίους, μαζί μέ τήν Πάναγνη Θεομήτορα. Και μή ζητάς απάθεια, ως ανάξιος αυτής τής δωρεάς· νά ζητάς σωτηρία μέ πόνο και θά λάβεις, μαζί μέ αυτήν, και τήν απάθεια. Γιατί ή σωτηρία μοιάζει μέ ασήμι, ένώ ή απάθεια μέ καθαρό χρυσάφι. Έχε και όσο μπορείς περισσότερη κρυφή εργασία, μέ τήν οποία λα-

19. Ψαλμ. 28. 7.

20. Γεν. 3, 6.

21. Γεν. 2, 15.

22. Παροιμ. 6, 6.

τρέυεται ὁ Θεός, και κάποιους λόγους ἀπόκρυφων μυστηρίων σχετικῶν μ' Αὐτόν πού σέ θεοποιούν, και μέ τούς οὐσίους ὁ Θεός ευχαριστεῖται και κάμπτεται.

33. Ἀγωνίσου να λάβεις τον αρραβώνα της σωτηρίας κρυφά μέσα στην καρδιά σου μέ αναμφίβολη πληροφορία, γιά νά μή σέ βρει ταραχή και ἀναπάντεχος φόβος στήν ὥρα τοῦ θανάτου σου. Και τότε τον ἔχεις λάβει, δταν δέ σέ κατηγορεῖ πιά ἡ καρδιά σου γιά ἐλλείψεις και δέν σέ τύπτει ἡ συνείδηση γιά περιπτώσεις οργῆς· ἄν τιθασσεύτηκε ἡ ἀγριότητα τῶν θηριωδῶν παθῶν σου μέ τή θεία χάρη, ἄν ἀναβλύζει τό δάκρυ τῆς θείας παρηγορίας και ὁ νους σου προσεύχεται μέ καθαρότητα και συγκέντρωση. Κι ἀκόμη, δταν εἶναι ἔτοιμη ἡ καρδιά σου και περιμένεις ευχαρίστως τον θάνατο, πού οἱ πολλοί τον ἀποφεύγουν και τόν θεωροῦν φοβερό.

34. Τά λόγια πού οδηγοῦν στήν αἰώνια ζωή²³, τά ὅποια, σύμφωνα μέ τή μαρτυρία τοῦ κορυφαίου Ἀποστόλου, ἔχει ὁ Θεός Λόγος, εἶναι οἱ λόγοι τῶν δημιουργημάτων Του. Εκείνος πού, ὡς καθάρος, μυσταγωγεῖται σ' αὐτούς ἀπό τό Θεό Λόγο, ἤδη ἀπό ἐδώ ἀπόκτησε και τήν αἰώνια ζωή και τόν αρραβώνα τοῦ Πνεύματος και τή βέβαιη ἐλπίδα τῆς σωτηρίας. Δέν ἀξιώνεται νά τά λάβει αὐτά εκείνος πού προτιμᾷ τή σάρκα ἀπό τήν ψυχή και ἔχει ἐμπαθή κλίση και σχέση πρὸς τά ἐπίγεια.

35. Λογικός δέν εἶναι ὁποῖος ἔχει προφορικό λόγο· γιὰτί αὐτό τό ἔχει κάθε ἄνθρωπος· εἶναι εκείνος πού μέ τό λογικό ψάχνει και ἐρευνα νά βρει τό Θεό. Και θά βρει δχι τί εἶναι στην οὐσία Του ὁ Ὑπερούσιος —γιὰτί αὐτό εἶναι ἀδύνατο σέ δλα τά δντα— ἀλλά ἀπό τή σοφία στή δημιουργία τῶν δντων, τήν πρόνοια, τή διοίκηση, τή συνοχή, τήν κυβέρνηση και τή συντήρηση, μέσα στά ὅποια ἀνευρίσκεται και κατὰ κάποιον τρόπο βλέπεται ὁ Ἄριστοτέλης, δπως και ὁ οἰκοδόμος ἀπό τά ἔργα τῶν χειρῶν του.

36. Δέν μπορείς νά κατορθώσεις τήν ἀκτημοσύνη δπως πρέπει, χωρίς ἀπάθεια, οὔτε ἀπάθεια, χωρίς ἀγάπη· οὔτε ἀγάπη, χωρίς φόβο και καθαρῆ προσευχή· οὔτε αὐτά, χωρίς πίστη και ἀμεριμνία. Μέ αὐτά αποκτά φτερά ὁ νους, ἀπορρίπτει τό φρόνημα πού κλίνει πρὸς τά ἐπίγεια και πετά πρὸς τά υψηλά και θεϊκά, ζητώντας τόν Κύριο του.

37. Ἀγάπησε τήν ἀγνότητα σάν τά μάτια σου, γιά νά γίνεις ναός και οἶκος τοῦ Θεοῦ ἀγαπητός. Γιὰτί χωρίς σωφροσύνη εἶναι ἀδύνατο νά γίνεις οικεῖος τοῦ Θεοῦ. Αὐτά τά γεννά ὁ θεῖος πόθος, ἡ ἔλλειψη προσκολλησεως σέ ὅ,τιδήποτε και ἡ ἀπάρνηση τοῦ κόσμου· τά συντηρεῖ ἡ ταπεινοφροσύνη μαζί μέ τήν εγκράτεια, ἡ ἀδιάλειπτη προσευχή, ἡ πνευματική θεωρία και τό συνεχές δάκρυ συνοδευμένο ἀπό ἄοργησία. Τήν ομορφιά δμως τῆς διακρίσεως δέ θά τήν ἀποκτήσεις χωρίς ἀπάθεια.

38. Νά μή σέ ἐξαπατήσει κανένας, ἀδελφέ, δτι εἶναι δυνατό νά δει κα-
23. 1ω. 6, 68.

νεὶς τὸ Θεὸ χωρὶς αγιότητα, ὅπως λέει ὁ Απόστολος²⁴. Δέν καταδέχεται ὁ ὑπέραγνος και πάνω ἀπὸ κάθε καθαρότητα Κύριος νά φανερωθεῖ σ' ἓναν ἀκάθαρτο. Ὅπως δέν εἶναι ἀξιὸς γι' Αὐτόν ὅποιος ἀγαπά περισσότερο ἀπὸ Αὐτόν τον πατέρα του, ἢ τὴ μητέρα του, ἢ τη θυγατέρα του, ἢ τὸ γιό του²⁵, ἔτσι δέν εἶναι ἀξιὸς κι ἐκεῖνος πού ἀγαπά ὁ,τιδήποτε πρόσκαιρο και υλικό· και πολὺ περισσότερο ἐκεῖνος πού προτιμᾷ τὴ σιχαμένη και βρωμερὴ ἀμαρτία ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Κυρίου. Γιατί ὁ Θεὸς ἀπορρίπτει ὅποιον δέν ἀποστρέφεται τὴν ἀκαθαρσία, ἀφοῦ ἡ φθορά δέν μπορεῖ νά κληρονομήσει τὴν ἀφθορσία²⁶.

39. Χωρὶς γνώση, δέ θά ἀξιωθεῖς τὴ θεία ἀγάπη· οὔτε τὴ γνώση χωρὶς πίστη. Λέγοντας πίστη δέν ἐννοῶ τὴ γυμνή, ἀλλὰ ἐκεῖνη πού ἀποκτάται μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἀρετῶν. Τὴν πραγματικὴ κατάνυξη θά τὴν ἐπιτύχεις, ὅταν μὲ ἐγκράτεια και ἀγρυπνία, προσευχὴ και ταπείνωση, μαράνεις ολότελα τὴν ἐμφυτὴ ἡδονὴ τῆς σάρκας και σταυρωθεῖς μαζί μὲ τον Ἰησοῦ²⁷, μὴ ζώντας πλέον ἐμπαθῶς, ἀλλὰ μὲ τὴ χάρη και τὴν καθοδήγηση τοῦ Πνεύματος²⁸ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

40. Φώναζε στο Θεό: «Λπ' αὐτὸ θά μάθω ὅτι μὲ θέλεις, γιατί δέν θά ἀφήσεις νά χαρεῖ ὁ ἐχθρὸς μου εἰς βάρος μου²⁹, τυραννώντας και ταλαιπωρώνοντας με μέχρι τέλους μὲ τὰ πάθη. Ἀλλὰ θά μὲ ἀρπάξεις ἀπὸ τὰ χέρια του πρὶν τὸ θάνατο μου, και ἀφοῦ μὲ ἀξιώσεις νά ζήσω πνευματικά, ὅπως Σοῦ εἶναι εὐάρεστο, μετὰ ἀπὸ ἀγαθὸ τέλος θά μὲ παρουσιάσεις σωσμένο ἐμπρὸς στο βῆμα Σου. Και μὲ τὸ ἔλεος Σου, θά μοῦ δώσεις ἀπὸ ἐδῶ τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας και τὴν ἀναμφίβολη πληροφορία, γιὰ νά μὴ βρεθῶ ἀνέτοιμος στὴν ὥρα τοῦ θανάτου μου και ἀπὸ τὴν ταραχὴ μου νομίσω ἀβάσταχτη τὴ θλίψη, πικρότερη και χειρότερη ἀπὸ τὸ θάνατο και τὴν κόλαση.»

41. Ἡ πίστη και ἡ ἐλπίδα δέν εἶναι τυχαία και χωρὶς περιεχόμενο πράγματα. Ἀλλὰ ἡ πίστη ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δυνατὴ ψυχὴ, και ἡ ἐλπίδα ἀπὸ εὐθύτητα στὴν καρδιά και στὴν προαίρεση. Γιατί πὼς θά πιστέψει εὐκόλα κανεὶς ἐκεῖνα πού δέν φαίνονται, χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς θείας χάρης; Και πὼς θά ἐλπίσει κανεὶς τὰ ἀδηλα μέλλοντα ἀγαθὰ, ἀν δέ λάβει κάποια πείρα, μὲσω τῆς εὐθύτητας του, τῶν χαρισμάτων τοῦ Κυρίου, μὲ τὰ ὅποια νά πληροφορηθεῖ και γιὰ τὰ μέλλοντα σάν νά εἶναι παρόντα; Λοιπὸν και στὰ δύο —πίστη και ἐλπίδα— χρειάζεται και ἀρετὴ και ἡ ἐνίσχυση και βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ὅταν αὐτὰ δέν υπάρχουν, μάταια κοπιᾶζομε.

42. Ἡ ἀληθινὴ ἀρετὴ γεννᾷ ἡ γνώση, ἡ ἀπάθεια, ἡ και τὰ δύο. Ἄν δέν υπάρχουν αὐτὰ, τότε ματαιοπονοῦμε και ἡ ἀρετὴ πού νομίζομε ὅτι ἔχομε, δέν εἶναι γνήσια. Ἀλλιῶς θά εἶχε και ἀφθονους καρπούς, ὄχι φύλλα μόνο· ἐνῶ τώρα, ἐπειδὴ γίνεται ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια, ἡ αὐταρέσκεια, ἡ κάποια

24. Ἐβρ. 12, 14.

26. Α' Κορ. 15, 50.

28. Γαλ. 5, 25.

25. Ματθ. 10, 37.

27. Γαλ. 2, 19-20.

29. Ψαλμ. 40, 12.

άλλη αιτία πού δέν αρέσει στο Θεό, είναι νόθος και διχί αγαπητή στο Θεό. Εμείς όμως, αφού διορθώσαμε τήν αιτία, θά έπιτύχομε χωρίς αμφιβολία, μαζί μέ τήν ωφέλεια, και τή χάρη τοῦ αγαθοῦ Θεοῦ μας, ή οποία θά μάς φέρει, όταν πρέπει και όσο πρέπει, και τή γνώση και τή απάθεια.

43. Μέ τό φωτισμό τής θείας χάρης ν' αντιλαμβάνεσαι τά νοήματα πού προέρχονται από τόν εχθρό και, πέφτοντας μέ κλάματα μπροστά στό Θεό, νά ομολογείς τήν αδυναμία σου θεωρώντας μηδέν τόν εαυτό σου, κι άς προσπαθεί ό απατεώνας διάβολος νά σέ πείσει διτ είσαι κάτι. Ούτε πάλι νά ζητάς δωρεά χαρισμάτων, αν δέ συντελούν στή σωτηρία σου και δέ διαφυλάγουν τήν ταπεινοφροσύνη. Νά ζητάς τή γνώση πού δέν φέρνει έπαρση, γιατί είναι αίτια θεογνωσίας. Νά ζητάς επίσης νά μήν καταδυναστεύεσαι από τά πάθη μέχρι τέλους, αλλά ν' απολυθείς από τό σώμα σέ κατάσταση απάθειας ή, κάτι ταπεινότερο, μέ τή συγχώρηση τών σφαλμάτων σου.

44. Όπως δέν είναι δυνατόν νά πετάξει κανείς ψηλά χωρίς φτερά, έτσι ούτε τά έλλιζόμενα μπορεί κανείς νά επιτύχει χωρίς τήν αναμφίβολη από εδω πληροφορία. Η πληροφορία προέρχεται ή από άκρα ταπεινοφροσύνη, ή από τή χάρη τού Αγίου Πνεύματος σ' εκείνους πού συμφιλιώνονται τελείως μέ τό Θεό, οι όποιοι έχουν και απάθεια οπωσδήποτε, είτε μερική, είτε πιό τέλεια, ανάλογα μέ τή συμφιλίωση και τήν κάθαρση. Εκείνοι πού χωρίζονται χωρίς τέτοια πληροφορία από τό σώμα, σάν νά φεύγουν μέσα στό χεϊμόνα τών παθών ή σέ ήμερα σαββάτου³⁰ (χωρίς δηλαδή νά έχουν εργαστεί τις αρετές), είναι υπόλογοι νά κριθούν και νά ξεταστούν στόν καιρό τής ανταποδόσεως.

45. Αφού σώξεσαι δωρεάν, νά ευχαριστείς τό σωτήρα Θεό. Αν τώρα θέλεις νά τού προσφέρεις και δώρα, πρόσφερε μ¹ ευγνωμοσύνη, από τήν ψυχή σου πού χηρεύει, τά δύο λεπτά, εννοώ τήν ταπείνωση και τήν αγάπη. Και θά τις δεχτεί, τό γνωρίζω καλά, περισσότερο από πλήθος αρετών πού προσφέρουν πολλοί στό θησαυροφυλάκιο τής σωτηρίας³¹. Αν πάλι, σάν άλλος Λάζαρος³², έχεις ανάγκη ν' αναστηθείς επειδή νεκρώθηκες από τά πάθη, αυτές σάν γνήσιες αδερφές, τήν ταπείνωση και τήν αγάπη, πρότεινε τις μεσίτριες πρός Αυτόν, και οπωσδήποτε θά επιτύχεις τό ποθούμενο.

46. Εργαζόμενος τήν πρακτική αρετή, δέ θά μπορέσεις μέ αυτήν και μόνο νά φτάσεις στήν απάθεια, ώστε νά προσεύχεσαι καθαρά και απερίσπαστα, αν δέν ακολουθούν στό νοῦ οι πνευματικές θεωρίες τής γνώσεως πού φωτίζει και τής κατανοήσεως τών δντων. Απ' αυτές ό νους παίρνει φτερά και φωτίζεται και δλος ανυψώνεται μέ τόν έρωτα τής αληθινής προσευχής, και τείνει πρός τά συγγενικά φώτα τών άνω άύλων τάξεων, και από εκεί, όσο είναι εφικτό, φέρεται πρός τό φώς τό μεγάλο και τρισήλιο τής θεαρχικής Τριάδας.

30. Ματθ. 24, 20.

31. Μάρκ. 12, 41-43.

32. Ίω. 11, 20-44.

47. Δέ θά κολαστούμε στή μέλλουσα ζωή γιατί αμαρτήσαμε, οὔτε θα καταδικαστούμε γι' αυτό, ἀφοῦ ἡ φύση μας εἶναι δεκτική τροπῆς και αλλοιώσεως· θά κολαστούμε επειδή αμαρτήσαμε και δέ μετανοήσαμε, οὔτε στραφήκαμε ἀπό τον κακό δρόμο μας προς τον Κύριο, ἐνώ μας δόθηκε ἐξουσία και καιρός για μετάνοια, ὡστε ν' ἀποδείξομε τό Θεό αγαθό —ὅπως και εἶναι— κι ὄχι εμπαθή, ἀντίθετα, μέ τό να μας εκδικείται κατὰ κάποιο τρόπο και νά οργίζεται. Πλήν ὁμως ὁ Θεός τιμωρεῖ τήν κακία κι ὄχι ἐμάς, γιατί εἶναι ἐλεύθερος ἀπό κάθε πάθος κι ἀπό κάθε ἐκδικητικότητα, αν και λέγεται ὅτι συσχηματίζεται μέ τά ἔργα και τις διαθέσεις μας, σάν καθρέφτης, και ανταποδίδει στόν καθένα ἀνάλογα μέ ὅσα ἐπραξε στή ζωή.

48. Ὅταν κλονίζεσαι ἀπό τήν καλή σου κατάσταση, μήν τaráζεσαι, ἀλλά διόρθωνε τόν εαυτό σου, τρέχοντας τό γρηγορότερο στήν προηγούμενη σου κατάσταση, μέ λύπη, σκυθρωπότητα και ἀνελέτη αὐτομεμφία· ἀκόμη, και μέ πολλά δάκρυα και συντριβή τοῦ πνεύματος. Μέ αυτά θά σηκωθείς ἀπό τήν πτώση πού σου συνέβη και θά φτάσεις στήν κοιλάδα τῆς σωτηρίας ἀγαλλιᾶσεως, προσέχοντας στό μέλλον ὅσο μπορείς περισσότερο, ὡστε νά μήν παροργίσεις πάλι τόν Κριτή και χρειαστεῖς δάκρυα και θλίψεις γιά νά ἐξιλωθεῖς. Ἄν δέν τό κάνεις αυτό ἐδώ, θά τιμωρηθεῖς στή μέλλουσα ζωή.

49. Θά μιλήσομε και πάλι γιά τή σεβάσμια ἱερωσύνη· ὅτι απαιτεῖ ἀγγελική τάξη και κάθαρση, και στή συνέχεια μεγαλύτερη προφύλαξη και σωφροσύνη ἀπ' ὅ,τι προηγουμένως. Ἀφοῦ τό ἀκάθαρτο πρέπει κάπως νά γίνει καθαρό, πώς λοιπόν νά βεβηλωθεῖ τό καθαρό; Ἀλλιώς, ἄν ἀνακατεύομε τό σκοτάδι μέ τό φῶς και τή δυσωδία μέ τό μύρο, μέλλομε νά κληρονομήσομε οπωσδήποτε τό οὐαί και τήν ἀπώλεια σάν ἱερόσυλοι, ὅπως ὁ Ἄνανίας και ἡ Σαπφείρα³³.

50. Ἀπό σκεῦος χαμένο και ἀχρηστο πού ἴσουν —ἄν και νομίζεις ἴσως ὅτι ἐπάξια δέχτηκες τήν ἰσάγγελη και ουράνια ἱερωσύνη λόγω τῆς κάποιας καθάρσεώς σου—, ἐγίνες σκεῦος ἐκλογῆς και χρήσιμος στόν Κύριο, κατὰ τόν Παῦλο³⁴. Κράτα λοιπόν ἀμόλυντη τήν τιμή πού ἀξιώθηκες νά λάβεις, φυλάγοντας τό θείο δῶρο σάν τά μάτια σου, γιά νά μή μολυνθεῖς ἀπό ἀπροσεξία και ἀπορριφθεῖς ἀπό τό ὕψος τῆς ἱερωσύνης σέ βαθύ λάκκο, ἀπό ὅπου δύσκολα βρίσκεις ἐπιστροφή.

51. Σκέψου σάν φρόνιμος ὅτι, ὅταν ὁ Θεός συγχωρεῖ, κανείς δέν μπορεί νά καταδικάσει³⁵. Και ἄν ἔχεις κληθεῖ και μῆγκες στήν ὑπερκόσμια χάρη τῆς θείας ἱερωσύνης, μή σέ μέλλει διόλου γιά τήν προηγούμενη ζωή σου, ἄν ἴσως ἔχει και κάποια κηλίδα. Μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ και τή δική σου διόρθωση, ἔχει πάλι καθαρθεῖ. Νά ἔχεις ὁμως ἐπειτα ἐπιμέλεια και νήψη νά μήν αμαυρώσεις τή χάρη. Ἐτσι κι ἄν κάποιος ἀπερίσκεπτα ἀμφιβάλλει γιά τήν ἱεροτελεστία σου λόγω τῶν παλιῶν κηλίδων σου, θ' ἀκούσει θεία φωνή

33. Πράξ. 5, 1-10.

34. Β' Τιμ. 2, 21· Πράξ. 9, 15.

35. Ρωμ. 8, 33-34.

νά τού λέει: «Αυτά πού καθάρισε ό Θεός, μήν τά θεωρείς έσύ ακάθαρτα»³⁶.

52. Τό αξίωμα της Εερωσύνης είναι ελαφρό και ό ζυγός της καλός³⁷, αλλά δταν τή σηκώνει κανείς και τήν κατευθύνει δπως πρέπει, και δταν δέν έχει αγοραστεί μέ χρήματα ή χάρη τού Αγίου Πνεύματος. "Αν δμως τό αδιαπραγμάτευτο έχει γίνει αντικείμενο διαπραγματεύσεως μέ ανθρώπινη σκοπιμότητα και κάποιον φθαρτό δώρο, και δέν ήρθε ή κλήση στήν ίερωσύνη από τον ουρανό, τότε τό φορτίο είναι υπερβολικά βαρύ, γιατί στηρίζεται σέ κάποιον ανάξιο και χωρίς τήν απαιτούμενη δύναμη· και ό ζυγός είναι υπερβολικά σκληρός και, άν δέν αφεθεί από εκείνον πού τόν τραβάει, θά τού φθείρει τό λαιμό και τή δύναμη, έως δτου τόν εξαντλήσει ολωσδιόλου και τόν αφανίσει.

53. 'Αφοϋ τόλμησες και μπήκες κάτω από τό ζυγό τής ίερωσύνης, φρόντισε νά είσαι άψογος και νά διδάσκεις σωστά τό λόγο τής αλήθειας³⁸, εργαζόμενος μέσω τής Εερωσύνης για τή σωτηρία σου μέ φόβο και τρόμο³⁹, γιατί ό Θεός μας είναι φωτιά πού κατακαίει⁴⁰. Άν αγγίζεις αυτή τή φωτιά σάν χρυσός ή και άργυρος, μή φοβάσαι μήπως καείς, δπως οί τρεις νέοι στή Βαβυλώνα δέ φοβήθηκαν τή φωτιά⁴¹. Άν δμως είσαι από χόρτο ή από καλάμι, τά πιο εύφλεκτα δηλαδή υλικά, επειδή φρονείς τά γήινα, τρέμε μήν κατακαείς από τήν ουράνια φωτιά, —έκτος άν αποφύγεις σάν τόν Λώτ⁴² τήν όργή μέ τήν παραίτηση από τά φρικτότατα μυστήρια. Δέν γνωρίζω άν τά πολύ μικρά αμαρτήματα, πού κάποιος έχει από αδυναμία, αφανίζονται από τή θεία αυτή φωτιά τής ιεροτάτης λατρείας, και γι' αυτό κι έσύ δέν καίγεις απ' αυτή τή φωτιά, δπως τό αδύνατο εκείνο φυτό τής βάτου⁴³.

54. Αφού, σάν αυτούς πού πάσχουν από γονόρροια, δέν έχεις τή δύναμη νά αποσπαστείς από τήν εμπαθή σου κατάσταση λόγω τής μακροχρόνιας συνήθειας, πώς αποτολμάς ν' αγγίζεις εκείνα πού δέν τολμούν ούτε άγγελοι νά τά αγγίξουν, ταλαιπωρε; "Η λοιπόν από φρίκη κρατήσου μακριά από τή θεία ιεροτελεστία, και έτσι νά εξιλεώσεις τό Θεό, ή περίμενε ως αναισθητος και αδιόρθωτος νά πέσεις στήν όργή και στά χέρια τού ζώντος Θεού, ό όποιος δέ θά σοϋ δείξει λύπη και φιλανθρωπία, αλλά θά σέ τιμωρήσει αμείλικτα, επειδή αποτολμάς μ' αναιδεια νά μπεις στό βασιλικό γάμο μέ λερωμένη τήν ψυχή και τή στολή, και είσαι ανάξιος ακόμα και νά μπεις, δχι και νά παρακαθήσεις στό γαμήλιο τραπέζι⁴⁴.

55. Γνώρισα κάποιον ιερωμένο πού αποτολμούσε νά ίερουργεί ανάξια τά θεία μυστήρια, ενώ είχε περιπέσει στό πάθος τής πορνείας. Αυτός έπεσε πρώτα άρρωστος μέ ασθένεια αθεράπευτη και φοβερή και πλησίαζε πιά στό θάνατο. Άν και μεταχειρίστηκε δλα τά μέσα, δέν έβλεπε ωφέλεια, αλλά

36. Πράξ. 10, 15.

39. Φιλπ. 2, 12.

42. Γεν. 19, 17 και 29.

37. Ματθ. 11, 30.

40. Έβρ. 12, 29.

43. Έξ. 3, 2.

38. Β' Τιμ. 2, 15.

41. Δαν. 3, 17-18.

44. Ματθ. 22, 12.

μάλλον χειροτέρευε. Ἦρθε τότε σέ συναίσθηση οτι πεθαίνει επειδή ιερουργεῖ ανάξια, και αμέσως παραιτήθηκε με δρκο από τή θεία Λειτουργία: αμέσως θεραπεύτηκε, ώστε ούτε σημάδι τής ασθένειας δέν ἔμεινε.

56. Είναι λαμπρό και τό αξίωμα και τό ένδυμα τής ιερωσύνης, αλλά ε-φύσον και ή ψυχή από μέσα λάμπει από καθαρότητα. Όταν όμως ή ψυχή λερωθεί από απροσεξία, ενώ ή συνείδηση πού διαμαρτύρεται, αγνοείται, τότε τό φώς γίνεται σκοτάδι και προξενεί τό αιώνιο σκοτάδι και τήν αιώνια φωτιά. Ἐκτος άν αφήσομε αυτό τό δρόμο, τον απόκρημνο κι από τις δύο πλευρές, και στραφούμε προς άλλη οδό, ή οποία μέ τήν αρετή και τήν ταπεινώση οδηγεί χωρίς κίνδυνο στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

57. Ἡ επιτυχία τής σωτηρίας γίνεται μέ τήν ταπεινώση και τήν αρετή, όχι μέ τήν ένδοξη ιερωσύνη, ή οποία απαιτεί ζωή αγγελική. Ἡ λοιπόν γίνε απαθής όπως οί άγγελοι, μέ φρόνημα έξω από τό κόσμο και τή σάρκα, και έτσι ανέβαινε τήν ουράνια αυτή κλίμακα, ή συνεδητοποιώντας τήν ασθένεια σου, φοβήσου τό ὕψος τής ιερωσύνης, άπ' όπου τό πέσιμο είναι μεγάλο για όσους δέν είναι ικανοί. Διάλεξε τό δρόμο πού ακολουθούν οί πολλοί, ό όποιος φιλιώνει μέ τό Θεό όχι λιγότερο από τήν ιερωσύνη. Σ' αυτόν κι άν συμβεί νά πέσεις, είναι εύκολο νά μετανοήσεις και νά σηκωθείς μέ τό έλεος και τή χάρη τοῦ Θεοῦ.

58. Σάρκα και αίμα δέν κληρονομούν τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ⁴⁵. Και πώς έσύ, ενώ κοινωνεῖς τή σάρκα και τό αίμα τοῦ Θεοῦ, δέ γίνεσαι σύσσωμος μέ Αυτόν και δέν ενώνεσαι μέ τό αίμα Του, έχοντας ήδη μέσα σου τή βασιλεία τών ουρανών, αλλά πολιορκεῖσαι από πάθη σάρκας και αίματος; Φοβάμαι μήπως δέ θά μείνει σέ σένα τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ γιατί είσαι σαρκικός⁴⁶, και μήπως δεχτείς πολύ αυστηρή τιμωρία τότε στόν καιρό τής κρίσεως και αφαιρεθεί από σένα ή σεβάσμια ιερωσύνη, επειδή είσαι ανάξιος γι' αυτή τή χάρη, και παραπεμφθείς στήν αιώνια κόλαση.

59. Όταν δέν έχεις εμπρός στά μάτια σου τό φόβο τοῦ Θεοῦ, νομίζεις ότι είναι μικρό πράγμα νά ιερουργεῖς ανάξια, έξαπατώμενος από τή φιλαυτία σου και γι' αυτό νομίζοντας ότι ό Θεός είναι αγαθός. Αυτό έπαθαν παλιά ό Δαθάν και ό Λβειρών, έως ότου τους κατάπτε ή γή⁴⁷. Τοῦτο τό φοβερό και σύ νά φοβηθείς και νά εννοήσεις πόσο μεγάλο πράγμα είναι ή ιερουργία, και ή νά ασκείς τήν ιερωσύνη άξια και καθαρά, για νά μήν πώ σαν άγγελος, ή σταμάτησε σαν συνετός νά τελείς τή φρικτή λατρεία: μήπως καταφρονώντας κατά τό παρόν και ξεγελώντας τή συνείδηση σου πού σέ ελέγχει, φτάσεις τότε, όταν θά κρίνονται και θά τακτοποιούνται τά πάντα, νά πεις μέ πόνο καθώς θά καταδικάζεσαι: «Μού ήρθε ό φόβος πού φοβόμουν, κι δ,τι μέ τρόμαζε, τό συνάντησα»⁴⁸.

60. Μέ νήψη και κόπο πρόσφερε πρώτα για χάρη τοῦ εαυτού σου μέ

45. Α' Κορ. 15, 50.

46. Γεν. 6, 3.

47. Άριθ. 16, 31-33.

48. Ίώβ 3, 25.

συντριβή και δάκρυα για εξιλέωση τήν ιερή κοσμοσωτήρια θυσία. Γιατί μετά τό θάνατο σου ποιόν θά έχεις νά κοπιάζει και νά προσφέρει τήν αναίμακτη θυσία γιά σένα; Γι' αυτό, σάν άνθρωπος έξυπνος, πρόλαβε από τώρα, ενταφίασε τον εαυτό σου και μνημόνευσε τον προκαταβολικά, προσφέροντας στο Θεό τά άγια πού είναι επάνω στην αγία Τράπεζα ως μεσιτεία τής σωτηρίας σου και υπενθυμίζοντας μ' αυτά τή θεληματική και φιλόνηρωτη σφαγή Του.

61. Ανείπωτη και-ανέκφραστη είναι ή ηδονή τής ψυχής, ή οποία μέ πληροφορία γιά τή σωτηρία της χωρίζεται από τό σώμα και τό ξεντύνεται σάν φόρεμα. Γιατί έχοντας επιτύχει πιά τά έλπιζόμενα, αποθέτει χωρίς λύπη τό σώμα και προχωρεί ειρηνική προς τον λαμπρό και ιλαρό άγγελο πού έρχεται από ψηλά. Μαζί μ' αυτόν διασχίζει ανεμπόδιστα τον αέρα, χωρίς νά τήν ενοχλήσουν καθόλου τά πονηρά πνεύματα. Ανεβαίνει μέ χαρά και θάρρος και φωνές ευχαριστίας, μέχρις οτου φτάσει νά προσκυνήσει τον Ποιητή και νά δεχτεί τήν απόφαση νά καταταγεί μαζί μέ τούς ομοίους της και ίσους κατά τήν αρετή, ως τή στιγμή τής κοινής αναστάσεως.

62. Θά σοῦ πώ λόγο παράδοξο και μή θαυμάσις. Και άν δέν επιτύχεις τήν απάθεια, ίσως εξαιτίας τών εμπαθών ενθυμήσεων πού σέ τυραννούν, άν ωστόσο τον καιρό τής εξόδου σου βρίσκεσαι στην άβυσσο τής ταπεινώσεως, θά υψωθείς πάνω από τά σύννεφα δχι λιγότερο από τον απαθή. Γιατί άν ό θησαυρός τών απαθών είναι τό άθροισμα δλων τών αρετών, αλλά και ό πολύτιμος λίθος τής ταπεινώσεως τις ξεπερνά δλες σέ αξία. Δέν είναι μόνο πρόξενος έξιλεώσεως τού ταπεινού ενώπιον τοῦ Θεού, αλλά και πρόξενος εισόδου μαζί μέ τούς εκλεκτούς στό νυμφώνα τής βασιλείας Του.

63. Όταν δέχεσαι από τό Θεό εξιλέωση τών αμαρτιών σου, νά δοξάζεις τόν άμνησίκακο και άνεξίκακο Κύριο και νά παίρνεις μέτρα μέ δλη τή δύναμη σου εναντίον τών θεληματικών αμαρτημάτων. Παρ' δλο πού και αυτά εξιλεώνονται καθημερινά ως τήν ώρα τού θανάτου, όμως φανερώνεσαι αχάριστος άμαρτάνοντας εύκολα έν γνώσει σου. Όταν όμως μέ τήν πέτρα τής καλής ελπίδας διώχνεις μακριά τό σκύλο τής απογνώσεως, και παρακαλείς μέ αναίδεια και επιμονή, θά συγχωρεθούν οί πολλές αμαρτίες σου, γιά νά αγαπήσεις και σύ ως χρεώστης πολύ⁴⁹ τόν Εὔσπλαχνο και Τπεράγαθο στον μέλλοντα αιώνα.

64. Όταν μέ τήν ενέργεια τής θείας χάρης, σταθείς εμπρός στό Θεό στην προσευχή σου μέ δάκρυα, νά κυλιέσαι ξαπλωμένος σέ σχήμα σταυρού κάτω στην γή καί, χτυπώντας τό κεφάλι, νά ζητάς από τό Θεό τήν απόλυση σου από τά έδώ, ως ελευθέρωση από τή φθορά καί απομάκρυνση από τούς πειρασμούς. Πλήν όμως δχι κατά τό θέλημα σου, αλλά δπως θεωρεί καλό ό Θεός· δταν καί δπου θέλει Εκείνος. Νά επιθυμείς μέν από τώρα τήν

49. Λουκ. 7, 47.

έκδημία και να προτιμάς να πήγαινες προς τόν Κύριο μέ τά δάκρυα μέσα στην άβυσσο τής ταπεινώσεως, ώστε αμέριμος πιά νά έπαυες τό φλογερό πόθο και τή δέηση· νά δέχεσαι όμως προς τό παρόν τήν αναβολή, γιατί ό Θεός κάτι καλύτερο θά προβλέπει⁵⁰. Νά επιδιώκεις δέ εντατικά και μέ όρκο νά μήν αποτύχεις, κάνοντας και λέγοντας και ξετάζοντας τό πάν μέ σκοπό νά μήν εκπέσεις από τό Θεό.

65. Αφού φορείς σάρκα, μήν επιχειρείς νά έρευνας τά νοητά, πώς είναι, άν και τό νοερό μέρος τής ψυχής οδηγεί σ' αυτά μέσω τής καθαρότητας. Γιατί άν τό ασώματο πού εμποδίζεται από τήν αναπνοή και τό αίμα, δέν ελευθερωθεί από τήν παχύτητα τής ύλης και δέν πλησιάσει τά νοητά, δέ θά μπορέσει νά τά στοχαστεί και νά τά καταλάβει όπως πρέπει. Όταν προετοιμάζεσαι λοιπόν νά βγεις από τήν ύλη, σάν από δεύτερη σκοτεινή μήτρα, προς εκείνα τά άυλα και φωτεινά, νά είσαι χαρούμενος και νά δοξάζεις τόν Ευεργέτη πού μάς μεταφέρει μέ τό θάνατο προς τά έλπιζόμενα. Νά έχεις αδιάκοπη νήψη για τούς ασεβείς δαίμονες πού περπατούν τριγύρω μας⁵¹ και επιβουλεύονται πάντοτε τήν προκοπή μας και παραφυλάγουν μέ δόλο νά χτυπήσουν τή φτέρνα μας⁵², δηλαδή τό τέλος τής ζωής μας, και νά τρέμεις μέχρι τήν έξοδο σου για τήν αβεβαιότητα του μέλλοντος, γιατί έχεις πλαστεί επιδεκτικός τροπής και αλλοιώσεως, λόγω του αυτεξουσίου.

66. Ό εχθρός μάς επιτίθεται μέ άγριους και φοβερούς πειρασμούς, όταν αντιληφθεί ότι ή ψυχή έφτασε σέ μεγάλα μέτρα αρετής. Αυτό τεκμηριώνεται και από τά λόγια τής προσευχής, και από τήν προσπάθεια μας ν' ανεβούμε πάνω από τήν υλική δυάδα, δηλαδή τή σάρκα και τά αισθητά. Ό μισάνθρωπος μάς πειράζει μέ τόσο πολύ φθόνο, ώστε νά απελπιζόμαστε και γι' αυτή τή ζωή μας⁵³. Αγνοεί ίσως ό αχρείος, πόσα αγαθά μάς προξενεί· μέ αυτά μάς κάνει δοκιμασμένους μέ τήν υπομονή και μάς πλέκει πιο λαμπρά τά στεφάνια.

67. Δέν υπάρχει μεγαλύτερος αγώνας από τόν αγώνα τής σωφροσύνης και τής παρθενίας. Εκείνος πού προτιμά τήν αγαμία, θαυμάζεται και από τούς ίδιους τούς αγγέλους και στεφανώνεται όχι λιγότερο από τούς μάρτυρες. Γιατί τό νά είναι κανείς συνδεδεμένος μέ τή σάρκα και τό αίμα κι ωστόσο νά προθυμοποιείται νά μιμείται μέ τήν άγνεία πάντοτε τήν άυλία των ασωμάτων, πόσους κόπους και ιδρώτες δέν χρειάζεται; Είναι τόσο μεγάλο και υψηλό πράγματι τό κατόρθωμα, ώστε παραλίγο νά θεωρείται και αδύνατο, ως υπέρ τή φύση· και θά ήταν αδύνατο, άν ό Θεός από ψηλά δέ βοηθούσε, ενισχύοντας τήν ασθένεια τής φύσεως και στηρίζοντας τήν αδυναμία της καί, κατά κάποιο τρόπο, ανασηκώνοντας από τή γη μέ τόν θείο έρωτα και τήν ελπίδα των βραβείων πού έχουν αθλοθετηθεί.

68. Ό σάρκα πού γίνεται πλαδαρή μέ τήν πολυποσία καί τήν πολυ-

50. Έβρ. 11, 40.

51. Ψαλμ. 11, 9.

52. Γεν. 3, 15.

53. Β' Κορ. 1, 8.

πνία, είναι μεγάλο εμπόδιο για τή σωφροσύνη. Ἡ αληθινή σωφροσύνη μένει ανεπηρέαστη και από τις φαντασίες τοῦ ὕπνου. Γιατί τό νά προσηλώνεται σ' αυτές ό νους, είναι σημάδι δι περιφέρει ακόμη στά βάθη του τήν αρρώστια τοῦ σαρκικού πάθους. Ἄν δμως ό νους καταξιωθεῖ μέ τή χάρη νά συνομιλεῖ στόν ὕπνο του δίχως μεσολάβηση τοῦ σώματος μέ τό Θεό, τότε μένει ἀπείρακτος και ἀγρυπνος φύλακας τής ψυχής και τοῦ σώματος πού ηρεμοῦν. Μοιάζει τότε μέ κάποιο σκύλο πού προσέχει ἀγρυπνος για τους επίβουλους λύκους χωρίς νά ξεγελιέται.

69. Θά σοῦ πώ λόγο παράδοξο και μή θαυμάσεις. Ὑπάρχει κάποιο μυστήριο πού τελεῖται κρυφά μεταξύ τοῦ Θεοῦ και τής ψυχής. Αυτό ανήκει στά πιο υψηλά μέτρα τής αγιότητας και στήν τέλεια κάθαρση και αγάπη και πίστη, δταν ό άνθρωπος, τελείως συμφιλιωμένος μέ τό Θεό ενωθεῖ μαζί Του μέ τήν οἰκείωση μέσω τής αδιάλειπτης προσευχής και θεωρίας. Σ' αυτή τήν πνευματική κατάσταση, ό Ηλίας ἐκλείσε τόν ουρανό προξενώντας ανομβρία⁵⁴ και κατέφλεξε τή θυσία μέ ουράνια φωτιά⁵⁵. ό Μωυσής ἐσχισε τή θάλασσα⁵⁶ και μέ την ἔκταση τών χειριών του κατατρόπωσε τούς Ἄμαληκίτες⁵⁷. ό δέ Ἰωνάς σώθηκε ἀπό τήν κοιλιά τοῦ κήτους και ἀπό τό βυθό⁵⁸. Γιατί όποιος ἐγίνε ἀξιός γι' αυτό τό μυστήριο, υποχρεώνει τόν φιλανθρωπότερο Θεό νά τού κάνει δι,τι θέλει. Κι ἐνώ βρίσκεται ακόμη μέσα στή σάρκα, ἐχει ξεπεράσει τό μέτρο τής φθοράς και τής θνητότητας και περιμένει τό θάνατο σάν τόν κοινό ὕπνο πού θά τόν μεταφέρει στά ἐλπιζόμενα αγαθά γεμάτο χαρά.

70. Ἀπό σεβασμό στά δεσποτικά πάθη και τήν κένωση τοῦ Θεοῦ Λόγου για χάρη μας, ἀλλά και στή θυσία και τήν ἔνωση μέ μάς τοῦ ζωοποιού και θείου σώματος και αἵματος —πού διχι μόνο αξιωθήκαμε νά γίνουμε μέτοχοι τους, ἀλλά και νά τά ἱερουργούμε— ταπεινῶνε τόν εαυτό σου σάν πρόβατο για τή σφαγή, πιστεύοντας αληθινά δλους τούς ἄλλους ἀνώτερους σου. Και φρόντιζε πολύ νά μήν πληγώνεις τή συνείδηση κανενός, και μάλιστα δίχως λόγο. Χωρίς αγιότητα μήν τολμάς ν' αγγίξεις τά ἅγια, για νά μήν καείς σάν χορτάρι ἀπό τή θεία φωτιά και ἐξοντωθεῖς σάν κερὶ πού ἔλυωσε⁵⁹.

71. Βεβαιότατα, ἀν διεξάγεις δπως πρέπει τή φρικτή τελετή τής θείας και σεβάσμιας ἱερουργίας και δέν σέ κατηγορεῖ για τίποτε ἢ συνείδηση σου, θά ἐλπίσεις ἀπό αυτήν τή σωτηρία σου. Γιατί ἀπό αυτήν λαμβάνεις ωφέλεια περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη πνευματική εργασία και θεωρία. Ἄν δμως δέν τή διεξάγεις δπως πρέπει, ἀλοίμονό σου· είναι οπωσδήποτε καλύτερο νά εγκαταλείψεις τό ὕψος τής ἱερωσύνης ἀπό ἐπίγνωση τής αδυναμίας σου, παρά νά τήν ασκείς διχι τέλεια κι διχι ἀγνά, και ἐνώ οἱ ἄλλοι σέ νομίζουν δι εἶσαι

54. Γ' Βασ. 17, 1.

56. Ἐξ. 14, 21.

58. Ἰωνά 2, 2 και 11.

55. Γ' Βασ. 18, 36-38.

57. Κτ' 17. 11-13.

59. Ψαλμ. 57, 9.

πολύ ψηλά, ἐσύ νά βρίσκεσαι σέ ἀξιοδάκρυτη πτώση ἀπό την ἀναξιότητά σου.

72. Ἡ μέσω της θείας ἱερωσύνης λατρεία και ἐξιλέωση και ἰκέτευση τοῦ Θεοῦ υπερέχει τόσο ἀπό κάθε ψαλμωδία και προσευχή, ὅσο διαφέρει στή λαμπρότητα ἀπό τὰ ἀστρα ὁ ἥλιος. Γιατί ἀτή θεία Ἱερουργία θυσιάζομε και παρουσιάζομε και προβάλλομε γιά ἐξιλέωση μας τον ἴδιο τό μονογενή Υἱό τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος θυσιάστηκε χωρίς ἀντάλλαγμα γιά τούς αμαρτωλούς ἀπό φιλανθρωπία. Κι αυτό τό κάνομε ὄχι μόνο γιά τήν ἀφεση τῶν αμαρτιῶν, ἀλλά ὀπωσδήποτε και γιά τήν ἐκπλήρωση αιτήσεων πρὸς τό συμφέρον μας, ἀν βέβαια ἡ συνείδηση μένει καθαρή. Και τό θεῖο σῶμα ἐνωμένο μέ τή θεότητα, σάν ἀναμμένο κάρβουνο καίει κάθε αμαρτία και φωτίζει τις καρδιές ἐκείνων πού προσέρχονται μέ πίστη. Επίσης και τό θεϊκό και τίμιο αἶμα πλένει και καθαρίζει περισσότερο ἀπό κάθε ὕσσωπο⁶⁰ ὄλες τις κηλίδες και τούς μολυσμούς ἐκείνων πού, ὅσο πιό καθαρὰ και ἀγνά μποροῦν, τολμοῦν και προσέρχονται στά ἅγια, —ἀν συμβεῖ νά ἔχει μένει μέσα τους κάτι βρώμικο.

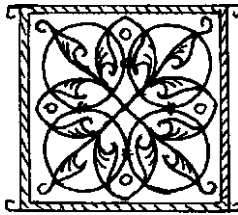
73. Ὅπως εἶπε κάποιος ἀπό τούς Ἀγίους, στή θεία λειτουργία δέ θυσιάζεται τό σῶμα τοῦ Θεοῦ Λόγου πού ἔχει ἀναληφθεῖ στόν ουρανό, κατεβαίνοντας ἀπό ἐκεῖ, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος και ὁ ἴδιος ὁ οἶνος μεταβάλλονται σέ σῶμα και αἶμα Χριστοῦ, καθὼς ἱερουργούνται μέ πίστη και φόβο και πόθο και εὐλάβεια ἀπ' ὅσους ἔχουν ἀξιωθεί τή θεία ἱερωσύνη, και δέχονται ἀυτή τή μεταβολή μέ τήν ἐνέργεια και τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Δέ γίνεται σῶμα διάφορο ἀπό αυτό τοῦ Κυρίου, ἀλλά ὁ ἄρτος μεταβάλλεται σ' αυτό τό ἴδιο σῶμα και γίνεται πρόξενος, ἀφθαρσίας, χωρίς νά φθειρεται. Πόση λοιπόν καθαρότητα και αγιότητα πρέπει νά ἔχει ὁ ἱερέας, ἀγγίζοντας τό θεϊκό σῶμα; Και πόση παρρησία, ἀφού γίνεται μεσίτης Θεοῦ και ἀνθρώπων και παίρνει συμπρεσβευτές, μαζί μέ τήν Πάναγνη Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ὄλες τις ἐπουράνιες δυνάμεις τῶν ἀγγέλων και τούς Ἄγιους ἀπό τήν ἀρχή τοῦ κόσμου; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὀπως ἔχει ἀγγελική ἢ ἀρχαγγελική τήν ἀξία, τέτοια πρέπει νά ἔχει και τήν οἰκειότητα μέ τό Θεό.

74. Σημείωσε και τούτο, Πισήνιε· ὅτι μετά τό Σύμβολο τῆς Πίστεως τὰ τίμια δῶρα, πού πρόκειται σέ λίγο ν' ἀγιαστοῦν, μένουν ἀκάλυπτα πάνω στήν αγία τράπεζα, σάν νά δέονται κατὰ κάποιο τρόπο και νά κρᾶζουν μέ ἀλάλητες φωνές πρὸς Εκείνον πού κατοικεῖ στους ουρανοῦς, γι' αὐτούς πού τὰ προσφέρουν. Γιατί κοιτάζοντας τα Εκείνος, δέν ἀδιαφορεῖ· και βλέποντας τα, δέν παραβλέπει, ἀλλά θυμάται τή θεληματική κένωση και τήν ἀνεκφραστη συγκατάβαση και τήν ἀπό φιλανθρωπία σφαγή Του. Δέ μάς χάρισε βέβαια τή λύτρωση και τή σωτηρία μέ τό πάθος Του ἐνώ ἡμαστε δικαιωμένοι, ὁ ἀγαθός και ἀνεξίκακος, ἀλλά ἐνώ ἡμαστε ἐχθροὶ μαζί Του, μάς ἐλέη-

60. Ψαλμ. 50, 9.

σε και μας ξανακάλεσε κοντά Του.

75. Και αν ακόμη εξασκείς τήν καθαρή προσευχή, ή όποια ενώνει άυλα τον άυλο νοῦ μέ τό Θεό, και έφτασες νά δεις σαν σε καθρέφτη τήν κατάσταση πού σέ περιμένει μετά τό τέλος αυτής τής ζωής, επειδή δέχτηκες τον αρραβώνα τοῦ Πνεύματος⁶¹ και απόκτησες μέσα σου τή βασιλεία τών ουρανών⁶² μέ κάθε αίσθηση και πληροφορία, μήν ανεχθείς νά απολυθείς από τή σάρκα χωρίς πρόγνωση τού θανάτου. Άλλά και νά παρακαλείς ακούραστα γι' αυτό και νά έχεις καλή ελπίδα δι τή θά τό επιτύχεις, πλησιάζοντας τήν έξοδο σου, αν σέ συμφέρει. Και νά ετοιμάζεσαι γι' αυτήν αδιάκοπα, απορρίπτοντας κάθε δειλία. Έτσι θά μπορέσεις, άφού διασχίσεις τον αέρα και ξεφύγεις τά πονηρά πνεύματα, νά διαβείς θαρραλέα και άφοβα τις ουράνιες αφίδες. Και άφού συνταχθείς μέ τις αγγελικές τάξεις και προστεθείς στους εκλεκτούς και δικαίους πού υπήρξαν από τήν άρχή τού κόσμου, θά θεωρείς τό Θεό δσο είναι επικτό· δηλαδή θά δέχεσαι τά αγαθά πού πηγάζουν άπ' Αυτόν και θά βλέπεις τό Λόγο τοῦ Θεοῦ ν' άκτινοφωτοβολεῖ τά ύπερουράνια, και μαζί μέ τήν άχραντη σάρκα Του νά λατρεύεται συγχρόνως μέ τόν Πατέρα και τό Πνεύμα σέ κοινή προσκύνηση άπ' δλη τήν επουράνια στρατιά και άπ' δλους τους Αγίους. Άμήν.

61. Β' Κορ. 5, 5.

62. Λουκ. 17, 21.

Ευρετήρια

Α' ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΝΝΟΙΩΝ

Α

- "Αβελ 182.
 'Αβεσαλώμ 198.
 Αβραάμ 28, 176.
 "Αγαγ 134, 242.
 Αγαθά μέλλοντα 99, 126, 269, 277, 294-5, 335.
 Αγαθό 196, 198, 247.
 Αγαθός 100.
 Αγαμία 97, 341.
 Αγάπη 28, 31, 49 έ., 77, 89, 92, 94, 98, 102, 125, 152-4, 156, 248, 252, 273, 276, 294, 335-6 — προς Θεό 32, 49, 50-2, 69, 77, 82· τέλεια —, 55-6, 61, 64, 67· έργα της —, 96· — και προσευχή 60-1· αιτίες — μεταξυ ανθρώπων 61· πίστη και —, 52· πίστη, ελπίδα, —, 179-80, 222· ποιά διώχνουν τήν —, 99· ή — ως μακάριο πάθος 85.
 "Αγγελιοι 13, 15, 65, 70, 74, 78-80, 89, 94, 202, 263.
 Αγιασμός 257.
 Αγιότητα 335, 342.
 "Αγνοια 41, 302.
 Αγνότητα 334.
 Αγρυνία 17.
 Αγώνας: στάδια πνευμ. —, 31.
 'Αδάμ 39, 150, 218-9.
 Αίγα: υποδηλώνει τήν επιθυμία 241.
 Αίγυπτος 280.
 Αίσθηση 39, 40, 121, 157-8, 173-4, 207-8, 224-5, 281, 291-2" δύο ειδών 107· μεταβολή της — σε νοῦ 197· ηδονή —, 209-10.
 Αισθήσεις: καθοδήγηση — μέ τή λογική 29· ψυχικές-σωματικές 301.
 Αίτια - αιτιατά 243-4.
 Αιτία τοῦ νά πράττομε ή νά πάσχομε 162.
 Αιχμαλωσία σε λογισμό 304.
 Αιώνας 103-4, 109, 115, 142.
 Ακαθαρσία 80-1.
 'Ακηδία 55, 277, 287, 317.
 Ακολουθία 313, 317.
 'Ακτημοσύνη 18, 73, 320.
 Αλήθεια 154, 168, 191-2.
 Αμάρτημα προπατορικό 12.
 Αμαρτία 13, 213, 219, 222· κατάργηση —, 24· νόμος της —, 209, 255, 267· αιτίες παύσεως —, 72· διαφορά —, 86.
 Αμέλεια 72, 288, 320.
 Ανάβαση στό Θεό 127.
 Αναισθησία 189.
 Ανάληψη 128-9, 133, 144, 254.
 Ανάσταση 114, 129, 213· πρώτη — τοῦ Θεοῦ μέσα μας 179.
 'Ανθρωπαρέσκεια 32, 82, 200.
 "Ανθρωπος: σύνθετος από ψυχή και σώμα 39, 169, 227, 244, 301· — αρχικός 250· ισότιμος μέ αγγέλους 254.
 Αντίχριστος 65.
 "Αντρας-γυναίκα (συμβ.) 259-60, 262.
 Απάθεια 51, 58, 63, 94, 96, 101, 112, 138, 145-6, 275, 279, 280, 283, 287, 329, 331-3, 336· — 4 ειδών 196· ή — ένδυμα γάμου 23· — προαιρέσεως 216· ή — διαφορετική από τήν εγκράτεια 24· — λέγεται Ιερουσαλήμ 185.
 Αποκατάσταση φύσεως 254.
 Απόστολος (συμβ.) 109.
 'Αποταγή 286, 321.
 'Αργολογία 312, 319.
 Αρετές 163, 181, 191-2· ψυχικές-σωματικές 68-9, 301, 306· οί βασικές —, 71· οί 4 γενικές —, 260, 301·

δημιουργία —, 159· λόγος —, 229-30.
 Αρετή 117, 132, 138, 146, 151, 168, 188, 213, 231, 243, 249, 293, 307, 335· ἔξι —, 141, 289· — καὶ γνώση 175, 183-6· πρακτική —, 294· πρακτική — καὶ γνώση 26, 31, 63" δ-ρος —, 203· γένεση —, 207· — δύο ειδῶν 35· απαιτεῖ φιλοπονία 305· εμπόδια —, 36· ὁ Θεὸς ἐξετάζει τὸ σκοπὸ' τῆς —, 306· κόποι —, 167.
 Αριθμοί: μυστικὸ νόημα —, 117-8, 197.
 "Αρτος: — ἐπιούσιος 264-5· ὁ Χριστός ὡς —, 135, 263-4.
 Αρχιερέας 119, 127· ὁ Χριστός ὡς Μέγας —, 130.
 Ἄσα 138.
 "Ασκησις 26-7, 285, 321.
 Ἄσσυριοὶ 184, 186.
 Αυτεξούσιο 341.
 Αφθαρσία 120, 267, 333· — τῆς αἰσθήσεως 197.

B

Βαβυλώνα 133, 165, 198.
 Βάπτισμα 12, 35, 98, 120, 136· — τοῦ Κυρίου 150, 167-8.
 Βασιλεία Θεοῦ 142-3· — ουρανῶν 144.
 Βλασφημία 100· δαίμονας τῆς —, 61.
 Βοήθεια Θεοῦ 24-5, 36.
 Βοσκὸς προβάτων: συμβ. ὁ γνωστικός 68.
 Βούλησις 41.

Γ

Γαβῶν 130.
 Γάμος: ἔνδυμα —, 23, 282, 338.
 Γαστριμαργία 23, 235, 242.
 Γέννησις 216, 218, 250· μυστική — Χριστοῦ 148, 260.
 Γῆ (συμβ.) 57, 258· — τῆς επαγγελίας

133, 280.
 Γλώσσα 183.
 Γνόφος 119.
 Γνώσις 63, 75, 81, 85, 96-7, 106, 112, 116-7, 125, 134, 139, 146, 159, 168, 171-2, 174, 195, 211, 225, 279-80, 292, 295, 329, 332, 335-6· δύο ειδῶν 35, 107, 214· φυσική —, 36· — Θεοῦ 78, 84, 108, 183· — πού ἔχει ὁ Θεός 175· — τοῦ Λόγου 140· — καὶ πράξις 227· — καὶ ἀρετή 175, 183-6· — ἀπὸ ἀρετῆς καὶ χάρις 234· — αἰσθητῶν 181· φωτισμοί — 210.
 Γραφή 172· θεωρία —, 224-5, 236· γράμμα καὶ πνεῦμα —, 120, 127, 132, 139, 182-4, 225, 237, 241· ἡ — σάν πνευματικὸς ἄνθρωπος 120· Π. καὶ Κ. Διαθήκη 226-7.
 Γυναίκα (συμβ.) 191-2, 280· ἀντρας καὶ —, 259-60, 262.

Δ

Δαβίδ 133-4, 182, 243.
 Δαίμονες 15, 23, 61, 65-6, 74, 76, 79, 89, 116, 164· πόλεμος —, 14, 58, 61, 64, 72-3" πόλεμος — με πράγματα καὶ νοήματα 70· πόλεμος — με ἔλλειψη ἢ υπερβολή 202· αἰτίες πού ὁ Θεὸς παραχωρεῖ 70· οἱ — κάποτε κάνουν πῶς συνεργάζονται 200-2· οἱ — πλανοῦν μέσω των αἰσθήσεων 178.
 Δάκρυα 27, 41, 327-8, 340.
 Δεῖνα 182.
 Δένδρο: — γνώσεως 39, 157, 173, 333· — ζωῆς 172-4, 294.
 Δημιουργήματα 80, 82, 90.
 Διάβολος 163* πόλεμος —, 34Γ πόλεμος κατὰ —, 318-9· ἀντιμετώπιση ἐπιθέσεως —, 181· ἐπιτίθεται στήν ψυχὴ μετὰ τὸ θάνατο 332· κατάργησις τυραννίας —, 255· ὁ — κλέφτης καὶ ἐπιόρκος 222· φθό-

νος —, 219· πονηρός (Κυρ. Προσευχή) 267-9.
 Διαθήκη: μυστήριο Καινής —, 164· Παλαιά και Καινή —, 160, 226-7.
 Διάκονος 60.
 Διάκριση 275, 306, 334· — φυσική 130· — γραφής, κτίσεως, έαυτοῦ μας 168.
 Διάνοια: κόσμος της —, 250.
 Δέηση δικαίου 203-4.
 Δόξα: περιφρόνηση —, 37.
 Δώρα προς τό Θεό 187.

E

Εγκατάλειψη Θεού 86, 187-8, 205, 232· τέσσερις τρόποι —, 101.
 Εγκράτεια 16, 31, 240, 273, 276, 282-3.
 Έξεκίας 189.
 Εικόνα: κατ' — Θεού 105, 129, 153, 155, 316· κατ' — και καθ' όμοίωσιν 79, 191, 307, 321.
 Ειρήνη 180- — μέ Θεό 154-5.
 Εκζήτηση 211, 213.
 "Εκσταση 50, 60, 248.
 Ελεημοσύνη 51, 57.
 Ελιά 226.
 "Ελλαμψη 67, 138, 321-2, 329.
 Ελπίδα 89, 152, 171, 335, 340· πίστη, —, αγάπη 179-80, 222.
 Ενανθρώπηση 140, 148-50, 156, 159, 216-7.
 Ενασχόληση πνευματική 95.
 Ενέργεια: — Θεού 211· — λογισμού 304.
 Ενθυμήσεις εμπαιθείς 13, 287, 292.
 Εντολές 138, 155, 283, 294· — τοῦ Νόμου 73· εργασία —, 12, 178, 184.
 "Ενωση: μέ τό Θεό 75, 169-71, 243, 249, 342- — Θεοῦ μέ δλους 212.
 Εξαπάτηση τοῦ πλησίον 28.
 Εξερεύνηση 211, 214.

Εξιλέωση 340.
 Εξομολόγηση δύο ειδών 199.
 "Επαρση 231-2.
 Επιθυμία 241, 259-60, 263, 280, 305· — οι τρεις λογισμοί της — 289.
 Έπιθυμητικό: βλ. Ψυχή.
 Επίορκος 223.
 Επίσκοπος 60.
 "Εργα Θεοῦ μέ άρχή και χωρίς άρχή 111.
 Εργασία πνευματική 22, 315. Βλ. και Ενασχόληση.
 Εργόχειρο 68, 317· πώληση — 323.
 Έρευνα 211, 213.
 "Ερωτας 247-9· — θείος 67.
 Ευαγγέλιο 120, 126, 158.
 Ευχή: — τοῦ Ίησοῦ 314-5· — (τάξιμο) 184, 256.

Z

Ζαχαρίας 179.
 Ζήτηση 211, 213.
 Ζοροβάβελ 191, 202.
 Ζωή: πνευματική 265· θεία 254· έν Χριστώ 136.

H

Ηδονή 156-7, 164, 173, 177, 197, 206, 208, 215-8, 245, 265, 274, 302-3· — ψυχής - αίσθήσεως 209-10.
 Ήμερα έκτη-έβδομη-δγδοη 112-3.
 Ηρώδης (συμβ.) 116, 163.
 Ήσυχαστές 22.
 Ησυχία 276, 279, 283, 311-2, 328.

Θ

Θάνατος 74, 209, 215-6, 219, 224, 246, 293, 341, 344· ώρα —, 16· πρόγνωση —, 344· μνήμη —, 21-2· — τοῦ Κυρίου 217-8.
 Θελήματα: κοπή — σάρκας 26· ά-πάρνηση — 320.

Θέρος (συμβ.) 109-10.
 Θεολογία 63-4, 226, 250, 253, 256, 321, 328· καταφατική και άποφατική —, 131.
 Θεός 91, 103-4, 148, 328· — Δημιουργός 86, 90, Γ87· — Πατέρας 296-7· ως Μονάδα και Τριάδα 123, 147, 261, 296-7· δέν έχει αντίθετα 79-80· δέν ανήκει στά σχετικά 115· είναι πάνω από γνώση 59, 201· είναι νόηση κατ' ούσίαν 118-9"· είναι πέρα από νόηση 118, 123-4· κινεί και κινείται 247-8· δέν έχει ανάγκη 333· πείρα, αίσθηση, νόηση, λόγος περί —, 214· λόγος περί —, 178, 260-1· λόγοι περί —, 295· μέθεξη —, 220· όργη —, 187-90· ενέργεια —, 211· σοφία, δικαιοσύνη —, 217· δύναμη —, 217-8· ό — είναι τόπος των σωζόμενων 115, 220.
 Θεοτόκος 149, 255, 333, 343.
 Θεωρήματα 133.
 Θεωρία 36-7, 58-9, 91, 99, 106, 134-5, 140, 163, 208, 243, 312-3, 327-8· — και πράξη 42, 175, 183-6, 190, 206, 321· — φυσική 171, 178-82, 185, 226, 237-8, 249-50· — περί Θεού 119· — Θεού Λόγου 328-9· — αγίας Γραφής 224-5, 236· έλλαμψη κατά τή —, 138.
 Θέωση 34, 38, 143, 153, 155, 159, 162-3, 172, 193, 212, 214-5, 249, 268, 278.
 Θυμικό: βλ. Ψυχή.
 Θυμός 197, 241, 259-60, 263, 280.
 Θυσίες 241.

I

Ιερουσαλήμ: 280· ή ψυχή πότε λέγεται —, 179· — ή απάθεια 185· ή θεωρητική μυσταγωγία 187.
 Τερωσύνη 329, 342· είναι ισάγγελη 330, 339· απαιτεί κάθαρση και

προσοχή 337· ή — ως μεσιτεία στό Θεό 340, 343· τιμωρία άναξιότητας στήν —, 331, 338· άμφια —, 330.
 Ίησοϋς: ευχή του —, 314-5· — του Ναυή 130, 202.
 Ιορδάνης 259.
 Ιουδαία: σημ. τήν πρακτική φιλοσοφία 187.
 Ιουδαίοι (συμβ.) 115-6.
 Ιστοιμία άγγέλων-άνθρώπων 254.
 Ίωνάθαν 242.
 Ίωνάς 228.

K

Καθαρότητα νοϋ-ψυχής 51.
 Κάθαρση 225· — ψυχής 14, 34· — φύσεως από τό νόμο τής αμαρτίας 255.
 Κάιν 182.
 Κάισαρας 116.
 Καΐα 42, 62, 158, 162· προέλευση —, 76· οί οκτώ λογισμοί τής — 304-5· βασικές —, 71.
 Κακό 91, 156· τρία γενικά —, 153.
 Κακοπάθεια 66-7, 282-3· — σώματος 30, 151-2, 159.
 Κάλλος Θείο 37, 322.
 Καρδιά 178· — καθαρή 29, 141, 178, 320· κατοίκηση τής χάρης στήν —, 98-9.
 Καταλαλιά 287.
 Κατάνυξη 335.
 Κατοικία ουράνια 196.
 Κελί μοναχού 21, 313, 319.
 Κενοδοξία 23, 52, 84, 86, 94, 116, 198, 200, 274, 278, 292· ή — σε μοναχούς και κοσμικούς 87.
 Κλέφτης 223.
 Κόλαση 337· φόβος —, 125.
 Κόσμος 68, 115, 144-5, 240· — αϊσθητός-νοητός 228· καταφρόνηση στά πράγματα του —, 100· — τής

διάνοιαις 250.

Κριάρι: τύπος τοῦ λόγου 241.

Κρίση 221· — των άλλων 83.

Κτηνοτρόφος συμβ. ὁ πρακτικός 68.

Κύριος: εμφανίζεται μέ δύο μορφές 121, 126· οδός τοῦ — 176-7· παρουσία —, 121· ὁ — ὡς κόκκος σιναπιοῦ 125" βάπτισμα-ποτήρι τοῦ —, 167-8· θάνατος τοῦ —, 217-8· πρόσωπο —, 236.

Λ

Λάρυγγας 183.

Λατρεία: λογική 263· σωματική - ευαγγελική 134.

Λειτουργία 343.

Λογικό 72, 174, 190, 260, 279· — δντα 79.

Λογικός 334.

Λογισμοί 25, 57, 274-5, 285, 288, 316-7· στάδια τοῦ —, 304· φυσικοί —, 241-2· ἀπλοί-σύνθετοι 72· εμπαιθείς —, 145· πονηροί —, 17-8, 53· αἷτια προκλήσεως —74· αντιμετώπιση —, 77-8, 82, 88, 95" οἱ τρεις — της επιθυμίας 289· οἱ οκτώ — της κακίας 304-5.

Λογιστικό: βλ. Ψυχή.

Λόγοι: — Κυρίου 63· — τών δντων 59, 95, 104, 113, 124, 163, 166, 168, 178, 182, 186, 209, 334· — πρόνοιαις-κρίσεως 252· — περί Θεοῦ 295.

Λόγος 224, 254, 259· — Θεοῦ 127-8, 130-1, 137-9, 174, 184· — περί Θεοῦ 178, 260-1· — Θεοῦ σάν κόκκος σιναπιοῦ 125· — Θεοῦ ὡς σάρκα 135-6· — Θεοῦ κατά τήν πράξη καί θεωρία 144· — Θεοῦ συμβ. ἀπό τό μάννα 122· — της Μονάδος 124, 126.

Θεός Λόγος 147, 240-1· θεωρία —, 328-9· σάρκωση —, 129·

πνευμ. γέννηση τοῦ —, 148" ὁ — ὡς επιούσιος ἄρτος 263-4· δρνηση-προδοσία — 155· δέν φωτίζει δλους 224.

Λύπη 246, 277· δύο ειδών 204-6· — κατά Θεόν 275, 282· — ψυχής-αἰσθήσεως 209-10.

Λυχνάρι 225.

Μ

Μαθητής 108-9.

Μακαριότητα 38, 42, 220, 305.

Μακαρισμοί 82.

Μακρόθυμος 92.

Μανία 197.

Μάννα 122.

Μέθεξη Θεοῦ 220.

Μελέτη κρυφή της καρδιάς 314-5.

Μελχισεδέκ 245.

Μεσοποταμία 133.

Μετάληψη 317, 322-3, 343.

Μεταμόρφωση 126· — τοῦ Λόγου μέ-σα μας 121.

Μετριοφροσύνη 87.

Μετάνοια 145, 283, 337.

Μίσος 50, 92-3· — κατά δαιμόνων 23, 27.

Μνημείο τοῦ Κυρίου 113.

Μνήμη: Θεοῦ 30, 146, 179· θανάτου καί τών ἐπειτα ἀπ' αὐτόν 21-2, 319.

Μνησικακία 16, 27, 88, 287.

Μονάδα: σημ. τό πρώτο αγαθό 196· ὁ Θεός ὡς — καί Τριάδα 123, 147, 261, 296-7· λόγος —, 124, 126.

Μοναχική ζωή 20.

Μοναχός 68, 95· καθήκοντα —, 32· ἡ μάχη τοῦ —, 81· οἱ τρεις καταστάσεις τών —, 73.

Μυριάδα σημ. τό ἔσχατο επιθυμητό 196.

Μυστήρια: βλ. Μετάληψη.

N

Νηστεία 57, 292, 311.
 Νήψη 312, 314, 317, 341.
 Νοερό 243-4.
 Νοήματα 83· — εμπαθή 70-1, 81, 97, 286.
 Νόηση 41, 118, 123-4, 247· νοήσεις 243.
 Νοητό 243-4· πόθος των —, 39-40.
 Νόμος: φυσικός 134, 172, 174, 227, 232-3, 236· πνευματικός 134, 169, 174, 227, 232-3, 236· — αμαρτίας 209, 255, 267· — σάρκας 169, 182· — γραπτός (Π. Διαθήκης) 120, 126, 129, 149, 168, 174· σύμβολα τοῦ —, 237, 239· εντολές τοῦ —, 73· γράμμα τοῦ —, 234-5, 238· — της Κ. Διαθήκης 160.
 Νους 36-7, 89, 173, 180, 189, 243, 281, 291· — καθαρός 51, 59, 320· πρακτικός —, 163" θεωρητικός —, 198· λογικό εργαστήριο αρετής 190· — πού υψώθηκε στό Θεό 23 Γ ό — ως βασιλιάς 185· ως ουρανός 186· ως ναός Θεοῦ 65· θάνατος τοῦ —, 190· φαῦλος-έναρτετος —, 68· — καί ορατά 62· περιπλάνηση —, 314· — κοντά ή μακριά από Θεό 68· ό — συνδέεται με τους λόγους του 84· ακαθαρσία —, 80· έλλαμψη τοῦ —, 321-2.

Ξενιτεία 21, 319.

O

Όδύνη 156-7, 173, 177, 215-8, 265.
 Όθόνια τοῦ Κυρίου 113.
 Οίηση 96, 162, 164.
 Οικονομία θεία 128, 131.
 Οινοποσία: αποφυγή —, 17, 293.
 "Οντα: νοούμενα 104· μετέχοντα καί

μεθεκτά 111. Βλ. καί Λόγοι όντων.

Όργή 17· — Θεοῦ 187, 190· — Θεοῦ δύο ειδών 188-9.

Όρέξεις κατά φύση 183.

Π

Πάθη 26, 55, 60, 63, 70, 76, 87, 95, 145, 159-60, 171, 174, 235, 285-6, 288· ψυχικά —, 13-4, 301-2, 306· σωματικά —, 13-4, 302, 306· πόλεμος κατά —, 25, 316· μέσα κατά —, 56, 67, 158* τέσσερα βασικά —, 286· τά τρία γενικά — (φιλαργυρία, φιληδονία, φιλοδοξία) 13, 38, 41, 302· αιχμαλωσία στά —, 30· ελευθερία από —, 275-6, 278, 283· δημιουργία —, 180· νέκρωση —, 14· άρχή — τά αίσθητά 186· διδασκαλία περί —, 133.

Πάθος 57, 62, 304· — οργής 17.

Παιδαγωγία 293.

Πάλη μέ λογισμό 304.

Παράβαση 124· — πρωτοπλάστων 149-50, 216, 218-9, 264, 293.

Παρακίνηση στά καλά ή κακά 65.

Παραχώρηση Θεοῦ 163-4, 187.

Παρηγορία θεία 116.

Πάσχα 240.

Πατέρας: Θεός —, 144, 296-7· πνευματικός —, 18-20, 54.

Πείνα πνευματική 236.

Πειρασμοί 53· — έκ Θεοῦ 67· δύο ειδών 205-6, 269· — αθέλητοι 163-5, 171, 176-7, 187· — έκ δαιμόνων 317-8.

Πειρασμός (Κυρ. Προσευχή) 267-8.

Πένθος 26, 320.

Πεντηκοστή 240.

Περιτομή 109-10, 136, 164, 238-9.

Πέτρος 163.

Πιλάτος 115-6.

Πίστη 20, 89, 131, 150, 152, 164, 169-

71, 193, 196, 249, 294, 335· —, ελπίδα, αγάπη 179-80, 222· — και έργα 12· — τυφλή 195· τέλος της —, 211· ορθόδοξη —, 32.

Πλεονεξία 57.

Πληροφορία σωτηρίας 329, 331, 334-6, 340.

Πλούτος: απόρριψη —, 37.

Πνεῦμα "Άγιο 296-7· παρόν στά όντα 161· πρόξενο σοφίας 161· βασιλεία του Πατέρα 257-8, 260· χαρίσματα —, 98, 166-7, 225-6· φωτιστική χάρη —, 130· αρραβώνας — 99, 305, 334, 344.

Πόθος: θεός —, 151, 251, 273, 313-4, 322, 331· — νοητών 39-40.

Πολυλογία 27.

Πονηρός (Κυρ. Προσευχή) 267-9.

Πορνεία 57· λογισμοί—, 62-3· δαίμονας —, 62, 116.

Ποτήρι Κυρίου 167-8.

Πράξη 195· γνώση και —, 227.

Πραότητα 57, 262.

Πρεσβύτερος 60.

Πρόγνωση θανάτου 344.

Προαίρεση 213· απάθεια —, 216.

Πρόνοια θεία 91, 165, 240, 246, 276, 278· δοκιμασία από τήν —, 74.

Προπατορικό αμάρτημα 12. Βλ. και Παράβαση.

Προσβολή λογισμοῦ 304.

Προσευχή 40-1, 57, 82, 184, 256, 274, 276· καθαρή —, 13-4, 17, 22, 31, 50, 60, 327, 344· — μέ δάκρυα 26· αδιάλειπτη —, 312-3, 315· Κυριακή —, 316· κορυφαία κατάσταση —, 69· ενέργεια χάρης στήν —, 340.

Προσκόλληση στά γήινα 332.

Πρόσωπο Κυρίου 236.

Προφήτες 120, 126· λόγιοι τών —, 129, 149.

Σ

Σαββατισμός 112· — Θεοῦ 111.

Σάββατο 109-10, 136-7, 239-40.

Σαμουήλ 134, 242.

Σαούλ 134, 242.

Σάρκωση 129, 221, 253-4, 278, 284· μυστήριο της —, 114.

Σινάπι: κόκκος —, 125.

Σιωπή 27· — πάνω από νόηση 118.

Σκάνδαλα: παραδοχή —, 55.

Σκοπός καλών έργων 65-6.

Σολομών 320.

Σουδάριο του Κυρίου 113.

Σοφία 225, 275· — Θεοῦ 217· — νοῦ 139· τό "Άγιο Πνεῦμα προξενεί —, 161· ή — είναι μονάδα 194-5· ή — γίνεται φόβος και πόθος 199.

Στάδια πνευματικής προόδου: άρετές-φυσική θεωρία-θεολογία 166· φοβούμενοι-προκύπτοντες-τέλειοι 160, 170" διάκονος-πρεσβύτερος-έπίσκοπος 60· πιστός-μαθητής-'Απόστολος 108-9· τρεις καταστάσεις μοναχών 73.

Σταυρός 114· επιγραφή —, 145.

Στεφάνι αγαθότητας 239.

Στροφή στό εσωτερικό 97.

Συγκατάθεση στό λογισμό 304.

Συγχώρηση 266-7.

Συκοφαντία 100.

Σύμβολα του Νόμου 237, 239.

Συμφιλίωση 53, 266-7.

Συνδυασμός μέ λογισμό 304.

Συνείδηση 87, 93, 174, 193, 276· — αγαθή 222.

Συνήθεια: δύναμη —, 303.

Συνομιλία 317.

Σώμα 279· κακοπάθεια —, 9, 30, 151-2· δουλαγωγήση —, 41· νέκρωση —, 37, 40· ακαθαρσία —, 81· παρηγοριές —, 327· τό — σάν υποζύγιο και δοῦλος 136.

Σωσάννα 111.

Σωτηρία: οί τρεις καταστάσεις της —, 126· δρόμος —, 316, 333· πληροφορία —, 329, 331, 334-6, 340* — Θεοῦ 177.

Σωφροσύνη 16, 342.

T

Τάξιμο 184, 256.

Ταπεινοφροσύνη 53, 88, 105.

Ταπείνωση 16, 19, 31, 57, 165, 249, 262, 282, 301, 322, 327, 329, 336, 340.

Ταῦρος: συμβ. τό θυμό 241.

Ταφή Κυρίου 113-4.

Τελειότητα 225· καρποί —, 124.

Τελώνια 22.

Τριάδα Αγία 64, 257, 284, 295-7· γνώση —, 58.

Τριθείτες 64.

Τριμερές της ψυχής (λογιστικό-θυμικό-έπιθυμητικό): Βλ. Ψυχή.

Τροφές 88.

Υ

Υιοθεσία 254, 257.

Υίος 296-7· ό — είναι τό όνομα του Πατέρα 257· κένωση —, 252.

"Υλη: απόσπαση από την —, 34, 39-40.

Υπακοή 134· — στίς εντολές 124. Βλ. καί Υποταγή.

Υπερφάνεια 66, 84, 187-8, 190, 199-200, 274, 289, 292-3, 316.

Υπηρέτης-ύπηρέτρια (συμβ.) 197.

"Υπνος: φαντασίες στον —, 315, 342· — στην ακολουθία 317.

Υποκρισία 162, 200, 273.

Υποκριτής 107, 288.

Υπομονή 86, 91, 228, 240, 274, 282, 285, 294.

Υποταγή 18-9, 329· πόλεμος δαιμό-

νων κατά —, 19.

Φ

Φαγητά 21, 24.

Φανέρωση Θεοῦ 166, 174.

Φαντασία 35· εμπαιθείς —, 54.

Φθόνος 88, 96, 106, 151, 192-3, 288· — διαβόλου 219.

Φθορά 260, 263.

Φιλαργυρία 86, 164· — σε μοναχούς καί κοσμικούς 87.

Φιλαυτία 24, 30, 61, 69, 77, 83, 153, 155, 157, 279, 289, 302· καλή —, 156.

Φιληδονία 118. Βλ. καί Πάθη.

Φιλοξενία 20, 28-9.

Φίλοι πνευματικοί 21.

Φίλος: πιστός 101-2· ειλικρινής 87.

Φιλοσοφία: πρακτική 187, 226, 250· ηθική 259· κατά Θεόν —, 295.

Φιλοχρηματία 78, 303.

Φόβος 38, 194, 252, 280· — δύο ειδών 161· — Θεοῦ 32, 331· — Θεοῦ δύο ειδών 57· — κολάσεως 125.

Φρόνημα σαρκικό 57, 242.

Φρόνηση 38, 307.

Φροντίδα 38· — σώματος 34.

Φύση: αποκατάσταση —, 254· κατά —, παρά —, 12-3.

Φώς: νοητό 247· πνευματικό 211.

Φωτισμός 225· οί — μάτια της πίστεως 194-5· — γνώσεως 210· — του βαπτίσματος 35.

X

Χαλδαίοι 128, 133.

Χάρη 140, 228· φωτιστική — Πνεύματος 130· — του βαπτίσματος 98* κατοίκηση — στην καρδιά 98-9· ενέργεια — στην προσευχή 340.

Χαρίσματα: Αγίου Πνεύματος 98, 166-7, 225-6· Θεοῦ 191-2· πνεύμα-

τικά 193-4, 210.
 Χέρι: τό δεξι σημ. τήν κενοδοξία γιά
 τά κατορθώματα, τό αριστερό τήν
 ακολασία τών παθών 229.
 Χήρα μέ τά 2 λεπτά 20, 336.
 Χριστός 294· — ως Μέγας Αρχιερέ-
 ας 130· ως άρτος 135, 263-4· νους
 —, 141· σώμα —, 142, 343· ό — ή
 κληρονομιά μας 213" μία υπό-
 σταση-δύο φύσεις —, 221, 284·
 φως εθνών ό —, 242· μεσίτης 253·
 γίνεται τροφή μας 254· γεννιέται
 μυστικά στήν ψυχή 260. Βλ. καί
 Κύριος, Υιός, Λόγος Θεοῦ, Θεός,
 Γέννηση, Σάρκωση, Ενανθρώπη-
 ση, Βάπτισμα, Μεταμόρφωση,
 Σταύρωση, Ανάσταση, Ανάλη-
 ψη.
 Χρόνος 89, 103, 109, 115, 240.
 Χωρήβ 139.

Ψ

Ψαλτήριο 314.
 Ψαλμωδία 313.
 Ψευδος 175.
 Ψυχή 105, 247· κίνηση σωμάτων από
 —, 80· δυνάμεις της —, 80, 172,
 180-1, 184· νοερή δύναμη —, 208·
 παθητικό μέρος της —, 281, 283·
 λογιστικό μέρος της —, 281· λογι-
 κή κίνηση —, 91· έργο της λογι-
 κής —, 41· ωραιότητα —, 17· τρο-
 φή της —, 143· ακαθαρσία—, 8Γ
 καθαρότητα —, 34, 5Γ ηδονή —,
 209-10· τριμερές της — (λογιστι-
 κό, θυμικό, έπιθυμητικό) 14, 16,
 303-305· έπιθυμητικό καί θυμικό
 70· άμαρτήματα-θεραπεία λογι-
 στικού 303· άμαρτήματα-θερα-
 πεία θυμικού 303-4· αμαρτήματα
 -θεραπεία έπιθυμητικού 304.

Β' ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

	Γένεσις	14, 14-15	108	18, 20	175
1, 26	79, 307	21	342		
27	153	28	105	Δευτερονόμιον	
31	12, 113,	29-30	112	1, 43-44	106
	166, 239	15, 18	142	5, 9	248
2, 2	124	16, 1	112	31	125
3	110	14-35	122	6, 4	108
8	290	23	239	10-11	106
9	173, 294	17, 11-13	342	15	54
15	31, 61, 333	20, 10	136, 239	11, 12	195
17	219	13-15	73	15, 12	197
3	74	21	119	32, 2	137
3, 1-5	154, 292	23, 5	73	33, 2	116
5	149, 157, 219	21	282, 330	34, 5	110
6	39, 154	24, 18	119		
	219, 333	25, 8	120	Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ	
14	237	27, 9	160	3, 17	112
15	341	11	106	5, 3	110
19	292	20	106	10, 12-13	130
22	292	29, 36	241		
22-24	264	31, 13	73, 109	Κριταί	
24	152	14-15	109	19, 19	137
4, 8	182	18	141		
6, 3	339	32, 20	158	Α' Βασιλειῶν	
8, 22	109	32	56	1, 11	256
9, 12	142	33, 7	119	2, 9	13
11, 31	128	34, 29	119	10, 1	85
12, 1	129, 176	42, 25-27	137	15, 8	134
10	280			22	134
17, 10-13	109	Λευϊτικόν		33	134, 242
10-14	239	5, 15	241	35	203
18, 1-8	29	7, 31-34	175	16, 1	85, 203
27	53, 330	11, 1-43	107	12	134
19, 17	338	12, 3	73	14	242
29	338	16, 12-16	127	17, 42	134
22, 12	176	31	109	18, 10-11	242
26, 15-19	132	34	119	20, 30-34	242
34, 1-2	182	19, 17	93	28, 7-19	135
35, 11	141	23, 10	109		
39, 7-20	101	11	110	Β' Βασιλειῶν	
12	139	24	240	6, 6-7	330
46, 34	68	42 .	241	7, 13	134
		25, 9	241	18, 9	199
Ἐξοδος		44-46	197, 198	33	199
1, 14	27	Ἀριθμοί		21, 8-9	237, 238
3, 2	338			22, 12	39
7, 13	105	15, 27	241		
12, 8	73	16, 31-33	339		

	Γ' Βασιλειών	5	76	103, 15	17
11, 1-11	320	24, 18	26, 56	31	82
15, 23	138	28, 7	333	110, 10	57, 194
17, 1	342	31, 7	62	115, 8	121
18, 36-38	342	32, 11	252	117, 14	225
19, 12	328	33, 9	254	118, 105	174
12-13	139	10	57, 161	119, 6	140
		15	34, 61	125, 5	27
	Δ' Βασιλειών	16	23	126, 1-2	25
2, 11	328	34, 1	317	136, 1	27
11-14	259	36, 4	322	6	183
25	133	6	322	9	15
25, 4	198	15	62	138, 22	23, 27
		38, 2-3	182	144, 3	90
	Β' Παραλειπομένων	6	327	14	276
26, 5	178	7	127	145, 8	125
9	178	13	26, 127		
10	177	39, 2	21		
16	179	40, 12	335		
29, 1	185	41, 4	26	1, 11-12	164
32, 1	184, 186	5	140	3, 25	339
3-4	181	43, 23	210, 267	40, 8	101
20	256	44, 3	121	41, 5-11-1416	318
20-21	186, 189	49, 14	121	23-24- 26	318
23	185	16	223		
25	187, 189	50, 9	343		
		12	141		
	Α''' Εσθ' ρα	52, 3	211	1,7	194
3, 12	191	54, 8	21	3, 12	152
4, 59-60	191	57, 9	342	4, 6	247
5, 67-68	202	61, 13	66	23	316
		62, 2	31	5, 15	132
		9	30	22	12
		12	223	6, 6	333
	Ψαλμοί	64, 12	239	22	315
4, 3	83	67, 3	274	9, 10	194, 199
5,7	28	68, 29	18	10, 19	27
6,7	27	70, 3	115	11, 25	17
8,3	163	72, 25	263	31	220
9,4	63	75, 12	256	12, 23	18, 27
6	142	77, 24-25	237	28	88
36	327	81, 1	128	14, 29	92
34, 1-2	182	83, 5	142	33	17
11,4	28	6-8	127	15, 27	57
9	341	8	140	19, 4	101
12	139	90, 12	281	21, 24	88
15, 8	30	13	25	24, 15	21
16, 4	63	91, 9	80		
11	62	12	83		
17, 12	328	93, 10	13		
18, 10	161, 252	100, 1-2	146	Εκκλησιαστικής	130
22, 2	74	8	145	1,5	275
4	74, 75	101, 10	26	2, 14	32
				12, 13	

		40, 3-4	176		
		5	177	6, 9-10	256
		28	90	11	135
'Ασμο 'Ασμάτων				12	265
4, 12	18	45, 3	275	13	25, 205, 267, 269
5, 8	322	49, 6	242	14-15	94
16	248	53, 2	121	15	268
		66, 1	186	21	68
		2	258	24	282
Σ. Σολομώντος		23	109	25	264
2, 24	219			31-32	264
4, 12	21	Βαρούχ		33	170
8, 2	247	3, 14	321	7, Γ	83
				7	331
Σ. Σειράχ		Ιερεμίας		7-8	211
3, 24	277	6, 25	182	14	29, 72
6, 14	102	7, 4	52	21	96
15	101	16	51, 204	8, 12	22
Ίωνάς		23, 23-24	320	9, 25	150
2, 2	342	34, 8καί 11	165	37	110
6-7	228	35, 14	165	10, 8	108, 109
10	256			22	19
11	342	Ιεζεκιήλ		25	277
3, 6-7	229	33, 11	199	37	12, 335
4, 8	232	Δανιήλ		11, 29	57, 259
9-11	233	Σωσάννα 35· 60· 62	100	30	20, 29, 338
11	229	2, 40	145	12, 1-2	108
'Αββακούμ		3, 17-18	328	35	277, 288, 289
2, 15	181	5, 11	136	36	27
		Βήλ και Δράκων 36	328	50	21
Σοφονίας		Κατά Ματθαίον		13, 31	125
1, 8	223	2, 2-10	149	44	98
		3, 2	144	45-46	168
Ζαχαρίας		7-8	107	14, 16-20	150
4, 3	226	10	13	19-20	108
5, 4	222	π	136	15, 32-37	172
		16	150	36-37	150
Μαλαχίας		4, 1-10	61	16, 24	14, 34
4, 2	105	2	150	27	126
		3	304	17, 1-9	126
Ησαΐας		3-10	61	2	121, 126
3, 17	223	17	144	4	126
5, 5-6	189	5, 3-12	82	20	108, 125, 169
6, 5	50	5	258	19, 17	100, 196
6, 6	329	7	155	21	18
9, 6	128	8	29, 98, 177	22	73
11, 2-3	193	15	225	20, 22	167, 168
25, 8	255	16	29	21, 19	162
26, 9	195	24	53	22	170
34, 14-15	13	39-41	54	22, 11-14	23, 282
35, 10	20	44	27, 54	12	338
				30	258
				37-39	154
				40	94

24, 15	65	12, 33 και 35	98	31-32	139	
20	336	35-37	31	34	77	
36	113	13, 7	13	14, 2	144	
25, 21	122, 258	14, 33	74	6	72, 128, 137, 138, 154	
24	108	15, 5	36	9-10	139	
34	258	11-32	24	11	64	
40	29	17, 10	27, 32	15	12, 96	
26, 14-16	155	20-21	144	23	25, 31, 50	
15	108, 114	21	344	15, 5	66	
41	269	18, 11-12	305	12	50	
69-75	155	21, 1-4	20	13	233	
27, 5	108	19	55, 74	16, 27-28	144	
35	114	22, 36	117	33	145, 152, 268	
46	101	23, 11-12	116	17, 3	92	
66	114	43	152	5	126	
28, 13	114	Κατά Τοῦάννην			17	144
60	113	1, ι	255	19, 15	116	
Κατά Μάρκον		1-2	131, 135	20	145	
2, 27-28	109	2	296	20, 6-7	113	
9, 1	126	9	224	15-17	133	
23	169	12	282	19-22	133	
44	22	14	131, 135, 136, 140, 221, 284	Πράξεις		
11, 23	169	18	28	2, 21	269	
12, 41-43	336	3, 3-5	122	5, 1-10	337	
42-44	20	5	136	41	30	
15, 34	101	4, 5-14	172	7, 60	52	
16, 17	133	6	150	9, 15	337	
Κατά Λουκᾶν		14	137	18	140	
2, 29	329	5, 5	118	10, 15	338	
32	242	7	117	12, 3-11	163	
34	132	8	118	13, 16	160	
52	150	16-17	109	17, 25	82	
3, 4-5	176	22	83	28	268	
6	177	24	322	20, 32	317	
23	117	6, 33	254, 263	27, 20	171	
6, 19	150	35	135, 254	28, 1-4	171	
31	65, 232	68	334	Πρός Ρωμαίους		
36	307	7, 38	137	1, 25	50, 139, 240	
37	83	8, 12	138	26	267	
44	116	21	133	2, 1	83	
45	289	10, 7	72	29	110, 164	
7, 14-15	150	9	138	6, 5	213, 331	
47	340	30	64	6	154	
10, 17	109	11, 20-44	336	22	92	
19	25, 109	25	74, 138	7, 6	241	
20	116	43-44	150	14	120	
35	99	52	92	23	169	
42	20	12, 32	130	24	15	
11, 2	257	46	275			
41	98	13, 20	138			

8, 3	219	9	140	25	335
8	77	10-12	115	6, 18	26
13	225, 291	12	85, 127, 135, 143, 175, 328	Πρός Έφεσίους	
17	152	13	18, 89	1, 21	129
18	22, 151, 209	14, 20	129	2, 5	115
26	320	15, 49	27, 72, 144, 182, 245	6	129
33-34	337	50	335, 339	7	142, 159
35	245, 289	56	74	14-17	255
35-39	56	Β' προς Κορινθίους			
36	267	1, 8	341	14	222
9, 1-3	56	22	99, 305	18	253
10, 6-8	131	2, 11	225, 269	22	105
11, 29	80, 307	16	171	3, 17	98
36	104, 297	3, 6	238	4, 13	31, 143
12, 6	166, 192	18	121, 127, 140, 156	22	27
11	32	4, 10	15	22-24	129
15	89	5, 4	197	5, 27	321
17	67	5	99, 344	29	77
13, 9-10	28	6	135	6, 11	32
10	15, 53, 54	7	85	17	166, 241, 242
14	279, 311	8	135	Πρός Φιλιππησίους	
14, 2	122	13	248	1, 23	134
16, 25	128	15	331	2, 7	126
Α' προς Κορινθίους				12	338
1, 23	115	16	136	3, 8	332
2, 2	129	6, 14-15	229	13	96
6	160	16	25	14	177
16	141	7, 1	263	19	235
3, 2	328	8-11	52	20	263, 277
8	319	10, 5	130, 183	4, 7	125
12	125	12, 7	101	Πρός Κολοσσαείς	
4, 5	83	10	165, 176	1, 18	128
7	190	13, 4	129	20	254
12-13	100	Πρός Γαλατάς			
5, 1-5	166	2, 4	107	2, 3	98, 143, 256
6, 20	12	18	292	9	127
8, 2	96	19	265, 335	14	255
9, 22	129	20	26, 144, 158, 248, 335	3, 3	15
27	16, 77, 279, 288, 313	3, 24	129	5	26, 57, 145, 172, 245, 312, 316
11, 31-32	66	28	259, 260	10	23
12, 3	94	4, 6	140	11	64, 262
7	166	5, 6	136	V προς Θεσσαλονικείς	
8-9	210	13	279	2, 4-6	176
8-10	167	16	97	4, 16-17	258
11	166	17	304	17	135, 328
27	130, 142	22	124	5, 17	14, 69, 313, 315, 318, 320
31	98	22-23	26		
13, 2	53	24	14, 26, 77		
2-3	102				
4	52, 92, 97				
8	152, 215				

Α' προς Τιμόθεον		7, 3	245	6	204
2, 4	54	19	134	9	211
5	220, 253	8, 13	120	2, 2	122
8	17	9, 7	119	21	275
4, 8	97	26	142	4, 6	158
5, 6	21	10, 1	120	17	219
6, 8	77, 95	34	73	18	220
10	18, 302, 306	11, ι	22, 104, 150, 169		
Β' προς Τιμόθεον		5	175	Β' Πέτρου	
1, 9	142	13	246	1, 4	155, 268
2, 4	20	40	341	17-18	121
15	338	12, 1-2	19	Α' Ιωάννου	
21	337	14	14, 335	2, 15-16	68
4, 7-8	18	29	338	3, 2	140, 155
		13, 8	148	16 και 18-19	28
Προς Εβραίους		Ιακώβου		4, 8	28, 52, 101, 102
2, 10	242	1, 2-4	205, 269	12	28
14	255	2, 19	52	16	20, 248
3, 6	219	4, 3	65, 211	18	57, 101, 252
4, 10	124	11	54	20	28, 154
12-13	201	5, 16	203		
14	127	Α' Πέτρου		Ιούδα	
15	159	1, 4	209	12	292
5, 14	122			23	159
6, 20	128, 130				

Εκδόσεις

Τ Ο Π Ε Ρ Ι Β Ο Λ Ι Τ Η Σ Π Α Ν Α Γ Ι Α Σ

Κείμενα από την ορθόδοξη πνευματική παράδοση

* ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, ΕΡΓΑ (τόμοι Α'-Γ'), σέ μετάφραση Κουν. Φραντζόλα.

* Αγίου Νικολάου Καβάσιλα, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

* Αγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως, ΠΡΟΣΕΥΧΗΤΑΡΙΟΝ ΚΑΤΑΝΥΚΤΙΚΩΝ

* Ο ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ο ΣΥΚΕΩΤΗΣ

* ΜΕΘΗ ΧΡΙΣΤΟΥ (Μάρτυρες στην Περσία του Σαβωρίου) (Μετάφραση - Πρωτότυπο κείμενο)

* Ο ΑΒΒΑΣ ΔΑΝΙΗΛ ΤΗΣ ΣΚΗΤΕΩΣ (Μετάφραση-Πρωτότυπο κείμενο)

* 'Αρχιμ. Ίουστίνου Πόποβιτς, ΟΣΙΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΟΥ ΣΑΡΩΦ, ΒΙΟΣ.

* Του Ίδιου, ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΣΑΒΒΑ ΚΑΙ ΣΥΜΕΩΝ (των φωτιστών των Σέρβων)

* Λεοντίου Νεαπόλεως, Ο ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΔΙΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΣΑΛΟΣ (Μετάφραση - Πρωτότυπο κείμενο)

* Αγίου Φιλθέου Κόκκινου, Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΠΉΣ

* Θεοκλήτου μονάχου Διονυσιάτου, ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΙΒΗΡΓΓΗΣ

* π. Δημ. Στανιλοάε, Η ΠΟΡΕΙΑ ΜΕ ΤΟ ΣΩΤΗΡΑ ΧΡΙΣΤΟ (Τρία θεολογικά δοκίμια)

* Αγίου Νικόδημου 'Αγιορείτου, Ο ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΟΡΓΟΥΠΗΚΟΟΝ

* ΟΙ ΔΥΟ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

* ΕΕ ΨΥΝΑΧΑΠΙΕ (Ιοπιεδ Ι-ΙΠ). Οί βίοι των Αγίων στα γαλλικά από τόν Ιερομ. Μακάριο Σιμωνοπετρίτη.